

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

8. (118.) évfolyam, 4. szám
Megjelent: 2013. augusztus

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti és nyomtatja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPA Vilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPA Vilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2013.001/4

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, Kürtös József, dr. Tószegi Zsuzsanna, dr. Tóth Zita*

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

8. (118.) ÉVFOLYAM 4. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

8. (118.) ÉVFOLYAM 4. SZÁM

2013. augusztus

Dr. Gödölle István
Közrendbe vagy közerkölcsbe ütközés a védjegyjogban

Dr. Palágyi Tivadar
Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése

Dr. Vida Sándor
Védjegy és formatervezési minta ütközése – az EU Bíróságának ítélete

Dr. Keserű Barna Arnold
**Az Európai Bíróság első ítélete közösségi formatervezési mintával összefüggésben –
a tájékozott használó és az eltérő összbenyomás vizsgálata**

Szöllősi Gusztáv
**Hozzászólás Keserű Barna Arnold Az Európai Bíróság első ítélete
közösségi formatervezési mintával összefüggésben című tanulmányához**

Tóth Rita
Madarat tolláról... – egy kiállítás apropóján

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila
**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2013 első felében**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Dr. Gödölle István</i>	Közrendbe vagy közerkölcsbe ütközés a védjegyjogban	5
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése	21
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Védjegy és formatervezési minta ütközése – az EU Bíróságának ítélete	29
<i>Dr. Keserű Barna Arnold</i>	Az Európai Bíróság első ítélete közösségi formatervezési mintával összefüggésben – a tájékozott használó és az eltérő összbnyomás vizsgálata	40
<i>Szöllősi Gusztáv</i>	Hozzászólás Keserű Barna Arnold Az Európai Bíróság első ítélete közösségi formatervezési mintával összefüggésben című tanulmányához	54
<i>Tóth Rita</i>	Madarat tolláról... – egy kiállítás apropóján	57
<i>Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila</i>	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2013 első felében	68
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	99
	Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből	138
	Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből	162
	Könyv- és folyóiratszemle	188
	Summaries	213

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr István Gödölle</i>	Conflict with public order and public morals in trade mark law	5
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	The Myriad decision of the U.S. Supreme Court	21
<i>Dr Sándor Vida</i>	Conflict of a mark and a design – judgement of the EU Court of Justice	29
<i>Dr Barna Arnold Keserű</i>	The first judgement of the European Court of Justice in relation to Community design – examining the informed user and the different overall impression	40
<i>Gusztáv Szöllősi</i>	Comments to Barna Arnold Keserű’s study “The first judgement of the European Court of Justice in relation to Community design”	54
<i>Rita Tóth</i>	Birds of a feather flock together – on the margins of an exhibition	57
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the first half of 2013	68
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	99
	Selection from the expert’s opinions of the Body of Experts on Industrial Property	138
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	162
	Review of books and periodicals	188
	Summaries	213

KÖZRENDBE VAGY KÖZERKÖLCSBE ÜTKÖZÉS A VÉDJEGYJOGBAN

1. Metajurisztikus alapok

Az emberek társadalmi együttélését többféle normarendszer szabályozza. A jogi normák mellett vannak erkölcsi parancsok, vallási előírások, szokások, illemszabályok. A mai társadalmakban általánossá vált írott jog felől nézve az előzőek jogon kívüli, ún. metajurisztikus normákat jelentenek. Ezek közül a szekularizált és plurális társadalmakban az erkölcsnek a többinél nagyobb szerepe van.

Magyarország Alaptörvénye a jogértelmezésről akként rendelkezik, hogy „[a]z Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak” (Alaptörvény 28. cikk, második mondat). Az „erkölcsös” kifejezés itt nyilván azt jelenti, hogy a jó erkölcsnek megfelelő. Az Alaptörvény eme jogértelmezési vételeme a valóságnak akkor tud megfelelni, ha a jogszabályok tényleg ilyen célt szolgálnak. A jogszabályoknak tehát a társadalmi viszonyokat olyképpen kell szabályozniuk, hogy az – a józan ész és a gazdaságosság mellett – a közjónak és a jó erkölcsnek is megfeleljen. Ez nem könnyű feladat. Egyrészt a közjó és a jó erkölcs fogalma nincs meghatározva, ezekről sokféle nézet lehetséges, másrészt egy adott jogi normáról még akkor sem lehet mindig látni, hogy az erkölcsös-e és megfelel-e a közjónak, ha a jogalkotónak van víziója a közjóról és a jó erkölcsről.

A jogrendszerben az erkölcs azonban nemcsak az egyik metajurisztikus tényező, amelyet a jogalkotónak és a jogalkalmazónak illik figyelembe venni, hanem esetenként magában a jogban is el van helyezve egy-egy jelzőtábla, amely közvetlenül rámutat a jó erkölcs, a tisztesség követelményére. A gazdasági életet szabályozó jogban két erkölcsi óriástábla is van: a tisztességtelen piaci magatartás (Tpvt.) és a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat (Fttv.) tilalma.

A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényben (a továbbiakban: Vt.) ilyen erkölcsi jelzőtáblának tekinthetők azok a rendelkezések, amelyek kizárják a védjegyjogtalomból a közerkölcsbe vagy a közrendbe ütköző és a rosszhiszeműen bejelentett megjelöléseket, valamint az olyan együttes vagy tanúsító védjegyként bejelentett megjelöléseket, amelyek használatáról rendelkező szabályzat a közrendbe vagy a közerkölcsbe ütközik.

* Szabadalmi ügyvivő, Gödölle, Kékes, Mészáros & Szabó Szabadalmi és Védjegy Iroda, ipright@godollepat.hu

A rosszhiszemű védjegybejelentést mint kizáró okot korábbi cikkeinkben tárgyaltuk (Gödölle 2002, Gödölle 2003, Gödölle 2005). A jelen tanulmányban a közrendbe és a köz-erkölcsbe ütközést kívánjuk szemügyre venni. A rövidítéssel hivatkozott jogszabályok és intézmények jegyzéke, valamint az irodalomjegyzék a tanulmány végén található.

2. A közrendi záradék

A jogrend általában nem ad hatósági elismerést, védelmet a közrendbe vagy közerkölcsbe ütköző tényállásoknak, cselekményeknek. Ez az elv az ún. közrendi záradékban jut kifejezésre. Ilyen található például a magyar nemzetközi magánjogról [Nmjt. 7. § (1) bek.] és a választottbíráskodásról szóló jogszabályban [Vbt. 55. § (2) bek. b) pont].

A polgári jogviszonyok tekintetében már a francia polgári törvénykönyv (Code Civil, 1803, 6. cikk) úgy rendelkezett, hogy magánjogi szerződésekkel nem lehet megváltoztatni a közrendet („*ordre public*”) és a jó erkölcsöt („*bonnes mœurs*”) illető törvényeket. A magyar polgári jogban ilyen jellegű rendelkezés a jóhíszeműség és tisztesség követelménye [1959. évi Ptk. 4. § (1) bek.; 2013. évi Ptk. 1:3. § (1) bek.], a joggal való visszaélés tilalma [1959. évi Ptk. 5. § (1) bek.; 2013. évi Ptk. 1:5. § (1) bek.] és a nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző szerződés semmissége [1959. évi Ptk. 200. § (2) bek.; 2013. évi Ptk. 6:96. §].

A védjegyjogban a kezdetektől fogva volt közrendi záradék, illetve ennek megfelelő rendelkezés. Az első magyar védjegy törvény akként rendelkezett, hogy „[a] belajstromozásból kizárva vannak és ennél fogva a kizárólagos használati jog megszerzésére nem alkalmasak az oly védjegyek, amelyek ... erkölcstelen és közbotrányt okozó vagy közrend elleni ábrázolatokat ... tartalmaznak” (1890. évi Vt. 3. § 4. pontja). Ezzel kapcsolatos jogeseteket ismertet Szász János Védjegy jogi döntvénytárában (Szász 1911, 212–218. o.). Ábrázolatokról, azaz ábrákról szólt az idézett törvényhely, mivel a szómegjelölések védjegyoltalmát csak az 1890. évi védjegy törvény 1895-ös módosítása tette lehetővé (1895. évi Vt. novella 1. §).

Az első védjegy törvényt felváltó 1969. évi védjegy törvény szerint „[n]em részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha ... használata jogszabályba vagy társadalmilag elfogadott erkölcsi szabályba ütköznék” [1969. évi Vt. 3. § (1) bek. b) pontja]. Ennél a kizáró oknál nem volt hivatkozás a közrendre, de kizáró ok volt az is, ha a megjelölés használata jogszabályba ütközött volna.

A Párizsi Unió Egyezmény védjegyek lajstromozása tekintetében szintén tartalmaz közrendi záradékot, amely szerint a gyári vagy kereskedelmi védjegy nemzetközi lajstromozása az unió országában elutasítható, illetve érvényteleníthető, ha az erkölcsöt vagy a közrendet sérti [PUE 6quinquies (B) cikk 3. pont].

Az európai védjegy jogi irányelvben a tagállamokra kötelező kizáró okok közt is szerepel a közrendbe vagy a közerkölcsbe ütközés [irányelv 3. cikk (1) bek. f) pont]. A jogi értelemben vett közrend és közerkölcs tagállamonként más és más lehet, ezekre nincs európai uniós

jogi előírás, amint azt a Fővárosi Ítélőtábla a DE PUTA MADRE szómegjelölés ügyében meghozott, alább ismertetett döntésének indoklásában kifejtette (FÍT 8.Pkf.26.837/2008/3).

A hatályos védjegy törvényben két helyen van utalás a közrendre és a közerkölcsre: a kizáró okoknál [Vt. 3. § (1) bek. a) pont] és az együttes védjegy szabályzatánál [Vt. 96. § (3) bek. b) pont]. Jóllehet a megjelölés közrendbe vagy közerkölcsbe ütközése mint kizáró ok a Vt. 3. § (1) bekezdésének ugyanazon a) pontjában szerepel vagylagosan, azok egymástól különböző kizárási jogalapot (jogcímet) képeznek. Elképzelhető olyan eset, ahol a megjelölés a közrendbe is, és a közerkölcsbe is ütközik.

A megjelölés közrendbe vagy a közerkölcsbe ütközése mint kizáró ok a Vt.-ben a hivataltól vizsgálándó feltétlen (abszolút) kizáró okok között van elhelyezve, azok között, amelyeknél a védjegyoltalomhoz fűződő magánérdeknek meg kell hajolnia a közérdek előtt. A hangsúlyosan közérdekű jelleget az is mutatja, hogy ezen a jogalapon az ügyész, mint absztrakt közjogi jogalany (Kúria 2/2012. sz. KMPJE jogegységi határozat), akkor is kérheti a védjegy lajstromozása és törlése kérdésében az SZTNH által hozott határozat megváltoztatását, ha maga az eljárásban nem volt ügyfél [Vt. 77. § (5) bek.].

3. A közrendbe ütköző megjelölések

A közrend fogalmára (az irányelvben angolul: „*public policy*”) sem a Vt., sem egyéb jogszabály nem ad meghatározást. Egy választottbírói ítélet érvénytelenítése iránti perben [Vbt. 55. § (2) bek. b) pont] a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a „közrend” magában foglalja az ország államberendezkedésének és jogrendszerének az alkotmányban meghatározott alapvető elveit és intézményeit, az ott meghatározott alapjogokat és kötelezettségeket, valamint azokat a feltétlen érvényesülést kívánó, ún. imperatív jellegű jogi normákat, amelyek közvetlenül védik az ország társadalmi-gazdasági rendjének alapjait (BH 1997/489).

Megjegyezzük, hogy a Vt. 3. § (1) bek. a) pontjának eredeti megfogalmazása szerint a megjelölés akkor nem részesülhetett védjegyoltalomban, ha „használat a közrendbe, a közerkölcsbe, illetve jogszabályba ütközne”. Ez a szöveg volt hatályban 1997. július 1-től 2001. december 31-ig. A 2001. évi XLVIII. törvény által foganatosított módosítás összhangba hozta a rendelkezést az irányelv 3. cikk (1) bekezdésének f) pontjával.

A változás egyrészt azt jelentette, hogy a használat jogszabályba ütközése már nem képez önálló kizáró okot, jóllehet azt az irányelv 3. cikk (2) bekezdésének a) pontja lehetővé tenné. Valamely, a Vt.-n kívüli jogszabályba való ütközés csak akkor jelenthet kizáró okot, ha a jogszabály a Vt. 5. §-ában meghatározott valamely viszonylagos kizáró ok alapjául szolgál, vagy a jogszabályi rendelkezés maga a közrendre vonatkozik. Ez utóbbi esetben a PUE 6quinquies (B) cikk 3. pontjának második mondata is lehetővé teszi a Párizsi Unió országai számára a lajstromozási kérelem elutasítását, illetve a lajstromozás érvénytelenítését (Bodenhausen 1968, 116–117. o.).

A változás másrészt abban volt, hogy a megjelölés használatának közrendbe vagy közerkölcsbe ütközése helyett a megjelölésnek közrendbe vagy közerkölcsbe ütközése lett a kizáró ok. Ez utóbbi valamivel általánosabb, magában foglal a megjelöléssel kapcsolatos bármely cselekményt, pl. a lajstromoztatásra való bejelentést és a védjegybejelentés, illetve védjegy meghirdetését, amely cselekmények a joggyakorlat szerint nem tekinthetők a védjegy Vt. 12. és 18. §-a szerinti használatának.

3.1. Önkényuralmi jelképet tartalmazó megjelölés

Közrendbe ütközőnek minősítette a joggyakorlat azokat a megjelöléseket, amelyek „önkényuralmi jelképet” tartalmaznak. Az 1978. évi Btk. 269/B. §-a akként rendelkezett, hogy „[a]ki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet *a)* terjeszt, *b)* nagy nyilvánosság előtt használ vagy *c)* közszemlére tesz, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.” Ennek a tényállásnak felelt meg a 2013. július 1-jén hatályba lépő 2012. évi Btk. 335. §-ának tényállása.

A médiajogban is van ilyen jellegű rendelkezés. Sajtótermék és médiaszolgáltatás elnevezésében és címében nem szerepelhet olyan kifejezés vagy olyan személy, illetve szervezet neve, amely, illetve aki a XX. századi önkényuralmi politikai rendszerekkel közvetlenül összefüggésbe hozható [2010. évi CLXXXV. törvény 41/A. § (1) bek.].

Az önkényuralmi jelképek védjegyjogi megítélésénél figyelembe veendő az a tény is, hogy több ilyen jelkép – pl. ötágú vörös csillag, nyilaskereszt, szvasztika – az emberiség különféle kultúrkörében régi idők óta használt szimbólum, amely hazánkban és Európában csupán a XX. században nyert önkényuralmi jelentést.

Az OTH** elutasította a 42. osztályba tartozó vendéglátóipari szolgáltatásokra bejelentett MARXIM feliratú, színes ábrás megjelölést, amelyben az „A” betűt stilizált ötágú vörös csillagból alakították ki. A megváltoztatási kérelem folytán eljáró Fővárosi Bíróság a megjelölést a maga egészében nem tekintette olyannak, amelynek használata a 1978. évi Btk. 269/B. § szerinti tilalomba ütköznék, ezért elrendelte a megjelölés lajstromozását (Főv. Bír. 3.Pk.25.628/1996/4. Ismertette *dr. Mikófalvi Gábor*, Védjegyvilág, VII. évf. 2. szám, 1997, 16–17. o.). Jóllehet ez a döntés még a 1969. évi Vt. hatálya alatt történt, amelynek 3. § (1) bek. *b)* pontja úgy rendelkezett, hogy nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha használata jogszabályba vagy társadalmilag elfogadott erkölcsi szabályba ütköznék, tartalmában releváns lehet a Vt. 3. § (1) bek. *a)* pontjának alkalmazásakor is, mivel az ügyben a felhívott jogszabály a 1978. évi Btk. 269/B. § volt.

** Országos Találmányi Hivatal (1950–1996), majd Magyar Szabadalmi Hivatal (1996–2010), 2011-től a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – a szerk.

Nem tekintette az SZTNH önkényuralmi jelkép használatának a Vt. hatálya alatt a 32. osztályba tartozó árukra bejelentett STELLA ARTOIS N.A. feliratú színes ábrás megjelöléseket, amelyekben az „ANNO 1366” felirat két része között ötágú vörös csillag van (178690 és 181248 lajstromszámú védjegy). Nem tartották önkényuralmi jelkép használatának a Heineken sör logójában lévő ötágú vörös csillagot sem (602291, 632512 és 757141 lajstromszámú nemzetközi védjegy).

Az EU Bíróság megállapította egy előzetes döntéshozatali eljárásban, amelyet a Fővárosi Bíróság egy büntetőügyben kezdeményezett, hogy a 1978. évi Btk. 269/B. §-ának rendelkezése nem tartozik a közösségi jog keretei közé, ezért nincs hatásköre a közösségi joggal való összhang tekintetében feltett kérdés megválaszolására (C-328/04, Fővárosi Bíróság v Attila Vajnai-ügyben meghozott 2005. október 6-i végzés).

A közösségi védjegyrendszerben sem részesülhetnek védjegyoltalomban a közrendbe vagy a közerkölcsbe ütköző megjelölések [KVR 7. cikk (1) bek. f) pont]. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH, Office for Harmonization in the Internal Market, OHIM) vizsgálója közrendbe ütközés miatt elutasított egy olyan bejelentést, amely a volt Szovjetunió vörös csillagot és sarló-kalapácsot tartalmazó címerének megfelelő színes ábrás megjelölésre vonatkozott a 3., 14., 18., 23., 26. és 43. osztályban. A közrendbe ütközést azon az alapon állapította meg, hogy egyes uniós tagállamokban, így Észtországban, Lettországban és Magyarországon a kommunista önkényuralmi jelképek nyilvános használata tiltva van, és az ottani fogyasztók jelentős részénél történelmi okok miatt az ilyen jelzések felháborodást keltenek. Az elutasító határozat kifejezetten utalt az 1978. évi Btk. 269/B. §-ára, valamint arra, hogy a KVR 7. cikkének (2) bekezdése alapján a kizáró okot akkor is alkalmazni kell, ha az csak az Európai Unió egy részében áll fenn, ami magában foglalja azt az esetet is, ha az ok csupán egyetlen tagállamban áll fenn. Az elutasítás elleni fellebbezést a BPHH fellebbezési tanácsa (R 1509/2008-2), majd az EU Törvényszéke (T-232/10, Couture Tech Ltd v OHIM, 2011. szeptember 20.) elutasította. A jogesetet ismertette *Bándy Tamásné*, Védjegyvilág, XXI. évf. 2. szám, 2011, 40–48. o.

Az Alkotmánybíróság 2013. február 19-én meghozott határozatában megállapította, hogy az 1978. évi Btk. 269/B. §-a szerinti büntetőjogi tényállás sérti a jogbiztonság követelményét és ezzel összefüggésben a véleménynyilvánítás szabadságát, ezért az alaptörvény-ellenes rendelkezést 2013. április 30-i hatállyal megsemmisítette [4/2013. (II. 21.) AB határozat].

A 2013. évi XLVIII. törvény – figyelemmel az Alkotmánybíróság fenti határozatára – 2013. április 30-i hatálybalépéssel újrászabályozta az önkényuralmi jelképek használatát bűncselekményt akként, hogy a 269/B. § tényállásába beiktatta „a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszer áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon” kifejezést. Ennek megfelelően a törvény módosította a 2013. július 1-jén hatályba lépő 2012. évi Btk. 335. §-ának tényállását is.

3.2. Egyéb, közrendbe ütköző megjelölések

Közrendbe ütközhet az olyan megjelölés is, amely alkalmas lehet nemzeti jelkép (himnusz, zászló, címer, Szent Korona) megsértése bűncselekmény elkövetésére (1978. évi Btk. 269/A. §; 2012. évi Btk. 334. §).

Az olyan megjelölések azonban, melyek csupán ilyen magyar nemzeti jelképet tartalmaznak, vagy államokat, hatóságokat vagy nemzetközi kormányközi szervezeteket megillető, a PUE 6ter cikkében felsorolt jelzésekből állnak vagy illet tartalmaznak, elsősorban a Vt. 3. § (2) bek. a) és b) pontja alapján vannak kizárva a védjegyoltalomból, illetve csak az illetékes szerv hozzájárulásával lajstromozhatók.

Megjegyezzük, hogy a fent említett 6ter cikknek megfelelő rendelkezés csak 1925-ben került bele a PUE szövegébe. Előtte a külföldi állami felségjelek és más állami jelzések védjegyként való lajstromozása az akkori PUE 6. cikkének 3. pontja [ma: PUE 6quinquies (B) cikk 3. pont] értelmében a közrendbe ütközés alapján volt megtagadható (*Ficsor* 2012, I. rész, 30–34. o.). Ez a lehetőség a Párizsi Unió országai számára a 6ter cikk beiktatása után is megmaradt a 6ter cikk (10) bekezdése folytán. Az országok a közrendbe vagy a közerkölcsbe ütközés vagy a megtévesztő jelleg miatt megtagadhatják vagy érvényteleníthetik az olyan védjegyek lajstromozását, amelyek egyébként a 6ter cikk szerinti lajstromozási tilalomba is beleütköznek (*Ficsor* 2012, I. rész, 18–19. o.).

A közrendbe ütközők lehetnek a bűncselekményre felhívó, a terrorizmust népszerűsítő, támogató, arra biztató avagy gyűlöletre uszító (1978. évi Btk. 269. §; 2012. évi Btk. 332. §) megjelölések. Hasonlóképpen az alapvető emberi jogokat – pl. az emberi méltóságot – sértő, illetve diszkrimináló jellegű megjelölések is lehetnek közrendbe ütközők (Alaptörvény II. és XV. cikk).

Az EU Törvényszéke helybenhagyta a PAKI megjelölésre vonatkozó közösségi védjegybejelentés BPHH által történő elutasítását, mert a „paki” szó az angolszász országokban a pakisztáni származásúakra diszkrimináló és sértő, és a diszkriminációt közrendbe ütközőnek tekintették (EU Törvényszéke T-526/09, 2011. október 5.). Nem ismerünk ilyen magyar jogesetet.

Valamely megjelölésnek a közrendbe ütközés alapján az oltalomból való kizártsága a legtöbb esetben nem függ az árujegyzéktől. Elképzelhető azonban olyan védjegybejelentés, amelynél nem a megjelölés, hanem az árujegyzékben szereplő áruk, illetve szolgáltatások miatt áll fenn a közrendbe ütközés. A régebbi védjegyjogi gyakorlat is alkalmazta az „erkölcstelen, közbotrányt okozó vagy közrend elleni” megjelölésekre vonatkozó kizáró okot ilyen esetekre (*Beck* 1934, 53. o.).

Közrendbe ütköző lenne a megjelölés, ha az árujegyzékben pl. betörőszerszámok, bankrablási tanácsadás, piramisjátékok szervezése (1978. évi Btk. 299/C. §; 2012. évi Btk. 412. §) vagy bordélyházak (1978. évi Btk. 205. §; 2012. évi Btk. 201. §) lennének. Ha az árujegy-

zékben más, közrendbe nem ütköző áruk, illetve szolgáltatások is vannak, a kizáró ok az árujegyzék korlátozásával elhárítható. Nincsen tudomásunk ilyen jogesetről.

Nem tekinthető azonban közrendbe ütközőnek önmagában az, hogy a megjelölés használata az árujegyzékben lévő áruk fajtája vagy jellege (pl. gyógyszerek, dohánytermékek) miatt korlátozva vagy tiltva van (PUE 7. cikk), kivéve, ha a tilalom magára a közrendre vonatkozik.

4. A közerkölcsbe ütköző megjelölések

A közerkölcsre (az irányelvben angolul: „*accepted principles of morality*”) nincs jogszabályi definíció. A szabálysértési törvényben van „közerkölcs megsértése” tényállás, de annál sincs meghatározva a „közerkölcs” fogalma (Szabs. tv. 192. §). A közerkölcs erkölcsi közfelfogást, társadalmilag általában elfogadott erkölcsi szabályokat jelent, tartalmát tekintve lényegében azonos a Polgári Törvénykönyv fent említett jó erkölcsével. Ilyen értelemben nem átlagerkölc, ahol az átlagolásba a társadalom deviáns viselkedésű, illetve nézetű része is beleszámít. Amint a Fővárosi Ítéltábla az alább ismertetett döntésében a jogalkalmazásról kifejtette, a „[a] közigazgatási szervnek vagy akár a bírói fórumnak az a feladata, hogy a társadalmi morál kérdésében ne a devianciát, hanem a nagy többség által elfogadott, pozitív értékeket részesítse előnyben” (FÍT 8.Pkf.26.837/2008/3).

A közerkölcsbe ütközésnél az olyan pozitív erkölcsi szabályokat, nézeteket lehet figyelembe venni, amelyeket a társadalom legalább egy jelentős része elfogad. Ezek megsértése megbotránkozást vált ki. A közerkölcs nem azonos a közízléssel. Egy „ízléstelen” megjelölés még nem szükségszerűen közerkölcsbe ütköző.

A közerkölcs más, mint a közrend, bár lehet közöttük átfedés. Lehetséges olyan megjelölés, pl. egy trágár mondattal „fűszerezett” önkényuralmi jelkép, amely mindkettőbe ütközik. Adott esetben – mint pl. a fent ismertetett PAKI-jogesetnél – megítélés kérdése, hogy a megjelölés a közrendbe vagy inkább a közerkölcsbe ütközik.

A magyar jog – összhangban az európaival – számos korlátot állít a kereskedelemben használható kifejezések, állítások tekintetében. A „kereskedelmi kommunikáció” fogalma a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvényben oly általánosan van meghatározva [Fttv. 2. § e) pont], hogy az bizonyára kiterjed a védjegyre is annak kommunikációs és reklámozási funkciója folytán. Az Fttv. melléklete 31 pontban sorolja fel azokat a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat (ún. „feketelista”), amelyek definíciószerűen tisztességtelenek s ezért tilosak [Fttv. 3. §]. A feketelista gyakorlatilag megfelel a vonatkozó 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv mellékletében megadott listának. Ezeken kívül tisztességtelen s ezért tilos a megtévesztő és az agresszív kereskedelmi gyakorlat, valamint a törvény generálklauzulájának tilalma alá eső minden egyéb kereskedelmi gyakorlat [Fttv. 3. § (1) és (2) bek.]. Ezek a tilalmak is befolyásolhatják annak megítélését, hogy egy védjegyotalomra bejelentett megjelölés a közerkölcsbe ütközik-e.

4.1. *Erkölcstelen, durva, agresszív, trágár jelentés*

A közerkölcsbe ütközők az olyan megjelölések, amelyeknek erkölcstelen, durva, agresszív vagy trágár jelentéstartalmuk van, akár a megjelölés szövege vagy szövege, pl. jelmondat, akár ábrája következtében. A közerkölcsbe ütközésnél adott esetben az árujegyzék alapján figyelembe lehet venni, hogy az áru, illetve szolgáltatás milyen fogyasztói réteget céloz meg. Gyermekeknek, kiskorúaknak szánt áruknál, illetve szolgáltatásoknál indokolt lehet szigorúbb mércét alkalmazni, hasonlóan a médiaszolgáltatásokra vonatkozó megfelelő ifjúságvédelmi előírásokhoz (Mttv. 9–11. §). Ennek figyelembevételével felmerülhet a kérdés, hogy pl. a KORRUPTIVITY szómegjelölés a 28. osztályba tartozó játékokra nem tekinthető-e közerkölcsbe ütközőnek.

Egy, az áru fajtája tekintetében megtévesztő megjelölésnél figyelembe vették, hogy az különösen gyermekekre lehet megtévesztő [Vt. 3. § (1) bek. b) pont]. A „Tipli Cherry likőr” feliratú színes, térbeli megjelölés egy olyan rózsaszínű műanyag poharat ábrázolt, amelynek zárófedelén van a fenti felirat, és amelynek alakja olyan, mint a tejfő, joghurt, illetve puding csomagolására szolgáló szokványos poharaké. A 33. osztályba tartozó „cherry likőrök” tekintetében benyújtott bejelentést az MSZH elutasította (M0800936/3), mivel az a fogyasztókra, különösen a gyermekekre az ismert jellegzetes csomagolás miatt megtévesztő. Az elutasítással a Fővárosi Bíróság, a Fővárosi Ítéltábla és felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság is egyetértett (LB Pfv.IV.22.157/2009/3).

A közerkölcsbe ütközés miatt az MSZH elutasította a 33. osztályba tartozó szeszesitalok tekintetében bejelentett BLACK DEATH VODKA feliratú, cilindres halálfejet ábrázoló megjelölést (MSZH M9601863).

Elutasításra került a SUPERFOS feliratú, színes ábrás megjelölésre vonatkozó bejelentés, amelyet a 16., 20. és 39. osztályok tekintetében nyújtottak be, a felirat második elemének trágár jelentése miatt. Megváltoztatási kérelemre a Fővárosi Bíróság elrendelte a megjelölés lajstromozását, mivel az véleménye szerint az átlagfogyasztóból legfeljebb fanyalgást vált ki, de a megjelölés a maga egészében nem tekinthető trágárnak, a fogyasztó külföldi eredetű szóként észleli, esetleg a „szuperfoszfát” rövidítésének véli (Föv. Bír. 1.Pk.24.971/2001/7).

Az MSZH megtagadta a BULLSHIT szómegjelölésre a 32., 33. és 34. osztályba tartozó áruk tekintetében lajstromozott nemzetközi védjegy magyarországi oltalmát a közerkölcsbe ütközés miatt (MSZH 714682). A bejelentő megváltoztatási kérelmében előadta, hogy a mai angol és amerikai nyelvhasználatban az egybeírt „bullshit” szó nem „bikaszar”, hanem „ostobaság”, „értelmetlenség”, illetve „nonszensz” jelentésű, s erre nézve nyelvi bizonyítékokat is benyújtott. Álláspontja szerint ha a magyar fogyasztó tud angolul, akkor ismeri ezt a jelentést, ha nem, akkor számára a kifejezés fantáziaszó.

A Fővárosi Bíróság elrendelte a megjelölés lajstromozását, de nem anyagi jogi, hanem eljárási jogszabálysértés miatt. Ugyanis az MSZH az oltalommegtagadásra a Madridi Megállapodás 5. cikkének (2) bekezdése szerint rendelkezésre álló egyéves határidőn belül kiadott

ideiglenes oltalommegtagadó határozatában azt a feltétlen kizáró okot jelölte meg, hogy a megjelölés kizárólag valamely vallási vagy egyéb meggyőződést erőteljesen kifejező jelképből áll [Vt. 3. § (2) bek. c) pont]. A bejelentő által benyújtott nyilatkozat után az MSZH újabb felhívást adott ki, amelyben felhívta a közerkölcsbe való ütközést is mint kizáró okot, majd a bejelentést csupán ezen a jogcímen elutasította. Az elutasító határozatban az MSZH korábbi felhívását „tévesként”, későbbi felhívását pedig a korábbi felhívás „kijavításaként” jelölte meg.

A bejelentő a megváltoztatási kérelemben azzal is érvelt, hogy a Madridi Megállapodás 5. cikkének (5) bekezdése szerint az MSZH az egy év letelte után nem térhet át az egy éven belül a WIPO Nemzetközi Irodájával nem közölt jogcímre. A Fővárosi Bíróság az újabb jogcímen történt felhívást nem tekintette a korábbi felhívás kijavításának. Megállapította, hogy „[m]ivel a határidőn túl közölt lajstromozást gátló ok érdemben nem vizsgálható, és a korábban felhívott jogcímet maga a Hivatal sem látta megvalósulni, ezért lényegében 'kiürült' a lajstromozást gátló okok köre, a bíróság érdemi vizsgálatának nincs tárgya. A bíróságnak a kérelmező közerkölcsbe ütközéssel kapcsolatos érvelését a fentiek miatt nem állt módjában vizsgálni” (Főv. Bír. 1.Pk.22.924/2004/3).

Megjegyezzük, hogy a védjegyjogosult a BULLSHIT szómegjelölésre ugyanezen osztályok tekintetében 000777847 lajstromszámon közösségi védjegytalmat szerzett. Az Amerikai Egyesült Államokban azonban a BULLSHIT megjelölésre vonatkozó bejelentését, mint erkölcsstent és megbotránkoztatót, elutasították.

Egy közösségi védjegy átalakításával indított ügyben az MSZH elutasította a DE PUTA MADRE szómegjelölésre a 25. osztályba tartozó ruházati cikkek, cipők és kalapáruk tekintetében benyújtott védjegybejelentést a közerkölcsbe ütközés jogcímén. A „de puta madre” spanyol kifejezésnek két jelentése van: „k... anyád” és „k... jó”. Az indokolás szerint az egyik jelentés rendkívül durva káromkodás, amelyet a spanyol nyelvet nem ismerők is megérthetnek, és a „spanyol nyelvet világnyelvként hazánkban is egyre többen tanulják, így valójában a felirat üzenetértéke nem egy adott 'extravagáns' vásárlói kör belügye marad,” továbbá a „magyar társadalom mélyen elítéli és a jog eszközeivel megakadályozza az olyan durva megnyilvánulásokat, amelyekkel pusztán kereskedelmi megfontolásoknak próbálják alávetni ... a közerkölcsöt, ezzel minden jóérezsű embert felháborítva” (MSZH M0700257).

A Fővárosi Bíróság a megváltoztatási kérelmet elutasította, kifejtve, hogy a szóösszetétel „kettős magyar jelentéssel bír, ám egyáltalán nem kívánatos, hogy közülük bármelyik is a köznap beszéd szerves részévé váljon” (Főv. Bír. 1.Pk.21.509/2008/6).

A Fővárosi Ítéltábla egyetértett az elutasítással, és annak indokolását azzal egészítette ki, hogy „[a] közigazgatási szervnek vagy akár a bírói fórumnak az a feladata, hogy a társadalmi morál kérdésében ne a devianciát, hanem a nagy többség által elfogadott, pozitív értékeket részesítse előnyben.” Azt is kifejtette, hogy „nem fogadható el a kérelmezőnek az 'European public policy'-ra vonatkozó érvelése se. Az abszolút hatályú kizáró ok mindig az adott ország közrendjéhez vagy közerkölcséhez kapcsolódik. Azt, hogy a közrend

(ordre public, public policy) és a közerkölcs fogalmainak nincs országhatárokon átnyúló érvényessége, az is alátámasztja, hogy az Európai Unió tagállama még a 'négy alapszabadság' rendelkezéseinek alkalmazása alól is mentesülhet, ha korlátozó intézkedését a közrend vagy a közerkölcs indokolta, feltéve, hogy az intézkedés nem volt a diszkrimináció eszköze [EK-szerződés 30. cikk, 39. cikk (3) bek., 58. cikk (1) bek.]. Ebből következik, hogy a közerkölcsöt csak az adott országra vonatkoztatva lehet értelmezni" (FÍT 8.Pkf.26.837/2008/3. Ismertette dr. Mikófalvi Gábor, Védjegyvillám, XIX. évf. 1. szám, 2009, 22–26. o.).

Elutasították a fekete alapon piros „Budapesterotika” feliratot tartalmazó ábrás védjegyet, amelyet a 35. osztályba tartozó szolgáltatásokra jelentettek be, mivel az Magyarország fővárosát összekapcsolja az „erotika” szóval, és ez alkalmas arra, hogy Budapestet közerkölcsöt sértő módon tüntesse fel (FÍT 8.Pkf.26.076/2011/3).

4.2. Pornográf, közszemérmert sértő, szexuális jelentés

Közerkölcsbe ütközők a pornográf megjelölések és a közszemérmert sértő, szexuális tartalmú megjelölések. Figyelemre méltó, hogy a reklámjogi előírások szerint tilos a pornográf reklám, a szexuális szolgáltatás reklámja és a szexuális ingerkeltésre szolgáló áru reklámja. A pornográf reklám és a szexuális célú áruk reklámjára vonatkozó tilalom alól csupán a szexuális termékeken és az ilyeneket árusító üzleteken belül elhelyezett reklám kivétel [Grtv. 9. § (1)–(4) bek.]. Érdekes, hogy az alább ismertetett közösségi védjegyügyben a BPHH Fellebbezési Nagytanácsa épp eme kivételnek megfelelő disztinkciót alkalmazott az árujegyzék tekintetében.

Az angol védjegylajstromozó hatóság (Registrar of Trade Marks) és a bíróság elutasította a TINY PENIS szómegjelölésre a 25. osztályba tartozó áruk tekintetében benyújtott angol védjegybejelentést. Az indokolás szerint bár a férfi nemi szerv önmagában nem trágár, anatómiai leírásának ruházati cikkek védjegyeként való használata, amely védjegyet a társadalom széles nyilvánossága észlelheti, a közerkölcsbe ütközik (Lord Chancellor's Appointed Person Simon Thorley Q.C., Ghazilian's Application, 2001. november 28., E.T.M.R., Vol. 6, Issue 6, 2002, 631–641. o.).

A BPHH kilenctagú Fellebbezési Nagytanácsa a SCREW YOU szómegjelölésre, amelyben „screw” az angol nyelvben durva kifejezés a nemi érintkezésre, a 10. osztályban megadott szexuális termékek tekintetében – amelyeket csak szex shopokban árulnak – elrendelte a lajstromozást, a 10. osztályba tartozó fogamzásgátlók és a 9., 25., 28. és 33. osztályba tartozó egyéb áruk tekintetében pedig helybenhagyta az elutasítást (R 495/2005-G, 2006. július 6.).

A döntés indokolásában kifejtették, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (hazánkban kihirdette az 1993. évi XXI. törvény) 10. cikkének (1) bekezdésében biztosított, a véleménynyilvánítás szabadságához („freedom of expression”) fűződő jog a kereskedelmi közléseket („commercial expressions”) kisebb mértékben illeti meg, mint az irodalmi, művészeti alkotásokat (művészeti alkotás szabadsága) és a nyilvánosságra jutó véleményeket

(szólás- és sajtószabadság), valamint hogy a védjegy alapvető funkciója miatt kereskedelmi közlésnek tekintendő, és mint ilyen ugyanazoknak a korlátozásoknak [10. cikk (2) bekezdés] is alá van vetve, mint az egyéb véleménynyilvánítások, amely korlátozások magukban foglalják a közrend és a közerkölcs védelmét (döntés 16., 17. és 24. bekezdése). A döntésben említett „kereskedelmi közlések” megfelelnek a fentebb hivatkozott Fttv. „kereskedelmi kommunikáció” fogalmának.

A német Bundesgerichtshof (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság) helybenhagyta a „Ready to fuck!” feliratú ábrás megjelölésre, amelyben a „fuck” trágár angol szó a közösülésre, a 16., 25. és 41. osztályok tekintetében benyújtott védjegybejelentés elutasítását a jó erkölcsbe ütközés („*Verstoß gegen die guten Sitten*”) miatt (I ZB 89/11, 2012. október 2. Ismertette: MarkenR 2013. április, 146–149. o.). Az indokolás szerint – figyelemmel a megjelölésre és az árujegyzékre – nemcsak a fogyasztók releváns körét, hanem a legszélesebb értelemben vett nyilvánosságot, beleértve a gyermekeket és a fiatalokat is, figyelembe kell venni, ahol a védjegy megjelenhet.

4.3. Személyre, közösségre sértő vagy egyébként közfelháborodást keltő megjelölés

Az MSZH elutasította a MOLOTOW szómegjelölésre vonatkozó védjegybejelentést, amelyet a 33. osztályba tartozó szeszes italokra jelentettek be, mivel az V. M. Molotov, a sztálini önkényuralom rossz emléké szovjet politikusának családnévvel volt azonos (MSZH M9600502).

Ugyancsak elutasításra került a STALINSKAYA feliratú ábrás megjelölésre a 33., a 35. és a 39. osztály tekintetében benyújtott védjegybejelentés a J. V. Sztálin szovjet politikus nevére való egyértelmű utalás miatt (FT 1.Pk.23.463/2012/5. Ismertette: Összefoglaló az SZTNH-hoz visszaérkezett jogerős bírósági végzésekről. Bírósági gyakorlat 2013/1., 2–3. o. http://www.hipo.gov.hu/joggyakorlat/birosagi_vegzesek.html). Ilyen alapon közerkölcsbe ütközők lehetnek az önkényuralmi jelképre vonatkozó megjelölések abban az esetben is, ha használatuk nincs büntetőjogilag szankcionálva.

Más okból minősült egy személlyel kapcsolatban közerkölcsbe ütközőnek egy Benelux védjegybejelentés. Elutasították a TRIX IS NIX (jelentése: „Trix az semmi”) megjelölésre vonatkozó bejelentést, mert az sértő volt Beatrix akkori holland királynőre (Mallinson 2006, 49. o.).

Közerkölcsbe ütköző lehet egy olyan megjelölés, amely valamely etnikai, vallási vagy egyéb népcsoportra, közösségre nézve sértő tartalmú. Nézetünk szerint a fentebb ismertetett, a PAKI megjelölésre vonatkozó közösségi védjegybejelentés a közrendbe ütközés mellett vagy helyett a közerkölcsbe ütközés jogcímén is elutasításra kerülhetett volna.

Egyes országokban közerkölcsbe ütközőnek tekintik az olyan megjelöléseket, amelyek valamely helyi népcsoport szavait, szimbólumait tartalmazzák. Ilyenek pl. Új-Zélandon a maorikat érintő megjelölések (Duckworth 2006, 49. o.). Hasonló jellegű védjegyjogi esetek

voltak az Amerikai Egyesült Államokban az indiánokra utaló megjelölések, pl. REDSKINS tekintetében (Ehrlich 2006, 52. o.).

Egy tragikus eseménnyel kapcsolatos védjegybejelentés is lehet közerkölcsbe ütköző. Elutasították a „Vörös Iszap” szómegjelölésre és a 29., a 30., a 31., a 33. és a 39. osztályra vonatkozó védjegybejelentést, amelyet három nappal a vörösiszap-áradással járó katasztrófa után nyújtottak be, mivel a fogyasztókban visszatetszést kelthet, ezért sérti a közerkölcsöt (FÍT 8.Pkf.25.658/2012/6. Ismertette: Összefoglaló az SZTNH-hoz visszaérkezett jogerős bírósági végzésekről. Bírósági gyakorlat 2013/1., 3–4. o. http://www.hipo.gov.hu/joggyakorlat/birosagi_vegzesek.html).

4.4. Ismert történelmi személyiségre sértő, hozzá méltatlan védjegybejelentés

Közerkölcsbe ütköző lehet, ha a megjelölés tisztelt, nagyra tartott történelmi személyiség nevét tartalmazza olyan áruk, illetve szolgáltatások tekintetében, amelyek sértőek a személyiségre, illetve méltatlanok hozzá, ezért a kapcsolat az áru, illetve a szolgáltatás és a személy között felháborodást, visszatetszést kelthet.

A történelmi személyiségek neve általában szabadon felhasználható védjegyként vagy védjegy elemeként. A cégjogban és a civil szervezetek bírósági nyilvántartásánál van olyan előírás, hogy a történelem kiemelkedő személyiségeinek a nevét a Magyar Tudományos Akadémia engedélyével lehet a névben szerepeltetni [Ctv. 4. § (5) bek.; 2011. évi CLXXXI. törvény 21. § (5) bek.].

Korábban volt hasonló, a védjegyjogra vonatkozó előírás. Az 1942. évi V. törvénycikk a nemzet nagyjaira, úgyszintén a szentekre és az egyházak nagyjaira, valamint az egyházak elnevezésére utaló megjelöléseknek ipari és kereskedelmi tevékenység körében, így többek között védjegyen való használatát az illetékes miniszter és a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyéhez kötötte.

A jelenlegi Vt.-ben nincs rendelkezés a történelmi személyiségek nevééről. Például védjegyvoltalom alatt állt a KOSSUTH szómegjelölés 160337 lajstromszámon és a PETŐFI szómegjelölés 166692 lajstromszámon, mindkettő a 34. osztályba tartozó dohányárukra. A PETŐFI BORCSALÁD szóösszetétel 201169 lajstromszámon védjegyvoltalmat élvez a 33. osztályba tartozó borok tekintetében, jöllehet Petőfi Sándor az irodalomtörténet tanúsága szerint nem is volt borivó ember.

Az MSZH közerkölcsbe ütközés miatt megtagadta a PUSCHKIN szóra a 33. osztályba tartozó szeszes italok tekintetében 645736 számon lajstromozott nemzetközi védjegy magyarországi oltalmát az ismert orosz költő A. Sz. Puskin nevével való egyezés miatt. A Fővárosi Bíróság azonban nem tartotta a megjelölést az adott áruk tekintetében közerkölcsbe ütközőnek (Föv. Bír. 3.Pk.26.284/1998. Ismertette *Vida* 2002, 538. o.).

Az SZTNH megtagadta egy cseh jogosult javára a 3., 20., 43. és 44. osztály tekintetében lajstromozott KOSSUTH feliratú ábrás nemzetközi védjegy magyarországi oltalmát, de nem a

megjelölés közerkölcsbe ütközése, hanem a földrajzi származás tekintetében fennálló megtevesztő jelleg miatt (A992504, 2011. március 28.).

Megjegyezzük, hogy a joggyakorlat szerint az elhunyt híres emberek és közszereplők nevének védjegyként való lajstromozásához a személyhez fűződő jogok miatt akkor kell az illető örököseinek hozzájárulása, ha emléküket a fogyasztókban még elevenen él [Vt. 5. § (1) bek. a) pont és 7. §].

A CHAGAL megjelölésre a 14. osztályba tartozó órák, azok alkatrészei és tartozékai tekintetében tett védjegybejelentést, mivel a megjelölés az ismert festő, Marc Chagall családnévhez az összetéveszthetőségig hasonló, elutasították. A közismert családnév jogosulatlan használata a névviselési jog sérelmét jelenti az utónév feltüntetése nélkül is (BH 1993/548). Ezt a védjegybejelentést Marc Chagall 1985-ben történt elhalálózása után néhány évvel nyújtották be.

5. Az együttes és a tanúsító védjegy közrendbe vagy közerkölcsbe ütköző szabályzata

A Vt. az együttes védjegynél és a tanúsító védjegynél előírja, hogy azok csak akkor részesülhetnek védjegyoltalomban, ha van a védjegy használatára vonatkozó szabályzat, amelyet a bejelentőnek kell a bejelentési eljárásban benyújtania [Vt. 97. § (1) és (4) bek.; Vt. 101. § (4) bek.].

A megjelölés együttes védjegyként akkor is ki van zárva a védjegyoltalomból, ha „a használatról rendelkező szabályzat a közrendbe, a közerkölcsbe vagy jogszabályba ütköző előírást tartalmaz” [Vt. 96. § (3) bek. b) pont]. A Vt. 101. § (6) bekezdésének utaló rendelkezése folytán ez vonatkozik a tanúsító védjegyként bejelentett megjelölésre is. Ez a speciális kizáró ok az irányelv 15. cikkének (1) bekezdése szerinti, a tagállamok tekintetében fakultatív rendelkezésnek felel meg.

Az együttes és a tanúsító védjegyekre a Vt. 96–101. §-ában nem szabályozott kérdésekben a védjegyekre és oltalmukra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni azzal, hogy a speciális kizáró okok tekintetében is lehet észrevételt tenni (Vt. 102. §). A fenti rendelkezések folytán a közrend és a közerkölcs tekintetében kettős követelmény van: azokba sem a megjelölés maga, sem a hozzá tartozó szabályzat nem ütközhet. Ezeken a jogalapokon bárki észrevételt nyújthat be az ilyen védjegybejelentések ellen (Vt. 58. §).

A megjelölés közrendbe vagy közerkölcsbe ütközésénél ugyanazok a fenti szempontok érvényesek, mint a normál védjegyeknél.

A szabályzat tekintetében kevésbé valószínű, hogy valamely bejelentésnél az egész szabályzat közrendbe vagy közerkölcsbe ütközzék. A kizáró okhoz azonban elegendő, ha az tartalmaz akár csak egy ilyen előírást. Ez esetben a kizáró ok megszüntethető a szabályzat megfelelő módosításával. A szabályzat a bejelentés napja után is benyújtható, és a Vt.-ben nincsen tilalom vagy korlátozás a szabályzat módosítása tekintetében [Vt. 97. § (4) bek.].

Megjegyezzük, hogy az együttes és a tanúsító védjegyeknél az is kizáró ok, ha a szabályzat jogszabályba ütköző előírást tartalmaz. A jogszabály – értelemszerűen a Vt. kivételével – bármely Magyarországon hatályos jogszabály lehet. Amint fentebb említettük, a használat jogszabályba ütközése a Vt.-ben a megjelöléseknél is kizáró ok volt 1997-től 2001-ig. A szabályzatoknál ez feltehetően azért maradt meg, mert az együttes védjegy használatáról rendelkező szabályzat egyes előírásai sokféle módon, sokféle jogszabályba ütközhetnek. A szabályzat a védjegyjogosult egyesület, köztestület vagy egyesülés és annak tagjai közötti, az együttes védjegy használatával kapcsolatos jogviszonyt szabályozza. Ennélfogva egyrészt hasonló egy egyesületi alapszabályhoz, másrészt érintheti a tagoknak az együttes védjeggyel kapcsolatos piaci tevékenységét. Ez utóbbi tekintetben a szabályzatra a versenyjogi (Tpvt.) és/vagy a fogyasztóvédelmi (Fttv.) előírások is vonatkozhatnak.

Nincs tudomásunk olyan jogesetről, ahol együttes vagy tanúsító védjegyre vonatkozó bejelentésnél vagy lajstromozott ilyen védjegynél közreaddal, közerkölccsel vagy jogszabályba ütközéssel kapcsolatos kizáró ok felmerült volna.

6. Epilógus

A védjegyoltalomból a közreaddba, illetve a közerkölcsbe ütközés miatt kizárt megjelölésekre vonatkozó védjegyügyek viszonylag kis száma azt jelzi, hogy ezen a téren nagyjából önkéntes jogkövetés érvényesül. Persze az lenne a legjobb, ha ilyen ügy egy sem lenne, de akkor cikket sem kellene írni e témáról. Feltehető, hogy a jogkeresők túlnyomó többsége nem is remél piaci sikereket egy ilyen jellegű védjegytől. Előfordulhat azonban, hogy valaki – mint a reklámszakmában – a piaci versenyben épp a szokásostól deviánsan eltérő kommunikációval kíván érvényesülni. Ez esetben először szerepe lehet a képviselőnek, aki a hozzá forduló ügyfelet felvilágosíthatja a védjegyjog eme közérdekű korlátjáról. Ha ehhez némi segítséget tudunk nyújtani, tanulmányunk nem volt hiábavaló.

Rövidítések

AB	Alkotmánybíróság
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), figyelembe véve annak első módosítását (2012. június 18.), második módosítását (2012. november 9.), harmadik módosítását (2012. december 21.) és negyedik módosítását (2013. március 25.)
BH	Bírósági Határozatok
BPHH	Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, Office for Harmonization in the Internal Market
1978. évi Btk.	1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2012. évi Btk.	2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Ctv.	2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
E.T.M.R.	European Trade Mark Reports, London
EU Bírósága	az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union)
EU Törvényszéke	az Európai Unió Törvényszéke (General Court of the European Union)
EK-szerződés	Szerződés az Európai Közösség létrehozásáról (Római Szerződés)
FÍT	Fővárosi Ítéletábra
Főv. Bír.	Fővárosi Bíróság
Fttv.	2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról
Grtv.	2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól
Irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (kodifikált változat)
KVR	A Tanács 207/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről (kodifikált változat)
LB	Legfelsőbb Bíróság
Madridi Megállapodás	A gyári vagy kereskedelmi védjegyek nemzetközi lajstromozására kötött Madridi Megállapodás (kihirdette az 1973. évi 29. törvényerejű rendelet)
MSZH	Magyar Szabadalmi Hivatal
Mttv.	2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról
Nmjt.	1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról
OTH	Országos Találmányi Hivatal
1959. évi Ptk.	1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
2013. évi Ptk.	2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
PUE	Az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény (kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet)
Szabs. tv.	2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
SZTNH	Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Tptv.	1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról
Vbt.	1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról

Vt.	1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról
1890. évi Vt.	1890. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról
1895. évi Vt. novella	1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről
1969. évi Vt.	1969. évi IX. törvény a védjegyről
WIPO	Szellemi Tulajdon Világszervezete

Irodalom

- Dr. Beck Salamon:* Magyar védjegyjog. A „Polgári jog könyvtára” 19. füzet. A szerző kiadása. Kertész József nyomdája, Budapest–Karcag, 1934.
- G.H.C. Bodenhausen:* Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property as Revised at Stockholm in 1967. United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property (BIRPI), Geneva, 1968.
- Kate Duckworth:* Maori concerns. Managing Intellectual Property, 2006. május, p. 49.
- David Ehrlich:* Courts go both ways. Managing Intellectual Property, 2006. május, p. 51–52.
- Ficsor Mihály:* Nemzeti jelképeink a védjegyjogban, I–II. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 2. szám, 2012. április, p. 5–45. és 3. szám, 2012. június, p. 5–21.
- Dr. Gödölle István:* Rosszhiszeműség a védjegyjogban. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület Közleményei, 43. szám, 2002, p. 89–122.
- Dr. István Gödölle:* Bad Faith in Trademark Law. Proceedings of the Hungarian Group of AIPPI, 30. szám, 2003, p. 19–60.
- Dr. István Gödölle:* Zlá víra (bad faith) v madarském a evropském známkovém právu. Průmyslové vlastnictví, 2005, 3–4. szám, p. 33–52.
- Roland Mallinson:* Warning: these trade marks may offend. Managing Intellectual Property, 2006. május, p. 47–49.
- Dr. Szász János:* Védjegyjogi döntvénytár, I. kötet. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-társulat, Budapest, 1911.
- Vida Sándor:* A védjegy ügyekben hozott határozatok bírósági felülvizsgálata. In: Németh János, Kiss Daisy (szerk.): A bírósági nemperes eljárások magyarázata. A polgári nemperes eljárások magyarázata 1. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002.

AZ AMERIKAI LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG MYRIAD-DÖNTÉSE

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. augusztusi számának 107. és 108. oldalán ismertettük az Amerikai Legfelsőbb Bíróság (US Supreme Court, SC) *Mayo v. Prometheus*-ügyben 2012. március 20-án hozott döntését arról, hogy engedélyezhető-e szabadalom a Prometheus számára az amerikai szabadalmi törvény 101. szakasza alapján egy gyógyszer anyagcsereszintjei és a páciens egészsége közötti összefüggésre.¹

A szabadalmazható találmányokat az amerikai szabadalmi törvény 101. cikke közelítőleg a következőképpen határozza meg: „Szabadalmat kaphat, aki új és hasznos eljárást, gépet, gyártmányt vagy anyagösszetételt vagy azoknak új és hasznos javítását találja vagy fedezi fel.” A természeti törvények, a természeti jelenségek és az elvont ötletek azonban nem szabadalmazhatók.

Az SC kimondta, hogy a vizsgált eljárási igénypontok nem védhetők szabadalommal, mert lépéseik csupán szokásos rutintevékenységet foglalnak magukban, amelyet a terület kutatói korábban is alkalmaztak. Az SC döntéséből következett, hogy a szabadalmazáshoz több kell a természeti törvények egyszerű felhasználásánál, mert azokat új módon kell alkalmazni.²

A Prometheus-döntés nem mondja ki általánosan, hogy bizonyos technológiakategóriák nem szabadalmazhatók, hanem csupán megerősíti azt a korábbi nézetet, hogy a szabadalmi törvény nem védi a természeti törvényeket vagy az elvont eszméket; ezeknek a törvényeknek és eszméknek a találmányi szintű alkalmazása azonban szabadalmazható.

A Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2012. augusztus 16-án döntést hozott az *Association for Molecular Pathology and Ors v. Myriad Genetics, Inc.* (Myriad) -ügyben arról, hogy szabadalmazhatók-e az elkülönített génszekvenciák, valamint a szekvenciákban levő mutációk azonosítására szolgáló diagnosztikai módszerek.³ Itt a CAFC-nek figyelembe kellett vennie az SC-nek azt az utasítását, hogy az ügyet a Prometheus-döntés figyelembevételével vegye újra szemügyre. A CAFC a vizsgált tárgyak többségét szabadalmazhatónak találta, de tagjainak véleménye eltérő volt az elkülönített génszekvenciák szabadalmazhatóságával kapcsolatban.

A Myriad-szabadalmak három igénypontosorozatra vonatkoztak:

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ Dr. Palágyi Tivadar: Külföldi iparjogvédelmi hírek. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. szám, 2012. augusztus, p. 107.

² U.S. Supreme Court Decision in *Mayo v. Prometheus*. Leason Ellis LLP, 2012. március 28.

³ Bruce Wexler: Patent-eligibility of isolated DNA: another twist in the Prometheus debate. Intellectual Property Magazine, 66, 2012. október, p. 69.

1. „Elkülönített”, bizonyos rákfajtákra hajlamosító BRCA-génekre és azok mutációira vonatkozó készítményigénypontok.

2. Lehetséges rákgyógyszerek „szkrínelésére” vonatkozó eljárásigénypont, amely szerint a sejteket tenyésztik, majd mérik növekedési sebességüket, és összehasonlítást végeznek a gyógyszer jelenlétében vagy távollétében.

3. Eljárásigénypontok, amelyek szerint egy szabadalom gén szekvenciáját „analizálják” vagy „összehasonlítják” egy normál szekvenciával, és így azonosítanak bizonyos rákfajtákra vonatkozó hajlamot.

A legkisebb ellentmondás azokkal az eljárásigénypontokkal kapcsolatban merült fel, amelyek szerint egy páciens gén szekvenciáját analizálják vagy összehasonlítják egy normál szekvenciával, és így azonosítják a bizonyos rákfajtákra vonatkozó hajlamot. A CAFC úgy találta, hogy ezek az igénypontok „nem különböztethetők meg” a Prometheus-ügyben nem szabadalmazhatóan minősített igénypontoktól, és valóban kevesebb átalakító fizikai lépést tartalmaztak. Ebben mind a három bíró egyetértett.

A lehetséges rákgyógyszerek „szkrínelési” eljárására vonatkozó eljárásigénypont szabadalmazhatóságával kapcsolatban szintén mindhárom bíró egyetértett. Arra a tényre támaszkodtak, hogy az igénypont tartalmaz lépéseket gazdasejtek/összejtek tenyésztésére, amelyeket egy átalakított génnel transzformálnak lehetséges rákgyógyszer jelenlétében vagy távollétében. A CAFC szerint ez nem természeti törvény, hanem inkább egy korábban nem létezett új, ember által készített sejtforma létrehozása. A kiegészítő összehasonlító és elemző lépések nem tették a tárgyat nem szabadalmazhatóvá. Így a CAFC tekintetbe vette a Prometheus-ügyben az SC által adott figyelmeztetést, amely szerint önmagában semmi rossz sincs abban, ha egy igénypontba egy természeti törvényt is beiktatnak, feltéve, hogy az igénypont ténylegesen alkalmazza is ezt a törvényt.

A CAFC véleménye megoszlott az elkülönített DNS-szekvenciák szabadalmazhatóságával kapcsolatban. Ezek az igénypontok két alcsoportra voltak feloszthatók: *a)* szintetikus cDNS-ekre és *b)* elkülönített DNS-szekvenciákra, amelyek alakilag azonosak az emberi testben levő szekvenciákkal, kivéve azokat a szerkezeti változásokat, amelyek akkor jönnek létre, amikor elkülönítik őket a nagyobb DNS-szálból. A cDNS-ek olyan molekulák, amelyeket az ember szintetizál olyan hírvívó ribonukleinsavból (mRNS), amelynek a szerkezete eltér az emberi testben található bármelyik DNS-szekvenciától. A cDNS-ek fizikai tulajdonságokkal, így stabilitással rendelkeznek, ellentétben az mRNS-sel, és olyan területeken használhatók fel, ahol a humán DNS nem, ideértve azt a képességüket, hogy egy sejtben olyan proteint tudnak expresszálni, amelyet a sejt rendes körülmények között nem állít elő. Így a CAFC elutasította azt az érvet, hogy egy új és ember által előállított szerkezet (cDNS) nem szabadalmazható, ha „sugallatot” kap egy természetes terméktől (mRNS).

A három bíró egyetértett abban, hogy a cDNS-ek szabadalmazhatók. Nem voltak azonban azonos véleményen az olyan elkülönített DNS-szekvenciák szabadalmazhatóságáról, amelyek egyébként azonosak az emberi testben levő szekvenciákkal, kivéve azokat a szerke-

zeti változásokat, amelyek akkor következnek be, amikor eltávolítják őket a nagyobb DNS-szálakról. Lourie bíró, aki kémiai végzettséggel és ipari kutatói tapasztalatokkal is rendelkezik, elfogadta, hogy az elkülönített DNS jelentősen különbözik attól, ami a természetben előfordul, mert a kovalens kötések elszakadása miatt más molekula keletkezett, mint a humán DNS. A másik két bíró nem osztotta ezt a nézetet, de elfogadták, hogy a szerkezeti különbség a hasznosság növeléséhez vezet. Emellett azt is figyelembe vették, hogy az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (United States Patent and Trademark Office, USPTO) már több ezer szabadalmat adott ilyen tárgyú találmányokra.

A bírák egyetértettek abban, hogy a természeti törvények, a természeti jelenségek és az elvont ötletek nem szabadalmazhatók, és hogy ez a kizárás vonatkozik még a szellemi folyamatokra és a természeti képződményekre is. Részletesen tanulmányozták az SC által 1980-ban hozott *Diamond v. Chakrabarty*-döntést, ahol az SC megállapította, hogy bizonyos baktériumok szabadalmazhatók. Ezek ember által előállított, genetikusan négy különböző DNS-plazmiddal megváltoztatott baktériumok voltak, ahol a négy plazmid a nyersolaj négy különböző komponensének a lebontását tette lehetővé.

A CAFC-nek ez a döntése a korábbi Prometheus-döntéssel együtt továbbra is lehetővé tette elkülönített génszekvenciák szabadalmazását, ha azok különböznek a természetben előfordulótól (a Myriad-döntés szerint ez a feltétel teljesült), és ha olyan célok elérésére alkalmasak, amelyekre a humán DNS alkalmatlan.

A Myriad tudomást szerzett arról, hogy genetikai diagnosztikai és tanácsadó szolgáltatások, így például a Pennsylvania Egyetem Genetikai Diagnosztikai Laboratóriuma BRCA1-szkrínélést alkalmaz. Ezért bitorlási pereket indított, amelyek alapján a bíróság 2008-ban megállapította, hogy a Myriadnak kizárólagos joga van BRCA1-próbákat végezni. Ezek után a pennsylvaniai és további laboratóriumok és kutatók 2012-ben beperelték a Myriadt, és 2012-ben kérték az SC-t, változtassa meg a CAFC döntését, amely megerősítette a Myriad igénypontjainak a szabadalmazhatóságát.

Az *American Civil Liberties Union (ACLU)* 2013. január 23-án kelt beadványában azt kérte az SC-től, hogy helyezze hatályon kívül a CAFC-nek az elkülönített DNS-molekulák szabadalmazhatóságát kimondó döntését. Az ACLU kifogásolta a Myriadnak azt az érvelését, hogy egy gén emberi találmánnyá válik, amikor eltávolítják az emberi testből. „Ilyen okoskodással a testből elkülönített vese vagy a fáktól elkülönített levél is szabadalmazható lenne, ami ellenkezik a józan ésszel, valamint a természet képződményeinek és törvényeinek régóta fennálló szabadalmazási tilalmával” – mondta a beadvány.⁴

A Myriad 2013. március 7-én nyújtotta be válasznyilatkozatát az SC-nél. Szakmai körökben azt várták, hogy az SC az ügyet 2013 októberében vagy azt követően fogja meghallgatni.

⁴ ACLU files Supreme Court brief in Myriad case. World Intellectual Property Review, 2013. március 6.

Ezért meglepetést keltett, hogy már 2013. június 13-án döntést hozott az ügyben.⁵ Az SC döntésében megkísérelte meghatározni, hogy a génszekvenciák vonatkozásában mi szabadalmazható és mi nem. A döntés érvénytelenítette a Myriad 5 747 282 sz., 5 693 473 sz. és 5 837 492 sz. amerikai szabadalmának azokat az igénypontjait, amelyek a 17. kromoszómán elhelyezkedő, proteint kódoló BRCA1 gén DNS-szekvenciáira vonatkoztak. Ezzel az SC olyan precedenst állított fel, amely kétségtelenül széles körű befolyást fog gyakorolni a szellemi tulajdon-jogokra általában és különösen a biotechnológiai iparra.

Az SC-nek lényegileg két kérdésben kellett döntenie: 1. a szabadalmi törvény 101. cikke alapján szabadalmazható-e egy természetben előforduló DNS-szegmens annak következtében, hogy elválasztják a humán genom maradékától; és 2. a szabadalmi törvény 101. cikke alapján szabadalmazható-e egy szintetikusan előállított cDNS, amely ugyanazt a proteinkódoló információt tartalmazza, mint a természetes DNS, azonban nem tartalmazza a DNS-szegmensnek azokat a részeit, amelyek nem kódolnak proteineket. Az SC azt is megállapította, hogy a természetben előforduló DNS-sel ellentétben a hírvívő RNS-ből (mRNS) szintetikusán előállított cDNS (complementary DNA) az amerikai szabadalmi törvény 101. cikke alapján szabadalmazható.⁶

Az SC döntése azt is megjegyezte, hogy a Myriad igénypontjai nincsenek kémiai kompozícióként kifejezve, és semmiképpen sem vonatkoznak olyan kémiai változásokra, amelyek egy DNS konkrét szakaszának elkülönítését eredményezik. Ehelyett az igénypontok olyan genetikai információra irányulnak, amely a BRCA1 és a BRCA2 génben van kódolva. Ezért az SC elutasította azt az álláspontot, hogy a genomból a BRCA DNS egyszerű kivágása indokolja a szabadalmi oltalmat.

Döntésének meghozatalakor az SC vizsgálta a Myriad által tett lépéseket, és megjegyezte: „Kétségtelen, hogy a Myriad nem hozott létre vagy változtatott meg olyan genetikai információt, amely a BRCA1 és a BRCA2 génben van kódolva. A nukleotidok helye és sorrendje a természetben már létezett, mielőtt a Myriad azokat megtalálta. A Myriad a DNS genetikai szerkezetét sem hozta létre vagy változtatta meg; fő tevékenysége az volt, hogy feltárta ezeknek a géneknek a pontos helyét és genetikai szekvenciáját, és ez lehetővé tette számára, hogy e gének mutációinak a kimutatásával meg tudja állapítani egy páciens rákban való megbetegedésének a kockázatát.”

Az SC azt a következtetést vonta le, hogy „a Myriad egy fontos és hasznos gént talált, azonban ennek a génnek a környező genetikai anyagtól való elkülönítése nem feltalálói tevékenység.”⁷

⁵ David E. Schwartz: U.S. Supreme Court releases Myriad Isolated DNA unpatentable. Association of Corporate Counsel, Lexology, 2013. június 13.

⁶ US Supreme Court strikes Myriad blow. World Intellectual Property Review, 2013. június 25.

⁷ Myriad: Reversing Decades of USPTO Practice. Finnegan, Farabow, Garrett & Donner, LLP, 2013. június 14.: www.finnegan.com/MyriadReversingDecadesofUSTOPractice/.

Az SC könnyen jutott arra a következtetésre, hogy a cDNS szabadalmazható, mert a természetben nem fordul elő, csupán kódoló szekvenciákat tartalmaz intronok nélkül, és így nem tekinthető a természetben előforduló molekulának. Az intronok kiküszöbölése által a laboratóriumi szakember kétségtelenül valami újat állított elő a cDNS létrehozásakor.

Az SC két igényponttípust vizsgált meg.⁸ Az első típusú igénypontok BRCA polipeptideket kódoló elkülönített natúr vagy genomikus DNS-re vonatkoztak, vagyis olyan DNS-re, amelyet kémiai kötések felszakításával különítettek el a humán genomtól. Az SC megállapította, hogy egy természetben előforduló gén vagy DNS-szekvencia a genomikus környezetétől való elkülönítés által nem válik szabadalmazhatóvá: „a Myriad egy fontos és hasznos gént talált, azonban a gén elkülönítése környező genomikus anyagától nem feltalálói tevékenység.”

A második típusú igénypontok ezzel szemben cDNS-re, vagyis olyan szintetikus DNS-re vonatkoztak, amelyeket a BRCA polipeptideket kódoló hírvívő RNS (mRNS) fordított átírásával állítottak elő. Minthogy az mRNS nem tartalmaz nem kódoló intron szekvenciákat, amelyek megtalálhatók a genomikus DNS-ben, ezek az intron szekvenciák hiányoznak a cDNS-másolatból is, úgyhogy a cDNS nukleotid szekvenciája eltér a genomikus DNS-ben találttól.

Az SC megjegyezte, hogy a Myriad szabadalmi – ha érvényesek lennének – a Myriad számára kizárólagos jogot nyújtana egy személy BRCA-génjeinek elkülönítésére azoknak a kémiai kötéseknek a felszakításával, amelyek a DNS-t az illető személy genomjának maradékához kötik. Ez azért fontos, mert az SC megállapította, hogy a DNS elkülönítése szükséges a genetikai próba lefolytatásához.

Az SC döntése megpróbált különbséget tenni a felfedezés és a találmány között, és megállapította, hogy „úttörő innovációs vagy akár briliáns felismerések önmagukban nem elégitik ki a szabadalmi törvény 101. cikkének követelményeit”.

Az SC nem találta meggyőzőnek a Myriadnak azokat az érveit, hogy a DNS elkülönítése a humán genomtól kémiai kötések szakít el, és ezáltal olyan molekulához vezet, amely a természetben nem fordul elő. Az SC szerint a Myriad igénypontjait nem kémiai kompozícióként fejezték ki, és az igénypontok a DNS egy sajátos szakaszának az elkülönítéséből származó kémiai változásokra sem vonatkoztak, hanem lényegileg a BRCA-gének által kódolt genetikai információra helyezték a súlyt.

A Myriadnak az az érvelése sem volt eredményes, hogy az USPTO génszabadalmakat engedélyező korábbi gyakorlatához már hozzászólt a géntechnológiával foglalkozó szakma, és ezt a szakemberek is indokoltan elfogadottnak tekintik; ezért a biotechnológiai ipar megállapodott várakozásaival ellentétes döntés rendkívül hátrányos következményekkel járna. Ezzel kapcsolatban az SC megjegyezte, hogy a Kongresszus nem támogatta az USPTO

⁸ Myriad Decision. Ehrlich & Fenster Newsletter, 35. sz., 2013. június.

génszabadalmakat engedélyező gyakorlatát. Emellett az USPTO gyakorlata nem volt kellő mértékben alátámasztható ahhoz, hogy továbbra is támogatható legyen az elkülönített DNS szabadalmazhatósága.

Az SC szerint a döntés nem vonatkozik a BRCA1 és a BRCA2 génre vonatkozó tudás új alkalmazásaira, és a döntés nem foglalkozik olyan DNS szabadalmazhatóságával sem, amelyben megváltoztatták a természetben előforduló nukleotidok sorrendjét, vagyis a Myriadnak számos igénypontja nem esett kifogás alá. A Myriad a döntés után úgy nyilatkozott, hogy a BRCA-elemző próbára vonatkozó 24 különböző szabadalmában még mintegy 500 érvényesíthető igénypontja van.

Az SC döntése hangsúlyozta, hogy a szabadalmi törvény 101. szakasza alapján csupán azok a gének (és az általuk kódolt információ) nem szabadalmazhatók, amelyeket elválasztottak az őket körülvevő genetikai anyagtól. Az SC azonban a 101. cikk alapján egyértelműen fenntartotta a BRCA1-szekvencia természetben elő nem forduló alakjának, vagyis a BRCA1 polipeptidet kódoló cDNS-nek a szabadalmazhatóságát. Ugyancsak szabadalmazhatók a BRCA1 vagy a BRCA2 gén új alkalmazására vonatkozó eljárásigénypontok, valamint az olyan DNS, amelyben megváltoztatták a természetben előforduló nukleotidok sorrendjét.⁹

Az új amerikai szabadalmi törvény (American Invents Act) rendelkezései alapján vizsgálva a szabadalmak érvényességét, a Myriad-döntés valószínűleg keresetek lavináját fogja megindítani génszekvenciákra vonatkozó amerikai szabadalmak érvénytelenítése céljából.

Ez a folyamat kétségtelenül közvetlenül fogja érinteni az olyan biotechnológiai vállalatokat, amelyek működésüket kizárólag a természetben előforduló DNS-szekvenciákra alapozzák, azonban nyilvánvalóan kevésbé fogja befolyásolni azokat a vállalatokat, amelyek az ilyen szekvenciák innovatív kombinációjára alapozzák ténykedésüket.

A Myriad-döntésnek azonnali hatása lehet egyes biotechnológiai társaságok meglévő szabadalmainak kezelésére különösen olyan cégek esetében, amelyek a diagnosztika és a személyre szabott gyógyszerek területén dolgoznak. A döntés más biotechnológiai cégeket rákényszeríthet, hogy átértékeljék jelenlegi szabadalmaikat, és a jövőben jobban támaszkodjanak DNS-alapú találmányaik kereskedelmi titkot képező részére. Pozitív fejlődést jelenthet azonban a biotechnológiai társaságok számára, hogy a cDNS alapú új gyógyító proteinek előállítására támaszkodhatnak. A döntés hosszú távú hatása a biotechnológia és az orvosi kutatás fejlődésére később válik majd világossá.¹⁰

A Myriad-döntés valószínű azonnali eredménye lesz, hogy az USPTO elővizsgálói meg-növelt figyelemmel fogják ellenőrizni a DNS-szekvenciákra vonatkozó találmányok sza-

⁹ U.S. Supreme Court Hands Down Decision in Myriad. MKG Client Advisory, 2013. június 17.

¹⁰ Supreme Court Rules Human Genes Cannot Be Patented. Sheldon Mak & Anderson Intellectual Property Law, 2013. június 25.: www.usip.com/Publications/EyeonIP/130625.html.

badalmazhatóságát. Az USPTO már kiadott egy belső irányelvet,¹¹ amely azonban nem tartalmaz világos útmutatást arra nézve, hogy egyéb ügyekben hogyan kell alkalmazni a Myriad-döntést. Nyilvánvalóan hosszabb időnek, legalább egy-két évnek kell eltelnie ahhoz, hogy az esetjog megfelelő alapot szolgáltatthasson az ilyen találmányokkal kapcsolatos joggyakorlat kialakulásához.

A Myriad-döntésben szereplő „természetben előforduló szekvenciák” a 101. cikk alapján „nem szabadalmazható találmányok” fogalomként nem fognak korlátozódni csupán a genomikus DNS-szekvenciákra, hanem egyéb, a természetben előforduló biomolekulák, így például az RNS-szekvenciák, a peptidek, a polipeptidek, az antitestek és hasonlóak szabadalmazhatóságát is befolyásolni fogják.

A Myriad-döntés egy további lépésnek tekinthető azon az úton, amelyet az SC a szabadalmi törvény 101. cikke alapján szabadalmazhatónak tekintendő találmányok újbóli meghatározása terén tett. Hasonló lépés volt a *Bilski v. Kappos*-ügyben¹² az üzleti módszerekre, valamint az elvont ötletekre és az adatfeldolgozásra vonatkozó találmányok szabadalmazhatóságának az SC által való negatív megítélése. A *Mayo v. Prometheus*-ügyben vizsgált, diagnosztikai eljárásra vonatkozó találmányok fentebb ismertetett elutasítása¹³ összhangban van az SC most tárgyalt döntésével és azzal, hogy a 101. cikk alapján az SC szigorúbban kívánja meghatározni a szabadalmazható találmányt.

Az SC határozottan korlátozta döntését, látszólag helyet hagyva egyéb stratégiák igénylésének DNS-alapú találmányok esetén. A döntés megállapítja, hogy nem tárgyalja eljárási igénypontok szabadalmazhatóságát, hozzáfűzve, hogy ha a Myriad innovatív eljárást hozott volna létre gének manipulálására, miközben a BRCA1 és a BRCA2 gén után kutatott, valószínűleg eljárászabadalomhoz jutott volna. Az SC világossá tette, hogy a döntés nem vonatkozik a Myriad szabadalmainak nem kifogásolt igénypontjaira. A döntés nem fogalmazott meg véleményt a szabadalmi törvény 101. cikkének a genetikai kód megváltoztatására irányuló alkalmazásáról sem.

Scalia bíró részben különvéleményt jelentett be, arra hivatkozva, hogy nem ért egyet a molekuláris biológia bizonyos „finom részleteivel”, de egyetért azzal, hogy az elkülönített DNS megegyezik az emberi testben található DNS-sel.¹⁴

Az ACLU győzelmet ünnepelt, és azt írta weboldalára, hogy az érvénytelenített szabadalmak révén az SC egy fő akadályt szüntetett meg az egészségügy területén, annak további megértését téve lehetővé, hogy hogyan lehet betegségeket megelőzni és jobban kezelni.

¹¹ USPTO Provides Guidance in Response to Myriad Decision. Sheldon Mak & Anderson Intellectual Property Law, 2013. június 26.: www.usip.com/Publications/EyeonIP/130625.html.

¹² Dr. Palágyi Tivadar: Külföldi iparjogvédelmi hírek. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 5. szám, 2010. október, p. 106.

¹³ I. m. (2).

¹⁴ I. m. (6).

Az amerikai kormány a CAFC-nek és az SC-nek küldött tájékoztatásában egyetértett azzal, hogy az elkülönített DNS ne legyen szabadalmazható, bár az USPTO nem volt hajlandó a kormánytájékoztatót aláírni.

Janis Frazer, egy nagy bostoni ügyvédi iroda vezetője kijelentette: „A kormánynak a szabadalmi hivatal szakértőire kellett volna támaszkodnia ahelyett, hogy a saját, nem kellően tájékozott szakértőire támaszkodik”, majd hozzátette, hogy a döntés nem volt meglepő arra tekintettel, hogy a szóbeli tárgyalásokról számos szakértő azzal az érzéssel távozott, hogy ehhez a döntéshez hasonló lesz a végeredmény.

Todd Dickinson, az USPTO korábbi vezetője és az Amerikai Szellemtulajdon-jogi Egyesület (American Intellectual Property Law Association) ügyvezető igazgatója a döntést előreláthatónak, de kiábrándítónak nevezte. „Aggódok a döntésnek a biotechnológiai iparra gyakorolt hatása miatt, ahol az Egyesült Államok jelenleg első a világon” – mondta.

Mercedes Meyer, egy nagy washingtoni ügyvédi iroda tagja szerint a döntés sikos lejtőt hozott létre: „Ha a természetben előforduló gén nem szabadalmazható, mit gondoljunk (például) a polipeptidekről, amelyek szintén előfordulnak a természetben, de szabadalmazhatók? Sok szabadalom van, amely pontosan olyan fajta igénypontokat tartalmaz, mint amilyeneket az SC érvénytelennek talált, és amilyenek szabadalmazhatóként fel vannak sorolva az USPTO 2001-ben kiadott irányelveiben. Hosszabb időre lesz szükség annak megállapításához, hogy a döntés milyen hatást gyakorol az iparra, és ez a hatás attól is függ, hogy az alsóbb fokú bíróságok hogyan értelmezik a döntést, és hogy hogyan fog reagálni az USPTO.” Meyer szerint valószínű, hogy kezdetben a döntés csillapító hatást fog gyakorolni a találmányok kinyilvánítására, mert a szakmai közösség megpróbálja megállapítani, hogy a döntésnek milyenek lesznek a következményei. Valószínű, hogy ezért kevesebb új génpróbát fognak publikálni új génmutációkra, minthogy nehezebb lesz széles oltalmi körű igénypontokat kapni, és így a fejlesztők is csak hosszabb idő alatt fogják visszakapni beruházásaik ellenértékét.

*Dr. Vida Sándor**

VÉDJEGY ÉS FORMATERVEZÉSI MINTA ÜTKÖZÉSE – AZ EU BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETE

Az 1312651 lajstromszámú közösségi védjegy mérges arckifejezésű fiúcska sziluettjét ábrázolja, a 25., a 28. és a 32. áruosztályban van bejegyezve.

A 426895-002 lajstromszámú közösségi formatervezési minta hasonló, ülő fiúcska sziluettjét ábrázolja, de komoly arckifejezéssel. A formatervezési minta árujegyzéke: „rövid ujjú pólók, sapkák (diszítőelemek) stb.”

A korábbi védjegy jogosultja a formatervezési minta megsemmisítése iránti kérelmet nyújtott be, amelynek a BPHH Megsemmisítési Osztálya helyt adott. A megsemmisítési határozat ellen benyújtott fellebbezés nem vezetett eredményre. Megjegyzendő, hogy a BPHH fellebbezési tanácsa az elsőfokú határozatot azzal a kiegészítéssel hagyta jóvá, hogy a jogvita tárgyát képező formatervezési mintának nem volt egyéni jellege, hiszen nem keltett eltérő összbenyomást a korábbi védjegy által keltett összbenyomáshoz viszonyítva a tájékozott

* Jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

felhasználóknál, nevezetesen a pólókat, sapkákat, matricákat vagy nyomtatványokat rendszeresen vásárló fiataloknál vagy gyermekeknél. Így a fellebbezési tanács nem a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002 EK sz. rendelet 60. cikke (1) bekezdése alapján hagyta helyben a jogvita tárgyát képező formatervezési minta semmisségét megállapító határozatot, hanem ezen rendelet 6. cikke (1) bekezdésével¹ együttesen értelmezett 25. cikke (1) bekezdésének² formatervezési mintáról szóló *b*) pontja alapján. A formatervezési minta jogosultja a fellebbezési tanács határozatát keresettel támadta.

Az EU Törvényszékének ítélete

A Törvényszék a keresetnek helyt adott, és hatályon kívül helyezte a BPHH fellebbezési tanácsának határozatát.

A Törvényszék azt mondta, hogy össze kell vetni egyrészt a jogvita tárgyát képező formatervezési mintát, másrészt a nyilvánosságra jutott mintát képező korábbi védjegyet, illetve az ezek által a tájékozott használóra tett összbenyomást (ítélet, 20. pont).

Az ítélet 21. és 22. pontjában rámutatott, hogy a szóban forgó két sziluett által a tájékozott használóra tett összbenyomást nagymértékben az egyes szilettek arcrészén látható arckifejezés határozza meg. Az ítélet kiemelte, hogy a két sziluett arckifejezése közötti eltérés olyan alapvető jellegzetesség, amelyet a tájékozott használó az emlékezetébe vés, úgy, ahogyan azt a fellebbezési tanács helyesen meghatározta.

Ezt követően a Törvényszék ítélete megállapította, hogy ez az arckifejezés, az előrehajló testtartással együtt, amely egy kissé bosszús kedv benyomását kelti, arra készíti a tájékozott használót, hogy a korábbi védjegyet egy dühös figurával azonosítsa. Ezzel szemben a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által keltett összbenyomás nem tükröz semmilyen érzelmi megnyilvánulást, sem az arckifejezést, sem a testtartást illetően, amelyet inkább a hátrahajló pozíció jellemez (ítélet, 23. pont).

¹ A szöveg:

(1) A formatervezési mintának egyéni jellege van, ha bármely nyilvánosságra jutott mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz a

- lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén azt a napot megelőzően, amelyen a minta, amelyre az oltalmat igénylik, nyilvánosságra jutott;
- a lajstromozás alapján oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén a bejelentés napját
- elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség napját – megelőzően.

² A szöveg:

(1) A közösségi formatervezésiminta-oltalmat csak a következő okokból lehet megsemmisíteni:

...

b) ha a minta nem felel meg a 4–9. cikkeken foglalt követelményeknek;

...

ha egy későbbi formatervezési mintában megkülönböztetésre alkalmas megjelölést használnak, és az arra vonatkozó közösségi jog vagy a tagállam joga a megjelölés jogosultját felhatalmazza az ilyen használat megtiltására;

...

E tekintetben az ítélet megerősítette, hogy a „pólókat és sapkákat vásárló fiatalok számára az arckifejezésbeli különbség egyértelműen észlelhető ... , a tárgyak személyessé tételére matricákat használó gyerekek számára pedig még szembetűnőbb, hiszen ők még fogékonyabbak a matricákon látható figurák által keltett érzelmi benyomásokra” (ítélet, 24. pont).

Végül az ítélet azt állapította meg, hogy a két sziluett közötti eltérések „elég jelentősek ahhoz, hogy eltérő összbenyomást (*impression globale différente*) tudjanak kelteni a tájékozott használóknál az egyéb jellemzők közötti hasonlóságok és azon alkotói szabadság fontosságá ellenére, amellyel a jelen ügy tárgyát képezőhöz hasonló sziluetteket tervező alkotók rendelkeznek” (ítélet, 25. pont).

Az ítélet arra a következtetésre jutott, hogy a fellebbezési tanács tévedett, amikor úgy ítélte meg, hogy a jogvita tárgyát képező formatervezési minta nem kelt eltérő összbenyomást a megsemmisítési kérelem alátámasztásaként hivatkozott korábbi védjegy által keltettől (ítélet, 26. pont).

Az EU Törvényszékének ítélete ellen a közösségi védjegy jogosultja, valamint a BPHH nyújtott be fellebbezést.

Az EU Bíróságának ítélete³

Az EU Bírósága 2012. október 18-án kelt ítéletével a fellebbezéseket elutasította. Ítéletének indokolásában többek között azt mondta, hogy, először is, a Törvényszék által a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta összehasonlítása során végzett átlítólagos téves jogalkalmazást illetően hangsúlyozni kell, hogy a 6/2002 EK sz. rendelet nem határozza meg a „tájékozott használó” fogalmát. Ezt a fogalmat mindazonáltal úgy kell értelmezni, mint a védjegyjogban alkalmazandó átlagos fogyasztó (akitől nem várnak el semmilyen különleges ismeretet, és aki általában nem hasonlítja közvetlenül össze az ütköző védjegyeket) és a komoly szakmai ismeretekkel rendelkező szakember között elhelyezkedő köztes fogalmat. Így a „tájékozott használó” fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely – akár személyes tapasztalata, akár az adott ágazatra vonatkozó kiterjedt ismeretei folytán – nem átlagosan figyelmes, hanem különösen éber használót jelöl (lásd a C-281210 sz., a PepsiCo kontra Grupo Promer Mon Graphic-ügyben hozott ítélet 53. pontját⁴ – jelen ítélet, 53. pont).

³ C-101/11 és C-102/11 egyesített ügyek.

⁴ A szöveg:

... rá kell mutatni arra, hogy a 6/2002 EK sz. rendelet nem határozza meg a tájékozott használó fogalmát. Ezt a fogalmat mindazonáltal úgy kell értelmezni – amint azt a főtanácsnok indítványának 43. és 44. pontjában helyesen ismertette –, mint a védjegyjogban alkalmazandó átlagos fogyasztó (akitől nem várnak el semmilyen különleges ismeretet, és aki általában nem hasonlítja közvetlenül össze az ütköző védjegyeket) fogalma és a komoly technikai ismeretekkel rendelkező szakember fogalma között elhelyezkedő köztes fogalmat. Így a tájékozott használó fogalmát úgy lehet értelmezni, mint amely – akár személyes tapasztalata, akár az adott ágazatra vonatkozó kiterjedt ismeretei folytán – nem átlagosan figyelmes, hanem különösen éber használót jelöl.

E tekintetben igaz, hogy magának a tájékozott használnak az EU Bírósága által meghatározott természetéből fakad, hogy amikor lehetséges, az a korábbi védjegyet és a jogvita tárgyát képező formatervezési mintát közvetlenül fogja összehasonlítani. Nem zárható azonban ki, hogy az ilyen összehasonlítás az érintett területen megvalósíthatatlan vagy szokatlan, különösen a sajátos körülmények vagy a szóban forgó korábbi védjegy, illetve a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által ábrázolt tárgyak tulajdonságai miatt (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott PepsiCo kontra Grupo Promer Mon Graphic-ügyben hozott ítélet 55. pontját⁵ – jelen ítélet, 54. pont).

Ennélfogva nem lehet eredményesen kifogásolni azt, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által keltett összbenyomást nem abból az előfeltételből kiindulva értékelte, hogy a tájékozott használók mindenképpen közvetlenül hasonlítják össze azokat (lásd ebben az értelemben a PepsiCo kontra Grupo Promer Mon Graphic-ügyben hozott ítélet 56. pontját⁶ – jelen ítélet, 55. pont).

Ez annál is inkább így van, mivel a 6/2002 EK sz. rendelet összefüggésében nem található erre vonatkozóan pontos útmutatás, és így nem lehet azt megállapítani, hogy az uniós jogalkotó szándéka arra irányult volna, hogy a lehetséges formatervezési minták értékelését a közvetlen összehasonlításra korlátozza (lásd a fent hivatkozott PepsiCo kontra Grupo Promer Mon Graphic-ügyben hozott ítélet 57. pontját⁷ – jelen ítélet, 56. pont).

Ebből eredően a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta összehasonlításánál a Törvényszék nem alkalmazta tévesen a jogot azzal, hogy a megtámadott ítélet 22. és 23. pontjában a saját érvelését a két sziluett által keltett összbenyomásnak a tájékozott használók emlékezetében megőrzött nem tökéletes képre alapozta (ítélet, 57. pont).

Következésképpen e kifogást mint megalapozatlant el kell utasítani (ítélet, 58. pont).

Másodszor, ami azt a kifogást illeti, miszerint a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta vizsgálatát az érintett közönség egy részének észlelésére korlátozta, előljáróban pontosítani kell, hogy e

⁵ A szöveg:

... a tájékozott használnak a természetéből fakad, hogy a szóban forgó formatervezési mintákat – amikor lehetséges – közvetlenül hasonlítja össze. Nem zárható azonban ki, hogy az ilyen összehasonlítás az érintett területen megvalósíthatatlan vagy szokatlan, például sajátos körülmények vagy a szóban forgó formatervezési mintákkal ábrázolt tárgyak tulajdonságai miatt.

⁶ A szöveg:

... nem lehet eredményesen kifogásolni azt, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy az ütköző formatervezési minták által keltett összbenyomást nem abból az előfeltételből kiindulva értékelte, hogy a tájékozott használók mindenképpen közvetlenül hasonlítják össze a formatervezési mintákat.

⁷ A szöveg:

... a 6/2002 EK sz. rendelet összefüggésében nem található arra vonatkozóan pontos útmutatás, illetve nem lehet azt megállapítani, hogy az uniós jogalkotó szándéka arra irányultna, hogy a lehetséges formatervezési minták értékelését a közvetlen összehasonlítás korlátozza.

kifogás – a fellebbező állításaival ellentétben – nem elfogadhatatlan. Ugyanis e kifogás egy olyan, a 6/2002 EK sz. rendelet értelmezése, illetve alkalmazása során felmerülő állítólagos jogi hiba kifogásolására irányul, amely, amennyiben bebizonyosodik, hogy azt valóban elkövettek, a Törvényszék által kifejtett érvelés egészét érvénytelenné teheti (ítélet, 59. pont).

Ami a dolog érdemi részét illeti, megjegyzendő, hogy a BPHH e kifogása a megtámadott ítélet téves értelmezésén alapul. Ugyanis a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta összehasonlítása során a Törvényszék a megtámadott ítélet 22. pontjában úgy utalt a tájékozott használóra, hogy „miként azt a fellebbezési tanács helyesen meghatározta” (ítélet, 60. pont).

A Törvényszék így az érintett közönség egészét vette figyelembe úgy, ahogyan azt a fellebbezési tanács meghatározta, vagyis a fiatalokat, a gyerekeket, illetve a nyomtatványok, ideértve a reklámanyagok használóit. Ez ugyanígy elmondható a Törvényszéknek a megtámadott ítélet 23. pontjában kifejtett érvelését illetően is, amelyben az a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által keltett összbenyomás vizsgálata során hivatkozik az említett tájékozott használóra. Ezt követően a Törvényszék a megtámadott ítélet 24. pontjában külön megerősítette, hogy a két sziluett arckifejezése közötti eltérés a fiatalok és a gyerekek számára egyértelműen kivehető (ítélet, 61. pont).

Ebből eredően nem róható fel a Törvényszéknek, hogy a sziluettek általa végzett vizsgálatánál nem az érintett közönség egészére támaszkodott (ítélet, 62. pont).

Harmadszor, hangsúlyozni kell, hogy a fellebbezők lényegében azt róják fel a Törvényszéknek, hogy az azt állapította meg, hogy a két sziluett arckifejezése határozza meg a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által a tájékozott használóra tett összbenyomást (ítélet, 63. pont).

E tekintetben megjegyzendő, hogy a fellebbezők érveikkel valójában csupán a Törvényszék által a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által keltett összbenyomás értékelése során elvégzett ténybeli elemzést vitatják, és így ezen érvek arra irányulnak, hogy az EU Bírósága váltsa fel a Törvényszék értékelését a saját értékelésével (ítélet, 64. pont).

Ugyanis anélkül, hogy akár azt állították, akár azt bizonyították volna, hogy a Törvényszék elferdítette az eléje tárt tényeket, a fellebbezők csupán azt rótták fel a Törvényszéknek, hogy az tévesen értékelte a jelen ügy körülményeit annak meghatározásakor, hogy a jogvita tárgyát képező formatervezési minta eltérő összbenyomást kelt-e a tájékozott fogyasztóban a megsemmisítési kérelmének alátámasztásaként hivatkozott korábbi védjegy által keltett összbenyomáshoz viszonyítottan (ítélet, 65. pont).

Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlat szerint kizárólag a Törvényszék rendelkezik hatáskörrel egyfelől a tényállás megállapítására, kivéve, ha az ügy hozzá benyújtott irataiból következően a megállapításai tárgyilag tévesek, másfelől a tényállás értékelésére. A tényállás értékelése tehát – kivéve ha a Törvényszék a részére előadottakat elferdítette – nem jogkérdés, amelyet mint ilyet az EU Bírósága a fellebbezési eljárás során felülvizsgálata alá vonhat-

na (lásd a C-144/06. P. sz., a Henkel kontra BPHH-ügyben 2007. október 4-én hozott ítélet 49. pontját⁸ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet, 66. pont).

E kifogást tehát mint elfogadhatatlant kell elutasítani (ítélet, 67. pont).

Az előbbiekben kifejtettekből eredően a BPHH második jogalapját, valamint a fellebbezők első jogalapját teljes egészében el kell utasítani (ítélet, 68. pont).

A 6/2002 EK sz. rendelet 25. cikke (1) bekezdésének e) pontjára alapított második jogalapról

A felek érvei

A fellebbezők azt róják fel a Törvényszéknek, hogy az nem alkalmazta a 6/2002 EK sz. rendelet 25. cikk (1) bekezdésének e) pontját. Szerintük minden feltétel teljesül annak megállapításához, hogy a korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta között fennáll az összetévesztés veszélye. Következésképpen azzal, hogy nem nyilatkozott az említett rendelkezésről, és nem tiltotta meg a jogvita tárgyát képező formatervezési minta használatát, a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot (ítélet, 69. pont).

A fellebbezők úgy vélik, hogy e jogalap elfogadhatatlan, mivel a megtámadott ítéletben szereplő, a Törvényszék által kifejtett ténybeli értékelést vonja kétségbe (ítélet, 70. pont).

Az EU Bíróságának álláspontja

Megjegyzendő, hogy itt olyan jogalapról van szó, amelyre a Törvényszék előtt nem hivatkoztak a jogvita tárgyát képező határozat hatályon kívül helyezése érdekében, és hogy semmiképpen sem olyan jellegű közérdekű jogalap, amelyet a Törvényszék köteles lett volna hivatalból figyelembe venni (ítélet, 71. pont).

Márpedig az EU Bírósága eljárási szabályzatának 113. cikk 2. §-a szerint a fellebbezési eljárásban nem változtathatja meg a Törvényszék előtti jogvita tárgyát. Az EU Bíróságának hatásköre a fellebbezési eljárás keretében ugyanis az elsőfokú bíróság előtti jogvita tárgyát képező jogalapokról hozott jogi döntés megítélésére korlátozódik (lásd külön a C-136/92. P. sz., a Bizottság kontra Brazelli Lualdi és társai-ügyben 1994. június 1-jén hozott ítélet 59. pontját, a 171/06. P. sz., a T.I.M.E. ART kontra OHIM-ügyben 2007. március 15-én hozott

⁸

A szöveg:

Márpedig kizárólag a Törvényszék (elsőfokú bíróság) rendelkezik hatáskörrel egyrészt a tényállás megállapítására, kivéve, ha megállapításainak anyagi pontatlansága a hozzá benyújtott eljárási iratokból ered, másrészt a tények értékelésére. A tények értékelése tehát – az elé terjesztett bizonyítékok elferdítésének esetét kivéve – nem minősül jogkérdésnek, amelyet – mint ilyet – valamely fellebbezés keretében az EU Bíróságának kell megvizsgálnia (lásd e tekintetben a C-104/00 P. sz., a DKV kontra BPHH-ügyben hozott ítélet 22. pontját, valamint a C-456/01 P. sz. Henkel kontra BPHH-ügyben hozott ítélet 41. pontját).

ítélet 24. pontját, valamint a C-193/06. P. sz., a Nestlé kontra OHIM-ügyben 2007. szeptember 20-án hozott ítélet 56. pontját – jelen ítélet, 72. pont). Ennélfogva a jelen jogalapot, mint elfogadhatatlant, el kell utasítani.

A BPHH által hivatkozott második jogalap második részéről, és a fellebbezők által hivatkozott harmadik jogalapról, amelyek a megtámadott ítélet indokolásának hiányosságaira hivatkoznak (ítélet, 73. pont)

A felek érvei

A BPHH azt állítja, hogy a Törvényszék egyrészt azzal, hogy elmulasztotta kifejteni azokat az okokat, amelyek miatt, miként azt a támadott ítélet 24. pontjában megállapította, „a pólókat és sapkákat vásárló fiatalok számára az arckifejezésbeli különbség egyértelműen észlelhető”, másrészt pedig azzal, hogy nem hivatkozott „a nyomtatványokat, ideértve a reklámanyagokat” használókból álló közönségre, nem tett eleget indokolási kötelezettségének (ítélet, 74. pont).

A fellebbezők ezenfelül azt róják fel a Törvényszéknek, hogy mivel az nem indokolta pontos, helytálló és koherens módon ítéletét, megsértette az eljárási jogot (ítélet, 75. pont).

Ami a BPHH kifogásait illeti, a közösségi formatervezési minta jogosultja úgy véli, hogy a Törvényszék nem volt köteles az érintett közönségről döntést hozni úgy, ahogyan az a fenti 52. pontban szerepel, és ennek következtében ítélete nem szenved indoklási hiányosságokat (ítélet, 76. pont).

Ami a BPHH által hivatkozott indoklási kötelezettség megsértését illeti, a közösségi formatervezési minta jogosultja azok elfogadhatatlanságára hivatkozik. Arra utal, hogy a fellebbezők nem jelezték, hogy a megtámadott ítélet mely részei szenvednének ezen indoklási hiányosságokban (ítélet, 77. pont).

A Bíróság álláspontja

Ami a BPHH által hivatkozott indoklási kötelezettség megsértését illeti, az azon az állításon alapul, hogy a Törvényszék egyrészt azzal, hogy elmulasztotta kifejteni azokat az okokat, amelyek miatt „a pólókat és sapkákat vásárló fiatalok számára az arckifejezésbeli különbség egyértelműen észlelhető”, másrészt pedig nem hivatkozott „a nyomtatványokat, ideértve a reklámanyagokat” használókból álló közönségre (ítélet, 78. pont).

E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az ítéletek indokolásának követelménye az EU Bírósága alapokmányának 36. cikkéből következik, amely ugyanezen alapokmány 53. cikkének első bekezdése, valamint a Törvényszék eljárási szabályzatának 81. cikke alapján a Törvényszékre is alkalmazandó (lásd a C-311/05. sz., a Naipes Heraclio Fournier kontra

OHIM-ügyben hozott ítéletének 51. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot (jelen ítélet, 79. pont).

Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Törvényszék ítéleteinek megfelelő indokolást kell tartalmazniuk ahhoz, hogy az EU Bírósága el tudja végezni saját felülvizsgálatát (lásd többek között a fent hivatkozott Naipes Heraclio Fournier kontra BPHH-ügyben hozott ítélet 52. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet, 80. pont).

Jelen esetben, különös tekintettel a jelen ítélet 60–62. pontjában tett megállapításokra, elegendő azt megjegyezni, hogy a Törvényszék által a megtámadott ítéletben kifejtett érvelés önmagában világos és érthető, és lehetővé teszi azon okok megismerését, amelyek miatt a Törvényszék helyt adott a közösségi formatervezési minta jogosultja által hivatkozott egyetlen jogalapnak. A megtámadott ítélet tehát nem szenved indokolási hiányosságban (ítélet, 81. pont).

Következésképpen e jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani (ítélet, 82. pont).

Figyelemmel az előzőekben kifejtettekre, a jelen fellebbezéseket mint részben elfogadhatatlanokat és mint részben megalapozatlanokat el kell utasítani (ítélet, 83. pont).

Kommentárok

H. Hartwig⁹ az ítélet második jogalapjának harmadik részéről (63–67. pont) azt mondja, hogy az összbenyomás értékelését az EU Bírósága ténykérdésnek minősítette, amely az első fokon eljáró EU Törvényszék kizárólagos hatáskörébe tartozik. Ez azzal a következménnyel jár, hogy a formatervezési minták közötti hasonlóság és különbözőség kérdésének eldöntésénél az EU Törvényszéke az ügyek döntő többségében végső fok lesz. E vonatkozásban érdemes megjegyezni – mondja – hogy az EU Törvényszéke ún. reciprocitáskonceptiót dolgozott ki (T-10/08 és T-11/08 Kwang kontra Honda), amely szerint azt mondta, hogy „... minél nagyobb a formatervező szabadsága a formatervezési minta kialakításánál, annál kevésbé valószínű, hogy a formatervezési minta a tájékozott fogyasztóra eltérő összbenyomást gyakoroljon. Megfordítva: minél jobban korlátozott a formatervező szabadsága a vitatott formatervezési minta kialakításában, annál valószínűbb, hogy a kisebb eltérések elegendőek lesznek, hogy a tájékozott fogyasztóra az így alkotott minta eltérő összbenyomást gyakoroljon”. Ez a reciprocitási szabály (*test*) jogi iránymutatásnak tűnik, és a kommentátor kíváncsian várja, hogy ha majd ez a nézet a másodfokon eljáró EU Bírósága elé kerül, az azonosítja-e magát azzal.

A továbbiakban vitathatónak tartja azt a megállapítást, amely „releváns közönség” kategóriaként kezeli a fiatalokat, gyermekeket, illetve a nyomtatványok, reklámok használóit (ítélet, 61. pont). E vonatkozásban azt mondja, hogy a korábbi közösségi védjegyet „ruha-

⁹ In: Bardehle-Pagenberg IP Report 2012 Special/IV. p. 2.

neműk, kalapok, tornaszerek, játékok” tekintetében lajstromozták. Ugyanakkor a támadott formatervezési minta „pólók, ingek (díszítőelemei) sapkák (díszítőelemei)” áruk tekintetében áll oltalom alatt. Márpedig szerinte a releváns közönségnek fiatalokra történő korlátozása indokolatlan, hiszen pólókat, sapkákat felnőttek is hordanak. Ezenfelül a „nyomdai termékek, reklámanyagok” (ítélet, 74. pont) kifejezés ugyancsak nem eredményezheti a fogyasztóközösségnek az ítélet szerinti korlátozását. Hiszen ilyen áruk vonatkozásában mindenki, aki olvasni tud, fogyasztónak tekintendő. Ez annál is inkább így van, mivel az adott ügyben sem az EU Törvényszéke, sem az EU Bírósága nem határozta meg a tájékozott fogyasztó különös ismérveit (különösen amikor az az ütköző formatervezési minta hasonlóságait és különbözőségeit értékeli).

Végül azt mondja, hogy az EU Bíróságának ítélete következetlen, és nem szolgálja a jogbiztonságot, mert

- első lépésben eltér a „tájékozott fogyasztónak” a védjegyjogban használatos fogalmától, és azt mondja, hogy „követelmény a közvetlen összehasonlítás”;

- második lépésben az ítélet szerint a „tájékozott fogyasztó” azt jelenti, hogy „ha lehetséges, közvetlen összehasonlítást végez” (ítélet, 54. pont);

- harmadik lépésben (anélkül, hogy ez szükséges lenne) azt mondja, hogy „nem zárható ki, hogy az ilyen összehasonlítás az érintett gazdasági szektorban megvalósíthatatlan vagy szokatlan, különösen a sajátos körülmények vagy a szóban forgó korábbi védjegy és a jogvita tárgyát képező formatervezési minta által ábrázolt tárgyak tulajdonságai miatt”. Mindezekre tekintettel az EU Bírósága szükségtelenül elmosza a védjegyjog és a formatervezési jog közötti határokat.

Más véleményen van Becker,¹⁰ akit nem lep meg, hogy az összbemérés értékelése a formatervezési jogban nem azonos, mint a védjegyjogban – hiszen ez a vonatkozó kommentárban¹¹ is így olvasható. Indokolja ezt a felfogást, hogy az a fogyasztó, aki abban a helyzetben van – és ezen felül még veszi is a fáradságot, hogy a formatervezett tárgyakat összehasonlítsa – ezt általában nem az alkotói folyamat alapján teszi (*kaum anzutreffen*), hanem a formatervezői alkotás eredménye, a formatervezett tárgy alapján. Ezért szerinte helytállóan állapította meg az EU Bírósága, hogy a Törvényszék nem lépte túl a hatáskörét, amikor a BPHH-nak a formatervezési minta hasonlóságára vonatkozó értékelését felülvizsgálta (ítélet, 44. pont).

A jogfejlődés eredményeként értékeli, hogy míg az EU Bírósága által hivatkozott PepsiCo-ügyben még nyitva hagyták azt a kérdést, hogy a tájékozott fogyasztó mikor végzi el a formatervezési minta áttekintő (szinoptikus) összehasonlítását, és hogy mikor kénytelen – akárcsak a védjegyjogban – emlékezeti hatásra támaszkodni, most ez a kérdés is tisztázást nyert.

¹⁰ G. M. Becker: Zum informierten Benutzer verärgerter Männchen, GRUR Int. 2013. p. 214.

¹¹ Oliver Ruhl: Gemeinschaftsgeschmacksmuster. Kommentar. 2. kiadás, 2010. Art. 6 GGV Rdnr. 133.

Az ismertetett ítélettel ugyanis az EU Bírósága precedenst (*Fallgruppe*) teremtett, amely szerint a formatervezési minták összehasonlítása a továbbiakban ugyancsak az emlékezeti kép alapján történik.

Ebben a kérdésben az ítélet a piaci realitásokból indul ki. A gyakorlatban ugyanis – ha egyáltalán sor kerül összehasonlításra – a fogyasztó a formatervezés eredményét hasonlítja össze, nem pedig az áru szereplő védjegyet. Más marketingcélokat szolgál ugyanis a formatervezett áru, illetve a védjegy. Szerinte öröndetes, hogy az ítélet a piaci viszonyokat vette figyelembe, hiszen a formatervezett termékek gyakran árujelzők is. Ezért „kerülő úton”, a formatervezési jog segítségével lehetne az ilyen árujelzőket monopolizálni – ha az EU Bírósága másként határozott volna.

Az ítéletben releváns fogyasztói réteggként megjelölt „fiatalok, gyermekek” csoportot ez a kommentátor sem tartja szerencsésnek, azonban más okokból. A KVR-től (7. cikk) eltérően ugyanis a közösségi formatervezési mintákról szóló rendelet az összbnyomást védi (10. cikk. 1. bekezdés), s az oltalmat nem köti árukhoz vagy szolgáltatásokhoz. Ezt a különbséget jól tükrözi a közösségi formatervezési rendelet preambulájának 7. bekezdése is, amely a formatervezési mintáknak a gazdasági versenyben betöltött szerepére, valamint beruházási funkcióira utal, ami a védjegy és a formatervezési minta közötti eltérő funkciókat ugyancsak szemlélteti.

A. Ebert-Weidenfelder¹² rövid kommentárjában ugyancsak azt emeli ki, hogy formatervezési minták esetében – az ítélet szerint – a fogyasztó figyelme nagyobb, mint a védjegyek esetében. Ugyanakkor a formatervezési minta sajátossága, hogy gyakran kerül sor közvetlen fogyasztói egybevetésekre. Ezenfelül – az ítélet szerint kivételesen – az elmosódott emlékezeti kép is szerepet játszhat.

R. Hing¹³ ugyancsak rövid kommentárja szerint az ítélet arra mutat rá (*provide clarification*), hogy amikor a fogyasztó formatervezett tárgyakat hasonlít össze, akkor emlékezete pontatlan. Ugyanakkor bizonyos körülmények között indokolt lehet a közvetlen összehasonlítás. Hiányolja, hogy az ítélet nem mondja meg, mikor melyik szempont szerint kell értékelni.

Észrevételek

1. Mind az ítélet, mind a kommentárok azt mutatják, hogy olyan alapvető fogalmak tekintetében, mint az „összbnyomás szerepe”, a „tájékozott fogyasztó” sem lehet egyenlőségjelet tenni a védjegyjog, illetve a formatervezésiminta-jog között.

¹² In: GRUR-Prax, 2012, p. 535.

¹³ R. Hing: The Informed User can have an imperfect recollection. Sn/Ppets, 2013. január.

2. Továbbmegyek: a „tájékozott fogyasztó” fogalmának meghatározása alkalmával már az ítéletben hivatkozott PepsiCo-ügyben is kifejezésre jutott az a gondolat, hogy más-más szempontok érvényesülnek a védjegyjogban, illetve a formatervezésiminta-jogban, továbbá a szabadalmi jogban elterjedt „szakember” fogalmának megítélésénél.¹⁴

3. Saját védjegyjogi gyakorlatom alapján nem lep meg különösebben, hogy a BPHH, valamint annak fellebbezési tanácsa a védjegyjogosult javára döntött, s megsemmisítette a későbbi formatervezési mintát. Ugyanakkor meggyőzőnek tartom az EU Törvényszéke, valamint az EU Bírósága ezzel ellentétes határozatait, valamint Becker ez utóbbiakhoz fűzött kommentárját.

4. Hing kommentárja azt a gyakori – szerintem teljesíthetetlen – igényt fogalmazza meg, hogy az EU Bírósága előre mondja meg, hogy mikor, milyen szempontok szerint kell eljárni. Ez az igény – más ügyekben is – legtöbbször a precedensjogon nevelkedett angolszász jogászok részéről hangzik el. Nézetem szerint azonban ilyen iránymutatásra számítani nem lehet, hiszen minden egyes esetet annak különös körülményei alapján kell eldönteni, akár a hivataloknak, akár a bíróságoknak.

¹⁴ GRUR 2012, p. 506, Leitsätze der Redaktion.

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ELSŐ ÍTÉLETE KÖZÖSSÉGI FORMATERVEZÉSI MINTÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

A TÁJÉKOZOTT HASZNÁLÓ ÉS AZ ELTÉRŐ ÖSSZBENYOMÁS VIZSGÁLATA*

1. Jogi háttér

A közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendeletnek (2001. december 12.) az ügy szempontjából releváns rendelkezései a következők:

4. cikk (1) A formatervezési minta akkor részesülhet közösségi formatervezési siminta-oltalomban, ha *új és egyéni* jellegű.

5. cikk (1) Új a formatervezési minta, ha azzal azonos formatervezési minta nem jutott nyilvánosságra

a) a lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén azt a napot megelőzően, amelyen a minta, amelyre az oltalmat igénylik, nyilvánosságra jutott;

b) a lajstromozás alapján oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén annak a mintának a lajstromozására irányuló bejelentés bejelentési napját – elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség napját – megelőzően, amelyre az oltalmat igénylik.

(2) A formatervezési mintákat egymással azonosnak kell tekinteni, ha külső jellegzetességeik csupán lényegtelen részletekben különböznek.

6. cikk (1) A formatervezési mintának egyéni jellege van, ha bármely nyilvánosságra jutott mintához képest a *tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz*

a) a lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén azt a napot megelőzően, amelyen a minta, amelyre az oltalmat igénylik, nyilvánosságra jutott;

b) a lajstromozás alapján oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta esetén a bejelentés bejelentési napját – elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség napját – megelőzően.

(2) Az egyéni jelleg megítélésakor figyelembe kell venni, hogy a szerző milyen *alkotói szabadságfokkal* alakíthatta ki a mintát.

* A jelen tanulmány elkészítését, megjelenését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010/0010 – Tehetséggondozási rendszer és a tudományos-képzési műhelyek fejlesztése a Széchenyi István Egyetemen c. projekt támogatta.

10. cikk (1) A közösségi formatervezésiminta-oltalom kiterjed mindazokra a formatervezési mintákra, amelyek a *tájékozott használóra nem tesznek eltérő összbemutatót*.

(2) Az oltalom terjedelmének megállapításakor figyelembe kell venni, hogy a szerző milyen *alkotói szabadságfokkal* alakíthatta ki a mintát.

25. cikk (1) A közösségi formatervezésiminta-oltalmat csak a következő okokból lehet megsemmisíteni:

b) ha a minta *nem felel meg* a 4–9. cikkekben foglalt követelményeknek;

d) ha a közösségi formatervezési minta *ütközik* a bejelentés napját – elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség időpontját – követően nyilvánosságra jutott olyan mintával, amelyre az említett napot megelőzően adtak lajstromozott közösségi mintaoltalmat, vagy az ilyen minta bejelentésével, illetve valamely tagállamban lajstromozott korábbi mintával vagy annak bejelentésével.

52. cikk (1) A 25. cikk (2), (3), (4) és (5) bekezdésére figyelemmel bármely természetes vagy jogi személy, valamint az erre felhatalmazott állami szerv *kérheti* a Hivataltól a lajstromozott közösségi formatervezésiminta-oltalom megsemmisítését.

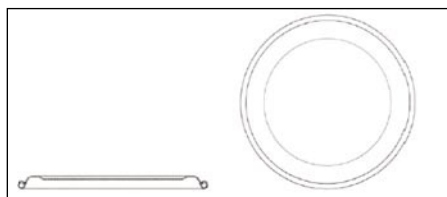
61. cikk (1) A fellebbezési tanácsok fellebbezés tárgyában hozott határozatait a Bíróság előtt *keresettel támadhatók meg*.

(2) A kereset hatáskör hiányára, lényeges eljárási szabálysértésre, a Szerződés vagy e rendelet, illetve ezek alkalmazásával kapcsolatos bármely jogszabály megsértésére vagy hatáskörrel való visszaélésre alapítva indítható.

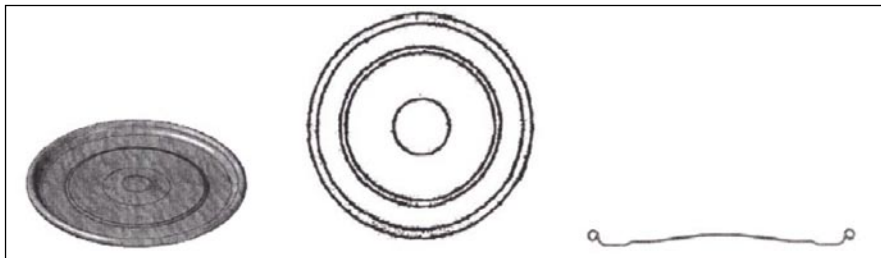
(3) A Bíróság a jogvita tárgyát képező határozatot *megsemmisítheti vagy megváltoztathatja*.

2. A tények

2003. július 17-én a *Grupo Promer Mon-Graphic SA* társaság (a továbbiakban: Promer) lajstromozásra irányuló bejelentést nyújtott be a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalhoz (BPHH, Office for Harmonization in the Internal Market, OHIM) „fémlemez játékokhoz” elnevezésű termékre. A bejelentés során a 2003. július 8-án benyújtott, 157098. számú spanyol formatervezési minta elsőbbségi napját igényelték. Így a BPHH az alább látható formatervezési mintát 53186-01. számon lajstromozta.

2003. szeptember 9-én a *PepsiCo Inc.* (a továbbiakban PepsiCo) bejelentést tett a 74463.01. számú közösségi formatervezési minta lajstromozására a BPHH-nál „promóciós játékcikkek” termék vonatkozásában. Ebben az esetben is egy spanyol formatervezési minta elsőbbségét igényelték, amelyet 2003. július 23-án, 156156. számmal jelentettek be. E minta grafikai ábrázolás a következő:

Mindkét formatervezési minta gyerekek által gyűjthető kis játékokra vonatkozik, amelyeket a leggyakrabban más termékekhez járó ajándékként terjesztenek. Ezeket a köznyelvben *pog*-nak, spanyolul *tazosnak* nevezik.¹

3. Pertörténet

2004. február 4-én a Promer megtámadta a PepsiCo lajstromozott formatervezési mintáját, és a BPHH előtt a saját korábbi formatervezésiminta-oltalmával való ütközésre hivatkozva a 6/2002/EK rendelet 25. cikke (1) bekezdésének *d*) pontja alapján megsemmisítési kérelmet nyújtott be. E kérelemnek a Megsemmisítési Osztály 2005. június 20-án kelt határozatában helyt adott, és megsemmisítette a PepsiCo formatervezésiminta-oltalmát. A határozat szerint a két mintaoltalom olyan mértékben hasonlít egymásra, hogy a tájékozott használóra ugyanolyan összbemomást tesznek.

A Megsemmisítési Osztály határozata ellen a PepsiCo 2005. augusztus 18-án fellebbezett, aminek eredményeképpen a BPHH harmadik fellebbezési tanácsa 2006. október 27-én hatályon kívül helyezte a Megsemmisítési Osztály határozatát, és elutasította a megsemmisítési kérelmet. A fellebbezési tanács indokolása szerint a jelen esetben az alkotói szabadságfok jóval szűkebb volt, mint ahogyan azt a Megsemmisítési Osztály megállapította, ezért a csekély kialakításbeli különbség is elegendő ahhoz, hogy a minták a tájékozott használóban eltérő összbemomást keltsenek.

¹ A pog mint játék származását illetően több elképzelés is létezik. Az egyik szerint Hawaiiról, Maui szigetéről, az 1920-as évekből eredeztethető, de egy, a XVII. században is ismert, nagyon hasonló japán kártyajáték, a menko is lehet az alapja. Az 1990-es években vált népszerű játékká.

Mint ahogy megsemmisítési kérelme így elutasításra került, a Promer a fellebbezési tanács határozata ellen 2007. január 9-én keresetet nyújtott be a Törvényszékhez, amely a T-09/07. számú, a Grupo Promer Mon Graphic kontra OHIM és PepsiCo-ügyben 2010. március 18-án hozott ítéletet (az elemzés tárgyául szolgáló jogerős ítéletben betöltött szerepe miatt a továbbiakban: megtámadott ítélet). Az ügy előadó bírása V. M. Ciucă volt. A megtámadott ítéletben a Törvényszék nagyrészt megerősítette a BPHH fellebbezési tanácsának jogi érvelését az alkotói szabadságfok és az eltérő összbenyomás vizsgálatának viszonyítási pontjaira vonatkozóan. Ugyanakkor azt állapította meg, hogy a megtámadott ítélet 79–81. pontjában ismertetett hasonlóságok olyan elemeket érintenek, amelyek kialakításában a vitatott formatervezési minta alkotója nagyfokú szabadsággal rendelkezett. A csekély különbségek pedig ebben az esetben nem elegendőek ahhoz, hogy a tájékozott használóban eltérő összbenyomást keltsenek. Ezért a Törvényszék álláspontja szerint a fellebbezési tanács tévesen jutott arra a következtetésre, hogy a fenti formatervezési minták eltérő összbenyomást alakítanak ki a tájékozott használóban, és hogy nem ütköznek egymással a rendelet 25. cikk (1) bekezdésének *d*) pontja alapján. Így a Törvényszék hatályon kívül helyezte a fellebbezési tanács határozatát, és első fokon a Promernek adott igazat.

4. Indítványok, a felek érvei és a főtanácsnok állásfoglalása

4.1. A fellebbezés

A megtámadott ítélet ellen a PepsiCo 2010. június 4-én fellebbezést nyújtott be, amelyben a következő kereseti kérelmeket terjesztette elő:

- a Bíróság helyezze hatályon kívül a Törvényszék T-9/07. számú ügyben, 2010. március 18-án hozott ítéletét,
- a Bíróság bírálja el jogerősen az ügyet, elutasítva az első fokon előterjesztett kérelmet, illetve másodlagosan utalja vissza az ügyet a Törvényszékhez, és
- a Bíróság az elsőfokú eljárás felperesét (Promer) kötelezze az eljárások költségeinek a viselésére.

A PepsiCo a hatályon kívül helyezést arra hivatkozva kérelmezte, hogy a Törvényszék megsértette a 6/2002/EK tanácsi rendelet 25. cikke (1) bekezdésének *d*) pontját, mivel

- a) figyelmen kívül hagyta a vitatott formatervezési minta megalkotójára vonatkozó követelményeket,
- b) tévesen értelmezte a „tájékozott használó” fogalmát és figyelmének szintjét,
- c) téves kritériumokat alkalmazott az „eltérő összbenyomás” értékelésekor,
- d) a formatervezési mintákat az aktában szereplő tényleges termékek és nem a lajstromozott formatervezési minták alapján hasonlította össze,
- e) elferdített tényekre alapozta az összehasonlítást.

A BPHH beavatkozóként a fellebbezőt támogatva részt vett az eljárásban, és kérte a Bíró-ságot, hogy a fellebbezésnek adjon helyt.

A Promer a fellebbezés elutasítását és a PepsiCo eljárási költségek megfizetésére kötelezését indítványozta.

4.2. A felek érvei

Ahogy a fellebbezésből is látható, a PepsiCo egyetlen jogalapra hivatkozott, amelyet öt külön részre bontott [a)-e) pont]. Az észrevételek szóbeli előadására a 2011. március 10-i tárgyaláson került sor.

a) Az alkotói szabadságfok korlátai

A fellebbező szerint a Törvényszék tévesen alkalmazta a mintaoltalmak ütközésekor vizsgálendő szerzői alkotói szabadságfokot. Álláspontja szerint ugyanis olyan elemekre alapozva állította a Törvényszék azt, hogy a két mintaoltalom a fennálló korlátokon belül is túlságosan hasonló, amely tulajdonságok a pogokra jellemzőek, és nem lehet eltérni azoktól. A PepsiCo szerint ugyanis ilyen a középső rész köralakja, a kiemelkedő szegély, valamint a korong középső része és a korong széle és a középső rész közötti rész egymáshoz viszonyított aránya. E három paraméter ugyanis a kategóriába tartozó valamennyi termékre jellemző.

A BPHH ezt annyiban egészítette ki, hogy a középső rész köralakja ugyan funkcionálisan nem nélkülözhetetlen, de a piac által determinált, általánosan elterjedt és alkalmazott kialakításnak tekinthető.

b) A tájékozott használó fogalma

A fellebbező szerint a Törvényszék nem a formatervezésiminta-oltalmakkal összefüggésben alkalmazandó és a rendelet által előírt tájékozott használót vette referenciapontnak az ütközés vizsgálata során, hanem sokkal inkább a védjegyjogban bevett átlagos fogyasztóra² alapozta ítéletét. S bár a Törvényszék formálisan a tájékozott használót jelölte meg, tartalmilag mégis az átlagos fogyasztóra jellemző felszínességből indult ki. A PepsiCo álláspontja szerint ez a megtámadott ítéletnek különösen abban a megállapításában érhető tetten, ahol a Törvényszék azt feltételezte, hogy a pogok felső oldalát a tájékozott használó jobban látja, az oldalról látható különbségeket – a korong vékony jellegéből adódóan – pedig nem veszi könnyen észre. A fellebbező ezt vitatta, ugyanis a tájékozott használó teljes mértékben képes lenne észrevenni a kevésbé nyilvánvaló és kevésbé látható részekben fellelhető különbségeket.

² Lásd részletesen Keserő Barna Arnold: Összetéveszthető? A védjegyek összetéveszthetőségének pozitív jogi és pszichológiai háttere az USA-ban, az Európai Unióban és Magyarországon. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 1. sz., 2012. február, p. 69–75.

A BPHH hozzátette, hogy a Törvényszék tévesen hivatkozott olyan fogyasztóra, aki emlékezet alapján hasonlítja össze az ütköző mintákat, ez ugyanis a védjegyek területén jellemző. A formatervezési minták esetében ehelyett azt a tájékozott használót kell alapul venni, aki közvetlenül képes összehasonlítást végezni.

c) A tájékozott használó figyelmének szintje és a bírói felülvizsgálat terjedelme

E részben két külön kifogást terjesztett elő a fellebbező. Elsőként azt állította a PepsiCo, hogy a Törvényszék tévedett a jogban, amikor a tájékozott használóban keletkezett összbemélyezés meghatározása céljából csak azokat a jellemzőket vizsgálta, amelyeket az ilyen használó könnyen észlelhetett. Ez ugyanis felszínes vizsgálatot jelentene, holott a tájékozott használó sokkal komolyabb elemzést hajtana végre.

Másodsorban a PepsiCo jogbeli tévedést látott a Törvényszék által gyakorolható bírói felülvizsgálat terjedelmében. Figyelembe véve a formatervezési minták technikai jellegét, a felülvizsgálatnak csak a fellebbezési tanács által elkövetett esetleges nyilvánvaló tévedés értékelésére kellene korlátozódnia.

d) Az ütköző minták helyett a konkrét termékek vizsgálatáról

A fellebbező e vonatkozásban azt állította, hogy a Törvényszék jogbeli tévedésben volt akkor, amikor az ütköző formatervezési minták hasonlóságát nem a lajstromban szereplő grafikai ábrázolásuk alapján, hanem az általuk jellemzett konkrét termékek, a pogók fizikai vizsgálatára alapozta. Ha a Törvényszék az ütköző formatervezési minták képi megjelenítését vetette volna össze a valós termékek helyett, a különbözőségek szembetűnőbbek lettek volna.

e) A tények elferdítéséről

Fellebbezésének utolsó részében a PepsiCo arra hivatkozott, hogy a Törvényszék elferdítette a tényeket, és ezáltal olyan feltételeket teremtett, hogy a Bíróság kivételesen újraértékelheti az első fokon végrehajtott értékelést. Ez tulajdonképpen a korábbi észrevételek összességéből következik, és alátámasztja, hogy a Törvényszék csak felülnézetből vizsgálta a mintákat, és más szempontot egyáltalán nem vett figyelembe.

4.3. Mengozzi főtanácsnok indítványa

Az ügyben eljáró Paolo Mengozzi főtanácsnok 2011. május 12-én ismertetett indítványában mindenekelőtt arra hívta fel a figyelmet, hogy a szóban forgó ügy az első olyan, amelyben a Bíróságnak a 6/2002/EK tanácsi rendeletet kell értelmeznie egy, a Törvényszék által hozott ítélet ellen benyújtott fellebbezés kapcsán.

A főtanácsnok a fellebbező által előadott észrevételeket a következőképpen értékelte.

a) Az alkotói szabadságfok korlátai

Az alkotói szabadságfok kapcsán a főtanácsnok kiemelte, hogy e kritérium szükségességét az indokolja, hogy a formatervezési minta néhány jellemzője úgynevezett „kötelező” jellemző, amelyek tekintetében a szerző nem rendelkezik a változtatás szabadságával, és más mintához való hasonlóságuk nem minősül jelentősnek. Ilyen esetekben főszabály szerint a kis különbségek is elegendőek az eltérő összbenyomás létrehozásához. Mengozzi rávilágított arra, hogy az alkotói szabadság korlátozása esetén nem egyértelmű, hogy mely korlátok vehetők figyelembe. Ahogy a jelen ügyben is felmerült, úgy megállapítható, hogy kétféle megközelítés létezik. Az egyik szerint csak azok a tulajdonságok értékelhetők itt, amelyek a termék *funkciójának ellátásához szükségesek*. A másik iskola szerint azok a jellemzők is az alkotói szabadság korlátjaiként értékelendők, amelyek ugyan funkcionálisan nem kötelezőek, de *a piac elvárja, hogy a termékek ilyenekkel rendelkezzenek*. Ez utóbbi megközelítést a BPHH képviselte a per során. A főtanácsnok szerint egyedül a funkcionális megközelítés az elfogadható, és a Törvényszék is, ha nem is explicite, de hallgatólagosan ezt alkalmazta, és ezt a PepsiCo sem vitatta.

Nem vehetőek tehát figyelembe az alkotói szabadság korlátjaként azok az esetleges „standard” tulajdonságok, amelyeket a piac elvár, de technikailag nem szükségesek. Ez ugyanis a piac által elvárt kényszerű egységesítéshez vezetne, ami ellentmond a szabályozás céljainak.

Mindazonáltal a főtanácsnok a fenti érvelése után megállapította, hogy az alkotói szabadság korlátainak vizsgálata a tényállás értékelését jelenti, amelynek újraértékelésére a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel. A Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a pogók akkor is megőrizhetik sajátosságait, ha a középso részén kör helyett háromszög, hatszög vagy ovális forma szerepel. E ténykérdést pedig nem bírálhatja felül a Bíróság.

b) A tájékozott használó fogalma

A főtanácsnok e vonatkozásban adta elő leghosszabban érveit. Minthogy a tájékozott használóra nézve nincsen tételes jogi definíció, az ítélkezési gyakorlat feladata ezt kialakítani, ám korábban erre még nem került sor. Mengozzi rávilágított arra, hogy

„amikor a rendelet a tájékozott használóról beszél, akkor az nem az átlagos fogyasztó, akire a védjegyjogi szabályok alkalmazása során kell hivatkozni, vagyis akitől nem várunk el semmilyen különleges ismeretet, és aki általában nem hasonlítja közvetlenül össze az ütköző védjegyeket, de nem is az ágazat szakértője, akire a szabadság újító jellegének értékelése során kell hivatkozni. Azt mondhatjuk, hogy a tájékozott használó a fenti két kategória között található. Tehát nem átlagos fogyasztóról van szó, aki akár véletlenszerűen, bármely különleges ismeret nélkül is kapcsolatba kerülhet a meghatározott formatervezési minta által jellemzett termékekkel. De nem is komoly technikai ismeretekkel rendelkező szakértőről van szó.”

Érvélését azzal támasztotta alá, hogy az eredeti rendelettervezethez fűzött javaslatban a Bizottság szerint a tájékozott használóról feltételezzük az ipari formatervezésre vonatkozó ismeretek és elképzelések egy bizonyos szintjét, ugyanakkor nem tekinthetjük őt az ipari formatervezés szakértőjének.³

Érvélésének helytállóságát látta felfedezni a főtanácsnok a megtámadott ítélet azon részében, ahol a Törvényszék a tájékozott használóra vonatkozóan kettős mércét állított fel: egyrészt a termék végső fogyasztóját, a gyermekeket, valamint egy társaság promóciós területen érdekelt marketing igazgatóját.

Mengozi másodszorban azt elemezte, hogy a rendelet sem rendelkezik arról, hogy az ütköző minták vizsgálatakor a tájékozott használó általi összehasonlítás melyik módját kellene figyelembe venni. Két lehetőség van: a közvetett, emlékezetben alapuló összevetés (ami a védjegyek esetében használatos), és a direkt, közvetlen összehasonlítás. A főtanácsnok mindkét megoldást alkalmazhatónak tartotta a formatervezési minták esetében, mert csak az egyik vagy csak a másik megközelítés használata ésszerűtlenül korlátozná a BPHH jogosítványait és a formatervezési mintákra elismert oltalmat. Felhívta a figyelmet arra is, hogy nem zárható ki az sem, hogy bizonyos esetekben nem lehetséges a közvetlen összehasonlítás az érintett termékek jelentős mérete vagy szükségszerűen távoli elhelyezkedésük miatt.⁴ Ilyen esetekben legfeljebb dokumentációk alapján történhet meg az összehasonlítás. Éppen ezért az összehasonlítás módját nem szabad szigorúan előre meghatározni, hanem azt esetről estre kell mérlegelni.

A tájékozott használó fogalma ugyan magában rejti azt, hogy amikor csak lehetséges, közvetlenül összeveti az ütköző mintákat, de ha erre nincs lehetőség, akkor kell olyan összehasonlítást elképzelni, amely ugyan nem a védjegyek esetén ismert homályos és elmosódott emlékképeken alapul, de térben és időben mindenképpen hosszabb folyamatot feltételez.

Jelen ügyben kétségtelen, hogy a pogók közvetlen összehasonlítása lehetséges, de a főtanácsnok szerint a megtámadott ítéletből nem is következik az, hogy nem ezt vették volna alapul. Amikor a Törvényszék az „...ez a hasonlóság nem tűnik fel a tájékozott használónak” fordulatot használta, a „nem tűnik fel”⁵ kifejezés szerepeltetése valóban nem volt a legszerencsésebb, de Mengozzi álláspontja alapján ebből nem következik az, hogy emlékek alapján kellene az összevetést elvégezni. Ellenkezőleg, a vizsgálat középpontjában a tájékozott használó figyelmének felkeltésére alkalmas elemek álltak. A megtámadott ítélet bár-

³ Vö. *Procter & Gamble Company v Reckitt Benckiser (UK) Ltd.*, Court of Appeal in England and Wales, *Bailey & Anor v Haynes & Ors*, Patents County Court (England and Wales), *Karen Millen Ltd. v Dunnes Stores & Anor*, High Court of Ireland-ügy, lásd *Alina Mihaela Conea*: The requirements for protection of the community design. *Lex et Scientia*, Juridical Series, 1. évf. 18. sz., 2011, p. 136. Ezekben az ügyekben ítéleztek először írásban az egyesült királyságbeli bíróságok közösségi formatervezési mintákkal kapcsolatban. Valamennyi ítéletben a tájékozott használó (informed user) fogalmát az átlagos fogyasztóval vetették össze, és ahhoz mérten nagyobb tudást, ismereteket, figyelmet és érdeklődést társítottak hozzá.

⁴ Például hajók vagy ipari felhasználású eszközök.

⁵ Az eljárás nyelvén: would not be remembered.

mely nyelvi változatában az emlékezés helyett vagy mellett is sokkal inkább a hasonlóságok észlelése szerepel.

c) A tájékozott használó figyelmének szintje és a bírói felülvizsgálat terjedelme

A tájékozott használó figyelmének szintjével összefüggésben a főtanácsnok lényegében megismételte az előző pontban kifejtett érvelését, és az átlagos fogyasztó és a szakértő közötti szintre pozicionálta a referenciapontot.

A bírósági felülvizsgálat terjedelme kapcsán Mengozzi előadta, hogy nem látja indokoltnak, hogy a formatervezési mintákkal kapcsolatban más megközelítést kellene alkalmazni, mint a védjegyek tekintetében. Ezt igazolja egyrészt az, hogy a rendelet bírói felülvizsgálatról szóló 61. cikke lényegében a közösségi védjegyrendeletben⁶ foglaltakkal megegyezik, amely pedig az Európai Unió működéséről szóló szerződés 263. cikkében foglalt felülvizsgálati szabályokat ismétli meg.⁷ Ebből következően nem alkalmazható eltérő mérce a védjegyek és a formatervezési minták esetében. Továbbá mindkét oltalmi forma esetében lehetőség van a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezése mellett annak megváltoztatására is, ami nehezen lenne összeegyeztethető a fellebbező által preferált szűk felülvizsgálati jogkörrel. Másrészt ahogyan a védjegyek, úgy a formatervezési minták értékelése is a BPHH feladatkörébe tartozik, és nem más, speciálisabb műszaki hatáskörrel rendelkező szerv feladatkörébe. Harmadrészt pedig a rendelet alapján az ütköző mintáknak a tájékozott használóra gyakorolt vizuális benyomása vizsgálandó, ez pedig nem kíván meg különleges műszaki ismereteket vagy képességet.

A főtanácsnok véleménye szerint az egyetlen elem, amely alátámaszthatná az eltérő bírói felülvizsgálat terjedelmét, az az átlagos fogyasztó helyett használandó tájékozott használó mint kiindulási pont. Ezt azonban nem látja elégséges érvnek, ugyanis a tájékozott használó sem egy különleges ismeretekkel rendelkező szakember, csupán az átlagos fogyasztónál figyelmesebb és érdeklődőbb használó. Ezt pedig a Törvényszék is megfelelően képes rekonstruálni.

d) Az ütköző minták helyett a konkrét termékek vizsgálatáról

A főtanácsnok ezt az érvelést is elfogadhatatlannak tartotta, mert még egyszer vitatni próbálta a tények Törvényszék általi értékelését a tájékozott használó észlelésével kapcsolatban.

⁶ A Tanács 207/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről, 65. cikk.

⁷ Eszerint az Európai Unió Bírósága megvizsgálja az Unió szervei vagy hivatalai által elfogadott, harmadik személyekre joghatással járó jogi aktusok jogszerűségét. E célból a Bíróság hatáskörrel rendelkezik az olyan keresetek tekintetében, amelyeket valamely tagállam, az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság nyújt be hatáskör hiánya, lényeges eljárási szabályok megsértése, a Szerződések vagy az alkalmazásukra vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértése vagy hatáskörrel való visszaélés miatt. Ugyanilyen feltételek mellett eljárást indíthat bármely természetes vagy jogi személy a neki címzett vagy az őt közvetlenül és személyében érintő jogi aktusok ellen, továbbá az őt közvetlenül érintő olyan rendeleti jellegű jogi aktusok ellen, amelyek nem tartalmazznak végrehajtási intézkedéseket.

Ettől függetlenül teljességgel helytállónak tartotta azt, hogy ha az materiálisan is lehetséges – ahogy a jelen ügyben is az volt –, a formatervezési minták által jellemzett valós termékeket hasonlítsa össze a Törvényszék. Ez a tájékozott használó fogalmából is fakad, mert azok nem szakemberek, hanem csupán érdeklődést tanúsító személyek. Jelen esetben ráadásul az 5-10 éves gyerekek is tájékozott használónak minősültek. Ezért helytálló az érintett termékeket „élőben” is megvizsgálni, ahogyan azokat a tájékozott használók is láthatják. A tájékozott használók ugyanis főszabály szerint nem a formatervezési minták lajstromait vizsgálják, hanem azok gyakorlati megjelenésével, az érintett termékekkel találkoznak. Ráadásul a fellebbező is mutatott be az eljárás során pogokat, hogy saját érvelését alátámassza.

e) A tények elferdítéséről

A főtanácsnok álláspontja szerint a fellebbező ezen érve mintegy utolsó mentsvárként szolgáltat, hogy még egyszer vitassa a tények Törvényszék általi értékelését. Mengozzi rávilágított azonban arra, hogy a tények elferdítésére vonatkozó kifogás kivételes jellegű, azt különösen szilárd bizonyításra kell alapozni, amelyben a fellebbezőnek pontosan meg kell jelölnie az elferdített elemeket, és bizonyítania kell az első fokon elkövetett értékelési hibákat.

A fentiek fényében – minthogy az egyetlen jogalap mindegyik részét elfogadhatatlannak és megalapozatlannak tartotta – a főtanácsnok azt indítványozta, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és kötelezze a fellebbezőt a költségek viselésére.

5. A Bíróság jogi érvelése

A Bíróság negyedik tanácsa 2011. október 20-án hozta meg a C-281/10. P. számú ügyben ítéletét. Az eljáró tanács tagjai voltak: J.-C. Bonichot tanácselnök, K. Schieman, L. Bay Larsen, C. Toader (előadó) és E. Jarašiūnas bírák. A bíróság a főtanácsnok indítványának mentén haladva az egyetlen jogalap öt különálló részét sorban vette vizsgálat alá.

I. Az alkotói szabadságfok korlátairól

A Bíróság álláspontja szerint a PepsiCo e hivatkozásában tulajdonképpen a Törvényszék ténybeli értékelését vonta kétségbe, de nem bizonyította, hogy a Törvényszék elferdítette volna a tényeket. Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlat szerint kizárólag a Törvényszék kompetenciájába tartozik a tényállás megállapítása és annak értékelése. Ez alól csak az jelenthet kivételt, ha az iratokból is megállapítható, hogy a tényállás tárgyilag téves. Abból eredően, hogy a tényállás értékelése nem jogkérdés, a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a fellebbezési eljárás során azt felülvizsgálhassa.⁸

⁸ Lásd C-470/00. P. számú, a Parlament kontra Ripa di Meana és társai-ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 40. pontját: „an appeal is to be limited to points of law. It is settled case-law that the Court of First Instance therefore has exclusive jurisdiction to find the facts, save where a substantive inaccuracy in its findings is attributable to the documents submitted to it, and to appraise those facts.”

II. A tájékozott használó fogalmáról és figyelmének szintjéről

E vonatkozásban a Bíróság maradéktalanul követte a főtanácsnok indítványában foglaltakat. Eszerint a tájékozott használót az átlagos fogyasztó és a szakértő között helyezte el, aki személyes tapasztalatai vagy az ágazatra vonatkozó kiterjedt ismeretei okán nem átlagosan figyelmes, hanem különösen éber használó.

Mengozzival egyetértően a Bíróság is megállapította, hogy az összehasonlítás módja nem korlátozható csupán a közvetlen összehasonlításra. A tájékozott használó fogalmából fakad, hogy amikor csak lehet, akkor a közvetlen és direkt összehasonlításra törekszik, azonban lehetnek olyan esetek, amikor a körülmények miatt ez lehetetlen. Az ilyen esetekre tekintettel nem zárhatóak ki az összehasonlítás egyéb (pl. emlékeken, dokumentációkon alapuló) módszerei.

A tájékozott használó figyelmével kapcsolatban a Bíróság arra emlékeztetett, hogy a tájékozott használó ugyan nem a szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó, aki csak egészében, részletei nélkül figyelné meg a formatervezési mintát, de nem is olyan szakember, aki minden apró részletet megvizsgál. Sokkal inkább olyan referenciapont, aki ismeri az ágazatban lévő különböző formatervezési mintákat, ezekről rendelkezik bizonyos fokú ismeretekkel, és érdeklődéséből adódóan viszonylag magas fokú figyelmet tanúsít.

III. A bírói felülvizsgálat terjedelméről

E kérdés kapcsán a Bíróság kiemelte, hogy a Schröder kontra CVPO-ügyben hozott ítélet⁹ analógiájára a Törvényszék a BPHH számára bizonyos mérlegelési mozgásteret engedhet akkor, amikor nagymértékben szakmai értékelést kell elvégeznie, és az ipari formatervezési mintákra vonatkozó határozatai felülvizsgálatának terjedelmét a nyilvánvaló értékelési hibákra korlátozhatja. A Bíróság álláspontja szerint azonban a jelen ügyben nem lépte át a Törvényszék a felülvizsgálati jogkörét.

IV. Az ütköző minták helyett a konkrét termékek vizsgálatáról

A Bíróság álláspontja szerint a tájékozott használó fogalmából kiindulva nem minősül tévedésnek, ha a szóban forgó formatervezési minták által keltett összbemutató értékelésekor figyelembe veszik azok gyakorlati megnyilvánulásait, a konkrét termékeket. Emellett a megtámadott ítélet szövegezéséből egyébként is az következik, hogy a Törvényszék alapvetően a lajstromokban szereplő grafikai ábrázolásokat vetette össze, és csak megerősítésként, szemléltetésképpen vette figyelembe a tényleges termékeket.

⁹ A C-38/09. P. számú, a Ralf Schröder kontra Közösségi Növényfajta-hivatal (CVPO)-ügyben 2010. április 15-én hozott ítélet 77. pontja. Eszerint ha egy vizsgálandó feltétel szakmailag és tudományosan összetett, annak szakmai felülvizsgálatára (jelen esetben a CPVO rendelkezése alapján) másik szerv rendelkezhet hatáskörrel, és a Törvényszék felülvizsgálati jogköre is csak a nyilvánvaló mérlegelési hibára korlátozódhat.

V. A tények elferdítéséről

Ezen érvelés kapcsán a Bíróság a korábbi ítélkezési gyakorlatára hivatkozva emlékeztetett arra, hogy a fellebbezőnek pontosan meg kell jelölnie az állítólagosan elferdített tényeket, és bizonyítania kell az értékelési hibákat. Ezenfelül az ilyen elferdítésnek nyilvánvalóan ki kell tűnnie az ügy irataiból anélkül, hogy a tényállást újra kellene értékelni.¹⁰

Abból kifolyólag, hogy a fellebbező a fenti feltételek közül egyet sem teljesített, így az nem felel meg a korábbi ítélkezési gyakorlatnak, a Bíróság e végső érvet is elutasította.

6. A rendelkező rész és az ügy ratio decidendi

Mivel a fentiekben kifejtettek szerint a fellebbező az egyetlen jogalap valamennyi pontjában pervesztés lett, a Bíróság a fellebbezést teljes egészében elutasította, és kötelezte a PepsiCo-t az eljárási költségek viselésére.

A döntésből leszűrhető elvont eseti jogtétel, a ratio decidendi az alábbiakban foglalható össze. A közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet alkalmazásában a tájékozott használó fogalmát úgy kell értelmezni, mint a védjegyjogban használt átlagos fogyasztó és a szabadalmi jogban használt szakember fogalma között elhelyezkedő köztes fogalmat. A tájékozott használó nem átlagosan figyelmes, hanem különösen éber használót jelöl. A tájékozott használó a természetéből fakadóan mindig igyekszik a szóban forgó formatervezési mintákat közvetlenül összehasonlítani, azonban elképzelhetőek olyan esetek, amikor ez nem lehetséges, és az összehasonlítás más módját választja. A tájékozott használó bár nem tervező vagy technikai szakértő, de ismeri az érintett ágazatban jelen lévő formatervezési mintákat, ezek alkotóelemeiről bizonyos fokú ismerettel rendelkezik, és érdeklődéséből adódóan viszonylag magas fokú figyelmet tanúsít.

7. Az érvelés kritikája

A Bíróság tulajdonképpen minden pontban követte a Mengozzi főtanácsnok által előterjesztett indítványt. Míg azonban a főtanácsnok mindegyik kérdésben érdemben is állást foglalt, a Bíróság ezt nem tette meg.

Az I. pontban jelölt érvelés kapcsán a döntés valójában eljárási oldalról – a tényállás felülvizsgálatára vonatkozó hatáskör hiánya alapján – utasította el a fellebbezést. Az alkotói szabadság korlátainak vizsgálata azonban ennél nagyobb horderejű kérdés, és előremutató lett volna érdemben is állást foglalni e téren. A főtanácsnok ehhez megadta a kellő alapot.

¹⁰ A C-204/00. P, C-205/00. P, C-211/00. P, C-213/00. P, C-217/00. P, C-219/00. P. számú, az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet 50. pontja, a C-16/06. P. számú, a Les Éditions Albert René kontra OHIM-ügyben 2008. december 18-án hozott ítélet 69. pontja.

Felvázolta azt a kétféle megközelítést (funkcionális vagy piac által meghatározott korlátok), amelynek alapján értékelhető lenne az alkotói szabadságfok. A maga részéről egyértelműen pálcát is tört a funkcionális felfogás mellett, minthogy ez szolgálja leginkább a formatervezésiminta-oltalom szabályozási célját. A Törvényszék is ezt alkalmazta az elsőfokú eljárás során, és a korábbi jogszabályi indokolások és megjegyzések alapján is a funkcionális megközelítés a helyes, ugyanakkor szerencsésebb lett volna, ha ezt a Bíróság expressis verbis ki is mondja, megalapozva ezzel a későbbi ítélkezési gyakorlatát.

A II. pontban a tájékozott használó fogalmára vonatkozó fejtegetései mellé a Bíróság hozzávette az annak figyelmi szintjére vonatkozó fellebbezői észrevételeket is, holott azt eredetileg a fellebbező az egyetlen jogalap harmadik részében, a felülvizsgálat terjedelmével együtt terjesztette elő, és a főtanácsnok is annak mentén vizsgálódott. Kétségtelen azonban, hogy a Bíróság megközelítése így sokkal logikusabb, és az érvelés is koherensebb lett, mint ha az eredeti sorrendben tárgyalták volna a fellebbező érveit.

Az ítélet legfontosabb része e pontban lelhető fel, ahogy azt a fentiekben is kiemeltük, itt található a döntés ratio decidendi. Üdvözlendő, hogy a Bíróság meghatározta a tájékozott használó fogalmát, és hogy ennek során a védjegyjogi és szabadalmi jogi mércéket vette alapul, ezáltal egységes horizontot teremtvé az iparjogvédelemben használt absztrakt referenciapontok számára. A fogalommeghatározás után talán helytállóbb lett volna a tájékozott használó figyelmeire vonatkozó érvelés tárgyalása, majd ennek tisztázása után következhetett volna az, hogy magas fokú figyelme segítségével milyen elfogadható összehasonlítási módszereket rendelhetünk hozzá.

A tájékozott használó fogalmával és figyelmeinek szintjével kapcsolatban sok a homályos fogalom – különösen éber, bizonyos fokú ismeretekkel rendelkezik, viszonylag magas fokú figyelmet tanúsít –, amelyek tartalommal való kitöltése és határainak megvonása a későbbi ítélkezési gyakorlat feladata. Természetesen ezen elvont zsinórmérték jellemzőinek meghatározása nem lehetséges patikamérleg segítségével. Ehelyett sok idő, sok jogvita és érdemi döntések szükségesek hozzá, csakúgy, mint a védjegyjogi átlagos fogyasztó esetében.

A bírósági felülvizsgálat terjedelméről szóló, a III. részben ismertetett érvelés némileg elnagyolt. A Bíróság által kifejtett rövid indokolás után hirtelen, logikai kapcsolódás nélkül következik az a megállapítás, hogy a Törvényszék nem lépte át a felülvizsgálat jogi kereteit. E verdiktet nem igazolja az előtte írt indokolás, ezért az egyes érvelési lépések e ponton megkérdőjelezhetőek. Ez a klasszikus non sequitur esete. Pedig Mengozzi főtanácsnok e vonatkozásban is iránymutatásul szolgált. Összevetette a közösségi védjegyrendelet alapján történő bírósági felülvizsgálat jogi lehetőségeit a közösségi formatervezési mintákéval, és arra a megállapításra jutott, hogy nem tehető különbség a kettő között, így nem is minősíthetőek a formatervezési minták olyan műszaki jellegű oltalmi formának, amelyek ellen annak hangsúlyosan technikai jellege miatt csak korlátozott terjedelmű bírósági felülvizsgálat lehetne indokolt. A főtanácsnok fentiekben is ismertetett érvelésének átvétele sokkalta

helytállóbb és megalapozottabb állásfoglalást eredményezett volna, mint ahogyan az az ítéletben megfogalmazásra került.

A főtanácsnok indítványának 75. pontjában ráadásul még messzebbre tekintett, ugyanis felvetette egy olyan nézőpontváltásnak a lehetőségét is, amely szerint a BPHH határozatai vonatkozásában a jelenleginél szigorúbban korlátozza a Bíróság a saját beavatkozását, és nemcsak a BPHH határozatainak a sajátjaival való helyettesítését zárja ki, hanem még általánosabban, a BPHH összes műszaki jellegű határozatát elismeri a bírói felülvizsgálat korlátjaként. Azonban maga a főtanácsnok is belátta, hogy a jelen ügy nem volt alkalmas a gyakorlat ilyen irányú megváltoztatására.

A konkrét termékek összehasonlításának igazolásáról szóló IV. részben a Bíróság – némi hangsúlybeli eltolódással ugyan – de lényegében követte a főtanácsnok érveit. A Bíróság azt emelte ki hangsúlyosabban, hogy a megtámadott ítélet szövegezéséből következően (nyelv-tani értelmezés) a termékek vizsgálata csak megerősítésként szolgált a lajstromok alapján elvégzett összehasonlításhoz. Mengozzi emellett nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy a tájékozott használó fogalmából eredően – különösen, hogy a jelen ügyben 5-10 éves gyerekek is beleértendőek – a használó soha nem a lajstromban szereplő grafikai ábrázolásokkal találkozott, hanem azok gyakorlati megvalósulásával, a ténylegesen, fizikailag is létező termékekkel. Emiatt pedig helytálló a valós termékekkel végzett összehasonlítás. A Bíróság ezt a fajta materiális érvelést mellőzte indokolásából, holott a későbbi gyakorlatra tekintve ennek megállapítása is alapvető jelentőségű lehetett volna.

A tények elferdítésére vonatkozó hivatkozást a Bíróság kellő szigorral és korábbi gyakorlatára hivatkozva alaposan megvizsgálta, így ahhoz – az ügyben betöltött jelentősége miatt is – szükségtelen további észrevételeket fűzni.

8. A döntés jelentősége

Ahogy arra Mengozzi főtanácsnok is felhívta a figyelmet, ez volt az első olyan, közösségi formatervezési mintával kapcsolatos döntés, amely a Törvényszék ítélete elleni fellebbezés útján kerülhetett a legmagasabb szintű európai uniós bírói fórumhoz. Emiatt az ítélkezési gyakorlatra nézve mindenképpen alapvető jelentőségű. Ahogy a fentiekben is kifejtésre került, a Bíróság az előtte fekvő ügyet nem használta ki arra, hogy minden felmerülő kérdésben – így a szerző alkotói szabadságának korlátaival vagy a bírósági felülvizsgálat terjedelmével összefüggésben – érdemben is állást foglaljon és ezáltal egyértelmű jogértelmezést adjon, de a tájékozott használó fogalmának meghatározása, figyelmi szintjének rögzítése és az általa végzett összehasonlítás módjának vizsgálata miatt mindenképpen kulcsfontosságú ítéletről van szó.

HOZZÁSZÓLÁS KESERŰ BARNA ARNOLD AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ELSŐ ÍTÉLETE KÖZÖSSÉGI FORMATERVEZÉSI MINTÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN CÍMŰ TANULMÁNYÁHOZ

A közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek az értelmezésében és ezáltal az uniós szintű egységes joggyakorlat megteremtésében kétségtől iránymutató szerepe lesz a Európai Bíróság döntésének, amelyet Keserű Barna Arnold ismertet tanulmányában. Elismerés illeti a szerzőt a jogeset színvonalas és részletekbe menő bemutatásáért. Nem is a cikk kritikát érdemlő volta miatt ragadott tollat a jelen írás szerzője, pusztán attól vezérelve, hogy nemzeti jogalkotásunk érdemeit a cikkben is említett két vitás kérdés kapcsán érzékeltesse.

A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.) anyagi jogi rendelkezései nemcsak a közösségi szintű, de a tagállamok és a csatlakozni szándékozó államok jogalkotását is megelőzve értelmezték a 98/71/EK irányelvben foglaltakat a nemzeti szabályozás keretei között. Mindezek fényében különös figyelmet érdemelnek az Fmtv.-nek az oltalom terjedelmének meghatározásával, illetve az alkotói szabadság korlátainak értelmezésével kapcsolatos rendelkezései.

A főtanácsnoki indítvány a minták ütköző voltának megállapításához teljességgel helytállóan tartotta, hogy – ha az materiálisan is lehetséges – a formatervezési minták által jellemzett valós termékek kerüljenek összehasonlításra. Álláspontját azzal támasztotta alá, hogy a tájékozott használók sem a formatervezési minták lajstromait vizsgálják, hanem azok gyakorlati megjelenésével, az érintett termékekkel találkoznak. Ezzel szemben a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy *„nem lehet eredményesen kifogásolni azt, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy az ütköző formatervezési minták által keltett összbenyomást nem abból az előfeltételből kiindulva értékelte, hogy a tájékozott használók mindenképpen közvetlenül hasonlítják össze a formatervezési mintákat.”* „... a 6/2002 rendelet összefüggésében nem található erre vonatkozóan pontos útmutatás, nem lehet azt megállapítani, hogy az uniós jogalkotó szándéka arra irányult, hogy a lehetséges formatervezési minták értékelését a közvetlen összehasonlításra korlátozza.” Való igaz, hogy a fent idézett mondatokat a Bíróság ítéletében a cikkben is hivatkozott azon gondolatsor vezeti be, amely szerint *„... a tájékozott használónak a természetéből fakad, hogy a szóban forgó formatervezési mintákat – amikor lehetséges – közvetlenül hasonlítja össze. Nem zárható azonban ki, hogy az ilyen összehasonlítás az érintett területen megvalósíthatatlan vagy szokatlan, például sajátos körülmények vagy a szóban forgó formatervezési mintákkal ábrázolt tárgyak tulajdonságai miatt.”* A végkövetkeztetés ismeretében azonban ezek a mondatok a cikk-

ben kifejtettől eltérő értelmet nyernek. A bírósági érvelés ugyanis nem azt mondja, hogy a tájékozott használó bőrébe bújva a termékeket – ha az fizikailag lehetséges – közvetlenül kell összevetni, hanem sokkal inkább úgy értelmezendő, hogy, mivel a mintát megtestesítő termékek nem minden esetben állnak rendelkezésre, bár kézenfekvő lenne, az egységes, a tényleges fizikai hozzáféréstől független joggyakorlat érdekében a közvetlen összehasonlítás kizárólag a minták ábrázolásának az értelmezésére használható. Ez utóbbi megállapítás a Bíróság „virágnyelvén” így hangzik: „... nem minősül tévedésnek, ha a szóban forgó formatervezési minták által keltett összbélyomás értékelésekor figyelembe veszik azokat a ténylegesen forgalmazott termékeket, amelyek ezeknek a formatervezési mintáknak megfelelnek.”

A fenti vitás kérdésre a hazai jogalkalmazók már az Fmtv. 2002. évi hatálybalépésével választ kaptak. Az Fmtv. 20. §-ának (1) bekezdése értelmében ugyanis a mintaoltalom terjedelmét a termék egészének vagy részének megjelenését befolyásoló, a mintaoltalmi lajstromban elhelyezett fényképből, rajzból vagy más grafikai ábrázolásból megállapítható külső jellegzetességek határozzák meg. Azaz az Fmtv. kizárja a termékek közvetlen összehasonlításán alapuló döntéshozatalt. Az SZTNH elmúlt tízéves joggyakorlata ezzel összhangban a felek által bemutatott kész termékeket csak a minta ábrázolásából megismerhető jellegzetességek egyértelmű beazonosítása kapcsán vette figyelembe.

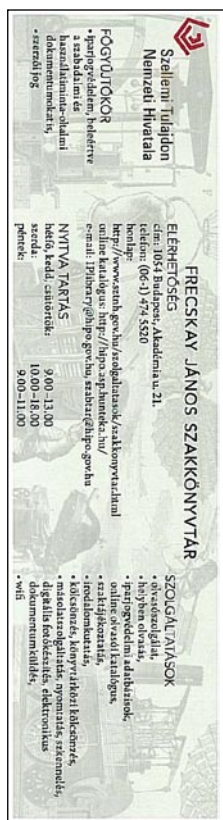
A tapasztalat azt igazolja, hogy minden ettől eltérő megközelítés könnyen tévútra vezethet. A lajstromban elhelyezett ábrázolásokat bárki megtekintheti, azok a minta lajstromozásától fogva változatlan formában a köz rendelkezésére állnak. A minta szerinti termék megismerhetőségének időpontja, körülményei ezzel szemben korántsem állapíthatóak meg ilyen egyértelműen. Harmadik személy kizárólag a lajstromív alapján szerezhet ismereteket arról, hogy milyen formai kialakítás hasznosításától kell tartózkodnia. Kétségtelenül a jogbiztonság rovására menne, ha a bitorlás elkerülése érdekében a hasznosítónak a jogosult piacon forgalmazott termékeit is figyelembe kellene vennie a jogkövető magatartás érdekében, azokat beazonosítania valamely lajstromíven szereplő ábrázolással, majd kitálnia, hogy egy bitorlási eljárás során az adott méretű termék a döntéshozó fórum szerint csatolható-e, vagy sem. A két feltárás között pedig óriási különbség lehet, ahogy azt a jelen ügyben is tapasztalhattuk.

A másik említést érdemlő kérdés az alkotói szabadság korlátaival kapcsolatos. Ezen a ponton az Fmtv. sem mond többet, mint a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet (CDR). Az Fmtv. indokolása ugyanakkor ebben a kérdésben sem hagyja cserben a jogalkalmazókat. Egyértelműen állást foglal abban a tekintetben, hogy a termék rendeltetése mellett a piaci viszonyok is korlátozhatják az alkotó mozgásterét. Ezt az értelmezést a jelen eljárásban a BPHH érvelésében érhetjük tetten, míg a legmarkánsabban a főtanácsnoki indítvány tör palcát a kizárólag funkcionális értelmezés mellett. Ez utóbbi álláspont azon alapul, hogy a piac által elvárt tulajdonságok az alkotói szabadság korlátjaként történő figyelembevétele a piac kényszerű egységesítése irányába hatna, ami ellentmond a szabályozás céljainak. A jelen írás szerzője nehezen tud azonosulni ezzel az érveléssel. Arról

van ugyanis szó, hogy azok a jellegzetességek, amelyeknek a korábbi mintákon megvalósult kialakításától a szerző ésszerűen nem térhet el, kisebb súllyal veendők figyelembe a minták által a tájékozott használóra tett összbemutató azonosságának a megállapításakor. Amennyiben például a stílus- és divatirányzatok által meghatározott jellegzetességeket nem tekintjük az alkotói szabadságot korlátozó tényezőnek, ez könnyen oda vezethet, hogy az éppen aktuális divat keretein belül készült formatervezett alkotások divatjegyekben megmutatkozó azonossága az összbemutató kialakításában olyan súllyal szerepel, hogy annak korábbi mintáktól eltérő volta nem állapítható meg. Ez pedig a stílus- és divatirányzatok kisajátítását eredményezné, ami szintúgy ellenkezik a szabályozás céljával, és egyúttal a közérdek sérelmének a veszélyét is magában hordozza.

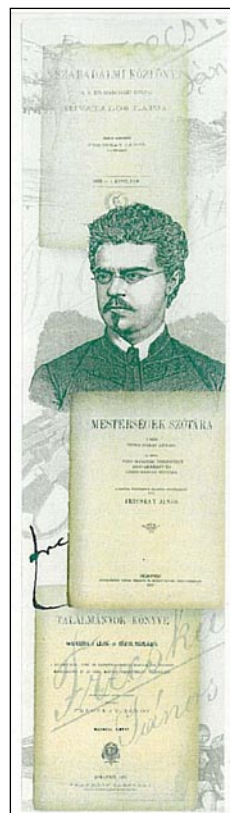
MADARAT TOLLÁRÓL... – EGY KIÁLLÍTÁS APROPÓJÁN

2011 májusában a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – tisztelgésül a Szabadalmi Közlöny első felelős szerkesztője előtt – Frecskay Jánosról nevezte el a könyvtárát. 170 évvel a hivatal első segédhivatali főigazgatójának születését követően, sőt ugyanabban a hónapban került sor a változtatásra, talán mondhatjuk, a főhajtásra. Ezek a száraz tények. Ahogy az is tény, hogy az egykori Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal a kezdetektől rendelkezett könyvtárral. Milyen volt ez a könyvtár? Milyen szerepet játszott, egyáltalán létezett-e már két évszázaddal ezelőtt is a mai értelemben vett iparjogvédelmi tájékoztatás? Hogyan kapcsolódik ez Frecskay Jánoshoz? Vajon miért róla nevezte el a könyvtárát egy minden tekintetben XXI. századi, modern kormányhivatal? Egyáltalán, mi történt Magyarországon és a nagyvilágban a XIX. század végén?

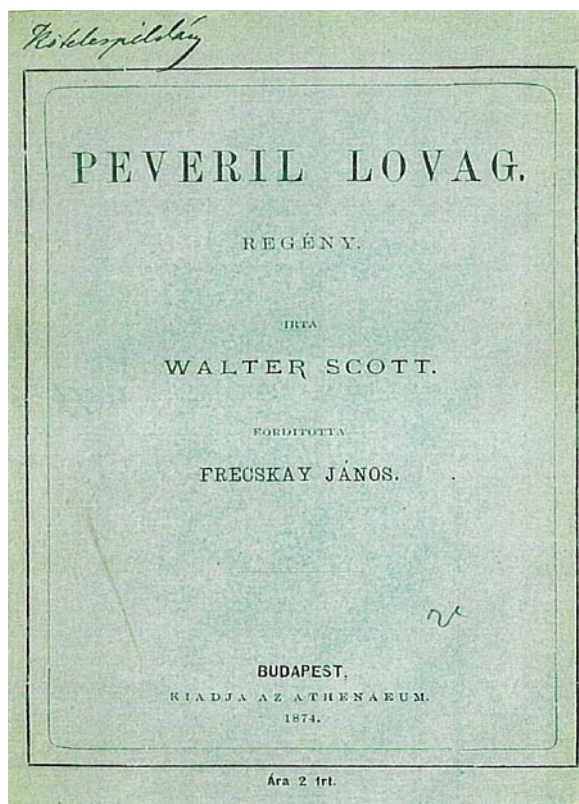
1. ábra:
Könyvvelő hátoldala:
a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Szakkönyvtárának szolgáltatásai és elérhetősége

2. ábra:
Könyvjelző frontoldala:
Frecskay János és művei

A kezdetek

Az 1841. május 1-jén Pesten született idősebbik Frecskay „fiú” álmaiban sem gondolta, hogy 1913-ban bekövetkező nyugdíjazásáig az éppen kialakuló önálló magyar szabadalmi rendszer egyik kulcsszereplője lesz. És persze reáltudományokban jártas tanító, fordító, mesterműszók gyűjtője, szak- és újságíró, aki népnevelési cikkeit Kay János álnéven publikálta. A Hon, a Vasárnapi Ujság, a Magyar Nyelvőr, a Szabadalmi Közlöny és a Találmányok Leírása egyaránt életének, újságírói és szerkesztői hivatásának állomásai voltak.

3. ábra: Frecskay, a fordító

4. ábra: Részlet a Vasárnapi Ujságból

Pesti tanulmányait követően tanítóként dolgozott, majd újságíró lett. 1895-től a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal segédhivatali főigazgatója, ezt megelőzően a Kereskedelemügyi Minisztérium munkatársa levéltárnokként, illetve könyv- és térképtár-igazgatóként. 1901-ben a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának segédtagjává választják. A 2012 szeptemberében megnyitott kamarakiállítás színesen és körültekintően mutatja be, milyen volt Freckay János magánemberként, hivatalnokként, újságíróként, még többet azonban arról, hogy mit hozott létre, hogyan, milyen feltételekkel és körülmények között működtette a hivatal első könyvtárát.

Mi történt (szabadalomügyben) a (nagy)világban?

Ne kezdjük a privilégiumoktól vagy I. Jakab szabadalomleveleitől, de azért érdemes egy kicsit visszatekinteni a XIX. századra. Magyarországon, ahogy a legtöbb országban, akkoriban 15 év volt az oltalmi idő. Egy 1822. évi rendelet¹ szerint a király és az udvari kancellária adhatott szabadalmat – kizárólag ipari találmányokra. Tehát az 1840-es években, Freckay születésének idején, a feltaláló a vármegye alispánjánál vagy a város polgármesterénél nyújthatta be a szabadalmi kérvényt és a leírást latin(!) nyelven. A szabadságharcot köve-

¹ M. kir. udvari kancellária 1822. évi 6137. számú rendelete. Lásd még: 1840. évi 18. t.-c. 66. §.

tően kizárólag az osztrák kormány engedélyezhetett Magyarországon is érvényes osztrák szabadalmat. Újabb változást a kiegyezés hozott. Kezdetben a magyar miniszter² az ország területére érvényes, önálló adományozási joggal rendelkezett, majd ez az önállóság ismét veszni látszott. Mindenesetre 1894-től, az ún. kék szabadalmak korában, ismét Magyarországon kellett kérvényezni az ország területére érvényes szabadalmakat. Nem volt ebben semmi titokzatosság, mármint a színnel történő jellemzésben, csupán praktikus megkülönböztetés, különválasztás.

Mi történt még? Bláthy Ottó megalkotta az első háromfázisú transzformátort, a telefonhírmondó nemcsak híreket közvetített, hanem operákat és nyelvleckéket is, a századvégi divatban a biedermeier uralkodott, a homokóra-sziluettől nem is beszélve. Budapesten felavatták az európai kontinens első földalatti vasútját, és megnyitották az Iparművészeti Múzeumot. Münchenben Karl Lautenschläger színpadtechnikus megalkotta a forgószínpadot, Athénban megrendezték az első újkori olimpiát. Németország 1891-es szabadalmi törvénye nem tekintette újnak a találmányt, ha benyújtáskor már használták Németországban, vagy a megelőző száz év tekintetében bárki számára elérhető nyomtatott formában már megjelent. Az újdonság fogalmát ugyan nem határozták meg ebben a szabadalmi törvényben, ellenben részletesen felsorolták azokat a körülményeket, amelyek a találmány tekintetében kizárták az „ujság” fogalmát. Még ugyanebben az évben a „használati védőről” is rendelkeztek, amely akkoriban egyedülálló volt az egész világon. E tekintetben tudható, hogy az oltalom a bejelentés napját követő naptól három évig terjedt, és hatvan márka befizetése esetén újabb három évre meghosszabbítható volt. Belgiumban a „szabadalom engedélyezése előleges vizsgálat nélkül, a bejelentő veszélyére történik, minden szavatolás nélkül úgy a találmány valóságát, ujságát, vagy értékét, mint a leírás pontosságát és mások jogainak érvényben tartását illetően.”³ Oroszország szabadalmi törvénye számunkra kedves időszakban, 1896-ban született. Észak-Amerikában a szabadalom kérelmezőjének esküvel kellett igazolnia, hogy találmánya valódi, első feltalálójának gondolja magát, és nem tud róla, hogy a benyújtott megoldás valaha is ismert lett volna. Érdekes egyezések és különbségek, de ne felejtjük, hogy például Hollandiában, Szerbiában és Romániában akkortájt még egyáltalán nem léteztek szabadalmi törvények.

A (könyv-)levéltár

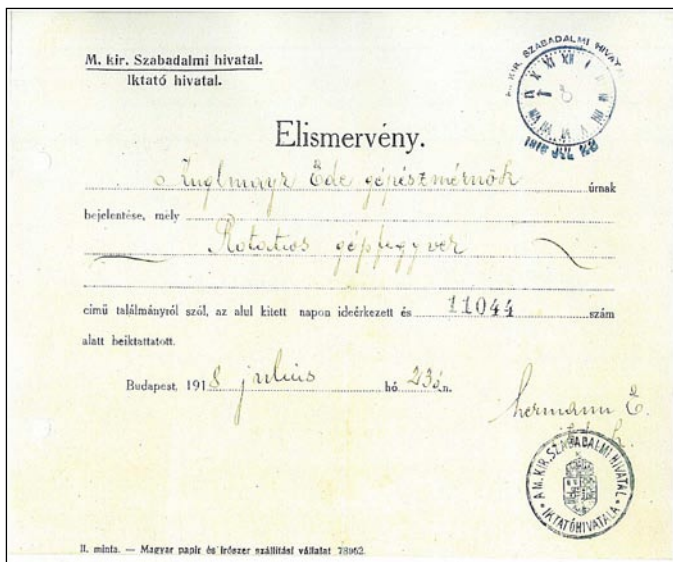
Tehát, milyen is volt ez az ún. szabadalmi levéltár? Az 1895. évi 37. t.-c. szerint „A szabadalmokhoz tartozó leírások, rajzok, ... (ízlés-) minták és modellek és az érdekelték kérelmé-

² M. kir. földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter 1867. évi 2719. számú rendelete.

³ Magyar szabadalmi törvény. Kivonatok a külföldi szabadalmi törvényekből. [Közre.] Pataky H. és W. szabadalmi irodája. Bp. Schlesinger és Kleinberger nyomdája, [év nélkül], p.39.

re eszközölt bejegyzések alapját képező okiratoknak hiteles másolatai a szabadalmi hivatal levéltárában megőrzendőek.”⁴

A megadást követően a szabadalom megjelent nyomtatásban, azonban vitás kérdésekben az eredetileg benyújtott irat számított „perdöntőnek”. Az okiratok az irattárban, a nyomtatott leírások a levéltárban kerültek elhelyezésre. Milyennek álmodta meg ezt a dokumentumtárat az egykori segédhivatali főigazgató? Nos, a szabadalmi levéltár mindennap nyitva tartott délelőttönként, lehetőséget adva az ügyfeleknek, hogy tájékozódjanak és a levéltáros által hitelesített másolatokat kaphassanak. Bejelentés után lehetséges volt a megtekintés, hiszen a Magyarországon uralkodó tiszta felszólalási rendszer ezt eleve szükségessé is tette. „Papíron és írónon” kívül semmi egyéb nem lehetett az ügyfél kezében. Nem másolhatott, csupán jegyzeteket készíthetett. Aztán, a felszólalási határidő lejártát követően, az ügy összes addig beérkezett irata hivatali átadásra került, és a közzétételig mind a betekintés, mind a másolatkiadás tilossá vált. „Ennek a levéltárnak a kezén a szabadalmi hivatalhoz érkezett csaknem minden bejelentés legalább is kétszer, megsemmisítési és megvonási keresetek ugyanannyiszor fordulván meg, tekintettel arra, hogy a kitett találmányi leírásokat betekintő közönséget is ezeknek kell kiszolgálni és ellenőrizni, felelősségük igen nagy, teendőjük pedig oly sok, hogy azt csakis a legmegfeszítettebb munka mellett képesek elvégezni.”⁵

5. ábra: A M. Kir. Szabadalmi Hivatal iktatóhivatalának elismervénye

⁴ Az 1895. évi XXXVII. törvénycikk a találmányi szabadalmakról. Szentesítést nyert 1895. évi július hó 7-én. Életbe lépett 1896. évi március hó 1-én.

⁵ Jelentés a m. kir. szabadalmi hivatal 10 évi működéséről. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1907, Bp., p. 24.

A tájékoztatás

A 4953/95. miniszteri utasítás szerint ez a könyvtár „nem bírhat a nyilvánosság jellegével”, a könyvek és a nyomtatványok csak a hivatal és a tanács tagjainak rendelkezésére állhatnak, mégis – „a nagyközönség érdekeit vélvén szolgálni” – a könyvtárat mindenki előtt nyitva tartotta a hivatal. Ezt azzal indokolta, hogy a kül- és belföldi leírások teljes anyaga, valamint az ipari és a szellemi tulajdonra vonatkozó irodalom bősége amúgy is speciális jelleggel (ma inkább gyűjtőkörnek hívnánk, de ez a lényegen mit sem változtat) ruházzák fel, és szerintük ez a körülmény csak még inkább ezt indokolja.

A hivatal mellé több segédhivatal is „szerveztetett”. Ezek közül az egyik volt a Szabadalmi Levéltár, amelynek a szabadalmi lajstrom vezetése és kezelése, az ún. díjellenőrzési naplók naprakészen tartása mellett a szabadalmi leírások, rajzok, modellek őrzése is a feladata volt. A kitételi teremben (ma talán az olvasóterem kifejezés jobban megállná a helyét) bárki „díjtalanul” megtekinthette ezeket az iratokat a „megállapított hivatalos órákban”, és minden „fölvilágosítást megkaphatott, ami ezen ügyekre” vonatkozott. A Szabadalmi Levéltár vezetését („fölvilágosítást”) nagy felelősséggel járó feladatnak tartották. Éppen ezért könyvtárunk névadójának, a szabadalmi levéltárnoknak főigazgatói címet adományoztak, és teendői ellátására segédhivatali igazgatót, irodatiszteket, megfelelő számúapidíjas személyzetet és szolgálakat neveztek ki.

480 és 640 között ingadozott akkoriban azoknak a nemzeti szabadalmi bejelentéseknek a száma, amelyeket a közönség abban a bizonyos „kitételi teremben” megtekinthetett. Az első katalógus 1902-ben jelent meg. A munkák három csoportban, ezen belül betűrendben kerültek felsorolásra, mindenféle osztályozás nélkül. 1896 és 1902 között 762 leltározott művel rendelkeztek. Ez 1473 kötetet és kicsit több mint húszezer korona értékű állományt jelentett. 1913-ban Török László okleveles gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, királyi törvényszéki hites szakértő így nyilatkozott A találmányi szabadalom című művében: „...évek óta tapasztalom, hogy mily nagy tájékozatlanság uralkodik ebben a kérdésben”.⁶ Érti ez alatt a szabadalmi oltalom ügyét. Előszavában leszögezi, hogy a feltalálók segítése, tájékozatlanságuk legyőzése a cél.

A Szabadalmi Közlöny

A hivatalos lap felelős szerkesztője, amely Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő címen azóta is töretlenül kiadásra kerül, szintén a segédhivatali főigazgató lett. E tekintetben feladata volt a megadás, a megsemmisítés, a megszűnés kimondása és nem utolsósorban a találmányi bejelentések közzététele. Ez jogi értelemben rendkívül fontos volt, hiszen a bejelentés

⁶ Török László: A találmányi szabadalom. A szabadalmi jog és gyakorlat különös tekintettel Magyarországra. Rényi Károly kiadása, 1913, Bp., p. 7.

„...ezen naptól kezdve részesül utánzások ellen jogi oltalomban”.⁷ Az akkori eljárási rendet figyelembe véve mindez azt jelentette, hogy a szombatonként délben megjelenő közlőnyben publikált bejelentések tekintetében, ezt követően lehetett felszólalást benyújtani. A közlőnyben történő „közzététel” után harmadik személy is „betekintethet” a bejelentésekbe és azok mellékleteibe. Szintén közzétételre kerültek a megadott szabadalmak lajstromszámai, tulajdonosai, címei, osztályai és bejelentési napjai, a közlőny mellékleteként pedig a teljes szabadalmi leírások is.

A hivatali részen kívül érdekesebb külföldi jogeseteket, törvényeket, jogszabályokat és elvi jelentőségű határozatokat és statisztikai adatokat közölt. Kezdetben magyarul és horvátul (Povlasticni viestnik) is megjelent, és egy horvát tolmács is segédkezett Frecskay Jánosnak. A nem hivatalos részben persze igazi „ínyencségek” is találhatóak. 1907-ben a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal elnöke a könyvtár gyűjteményének bővítése érdekében húszezer koronát igényelt a Kereskedelemügyi Magyar Királyi minisztertől, amit meg is kapott. A miniszter 89350. számú határozatában az alábbi megfontolások alapján döntött: „...szükségesnek tartom a szabadalmi hivatal könyvtárának...kiegészítését, hogy abban az összes műszaki ágak, valamint az összes ipari szakok, ha nem is teljesen, de legalább oly mértékben legyenek képviselve, hogy azokból az újdonság kutatás sikerrel megejthető legyen.”⁸

A Központi Értesítő

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a közlőnyben csak a fontosabb védjegy-közlmények jelentek meg. Ennek oka, hogy a „teljességre” egyszerűen nem volt anyagi fedezet. A védjegyek kihirdetése 1876. január 23-a óta a Központi Értesítőben zajlott. Így történt ez egészen 1901. májusáig – kezdetben ábrák nélkül, majd 1880-tól már ábrák közlésével.

1901. június 1-jén hivatalos (utód)lapként indult a Központi Védjegy-értesítő. Havonta egy alkalommal jelent meg, és kizárólag védjegyügyi közleményeket tartalmazott. Ennek háttere, hogy pontosan egy évvel korábban a hivatal szervezetéhez csatolták a központi védjegy-lajstromozó hivatal, amelynek feladata az ún. központi lajstrom vezetése volt. Azaz valamennyi kereskedelmi és iparkamara – legyen az Ausztriában vagy a magyar korona országaiban –, valamint a bosznia-hercegovinai védjegy- és mintalajstromozó hivatal által regisztrált összes védjegyet (ipari árujegyet) és a tekintetükben létrejött minden változást egy központi nyilvántartásban kellett vezetni és közhírré tenni. A központi védjegy-lajstrom

⁷ Jelentés a m. kir. szabadalmi hivatal 10 évi működéséről. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1907, Bp., p. 147.

⁸ Könyvtárunk ipari szakmunkákkal való kibővítése. Szabadalmi közlőny, a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal Hivatalos lapja. Közlemények az ipari tulajdonjogok (szabadalom, védjegy, mustra stb.) s a szerzői jogok köréből, nem hivatalos rész. 1907. 7. sz. p. 96–97.

szabadon megtekinthető volt a hivatal helyiségeiben. A tájékozódást segítő létrehoztak egy betűrendes mutatót azokról a szavakról, amelyeket „lefoglaltak”. Az ábrás védjegyeket – a könnyebb (vissza)kereshetőség érdekében – külön gyűjteményként kezelték.

6. ábra

évfolyam Budapest, 1877. január 31-én. 13. szám.

Fizetési ár:
1 jvre Budapestben
2 hordva 4 frt.
postadíjjal együtt
7 frt.

KÖZPONTI ÉRTESÍTŐ.
KIADJA A FÜLDOMIVÉLÉS-, IPAR- ÉS KERESKEDELMI M. KIR. MINISTERIUM.

Az előfizetési pénzek
az Athenaeum r. társulat
kiadójátalálba
Budapest, harizok-ter 7.
kild-mndok.

Kivonat a magyarországi kereskedelmi cégjegyzékekből. (Érvényes a lap keltétől fogva.)
a.) E g y e n t e z é g e k.

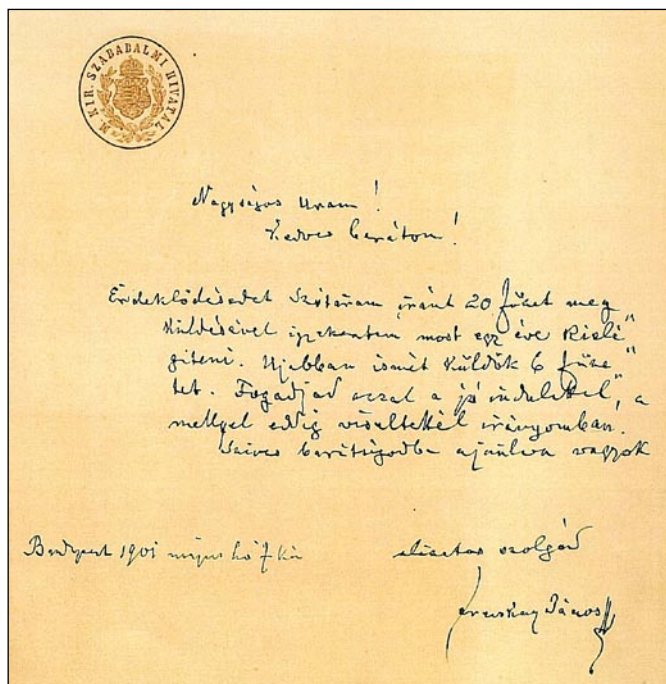
Évi szám	A cég név és helye	A cég név és helye	A cég név és helye	A cég birtokosa	Cégvezetők	Jegyzet
1876. nov. 23. 98/1	Joh. Sam. Winkler	Nagy-Szeben	Winkler János nagy-szebeni morinbergi és úsodru kereskedő			
1876. nov. 23. 99/1	W. Reisenberger Eisen- und Nürn- berger Waaren- Handlung	Nagy-Szeben	Reisenberger Ferencz n.-szabeni vas- és morinbergi kereskedő			
1876. nov. 23. 100/1	Friedrich Thall- mayer Material- Waaren-Spedition und Leinwand- Geschäft	Nagy-Szeben	Thallmayer Frigyes nagy-szebeni kereskedő			
1876. nov. 23. 101/1	Josef Jikell Haut- und K. Rehen- gerüthchaften- Handlung	Nagy-Szeben	Jikell József nagy-szebeni kereskedő			
1876. nov. 23. 102/1	Johann Dudasz	Nagy-Szeben	Dudasz János nagy-szebeni vegyesdru kereskedő			
1876. nov. 23. 103/1	Josef Wagner	Nagy-Szeben	Wagner József nagy-szebeni fűszer-kereskedő			
1876. nov. 23. 104/1	Maria Süßes Manufaktur Waaren-Handlung	Nagy-Szeben	Süßes Mária nagy-szebeni vegyesdru kereskedő			
1876. nov. 23. 105/1	Josef Wittmann Häuter- und Wäch- Waaren-Handlung	Nagy-Szeben	Wittmann József nagy-szebeni ruhá- és fűszerkereskedő			
1876. nov. 23. 106/1	F. A. Reisenberger Material-Spedition und Farb- Waaren- Handlung	Nagy-Szeben	Reisenberger Frigyes Albert n.-szabeni anyag-, fűszer- és festékár kereskedő			
1876. nov. 23. 107/1	Anton Bechnitz	Nagy-Szeben	Bechnitz Antal n.-szabeni vegyesdru kereskedő			
1876. nov. 23. 108/1	Friedrich Czikli Eisen- und Nürn- berger Waaren- Handlung	Nagy-Szeben	Czikli Frigyes nagy-szebeni vas- és morinbergi kereskedő			
1876. nov. 23. 109/1	Michael Still Tuch-Ketzer-Woll- den- und Spirit- us-Fabrik	Nagy-Szeben	Still Miklós szőlő-, pászta-, daros-, gyapjú-, gyökér- és mangyér			
1876. decz. 7. 110/1	J. Leonhard Material-Spedition und Eisen-Waaren- Handlung	Szászsebes	Leonhard József szászsebesi anyag-, fűszer- és vasdru kereskedő	Weither Vilmos		
1876. nov. 23. 111/1	Carl F. Jikell Eisen-Geschäfts- und Nürnberger- Waaren-Handlung Commissions und Spedition-Ge- schäft	Nagy-Szeben	Jikell Károly nagy-szebeni kereskedő			
1877. jan. 31. 193/1	Paskus Lipót Paskus Leopold	Pécs	Paskus Lipót vegyes kereskedő Garam-Szent-Györgyön			
1877. jan. 31. 212/1	Feuermann József	Kecskemét	Feuermann József vegyes kereskedő			
1876. nov. 13. 184/1	Sigmund Bämel	Füzes	Bämel Sigmund vegyes kereskedő Lugoson	Bämel Sigmund		

6. ábra: A Központi Értesítő 1877. január 31-i számának címdala

Végző helyett

Vajon egyértelmű választ adhatunk-e arra a kérdésre, hogy a gyűjtemény zárt vagy elzárt volt-e? Meg lehet-e, egyáltalán meg kell-e határoznunk, hogy mennyire volt felhasználó-barát, miképpen volt visszakereshető az akkori állomány? Ha mindezekre nem is tudjuk a pontos és szabatos választ, egyben biztosak lehetünk: az elkötelezett hozzáállás tekintetében

nem volt hiány. Az egykori és a mostani állapotot egyaránt a nyitott, felvilágosult ügyfélköz-pontúság jellemezte, bár ezt akkoriban nyilván másképpen fogalmazták volna. A találmá-nyok téma szerinti osztályozása megtörtént ugyan, ellenben a kivonatos közlés bevezetésére nem került sor – elsősorban finansziális okok miatt –, noha mind a könnyű kezelhetőség, mind a visszakereshetőség, az eligazodás az évi kb. 3000 közzétett szabadalmi iratban ezt kí-vánta volna. A hivatal tízéves működését bemutató és összefoglaló önkritikus jelentés sze-rint: „A mi szabadalmi leírásainkról ...⁹ el lehet mondani, hogy azok teljesen holt tömeget képeznek, mert azokban valaminek utánakeresni csaknem képtelenség.” Nem vitás, hogy ez így lehetett, ennek ellenére vagy inkább ezzel együtt büszkék lehetünk a nagy múltú elődre. Hogyan lett 1473 kötetből több tízezer kötet monográfia, optikai lemez, szabadalmi leírás és használatiminta-oltalmi dokumentum és több mint százmillió forint értékű adatvagyon, amely már nem holt állomány, hanem professzionális eszközökkel visszakereshető és érték-álló tudás- és ismerettár? A köszönet a könyvtár fenntartóját illeti elsősorban – azt a hiva-talt, amely elkötelezett módon, minden körülmények között és valamennyi erőforrásával támogatta a fejlesztést, a megőrzést, és amely soha, egyetlen pillanatra sem tévesztette szem elől az iparjogvédelmi és szerzői jogi információ, illetve információátadás fontosságát.

7. ábra: Frecskay János kézírása

⁹ I. m. (7), p. 149.

De térjünk csak vissza a névadóhoz. Ki is volt hát Frecskay János? Elkötelezett hivatalnok és a műszaki szókincs ambiciózus gyűjtője, aki mesteremberek „nyakán ülve”¹⁰ állította össze az azóta több kiadásban is megjelent Mesterségek szótárát. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, fordító, aki Jókai Mór barátságát és támogatását is magáénak tudhatta. Néptanítók és iparostanulók számára írt olvasókönyve (Képek az iparos világból. Bp. Franklin-Társulat, 1881) előszavában nem győzi eléggé hangsúlyozni az ipar fontosságát, s annak, pontosabban az „iparra alkalmazott fizika s khémia” elemi iskolában történő oktatását. Végtelen sokszínűségét és optimizmusát támasztja alá az alábbi néhány sor is: „...abban a hitben ringatódzom, hogy czélszerű könyvet sikerült írnom azok számára, kik tájékozást kívánnak szerezni az iparműtanban...”¹¹

8. ábra: Frecskay János barátomnak emlékül, Jókai

¹⁰ Frecskay János. Szabadalmi közlöny, nem hivatalos rész. 1919. 21. sz. p. 447.

¹¹ Frecskay János: Képek az iparos világból – olvasókönyv a néptanítók és iparos tanulók számára. Franklin-Társulat, 1881, Bp., előszó.

Irodalom

Szabadalmi-naptár 1897. Feltalálók és szabadalomtulajdonosok utmutatója. Szerk. *Bergl Sándor*. Bp. [k.n.], [év nélkül], p. 417.

Bittó Béla: Szabadalmi intézményünk történeti előzményei. Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság, 1942, Budapest, p. 291.

A magyarok krónikája. Összeállította *Glatz Ferenc*. 4. jav. kiad. Helikon Kvk. ; Alexandra Kvk., 2006, Budapest, p. 839.

Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. Új sorozat, 9. kötet. Argumentum, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 1992, Budapest, p. 666.

Új magyar életrajzi lexikon, 2. kötet: D–GY. Főszerk.: *Markó László*. Magyar Könyvklub, 2001, Budapest, p. 1205.

A technika krónikája. Összeállította: *Felix R. Paturi*. Officina Nova, 1991, Budapest, p. 671.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, 3. kötet. Hornyánszky Viktor könyvkereskedése, 1894, Budapest, p. 750.

Török László: A találmányi szabadalom. A szabadalmi jog és gyakorlat különös tekintettel Magyarországra. Rényi Károly kiadása, 1913, p. 260.

Jelentés a m. kir. szabadalmi hivatal 10 évi működéséről, 1896–1906. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1907, Budapest, p. 288.

A m. kir. Szabadalmi Hivatal könyvtárának czimjegyzéke / kiad. a m. kir. Szabadalmi Hivatal. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1911, Budapest, p. 428.

Magyar szabadalmi törvény. Kivonatok a külföldi szabadalmi törvényekből. [közre.] *Pataky H. és W. szabadalmi irodája*, Bp. Schlesinger és Kleinberger nyomdája, [év nélkül]

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2013 ELSŐ FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A korábbi évekhez hasonlóan a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) 2013 első felében is ellátta Magyarország képviseletét a WIPO bizottságaiban, munkacsoportjaiban és jelentősebb rendezvényein.

Februárban a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság 23. ülésén, a Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottsága speciális ülésén és a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 19. ülésén vettek részt munkatársaink. Márciusban került sor az Új Növényfajták Oltalmára létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) bizottságainak és Tanácsának üléseire. Áprilisban a műsorsugárzó szervezetek védelme tárgyában zajlott ülésközi találkozó, valamint ebben a hónapban tartotta 24. ülését a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság, továbbá 7. ülését a Lisszaboni Rendszer fejlesztésére létrehozott munkacsoport. Májusban került sor a Szabadalmi Együttműködési Szerződés munkacsoportjának 6. ülésére és a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával foglalkozó Állandó Bizottság 29. ülésére.

A nem genfi WIPO-rendezvények közül a Bangkokban megrendezett, földrajzi árujelzőkről szóló nemzetközi szimpóziumot, valamint a Marrakeshben megtartott, a látáskárosultak és olvasási képességükben korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáféréseinek elősegítéséről szóló szerződés létrehozására irányuló diplomáciai konferenciát fontos megemlíteni.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 23. ülése, Genf, február 4–8.

Az ülésen a hivatal részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

A WIPO IGC 2012/2013-ra szóló mandátuma szerint a cél a konkrét szövegen alapuló tárgyalások felgyorsítása a hagyományos kulturális kifejeződések (*Traditional Cultural*

Expressions), a hagyományos tudás (*Traditional Knowledge*) és a genetikai források (*Genetical Resources*, GR) oltalmát biztosító nemzetközi egyezmény(ek) elfogadása érdekében.

Az ülés az IGC esetében immár megszokott – mind a tagállamok, mind a folyamatosan bővülő megfigyelői kör részéről –, nagyszámú résztvevő jelenléte mellett zajlott.

Az ülés elnöke által előzetesen köröztetett munkaprogramnak megfelelően a munka két szálon szerveződött. A valamennyi tárgyalási álláspontot magában foglaló központi irat plenáris vitája mellett zajlott a központi iratot gondozó „*facilitator*”-ok munkáját segítő informális szakértői csoport tevékenysége.

Az ülés előtt, illetve alatt a következő négy irat került előterjesztésre:

- Norvégia tájékoztatást adott a saját nemzeti jogában 2004-ben bevezetett és 2009-ben módosított feltárási követelménnyel kapcsolatos eddigi tapasztalatokról.

- „Közös ajánlás” (*Joint Recommendation on Genetic Resources and Associated Traditional Knowledge*): az USA, valamint Japán, Kanada, Korea és Norvégia által az IGC 20. ülésén bemutatott, az ülés során hivatalos előkészítő iratként közösen előterjesztett javaslat lényege, hogy az IGC fogadja el az USA által szövegezett közös ajánlást, amely a jelenlegi szabadalmi szabályozáshoz képest semmilyen tartalmi változást nem célozna. Az előterjesztők szerint azonban nem ez jelentené az IGC munkájának lezárását, csupán egy köztes eredmény lenne.

- „Hatástanulmány” (*Proposal for the terms of reference for the study by the WIPO Secretariat on measures related to the avoidance of the erroneous grant of patents and compliance with existing Access and Benefit Sharing systems*): ezt az USA, valamint Japán, Kanada és Korea az IGC 20. ülésén informális iratként köröztette, ugyanakkor a tárgyi ülésen hivatalosan is előterjesztette kiegészítve további javaslatával, amely a feltárási követelmény bevezetésével kapcsolatos, részletes paraméterek mentén kidolgozandó hatástanulmány elkészítését szorgalmazza.

- Japán az IGC 11. ülésén előterjesztett iratának átdolgozott (lényegében változatlan) új kiadásában (*Joint recommendation on the use of databases for the defensive protection of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources*) a fentiekkel egyező társelőterjesztők kifejtik, hogy szabadalmi jogi változások helyett a cél az adatbázisok útján történő ún. defenzív oltalom.

Az ülés legfőbb eredményét a „*team of facilitators*” gondozásában készült „Rev. 2” jelű új dokumentum létrehozása és elfogadása jelentette.

Az ülés végén elfogadott döntés szerint a „*Consolidated document*” a Rev. 2 szerinti állapotban a WIPO 2013. évi közgyűlése elé kerül majd a mandátumban és a 2013-ra elfogadott munkatervben foglaltaknak megfelelően. Ennek alapján nem várható, hogy az IGC 2013 júliusára kitűzött 25. ülése során a genetikai forrásokkal kapcsolatos tervezet érdemét érintő vitára kerül sor. Ugyanakkor az IGC által elfogadandó, a közgyűlés elé terjesztendő ajánlások mindhárom témát érinteni fogják.

A Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottságának speciális ülése (Special Session of the Standing Committee on Copyright and Related Rights), Genf, február 18–22.

Az ülésen az SZTNH-t a Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály szakmai tanácsadója képviselte.

Az ülés keretében folytatott viták informális keretek között zajlottak, és céljuk egyetlen dokumentum (*Draft text of an international instrument/treaty on limitations and exceptions for visually impaired persons/persons with print disabilities*) fejlesztése volt annak érdekében, hogy a WIPO 2012. december 17. és 18. között tartott rendkívüli közgyűlése által elfogadott döntés értelmében 2013 júniusára Marokkóba összehívott diplomáciai konferencia sikerrel zárulhasson.

A tárgyaló felek elsősorban a dokumentum végén található „cluster package” tekintetében kívántak kompromisszumot létrehozni, mivel hamar egyértelművé vált, hogy az e „csomagban” történő megállapodás hiánya könnyen meghiúsíthatja a diplomáciai értekezlet sikerét. A csomagról végül az ülés utolsó napján született meg a konszenzus azzal a megjegyzéssel, hogy a felek az abban foglalt megállapodást nem tekintik véglegesnek.

A „cluster”-t érintő tárgyalások mellett a tárgyaló felek a dokumentum további részeit illetően is folytattak vitákat, amelyek „részeredményeit” a júniusban megvitatandó szöveg – véglegesen elfogadottnak nem tekinthető – lábjegyzeteiben rögzítették.

Az Európai Unió tagállamai a Bizottság vezetésével helyszíni koordinációs üléseken, illetve elektronikusan is egyeztették álláspontjukat. Az ülészak alatt a közép-európai és a balti államok regionális csoportja (*Central European and Baltic States*, CEBS) koordinációs feladatait Lengyelország látta el. A magyar delegáció folyamatosan részt vett az országcsoportok koordinátorai, illetve a csoport további tagjai számára nyitva álló szűkebb körű, informális egyeztetéseken.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 19. ülése, Genf, február 25–28.

Az ülésen az SZTNH-t az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte.

A szabadalmi jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások

A vita Brazília eredeti munkaprogramjavaslata, a kiküldött kérdőívre beérkezett válaszokat összefoglaló elemzés, valamint Brazília újabb javaslata alapján zajlott. Ez utóbbi lényegében az eredeti javaslat szerinti második fázis részletes munkatervvel való kitöltését szolgálta: a kérdőív mind a tíz fejezetét alapul véve készítsen elemzést a Titkárság a leggyakrabban alkalmazott kivételekről és korlátozásokról.

A szabadalmak minősége és a felszólalási rendszerek

A megelőző üléseken a szabadalmak minősége kérdésében Kanada és az Egyesült Királyság módosított javaslata, valamint Dánia és az USA javaslatai alapján folytatott vitát az SCP. A három javaslat kapcsán benyújtott tagállami észrevételeket az SCP 18. ülésére összegezte a Titkárság. A felszólalási rendszerek témája továbbra is napirenden szerepelt. A Titkárság által készített munkadokumentumban immár szerepelnek a felszólaláson kívüli, a szabadalmak érvényességének vitatására hivatott egyéb jogi eszközök is. Az előző ülésen az EU egy kézikönyv kidolgozását javasolta, de ebben érdemi előrelépés nem történt. Néhány delegáció az eddigi rendelkezésre álló információk összegzését kérte.

Szabadalmak és egészség

A 18. ülésen napirenden szerepelt az afrikai csoport és a DAG közös javaslata, amellyel szemben az USA is benyújtotta saját javaslatát. Kiegyensúlyozottabb megközelítés alkalmazását kérte, amely figyelemmel van a szabadalmi oltalom hiányának a gyógyszerfejlesztésekre gyakorolt negatív hatásaira is. A Titkárság elkészítette a WIPO, a WHO és a WTO tevékenységéről szóló új összefoglaló anyagot, amelynek a bevárását a fejlett országokat tömörítő „B” csoport még a 18. ülésen kérte a további lépések előtt. A WIPO–WHO–WTO háromoldalú tanulmány bemutatására a jelen ülésen került sor.

A szabadalmi ügyvivők tudomására jutott, az ügyfelekre vonatkozó bizalmas információk védelme (Client-Patent Advisor Privilege, CAP); a titoktartási kötelezettség nemzetközi aspektusai

A vita alapját a Titkárság által az előző ülésre elkészített, a nemzetközi elem miatt felmerülő problémák kapcsán megoldási javaslatokat is tartalmazó munkaanyag képezte. Az EU, a B és a CEBS csoport ismételt minimumstandardok, illetve kötőerővel nem bíró alapelvek (*common non-binding principles*) kidolgozását kérte. Számos európai delegáció, valamint több nem kormányközi szervezet (FICPI, GRUR, AIPPI) ismét hangsúlyozta a téma különös jelentőségét, és kérte annak napirenden tartását.

Technológiatranszfer

A technológiatranszfer kapcsán folytatott plenáris vitát az előző ülésre elkészített két munkaanyag alapján folytatták a delegációk. A fejlődő országok ismét nehezményezték, hogy az anyag nem tér ki arra, hogy a technológiatranszfert hogyan és milyen mértékben akadályozza a szabadalmi rendszer működése (*patent-related impediments*).

Az SCP hozzájárulása a Development Agenda vonatkozó ajánlásainak a végrehajtásához

A napirendi pont kapcsán a delegációk abban állapodtak meg, hogy a hozzászólásokat írásos formában juttatják el a Titkársághoz. Az EU és a CEBS a korábbi üléseken megfogalmazott álláspontot ismételte meg: a napirenden szereplő kérdések terén kevés érdemi előreha-

ladás volt tapasztalható, ezért az átfogó értékelés nem lehetséges; egyensúlyra kell törekedni a vizsgált kérdéseket illetően, illetve kerülni kell az átfedést a Fejlesztéssel és a Szellemi Tulajdonnal foglalkozó Bizottságban jóváhagyott projektekkel.

Az EU-tagállamok, a B és a CEBS csoport koordinációs ülései

Az ír elnökségi stáb és az EU Bizottság genfi delegációjának vezetésével megtartott koordinációs üléseken a magyar delegáció aktívan közreműködött a közös álláspont kialakításában és a hozzászólások szövegének kidolgozásában. Ugyanígy járt el a CEBS – általában a B csoporttal közösen megtartott – koordinációs ülésein is. Az EU tagállamai továbbra is támogatják az USA által a szabadalmak minősége tárgyában előterjesztett javaslatot. Az üléseken kulcskérdés volt, hogy az afrikai csoport által a szabadalmak és egészség napi-rendi pont kapcsán javasolt, négy elemből álló tanulmány mire terjedhet ki, illetve milyen eredményeket kell elérni mindenképpen a szabadalmak minősége kérdésében. Egyöntetű álláspont volt, hogy a minden aspektusra kiterjedő tanulmány elkészítése elfogadhatatlan.

Informális egyeztetések az SCP további munkájáról

A hét folyamán lezajlott informális egyeztetések célja a további munka kapcsán történő megállapodás tető alá hozása volt. A tárgyalások az előző üléshez hasonlóan hosszúra nyúltak, és sokszor az is problémát okozott, milyen sorrendben érintsek a delegációk a napirenden szereplő témaköröket.

Az Új Növényfajták Oltalmára létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) bizottságainak és Tanácsának tavaszi ülései, Genf, március 21–22.

Az üléseken a hivatalt a Vegyészeti és Agrárkémiai Osztály vezetője képviselte.

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság (CAJ) 67. ülése

A CAJ elfogadta és a tanács 2013. október 24-én tartandó ülése elé terjeszthetőnek minősítette a „Magyarázó megjegyzések a termelő fogalmához az UPOV-szerződés 1991-es szövege szerint” című dokumentumot. Szintén elfogadásra került a „Magyarázó megjegyzések a betakarított termény fogalmához az UPOV-szerződés 1991-es szövege szerint” című dokumentum, amelyben bizonyos pontosítások történtek.

A CAJ egyetértett abban, hogy javasolja az Adminisztratív és Jogi Bizottság Tanácsadó Csoportjának (CAJ-AG) a „Magyarázó megjegyzések a betakarított termény fogalmához az UPOV-szerződés 1991-es szövege szerint” című dokumentum felülvizsgálatát, hogy a dokumentumba szemléltető példák kerüljenek a termelők betakarított terményekkel kapcsolatos jogainak jobb megértése érdekében.

A CAJ megbízta továbbá az UPOV hivatalát egy olyan szöveg előkészítésével, amely magába foglalná annak a lehetőségét, hogy egy eredeti fajta molekuláris markereit mennyiben lehet felhasználni a származtatott fajtákhoz (EDV).

A CAJ bejelentette, hogy a PLUTO növényfajta-adatbázis ismét számos új elemmel bővült, amelyek közül a legfontosabb a fajtanév-hasonlóságra történő keresetesség. Erről a WIPO képviselője tartott előadást és bemutatót. Az előadásban azt is ismertették, hogy a fajtanevek kutatása során a védjegyekkel történő ütközést is megvizsgálják, és bár az ütközés önmagában nem akadály a fajtanév használatának, a védjegy jogosultjának ebbe bele kell egyeznie.

Az Egyeztető Bizottság (CC) 85. ülése

Az ülésen az UPOV főtitkára beszámolt az UPOV pénzügyi helyzetéről, amelynek keretében ismertette a 2012-es év számadását, a 2013-as évre előirányzott főbb számokat, valamint a 2014–2015. év költségvetési tervezetét. A CC elfogadta továbbá a főtitkár beszámolóját a tavalyi év eredményeiről, és kérte az UPOV-ot, hogy a soron következő CC-ülésen a 2012–2013-as időszak tekintetében átfogó jelentést adjon, különös hangsúlyt helyezve a növényfajta-oltalom promóciójára, valamint a jogi, adminisztratív és technikai területeken történt fejleményekre.

A CC tudomásul vette, hogy elfogadásra és alkalmazásra került a PLUTO és a GENIE adatbázis használatának előzetes regisztrációhoz kötöttsége. Tudomásul vette továbbá, hogy forráshiány miatt az UPOV megújult honlapján még nem megoldott bizonyos, eddig csak papíralapon létező dokumentumok hozzáférhetősége, valamint a megfigyelői státuszok odaítélésének közzététele; a megoldást még keresik. Ugyanakkor az UPOV Lex növényfajtákat érintő új szekciói hamarosan elérhetőek lesznek a honlapon.

Az UPOV kommunikációs stratégiája kapcsán ismertették, hogy az UPOV igyekszik a modern média adta lehetőségeket maximálisan kihasználni, így pl. jelen van a Facebookon és a Twitteren is. A CC egyetértett abban, hogy a kommunikációs stratégia kapcsán a következő ülésen az alábbi szempontok kerüljenek megvitatásra:

- egy „gyakran feltett kérdések” rovat beindítása;
- a kommunikációs hibák kezelése;
- „jó példák” bemutatása;
- szervezeti kommunikációs elemek megalkotása az UPOV honlapján;
- workshopok és találkozók;
- oktatóknak és egyetemi tanároknak szóló anyagok közzététele;
- a kommunikációs stratégián belül a prioritások meghatározása.

A tanács 30., rendkívüli ülése

A tanács elfogadta az UPOV pénzügyi szabályozásáról szóló, valamint az UPOV tagjainak szóló, a kooperációt elősegítő útmutatóra vonatkozó dokumentumokat. Támogatta a CAJ

által javasolt, valamint a CC által elfogadott, az EDV-kre vonatkozó, nyilvános szeminárium megtartását. A szemináriumnak a mezőgazdaságra gyakorolt hatásait is figyelembe véve a tanács elfogadta a CAJ-nak a szeminárium programjára vonatkozó előterjesztését. Elfogadta továbbá az UPOV DL-205 jelű távoktatási programot, és meghirdette annak pontos paramétereit. A továbbiakban a tanács elfogadta a 2013. évre vonatkozó eseménynaptárt és az ülésről szóló sajtóközleményt.

A műsorsugárzó szervezetek védelme tárgyában tartott ülésközi találkozó (Intersessional Meeting on the Protection of Broadcasting Organizations), Genf, április 10–12.

Az ülésen a Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály szakmai tanácsadója képviselte az SZTNH-t.

Az ülés során az SCCR asztalán fekvő, a műsorsugárzó szervezetek védelmének bevezetését célzó nemzetközi szerződés létrehozatala alapjául szolgáló dokumentum kapcsán előrehaladás nem történt, a részt vevő tagállamok nem kívántak szövetszerű javaslatokat megfogalmazni, mivel már az ülés kezdetén konszenzus alakult ki azzal kapcsolatban, hogy az ülés három napja során szövegezés ne történjen.

Három fő témaként a jogosultak köre, az átvitel mikéntje és a védendő jogok listája került terítékre.

A jogosultak kapcsán kérdés volt, hogy mi értendő a hagyományos műsorsugárzó szervezetek alatt. Az indiai delegáció szerint a szervezet definiálása utaljon a tradicionális mivoltára (analóg vagy műholdas műsorsugárzás), míg más tagállamok – pl. az EU – a szerkesztői felelősség definíció alá vonását tartanák fontosabbnak e tekintetben. Konszenzus a definíció kapcsán végül nem született. Jelenleg a webes műsorsugárzók lefedése nem tűnik reálisnak, a kábelszolgáltatók viszont a hatály alá tartoznak.

Az átvitelről folyt a leghevesebb vita, különösen abban a kérdésben, hogy milyen átviteli módok legyenek a szabályozás által lefedve. Az ülésen ebben a témában előrelépés nem történt. India a számítógépes átvitel lefedését teljességében ellenezte, Japán pedig a „*simulcasting*” hatály alá vonását nem tudja elfogadni. Az EU, az USA és az afrikai csoport támogatta, hogy a „*simulcastingot*” is fedje le a definíció. Felmerült a vita során, hogy legyen valamilyen kapcsolata az internetes átvitelnek a klasszikus átvitelhez, vagyis hogy csak olyan entitás minősülhessen műsorsugárzó szervezetnek, amely tradicionális műsorsugárzást végez, e feltétel teljesítése mellett azonban legyen lehetősége digitális műsorsugárzás végzésére is.

A jogok tekintetében is csekély volt az előrelépés. A rögzítést követő, ún. „*post fixation*” jogok védelme volt a legfontosabb kérdés. Japán, Dél-Afrika és Mexikó azonos álláspontot fejtett ki, amely szerint ezeket is le kell fednie a megállapodásnak. Az USA ellenezte az erre vonatkozó védelem bevezetését.

Az egyeztetések során a műsorsugárzó szervezetek képviselői is kifejtették álláspontjukat, mind a plenáris vita során, mind pedig egy külön – a B csoport, az EU, és a CEBS csoport

képviselőivel folytatott – találkozó. E szervezetek véleménye szerint elengedhetetlen a számítógépes adatátviteli forma, valamint a rögzítést követő jogok védelemben részesítése.

Az ülés minimális előrelépést jelentett a tagállami pozíciók megismerése terén, de kézzelfogható – az asztalon lévő javaslat szövegében is megjelenő – eredményt nem hozott.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 24. ülése, Genf, április 22–26.

Az SZTNH-t az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője képviselte az ülésen.

Ezúttal is az ún. központi irat plenáris vitája mellett a tervezetet gondozó „*facilitator*”-ok munkáját segítő informális szakértői csoport alakult, amely a plenáris ülés szünetelése alatt folytatta tevékenységét.

A szakértői csoport a regionális koordinátorokból és csoportonként maximum öt küldöttből, valamint a bennszülött közösségek küldötteiből tevődött össze. A CEBS csoport küldöttei között Magyarország is részt vett a szakértői csoport ülésein.

A vita alapját a „*The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles*” című központi irat következő négy cikke képezte:

1. cikk – Meghatározás; Oltalomképességi feltételek;
2. cikk – Az oltalom kedvezményezettjei;
3. cikk – Az oltalom terjedelme;
6. cikk – Kivételek és korlátozások.

Az ülés legfőbb eredményét a „*team of facilitators*” gondozásában készült „Rev. 2” jelű új dokumentum létrehozása és elfogadása jelentette. Az előkészítő iratban foglalt korábbi verzióhoz képest a következő főbb változások emelhetők ki.

Meghatározás és oltalomképességi feltételek

Lényeges előrelépésként értékelhető, hogy a szakértői csoport körében érdemi vita bontakozott ki a „*public domain*” témakörében. Ezzel összefüggésben megállapodás született abban, hogy egyelőre helyesebbnek tűnik negatív oltalomképességi feltételek rögzítése helyett a kivételek és korlátozások között foglalkozni az olyan hagyományos tudással, amely bizonyos körülményekre tekintettel nem áll oltalom alatt.

Az oltalom kedvezményezettjei

Továbbra sem született egyetértés azzal kapcsolatban, hogy a bennszülött népeken/közösségeken és a helyi közösségeken túlmenően bővíthet-e a kedvezményezettek köre. Vitás a „nemzetek”, valamint „a nemzeti jog által meghatározott más kedvezményezett” fogalma, továbbá nem világos, hogyan kerüljön szabályozásra a konkrétan meg nem határozható közösségek hagyományos tudása. Ez utóbbi kapcsán egyébként a szakértői csoport jelentős

részenek a véleménye szerint az oltalomképességi feltételek nem teljesülnek, ezért külön szabályra nincs szükség.

Az oltalom terjedelme

Az eredeti szövegben is két világosan elkülönült opció szerepelt. Ezek közül az egyik a fejlődő országok, a bennszülött közösségek és Norvégia, míg a másik a fejlett országok által támogatott koncepciót tükrözte.

Összefoglalva elmondható, hogy az 1. opció szerint a szerződő feleknek világosan meghatározott jogokat kell biztosítaniuk a 2. cikk szerinti kedvezményezettek számára (a hagyományos tudás fenntartása, megóvása és fejlesztése; a hozzáféréshez szükséges tájékozott beleegyezés megadása; igazságos és méltányos részesedés a tudás felhasználásából származó hasznokból; tájékoztatás a szabadalmi bejelentésben történő felhasználásról; egyes adatok kötelező feltárása a hagyományos tudással kapcsolatos iparjogvédelmi bejelentésekben). E jogok megsértése esetén a kedvezményezettek jogi eljárás keretében léphetnek fel a jogsértéssel szemben. A 2. opció szerint a tagállamok megfelelő és hatékony jogi és közigazgatási intézkedéseket biztosíthatnak nemzeti joguk szerint bizonyos kívánt célok (pl. a hagyományos tudás forrásának feltüntetése, kölcsönösen elfogadott feltételek elfogadása, haszonmegosztás, adatbázisok létesítése, viselkedési kódexek létrehozása) előmozdítása, illetve bizonyos nem kívánt következmények (pl. engedély nélküli hozzáférés vagy feltárás) elkerülése érdekében.

Kivételek és korlátozások

Egyetértés van abban, hogy a kivételek és korlátozások nem korlátozhatják a hagyományos tudás kedvezményezettjeit tudásuk szokásos használatában és fejlesztésében. Továbbra sem világos azonban, hogy a nemzeti jog által meghatározható általános kivételek kapcsán milyen garanciális követelmények kerüljenek szabályozásra.

A Lisszaboni Rendszer fejlesztésére létrehozott munkacsoport (Working Group on the Development of the Lisbon System) 7. ülése, Genf, április 29–május 3.

Az ülésen a jogi elnökhelyettes levezető elnökként, a Védjegy és Mintaoltalmi Osztály helyettes vezetője pedig a magyar küldötteként vett részt.

Az ülést a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Beszámolt a munkacsoport eddig elért eredményeiről, valamint a munkacsoport legutóbbi ülése óta történt nemzetközi lajstromozásokról, illetve a folyamatban lévő bejelentésekről. Beszédében kiemelte a munkacsoport mandátumában foglaltakat, és utalt arra, hogy a hatodik ülésen meghozott döntés egyértelműen kijelölte a revízió jogi formáját. Ezzel jelentős mértékben lecsökkent a még megvitatásra váró kérdések száma, így reményének adott hangot abban a tekintetben, hogy a

munkacsoport mihamarabb javaslatot tesz a Lisszaboni Unió Közgyűlésének a Lisszaboni Megállapodás módosítását célzó diplomáciai konferencia összehívására.

A megnyitót követően a munkacsoport vezető elnökének ismételten dr. Ficsor Mihályt, az SZTNH jogi elnökhelyettesét választották meg, aki a munkacsoport megalakulása óta megszakítás nélkül tölti be ezt a posztot.

A vezető elnök javaslata alapján a munkacsoport a Lisszaboni Megállapodás módosításának szövegét a kapcsolódó végrehajtási szabályzat tervezett rendelkezéseivel együtt vitatta meg. Azt ezt megelőző általános észrevételek során a hozzászólók egyöntetűen pozitívan ítélték meg, illetve értékelték az eddigi munkát és az átdolgozott tervezet szövegének egyszerűsítését; ez utóbbi téren azonban a delegációk további javításra láttak esélyt.

A normaszöveg tervezetének megvitatására – a vezető elnök javaslata alapján – a súlyponti rendelkezésekre koncentráltan, valamint fejezetenként került sor.

A Lisszaboni Megállapodás egyik sarokköve, hogy a földrajzi árujelző – annak lajstromozását követően – a megjelölt országban nem válhat generikussá. A tervezet 17. cikke ezt a szabályt a földrajzi árujelzők korábbi jogokkal való ütközéseinek bizonyos eseteivel egy helyen kívánta rendezni, ami nem volt minden tekintetben kellően egyértelmű.

Vitatott volt a tervezet 19. cikke is, ami a földrajzi árujelzők érvénytelenítésére irányuló eljárás alapvető rendelkezéseit tartalmazza. A magyar hozzászólás kifogásolta, hogy a törlés okait a tervezet a korábbi jogokkal való ütközésre korlátozná, aminek következtében az alapvető oltalomképeségi feltételek hiánya miatt utólag nem lehetne kérni a földrajzi árujelző törlését.

A tervezet első fejezetében szereplő rendelkezések részletes vitája során az eredetmegjelölés és a földrajzi árujelző definíciója kapcsán ismételten kritikák fogalmazódtak meg – elsősorban a földrajzi árujelző ismertségét (*reputation*) érintő kritérium körében –, de abban egyetértés mutatkozott, hogy a szövegezés a korábbi változathoz képest sokat javult. A magyar delegáció hangot adott abbéli kétségeinek, hogy a tervezetben zárójelbe kerültek azok a jogszabályhelyek, amelyek a határon átnyúló területeket érintő földrajzi árujelzőkre vonatkoznak.

Mivel az oltalom tartalmát definiáló 10. cikk tartalmában ezúttal sem sikerült megállapodásra jutni, így a tervezet továbbra is két alternatívát fog tartalmazni. A 12. cikk a földrajzi árujelzők világába is bevezetné a belenyugvás intézményét. Ennek esetleges gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban a magyar delegáció számos aggályt jelzett. A hozzászólók mindegyike támogatta a magyar hozzászólást, egyben a rendelkezés törlését javasolták. Az oltalom időbeli hatálya kapcsán ismét felmerült a megújítás kérdése, aminek a lehetőségét a tagállamok erőteljesen kifogásolták, míg néhány megfigyelő állam pártolta azt. Azokban az országokban, ahol az oltalmat tanúsító vagy együttes védjegy alapján biztosítják, alapvető fontosságú, hogy legyen megújítás. Amennyiben a Lisszaboni Megállapodás erre nem nyújt lehetőséget, az a csatlakozásuk akadályát jelentheti.

A további munka tekintetében fordulóponthoz érkezett a Lisszaboni Megállapodás módosításának előkészítésére irányuló folyamat, mivel a tervezet szövege – technikai szempontból – kellően kidolgozottnak tűnik ahhoz, hogy a közeljövőben összehívjanak egy diplomáciai konferenciát. A levezető elnök által felvetett két alternatíva mentén a munkacsoport végül egyhangúan elfogadta, hogy javaslatot tesz a diplomáciai konferencia összehívására, amiről a Lisszaboni Unió Közgyűlése már a 2013. őszi ülésén döntést hozhat.

A Szabadalmi Együttműködési Szerződés munkacsoportjának (Patent Cooperation Treaty Working Group) 6. ülése, Genf, május 21–24.

Az ülésen az SZTNH képviselőjében a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője vett részt.

Az ülés gazdag napirendjén összesen 28 pont szerepelt. Az ülés levezető elnökévé a delegációk Victor Portellit (Ausztrália) választották, elnökhelyettesek megválasztására nem került sor.

A PCT korszerűsítésére tett javaslatok közül elsőként a Japán delegáció mutatta be *PCT KAIZEN* elnevezésű javaslatának frissített változatát. Egyes delegációk (pl. Mexikó, Brazília) aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy szerintük a javaslat rejtett érdemi harmonizációt is jelent, amennyiben a „*Global Dossier*” esetlegesen korlátozhatja a nemzeti hivatalokat saját eljárásaikban. Japán jelezte, hogy az aggodalmak megalapozatlanok, egyben ígéretet tett, hogy még részletesebb, a felvetett aggályokat is eloszlató javaslatot készít a következő ülésre.

A munkacsoport általánosságban vitatta meg a korszerűsítési javaslatok közül az USA és az Egyesült Királyság által kidolgozott, ún. „*Expanded PCT 20/20*” anyagot, amely a korábbi verzió átdolgozott változata. Mivel ennek a dokumentumnak egyes felvetéseit részletesebben tartalmazták további dokumentumok, ezek megvitatása részben külön került sorra. A PCT korszerűsítése tárgykörében eszmecserét folytattak a delegációk pl. a „*limited Chapter I amendments*” kérdéséről, amelynek kapcsán az Európai Szabadalmi Hivatal további megfontolást kért, tekintettel a hiányzó részek pótlásának jelenlegi rendszerére. Bár külön dokumentum tárgyalta a *Patent Prosecution Highway* integrációját a PCT rendszerébe, ezt az elképzelést ennek a dokumentumnak a kapcsán is kritikával illették egyes delegációk (pl. India, Dél-Afrika), féltve nemzeti szabadalmi rendszerük integritását. Az „*international small/micro entity reduction*” kapcsán pedig pl. Mexikó jelezte aggályait. A „*mandatory response to negative comments in the national phase*” javaslatával kifejezetten egyetértett pl. Svédország, Kanada, de Németország a nemzeti jog szuverenitása kapcsán aggályokat jelezett, míg Szingapúr kifejezetten ellenezte ezt a javaslatot. Az USA és az Egyesült Királyság a beérkezett megjegyzések mentén átgondolja jelenlegi javaslatait, illetve a munkacsoport következő ülésére – ahol ezt megfelelőnek ítélik – frissítik ezeket.

Az ülésen hosszas vita folyt a PCT-díjcsökkentésekre vonatkozó javaslat kapcsán. A delegációk egyetértettek abban, hogy a PCT-díjak kapcsán alkalmazott kedvezmények megál-

lapítása során megfelelően figyelembe kell venni, hogy ezek a WIPO finanszírozása szempontjából alapvető jelentőségűek. A javasolt kétféle díjkezdvmény – a kkv-k, egyetemek és egyéb nonprofit szervezetek számára, illetve a fejlődő államok számára nyújtott kedvezmények – egyike kapcsán sem született végleges megállapodás. A kkv-kat és a nonprofit szektort segítő díjkezdvmények tekintetében a WIPO vezető közgazdásza további tanulmányt készít, míg a fejlődő országok kedvezményeiről is folytatódnak még a tárgyalások.

Magyar szempontból a munkacsoport ülésének különösen fontos témája az új PCT-hatóságok kijelölésének kérdése volt. Oroszországnak az ülésen kifejtett, arra vonatkozó szóbeli javaslatát, hogy a PCT-hatóságokkal szemben elvárt követelmények módosítására úgy kerüljön sor, hogy e kérdés tárgyalásának idejére – egészen az új kritériumok elfogadásáig – a PCT Közgyűlése hirdessen moratóriumot a PCT-hatósággá való kinevezések tekintetében, – bár egyes delegációk, mint pl. az Európai Szabadalmi Hivatal, az USA, az Egyesült Királyság, Franciaország, Svájc ezt pozitívan ítélte meg – végül nem támogatta a munkacsoport. A magyar delegáció erre irányuló felszólalását a dán és a norvég delegáció is támogatta, valamint Ausztrália is azt szorgalmazta, hogy ne történjen olyan lépés, amely a PCT-hatósággá válás terén bizonytalan idejű moratóriumot eredményez.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) 29. ülése, Genf, május 27–31.

A hivatalt a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte az ülésen, akit a delegációk ismételten a Bizottság elnökhelyettesévé választottak.

Az ülést a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Beszédében kitért arra, hogy a közgyűlés 2012 októberében – felismerve a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításának harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés tervezetének (*Design Law Treaty*, DLT) fontosságát – konkrét munkatervet határozott meg az állandó bizottság számára. Az állandó bizottságot mindezek alapján a munka intenzívebb folytatására és a DLT szövegtervezetének véglegesítésére kérte.

A napirend elfogadását követően a regionális csoportok képviselői általános nyilatkozataikat terjeszthették elő, amelyekben az országok biztosították a bizottságot támogatósukról, hangsúlyozták a DLT jelentőségét, valamint az annak implementálása által várható előnyöket.

A WIPO Titkárságának képviselője röviden bemutatatta a DLT 30 cikkből és 19 szabályból álló tervezetét. A bejelentési nap elismerésének feltételei a DLT esszenciális rendelkezései közé tartoznak. A 28. ülésen megegyezés született abban, hogy a termék megnevezését beemelik a követelmények közé, ugyanakkor több tagállam is saját álláspontja mellett kardoskodott. A javaslatok mögött többnyire a saját nemzeti szabályozás megőrzésének kényszere húzódik meg, ami nyilvánvalóan ellentétben áll a harmonizáció gondolatával. A

levezető elnök alternatív javaslattal állt elő, amely szerint az érintett állam nemzeti szabályozása csatlakozáskori állapotának megőrzését tenné lehetővé egy szabály azzal a feltétellel, hogy az eltéréseket a részes állam kommunikálja a WIPO felé. A plénum többsége számára azonban nem tűnt elfogadhatónak e megoldás. A jogosultak érdekeit képviselő szervezetek is e javaslat ellenében foglaltak állást.

A bejelentés megosztásának lehetőségét biztosító 8. cikk kapcsán egyes országok számára nem volt elfogadható annak előírása, hogy a megosztással keletkező új bejelentésért nem kérhetnek magasabb díjat, mint az eredeti bejelentés díja.

A halasztott közzététel tekintetében a DLT tervezete két változatot tartalmaz. Több tagálam a halasztott közzététel kötelező bevezetése mellett érvelt, hivatkozva a bejelentők érdekeire. Abban az esetben, ha ez a rendelkezés opcionális lesz, akkor a minta – az országonként eltérő szabályozás miatt – egyes államokban hozzáférhetővé válik, így a jogosultnak az az érdeke, hogy a tényleges piaci bevezetésre kellőképpen fel tudjon készülni, végül meghiúsul. Az opcionális megoldást szorgalmazó államok a halasztott közzététel eredményezte jogbizonytalanságra hivatkoztak, hiszen közzététel hiányában harmadik személyek nem ismerhetik meg az oltalom tartalmát. A kérdésben nem sikerült megállapodásra jutni.

A technikai segítségnyújtásra vonatkozó rendelkezés körében a levezető elnök javaslata alapján a vitát első körben egy szűkebb, informatív megbeszélésen folytatták a felek, ahol a regionális és csoportkoordinátorok mellett további érdekelt államok képviselői is részt vettek. A vitatott elveket egyenként vitatták meg informális keretek között, és három elvben sikerült megállapodni: a kapacitás kiépítése, az információk cseréje, a támogatások monitorozása. Komoly vitákat eredményezett azonban a bejelentési díj csökkentése, valamint a díjak elengedésének kérdése olyan esetekben, amikor a bejelentő fejlődő vagy alacsonyan fejlett országban honos. Szintén nem sikerült közös nevezőre jutni a fejlődő államok képviselőinek DLT-közgyűléseken való részvételének finanszírozási kérdéseiben sem.

A „védjegyek az interneten” és „az ICANN új felső szintű doménnevekre vonatkozó politikája” témák kapcsán a WIPO vitarendezési központjának munkatársa részletesen beszámolt a 28. ülés óta történt fejleményekről. A titkárság által előkészített anyag szerint is történt előrelépés, különös tekintettel a földrajzi nevek, valamint a kormányközi szervezetek nevének az új felső szintű doménnevek köréből történő kizárását illetően. Az ICANN által javasolt új vitarendezési mechanizmusok ugyan továbbra is napirenden vannak, de a WIPO növekvő szerepvállalása az arbitráció területén örömteli fejlemény.

Az ülés során az EU tagállamainak képviselői, valamint a CEBS csoport is tartott koordinációs ülést, amelynek során jóváhagyták a csoportok álláspontját és megvitatták a vita során alkalmazásra kerülő tárgyalási stratégiákat.

A DLT elfogadását célzó diplomáciai értekezlet összehívásáról végül nem fogadott el ajánlást az állandó bizottság, mindazonáltal a levezető elnök összefoglalója szerint a DLT szövegét érintően haladást értek el, ami talán elősegítheti a közgyűlés pozitív döntését a kérdésben.

A földrajzi árujelzőkről szóló nemzetközi szimpózium (Worldwide Symposium on Geographical Indications), Bangkok, március 27–29.

A hivatalt a Jogi és Nemzetközi Főosztály helyettes vezetője képviselte.

Az ünnepélyes megnyitót követően az első témát az ázsiai és csendes-óceáni térség legújabb, a földrajzi árujelzőkkel (*geographical indications, GI*) kapcsolatos fejleményei szolgáltatták.

A malajziai előadó a 2004-ben lajstromozott *Sarawak Pepper* példáján mutatta be a földrajzi árujelzők fontosságát Malajziában. A maláj borstermelés 99%-a a Sarawak régióban történik, a termék világszerte tapasztalható piaci jelenléte pedig nem kis részben a földrajzi árujelző oltalmának köszönhető (amelyet brandként használnak).

A kínai előadó elmondta, hogy az 1993-as és 2001-es védjegyjogi reform során vált lehetővé a földrajzi árujelzők lajstromozása (a védjegyrendszeren belül, nem *sui generis* rendszerként). 1754 földrajzi árujelző áll oltalom alatt Kínában. A jogérvényesítés közigazgatási hatósági úton és bírói úton is lehetséges. A minőségpolitikán túl a helyi termelők támogatása is célja a rendszernek.

A Sri Lanka-i előadó a ceyloni tea kapcsán beszélt a földrajzi árujelző oltalmának fontosságáról (munkahelyteremtés, GDP és exportbevételek növelése). 2003 óta Sri Lanka tanúsítóvédjegy-rendszer bevezetésének segítségével biztosítja a földrajzi árujelzők védelmét. A ceyloni teát ezzel együtt világszerte forgalmazzák, sok esetben jelentős visszaélésekkel használva a nevet, aminek megakadályozása igen nehéz és költséges.

A földrajzi árujelzők oltalmának helyzetéről szóló részben a WIPO képviselője elmondta, hogy bár a földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos nemzetközi folyamatok nem voltak túl gyorsak az elmúlt egy-két évtizedben, mégis sok minden történt. Amit ki kell emelni a földrajzi árujelzők kapcsán az az, hogy üzleti szempontból brandként tudnak működni. A földrajzi árujelző oltalmának fogyasztóvédelmi, agrárpolitikai, piacvédelmi, élelmiszer-biztonsági, kulturális és országmárka-építő funkciói egyaránt vannak.

Ismertetésre került a 2003-as thai földrajzi árujelzőkről szóló törvény, amely teljes mértékben TRIPS-konform szabályokat tartalmaz. A lényeg a minőség (és a hírnév), valamint a földrajzi eredet és az ott fellelhető know-how közötti kapcsolat.

Szó esett a Lisszaboni Rendszer folyamatban lévő felülvizsgálatáról. A WIPO-nak a technikai segítségnyújtáson és a nemzetközi megállapodások igazgatásán túl a nemzetközi oltalmi rendszerek továbbfejlesztése is feladata, és ebben a keretben zajlik a lisszaboni reform is.

Az ENSZ Iparfejlesztési Szervezetének (UNIDO) képviselője a termelői csoportosulásoknak a földrajzi árujelzők rendszerében és a helyi értékek megőrzésében való részvételéről beszélt. A kiindulópont sok esetben a kihasználatlan helyi potenciál. A magasabb minőség, a láthatóság és a hírnév (és ezen keresztül a munkahelyteremtés és az elvándorlás megakadályozása, illetve a jövedelemnövekedés) csak kollektív cselekvéssel valósítható meg (ide-

értve a megfelelő árujelző oltalom alá helyezését is), amelyhez szoros és szervezett együttműködés, valamint kidolgozott termelői stratégia szükséges.

Külön előadásban kerültek bemutatásra a hamisítás elleni küzdelem nehézségei. A hamisítás természetesen nem minden esetben jelent bitorlást, hiszen van olyan ország, ahol oltalom hiányában csupán utánzásról vagy „felidézéstről” beszélhetünk – ezek miatt az esetek miatt (és a generikussá válás elkerülése érdekében) minden piacon meg kell találni a jogi eszközöket arra, hogy a földrajzi árujelző használata korlátozható legyen a meghatározott előírásoknak megfelelő termékekre.

A földrajzi árujelzők és egyéb oltalmak együttes használatának lehetőségéről beszélt az Európai Közösségek Védjegyszövetségének (ECTA) képviselője, aki szerint még ha rendelkezésre áll is egy *sui generis* földrajziárujelző-oltalmi rendszer egy adott országban (régiónban), nagyon hasznos lehet, ha a jogosultak ábrás védjegyekkel, térbeli védjegyekkel vagy dizájnoltalommal bátyázzák körül magukat. Ebben az esetben azonban az együttes vagy a tanúsító védjegy a jó megoldás.

Egy amerikai előadó ismertette az Egyesült Államok helyzetét: ott csupán tanúsító védjegy lajstromoztatására van lehetőség, de ez némileg a TRIPS-ben foglalt földrajzi árujelző definíciója alatt marad, hiszen az amerikai jogszabályok semmilyen minőségi követelményt nem támasztanak a tanúsító védjegyekkel ellátott termékekkel szemben. Ebből következően nem minden tanúsító védjegy minősíthető földrajzi árujelzőnek a TRIPS alapján. A tanúsító védjegy jogosultjai csupán a promócióra jogosultak, de a termékeket magukat nem forgalmazhatják.

Ezt követően a nem mezőgazdasági földrajzi árujelzők témája került sorra. Volt előadó, aki azt hangsúlyozta, hogy könnyebb meghatározni, hogy mi az, ami biztosan nem tartozik a nem mezőgazdasági földrajzi árujelzők kategóriájába, mint azt, hogy hol húzódnak a kategória határai. Ez persze csak ott fontos, ahol szektorspecifikus a szabályozás (pl. EU) – ahol általános rendelkezések vonatkoznak minden termékre, ott az elhatárolás szerepe kisebb.

A skótvisky-szövetség képviselője a földrajzi árujelzővel ellátott termékek világméretű forgalmazásával kapcsolatban elmondta, hogy harmadik országokban nehézségekbe ütközhet a jogérvényesítés, ha a bíróságok még akkor is inkább a „hazai” vállalkozásoknak adnak igazat, amikor jogilag kimutatható lenne a bitorlás.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS A KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2013 második felében is ellátta a magyar kormányzati képviseletet.

Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa és annak Elnöksége, illetve albizottsága, a Technikai és Ügyviteli Bizottság, illetve a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

*Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC)
135. ülése, München, március 20–21.*

Az ülésen az elnök, a jogi elnökhelyettes, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője képviselte a hivatalt.

A delegációk dr. Bendzsel Miklós, az AC elnökhelyettesének elnöklése alatt egyhangúlag ismételten az AC elnökévé választották Jesper Kongstadot (Dánia). Az elnök új mandátuma 2013. július 1-jétől számított három évig tart. Az AC ülése mellett jelentős események zajlottak.

Az AC albizottsága (*Select Committee*, SC) megtartotta alakuló ülését, amelyet a luxemburgi delegáció vezetője, Lex Kaufhold hívott össze. Az SC első döntése volt, hogy egyhangú szavazással három évre megválasztotta Jérôme Debrulle-t (Belgium) és Luboš Knoth-ot (Szlovákia) elnökének, illetve elnökhelyettesének.

Az EU védjegyjogi reformja kapcsán lezajlott a *Friends of the Trademark* formáció alakuló ülése az EU-tagállamok képviselőinek részvételével.

A portugál és a magyar delegáció vezetői, Maria Leonor Trindade és dr. Bendzsel Miklós kétoldalú hivatalközi megállapodást írt alá a *Patent Prosecution Highway* kísérleti projekt beindítása tárgyában. A kísérleti projekt 2013. július 1-jével indult el a két hivatal között.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Technikai és Ügyviteli Bizottságának (Technical and Operational Support Committee, TOSC) 77. ülése, München, április 23.

Az SZTNH képviselőiben a Szabadalmi Főosztály vezetője és a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály helyettes vezetője vett részt az ülésen.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnöke ismertette az ESZSZ és tagországi közötti, az Európai Szabadalmi Hálózaton belül a továbbképzések, az információtechnológia és a szabadalmi információk területén folyó együttműködés fejleményeit. A résztvevők tájékoztatást kaptak az egyes együttműködési területeken kitűzött célprojektekről, úgymint: a) továbbképzés; b) szabadalommal kapcsolatos IT-szolgáltatások és eszközök fejlesztése; c) szabadalmi információs szolgáltatások és tudatosságjavítás.

A résztvevők beszámolót hallgathattak meg a továbbfejlesztett EPOQUE alkalmazáscsalád új verziójának bevezetéséről. Az Európai Szabadalmi Akadémia keretein belül online, valamint „train the trainee” típusú tanfolyamokat szerveznek a tagországokban dolgozó elbírálók számára. A tagországok képviselői üdvözölték a fejlesztés előrehaladását és beszámoltak arról, hogy a hivatalokban dolgozó elbírálók számára biztosították az új verzióhoz való hozzáférést.

Az ESZH kiemelten fontosnak tartja a tagországokkal való kooperáció keretében az informatika területére is kiterjedő együttműködést. Ennek kapcsán olyan harmonizált szabadalmi szolgáltatások biztosítását tűzték ki célul, amelyek hasznosak az európai szabadalmi

rendszer felhasználói számára. Az egyik ilyen terület a közös online bejelentési felület. Az ESZH támogat egy közös, Európa-szerte használható online bejelentési rendszert, amely minden felhasználó számára azonos felületen azonos szolgáltatásokat biztosít, és amin keresztül egyaránt benyújthatók online a nemzeti, az európai és a PCT-bejelentések. A rendszer üzemeltetését az ESZH részéről kétféleképpen látják megoldhatónak. Az egyik verzió, amelyet az ESZH is preferál az, hogy mindent az ESZH biztosít egy központi helyről, és minden tagállammal kommunikációs kapcsolatot épít ki a nemzeti bejelentések átirányítására. A második megoldásnál az ESZH által végzett fejlesztéseket átadnák a nemzeti hivataloknak üzemeltetésre.

A tagországok többsége az utóbbi megoldást tartotta elfogadhatónak, bár többen jelezték, hogy jelenleg is saját, illetve megrendelt fejlesztések szolgálják ki az online bejelentéseket. Ráadásul nemcsak szabadalmi, de más oltalmi formák esetében is ugyanaz a rendszer teszi lehetővé az online bejelentéseket, így nehéz lenne az egész rendszert úgy átalakítani, hogy a szabadalmakra külön online bejelentési megoldás üzemeljen, míg a többi oltalmi formára egy másik megoldás kerüljön bevezetésre. Ráadásul ez nem lenne kellően ügyfélbarát megoldás sem.

Ezt követően az ESZH képviselője röviden ismertette az informatikai terület aktuális trendjeit. Bemutatta az információmenedzsment egyes szakterületekkel való együttműködésének felépítését és új szervezeti felépítésüket, ismertette az egyes területeken tervezett fejlesztéseket.

Ismertetésre kerültek az ügyfélszolgálatokkal kapcsolatos fejlesztések. A végső cél, hogy javítsák a szolgáltatás minőségét és harmonizált eszközökkel és folyamatokkal segítsék az ügyfélszolgálati tevékenységet. 2013-tól egyetlen központi ügyfélszolgálati helyről lehet kapcsolatot teremteni az ESZH megfelelő alkalmazottjával.

Az ESZH ügyvitelért felelős elnökhelyettese tartott beszámolót a minőségirányítás jelenlegi helyzetről és a jövőbeli tervekről. A visszajelzések alapján az ESZH által végzett újdonságkutatásokat nagyon jó minőségűnek tartják az ügyfelek. Mégis célul tűzték ki az ISO 9001 minőségirányítási rendszer bevezetését, hogy biztosítsák a folyamatos javító mechanizmusokat. Bemutatásra került a minőségirányítási főigazgatóság új szervezeti felépítése és irányelvei.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC) 106. ülése, Hága, május 29–30.

Az ülésen az SZTNH részéről a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője vett részt.

A nemzeti hivatalokkal folytatott együttműködésről szóló jelentés keretében az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese elmondta, hogy céljuk a rugalmasabb és egyszerűbb együttműködés és pénzügyi végrehajtás, amely a tagállamok részéről is pozitív visszhangra talált. A kiadások növekedésében elsődlegesen szerepet játszó költségelem a

szabadalmi kutatások magas szintű IT-igényéhez kapcsolódik. A jövőben új monitoring-rendszert és ennek kapcsán új jelentéstípust kívánnak bevezetni.

A 2012-es pénzügyi beszámolóhoz a könyvvizsgálói testület elnöke fűzött magyarázatokat. Legfőbb pozitívumként emelte ki, hogy az ESZH pénzügyi folyamatai „láthatatlanok”, ami az olajozott működés legjobb jele, valamint hogy a beszámoló korlátozásmentes könyvvizsgálói záradékot kapott. A könyvvizsgálói testület elnökének tájékoztatójára az ESZH elnöke válaszolt. Egyetértett azzal, illetve megerősítette, hogy az ESZH kiemelten kezeli a könyvvizsgálók által tett észrevételeket, és a legutóbbi ajánlások 60-70%-át már bevezették.

A 2014. évi tervezési alapelvek tárgyalása során többek között elhangzott, hogy

- az ESZH a bejelentések 5%-os növekedésével számol 2014-ben (271 ezer db), amelynél a közvetlen európai bejelentések tekintetében az euro-PCT-bejelentések aránya 22%-ra csökken. A PCT/közvetlen európai bejelentések darabszáma 2013-ban 61 680/195 320 db, 2014-ben 59 620/205 960 db; vagyis a PCT-bejelentések száma 3,3%-kal csökken, így a tervezett fejlődést javarészt a direkt európai bejelentések 5,4%-os növekedése okozza;

- a megadások száma 9%-kal, 68 ezer darabra nő;
- a 2014-es költségvetési bevételek (1960,3 millió euró) 5,9%-kal, míg a kiadások (1710,4 millió euró) csak 4,8%-kal nőnek, így tehát az eredményesség javulása várható.

Az olasz delegáció méltatta az Európai Feltalálói Díj átadóünnepségének kiváló megszervezését. Az ESZH elnöke elmondta, hogy nagy fontosságot tulajdonít a rendezvénynek az európai iparjogvédelmi kultúra megőrzésében, ápolásában.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC)

136. ülése, München, június 26–27.

Az ülésen a műszaki elnökhelyettes, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője képviselte a hivatalt.

Az ESZH elnöke beszámolójában jelezte, hogy a bejelentések száma tovább nőtt, és ezzel párhuzamosan mintegy 2%-kal nőtt a „termelékenység” (a kutatás, a vizsgálat és a felszólalások területén is) az előző évhez képest. Ugyanakkor a növekedő bejelentésszám mellett sem nőtt az átfutási idő. Elkészült az ESZH első minőségirányítási kézikönyve, és a módszertani útmutatót is frissítették. A belső fellebbezési rendszer reformja, a nyomozati útmutató (*Investigation Guidelines*) és a magatartási kódex (*Code of Conduct*) bevezetése sikeresen lezajlott. Az ESZH elnöke rámutatott, hogy e téren folytatni szükséges a munkát, és tovább kívánnak menni a teljesítménymenedzsment területén is. A szerződő államokkal folytatott kooperációról az ESZH elnöke elmondta, hogy a Bilaterális Kooperációs Tervet (*Bilateral Cooperation Plan*) eddig 13 hivatal írta alá (közük Magyarország), de 19 dokumentum még tárgyalás alatt van. A gépi fordításokkal kapcsolatban jelezte, hogy a cél 2013–2014-ben annak elérése, hogy az angol és a többi szerződő állam nyelvpárjai meglegyenek; most elér-

ték a 21 szerződő állami nyelvet, ezek már online is hozzáférhetők. Az Európai Szabadalmi Nyilvántartásról (*European Patent Register*) szólva megemlítette, hogy 25 nemzeti hivatal esetében kész az összekapcsolás. Emlékeztette a delegációkat, hogy sikeres információs napot tartottak az Európai Szabadalmi Hálózatról március 6-án Münchenben, lezajlott a szerződő államok hivatalainak éves kooperációs ülése Reykjavíkban, valamint április végén PATLIB-konferencia volt Münchenben. Az ESZH októberi szabadalmi információs konferenciájának ezúttal Bologna ad helyszínt; az ESZH elnöke javasolta, hogy minden delegáció vegyen részt ezen. Kifejtette, legfőbb céljuk a felhasználók véleményének megismerése és az ESZH még inkább ügyfélbarát működésének a kialakítása (jelenleg is futnak a honlapjukon elérhető online véleményezések, konzultációk).

Az AC ülésének állandó napirendi pontja az ESZSZ albizottsága [*Select Committee (SC)*] elnökének beszámolója. Az SC legutóbbi üléséről elnöke a következőket emelte ki: 2014 júniusa a végső határidő a fenntartási díjak mértékének, a végrehajtási rendeletnek (*Rules related to Unitary Patent Protection*) és a kompenzációs mechanizmusnak (*compensation scheme*) az elfogadására. Az EU Bizottsága megfigyelői státust kapott a SC-ben a vonatkozó EU-rendelet alapján; szintén megfigyelői státuszt kaptak a rendszer felhasználóit képviselő civil szervezetek (a hivatásos képviselők és az ipari lobbik).

Az AC ülést időrendben közvetlenül megelőzte a SC 3. ülése. Ezen az ülésen elfogadásra került a SC ügyrendje (*Rules of Procedure*), valamint a további munka menetrendje és a kommunikációs politika. Az európai ügyvivőket tömörítő Európai Szabadalmi Intézet (*European Patent Institute*) és az ipart képviselő *BUSINESSEUROPE* megfigyelői státuszt kapott. A beérkezett, egyéb megfigyelői státusz iránti kérelmekről folytatódnak az egyeztetések, különösen az ESZE olyan szerződő államaival, amelyek ilyen kérelmet benyújtottak, de nem EU-tagállamok. Lezajlott az első, általános vita a végrehajtási szabályzat (*Rules related to the Unitary Patent Protection*) tervezetéről. A következő ülésre várhatóan szeptember 3. hetében kerül sor a Szabadalmi Jogi Bizottsággal egyidejűleg, míg a pénzügyi kérdésekkel foglalkozó „workshop” időpontját októberre tervezik, esetleg a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésének margóján.

Az Európai Szabadalmi Hivatal és a nemzeti hivatalok 7., éves kooperációs ülése, Reykjavík, június 11–12.

Az SZTNH-t az ülésen a műszaki elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője képviselte.

Az ESZH részéről a jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettes nyitotta meg az ülést. Külön is kitért a kihívásokra, így az egységes szabadalmi oltalom bevezetésére. Úgy fogalmazott, hogy munkájuk alapja a tagállamokkal folytatott kooperáció. A nemzetközi trendek kapcsán megjegyezte, hogy a kínai hivatallal megkötött megállapodás alapján évente mintegy 500 000 szabadalmi ügyben fogják használni az Együttműködési Szabadalmi

Osztályozást (*Cooperative Patent Classification, CPC*). Ehhez csatlakozik majd Korea is, ezzel a CPC-t a világ négy legnagyobb szellemi tulajdon-védelmi hivatala fogja használni.

Az ESZH nemzetközi együttműködésért felelős főigazgatója összefoglalta az elmúlt év eredményeit, illetve a kilátásokat. Kiemelte az ESPACENET nemzeti hivatalok általi feltöltésének fontosságát, aminek érdekében a nemzeti hivatalok kollégáit is képezni kell, hogy megfelelően osztályozzanak, és ezáltal maga az ESPACENET is megbízhatóan működjön. Ezután a szabad véleménycserre alkalmával az egyes tagállami képviselők különösen a képzésekkel kapcsolatban tettek fel kérdéseket, illetve fejtették ki javasataikat, álláspontjukat (pl. Svédország az elbírálók gyakorlati képzését szeretné az ESZH-n belül megoldani).

Külsős előadóként a *Transnational Technology Transfer Manager Programme* képviselője tartott előadást az EUKTS programról. Ez egy tanúsításra létrehozott EU-s projekt, amely tréningeket (oktatást) és személyeket is tanúsít. A konzorcium képviselője jelezte, hogy most fogják megkeresni a nemzeti szervezeteket, illetve az európai nemzeti hivatalokat (nem csak EU-tagállamokban). A projektet az ESZH is támogatja elviekben, de meghagyja a nemzeti hivataloknak a projekt segítségét, illetve az abban való aktív részvételt.

A szabadalmi tudatosság témájában a portugál előadó kiemelte az egyetemekkel folytatott együttműködés fontosságát. Ezt követően az ESZH munkatársa tartott előadást a gépi fordításról, amellyel kapcsolatban több tagállami képviselő is kérdéseket tett fel, pl. a programozási információk hozzáférhetősége tárgyában. Bemutatásra került az új adatcserélési projekt, ennek kapcsán az ESZH részéről elhangzott, hogy a projekt a következőket fedi le: bibliográfiai adatok, kivonat, rajzok, teljes szöveg 1973-ig visszamenőleg. Az adatok minőségét a nemzeti hivataloknak kell garantálniuk (teljesség, helyesség, időszerűség). A következő előadó a *Federated Patent Register*rel kapcsolatban megosztotta a delegációkkal, hogy jelenleg az első fázisban tartanak (*Deep Linking*), amely 25 nemzeti lajstrom összekapcsolását jelenti (Magyarországot is). A tervezett további fázisok a következők: a *Federated Retrieval* (ez a második fázis) során már egyetlen lehívással státuszadatok válnak elérhetővé minden részt vevő állam adatbázisából, míg a *Federated Search and Retrieval* jelenti a harmadik fázist.

A találkozót az ESZH elnöke zárta le, méltatva az együttműködés fő területein (képzések, informatikai projektek, szabadalmi tudatosság) elért eredményeket.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2013 első felében a következő külföldi szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

- „Hogyan tanítsuk az EPOQUENet-kutatást?”, München, február 11–14.;
- „EPOQUENet-kutatások”, Hága, március 12–15. és június 25–28.;
- „Az Európai Szabadalmi Egyezmény 39. cikkének adminisztrációja”, Bécs, május 6–7.;

- „Újdonság és feltalálói lépés”, München, június 10–12.;
- „Tisztaság és egység”, München, június 13–14.;
- „CPC-osztályozás”, Hága, június 17–18.;
- „Kutatási jelentések és írásos vélemények”, Thessaloniki, június 19–21.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ keretében a következő témájú rendezvények megrendezésére került sor 2013 első félévében:

- az Európai Szabadalmi Akadémia éves kapcsolattartó ülése, München, március 5–7.;
- a kutatási tevékenységek harmonizációjára létrehozott állandó bizottság (PCHSA) munkacsoporti ülése, Svédország (Stockholm), április 16. és Dánia (Taastrup), május 3.;
- PATLIB-központok éves konferenciája, München, április 23–25.;
- az Európai Szabadalmi Hálózat osztályozási ülése, Prága, április 25–26.;
- az Európai Szabadalmi Hivatal, az OECD és a müncheni Műszaki Egyetem közös konferenciája, München, május 6–7.;
- az európai szabadalmi lajstromozási szolgáltatás projektmegbeszélése, Belgrád, május 17.;
- az Európai Feltalálói Díj átadása, Amszterdam, május 28.;
- az Európai Szabadalmi Hálózat adatgyűjtésről rendezett munkacsoporti ülése, Riga, június 18–20.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek a Brüsszelben, illetve az egyéb helyszíneken tartott munkacsoporti és szakértői üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban az ülések a következők voltak:

- tanácsi munkacsoporti ülések szerzői jogi témában, Brüsszel, január 15–16., január 30–31., február 11–12., február 28–március 1., március 12–13., április 8., április 22–23., május 13., május 21., június 4., június 12.;
- tanácsi munkacsoporti ülés jogérvényesítés témában, Brüsszel, június 3.;
- tanácsi munkacsoporti ülések védjegy témában, Brüsszel, április 10., május 15.; június 18., június 26.;
- A Versenyképességi Tanács ülése, Brüsszel, február 19.;
- „Az Elnökség barátai”-ülés, Brüsszel, február 27.;
- az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás hatálybalépését követően a bíróság működésének haladéktalan megkezdése céljából teendő előkészítő lépések

koordinálása érdekében létrehozott *Preparatory Committee* ülései, Brüsszel, március 26. (alakuló ülés) és június 11–13.;

- közmeghallgatás földrajzi árujelzők védelme témában, Brüsszel, április 22.;
- a hamisítás és kalózkodás ellen létrehozott Európai Megfigyelőközpont találkozója, Dublin, április 22–23.;
- az európai decentralizált hivatalok vezetőinek találkozója, Brüsszel, május 14.;
- árva művekkel kapcsolatos munkacsoporti ülés, Brüsszel, június 4.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A BPHH Nizzai Osztályozás fejezetcímeinek hatályával foglalkozó munkacsoportjának ülése, Alicante, február 28–március 1.

Az ülésen a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte az SZTNH-t.

Az ülés első napját a Nizzai Osztályozás fejezetcímeiben található egyes kifejezések elfogadhatóságának, míg a második napját a konvergenciaprogramok működtetését támogató központi koordinációs csoport, ún. *Central Team* megalapítására irányuló javaslatnak a megvitatása foglalta le.

Az *IP Translator*-ítélet második részében az EU Bírósága megállapította, hogy a Nizzai Osztályozás fejezetcímeiben található egyes kifejezések használhatóak az árujegyzék kialakításakor, amennyiben azok kellően egyértelműek és pontosak. A bíróság arra is kitért, hogy e kifejezések közül több megfelel a kritériumoknak, míg mások nem alkalmasak arra, hogy egyértelműen és pontosan jelöljék meg az érintett áruk vagy szolgáltatások csoportját. A bíróság szerint az eljáró hatóságoknak saját joggyakorlatukban kell választ találniuk arra a kérdésre, hogy mely kifejezések megfelelőek és melyek nem. Az ülést megelőzően tizenegy olyan kifejezést azonosítottak, amely bizonyosan nem elfogadható, míg nyolc olyat emeltek ki, amit meg kell vitatni. A munkavégzés folyamatában első lépésként az egyes nem elfogadható kifejezéseket választották ki, és ezekhez egyenként részletes indokolást adtak, amiből második lépésként próbált meg a munkacsoport általánosan alkalmazható elveket kiválasztani, amelyek összefoglalása egy iránymutatásban fog megtörténni. Egyetértés mutatkozott abban a kérdésben, hogy a kiválasztásnál következetesnek kell lenni. Körvonalazódni látszik, hogy a kritériumok között az érintett piaci szegmens meghatározhatósága játssza a központi szerepet. Amennyiben egy kifejezés alá egymástól nagyon eltérő piacokra jellemző áruk sorolhatóak, akkor a kifejezés nem alkalmas arra, hogy kellően pontosan és egyértelműen írja le az áruk vagy szolgáltatások körét.

A résztvevők egyöntetű javaslata alapján a BPHH a végül elfogadhatónak nyilvánított, de a korábbi nem elfogadható listán szereplő kifejezések tekintetében is írásbeli indokolást készít, ami rögzíteni fogja a vita lezárása kapcsán elfogadott érveket.

A BPHH bemutatta a taxonómia struktúrájának és kifejezéseinek integrálását az *Euroclass* (TM Class) adatbázisba. Az online osztályozási eszköz elsődleges célja, hogy az *Euroclass* adatbázisban szereplő több tízezer kifejezés eléréséhez irányt mutasson, egyben szemléltesse, hogy az egyes kifejezések melyik osztályba, azon belül pedig melyik gyűjtőfogalom alá tartoznak. Az adatbázisban külön jelzik, ha a taxonómia struktúrájában szereplő gyűjtőfogalom önmagában is kellően pontos és egyértelmű ahhoz, hogy védjegy árujegyzékében szerepeljen.

A BPHH stratégiájának egyik fontos célkitűzése, hogy a tagállami hivatalokkal karöltve létre kívánja hozni az európai védjegy- és dizájnálózatot. Az együttműködési és a konvergenciaprojektek mindegyike hozzájárul e cél megvalósításához. Bizonyos eszközök üzemeltetése, valamint a folyamatos információáramlás és kommunikáció fenntartása egy központi támogató adminisztratív szolgáltatást feltételez, amit a BPHH *Central Team* néven kíván létrehozni. A munka elsősorban koordinatív és kommunikációs jellegű lesz, ami során nem lehet nélkülözni a védjegy- és dizájnoltalmi területeken szerzett ismereteket. Mindezek mellett alapvető, hogy a csoport tagjai kiterjedt kapcsolatokat ápoljanak a tagállami hivatalok és a jogosult csoportok képviselőivel, ezért a BPHH az ezzel kapcsolatos feladatok ellátásával nemzeti szakértőket kíván megbízni, akik kétéves megbízatást teljesítenének, majd a helyükre rotációs alapon új szakértők érkeznének. Minden hivatal kapott erre vonatkozó felkérést, és eddig hat pályázat érkezett.

A munkacsoport tagjai általában üdvözlötték a kezdeményezést, de számos részletkérdésben pontosítást kértek a BPHH-tól, aminek egyik oka a redundancia elkerülése, a másik pedig a hatásköri összeütközések kiküszöbölése. A BPHH a projekt részletes leírását a következőben bocsátja a munkacsoport rendelkezésére.

A BPHH 8. technikai kapcsolattartó ülése, Alicante, március 7–8.

Az ülésen az SZTNH részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője és nemzetközivédjegy-elbírálója vett részt.

Az ülésen a tagállami hivatalok képviselői mellett a tagjelölt és a csatlakozó országok delegáltjai is részt vettek, így Izland, Törökország, Horvátország, továbbá Svájc és Norvégia is képviseltette magát. A nemzetközi szervezetek közül a WIPO volt jelen, míg a jogosultak oldaláról az ECTA, az INTA, a FICPI, az IAM/BUSSINESEUROPE és a MARQUES működött közre.

A résztvevők előadást hallhattak a BPHH stratégiai tervének megvalósításáról. A stratégia öt cselekvési tervre bontható, amelyekhez egyenként több program tartozik. A programok kapcsán megjelölték az elérendő célokat is, és az előadó számot adott a már megvalósított elemekről. A tagállami hivatalok tevékenységére elsősorban a BPHH hatósági munkájának minőségi javítása, valamint a nemzetközi együttműködés kérdései bírnak közvetlen hatással, mivel a BPHH által engedélyezett védjegy- és dizájn jogok a tagállamokban közvetlenül

értvényesíthetőek, és így azok más, nemzeti iparjogvédelmi eljárásokban megadott jogokkal is összeütközésbe kerülhetnek.

Ezt követően a BPHH és a tagállami hivatalok között 2006 óta működő, bilaterális technikai együttműködés legutóbbi fejleményeiről tartott rövid előadást a BPHH egyik munkatársa. A jelenlévők megismerhették az egyéves hatállyal megkötött szerződések alapján kifejtett tagállami programok eredményeit.

Az Együttműködési Alapról tartott beszámolóban bemutatták az elért eredményeket, a projektek kidolgozása és implementálása során igénybevert erőforrásokat, valamint a közreműködő szakértők számát.

Előadások hangzottak el a konvergenciaprogram öt projektjéről is. Az együttműködés ezen keretének célja az európai védjegy- és dizájnálózat megvalósítása, aminek része a gyakorlat olyan mértékű harmonizálása, hogy az ügyfél bármelyik hivatal előtti eljárásnál bizonyos szolgáltatások tekintetében ugyanazt a minőséget kaphassa meg. Az előadások között különösen részletes volt a Nizzai Osztályozás fejezetcímeinek hatályát vizsgáló munkacsoport munkájának a bemutatása.

A BPHH IP Akadémiájának vezetője tartott előadást annak tevékenységéről. Az akadémia 2012-től szervezetileg a szellemi tulajdon-jogok megsértését vizsgáló Megfigyelőközpontba került, mindez azonban nem akadályozta annak, hogy továbbra is nyújtson oktatási szolgáltatásokat a BPHH, valamint a tagállami hivatalok munkatársai számára. A Megfigyelőközpont működését az akadémia elsősorban az iparjogvédelmi tudatosság növeléséhez hozzájáruló programjaival segíti.

A résztvevők beszámolót hallgathattak meg a BPHH EU-n kívüli tevékenységéről, aminek célja az európai ügyfelek helyzetét megkönnyítő harmonizációs projektek megvalósítása. A külkapcsolatokban kiemelt szerepet játszik a TM5 nevű együttműködési formáció, ami a BPHH mellett az amerikai, a japán a kínai és a dél-koreai védjegy hivatali tömörítési csoportot jelenti.

A BPHH elnökhelyettese a hivatal minőségirányítási rendszeréről beszélve megjegyezte, hogy bár az eredeti tervekhez képest lassabban alakul az ISO 9001 tanúsítvány megszerzése, várhatóan a folyamat 2013 őszére lezárul. A munka során elsőként a követendő minőségi sztenderdeket állapították meg, majd elkészítették az ún. *service chartert*, ami az egyes szolgáltatások kapcsán a hivatal vállalásait – legyen az mennyiségi, időbeli vagy tartalmi – foglalja össze egyetlen dokumentumban. Az implementálás három síkját is bemutatta: a stratégiaalkotás, a tényleges folyamatok feltérképezése és az intézményi kérdések.

Mindkét ülés délutánján a résztvevők kisebb munkacsoportokban dolgoztak, ahol a BPHH munkatársai az együttműködési alap forrásainak felhasználásával készült eszközöket mutatták be.

A bemutatók közül jelentőségét és gyakorlati hasznát tekintve kiemelkedett a „E-bejelentés” szoftvercsomag bemutatója. A koncepció lényege, hogy a BPHH eszköze bármely hivatal arculatához igazítható felülettel rendelkezik, miközben a mögöttes rendszer – és

legfőképpen a kapcsolódó szolgáltatások – ugyanazok. A fejlesztés során különösen nagy gondot fordítottak arra, hogy az eszköz könnyen és gyorsan integrálható legyen bármely hivatal rendszeréhez. Az új felület menüpontjai megegyeznek a BPHH jelenlegi e-bejelentési űrlapjával, azonban a *TMView* adatbázishoz csatlakoztatva a képviselők és a bejelentők adatainak betöltése legördülő menüből valósítható meg, egyszerű formában. Egyszerűbb és bővebb lett a védjegy típusának kiválasztása, illetve leírása, a megjelölés bevitele. A rendszer igazi előnye, hogy az együttműködési alap keretein belül fejlesztett eszközökkel, így különösen a *TMClass* és a *Taxonómia* adatbázissal is össze van kapcsolva, ezzel a bejelentő könnyen és az alaki hiányosságokat kiküszöbölve tudja generálni a védjegy árujegyzékét, amivel a későbbi védjegyeljárás során az alaki felhívások száma nagymértékben csökkenthető és alacsonyan tartható. Mindez különösen az *IP Translator*-ügy joggyakorlatra kifejtett következményei fényében bír nagy jelentőséggel.

A BPHH 9. védjegy-kapcsolattartó ülése, Alicante, április 23–24.

Az ülésen az SZTNH képviseletében a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője, valamint a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője vett részt.

A résztvevők beszámolót hallgathattak meg a konvergenciaprogramban elért eredményekről, így például a *CP1 Harmonization of TM Classification practice of Goods and Services* témájú munkacsoportban történt előrelépésekről, illetve az ún. *Terminology Maintenance Control* eszközről, amely az elért eredmények fenntartására és fejlesztésére szolgáló informatikai eszköz.

Ezt követően a *CP2* számú, a fejezetcímek konvergenciájával foglalkozó munkacsoport munkájának fejleményeiről hangzott el előadás. A kapcsolódó *Common Harmonized 2 Database*-t 2011-ben öt hivatal alkalmazta, 2012-ben újabb hét csatlakozott, idén pedig a bolgár és a lengyel hivatal is használatba veszi. Az eredmények megtartása érdekében létrehoznak továbbá egy ún. *Central Team*et, amelyről később részletes előadás is elhangzott. Az ügyfelekkel való együttműködés is fontos, ennek keretében például ők is javasolhatnak kifejezéseket, amelyek bekerülnek abba a harmonizált adatbázisba, amely az egyes kifejezéseket valamennyi tagállam nyelvéen tartalmazza majd.

Ezután a *CP3* számú, a csekély megkülönböztetőképességgel rendelkező ábrás védjegyek témájában alakult munkacsoportban, a fekete-fehér védjegyek oltalmi körével foglalkozó munkacsoportban, majd pedig a gyenge megkülönböztetőképességgel rendelkező elemek megítélése az összetéveszthetőség szempontjából témakörével foglalkozó munkacsoportban zajló munkáról hangzottak el beszámolók.

A magyar delegáció előadást tartott az ún. *Central Team* létrehozásáról, amely az elért közös gyakorlat fenntartásához nyújtott adminisztratív és kommunikációs feladatokban lesz segítségére a hivataloknak. Kiemelendő, hogy minden konvergenciaprojekt befektetésnek tekinthető, és mivel a BPHH és a tagállamok is számottevő pénzt és emberi erőforrást

áldoznak erre, ezért fontos az eredmények megőrzéséről is gondoskodni. A *Central Team* fő feladata a BPHH és az egyes nemzeti hivatalok közötti koordinálás lesz többek között a következő területeken: az új gyakorlatokkal kapcsolatos képzések és a kapcsolódó anyagok rendelkezésre bocsátása, az új gyakorlattal kapcsolatos elégedettségi kérdőívek, költséghatékonyság-elemzés, a Nizzai Osztályozás új kiadásainak beépítése a harmonizált adatbázisba, valamint a *Manage Terminology Maintenance Control* fordításának ellenőrzése. Ezen kívül a *Central Team* nyomon követi azt a nemzeti és nemzetközi tevékenységet, amely a konvergenciaprojektekhez kapcsolódik.

Ezt követően a Taxonómiát a gyakorlatban mutatta be a BPHH egyik munkatársa. Először a rendszer felépítését ismertette, példaként a 39. osztályt használva. A legfelső szint maga az osztály, számmal azonosítva; ez alatt a főcsoportok jelennek meg, amelyek alcsoportokra bomlanak. Egyes osztályoknál öt szint is található. A fejlesztéssel és fenntartással kapcsolatban kiemelte, hogy a Nizzai Osztályozás módosításai is hatással vannak a Taxonómiára, így ezeket a felülvizsgálatok alkalmával szükséges lekövetni.

A Megfigyelőközpont részéről ismertetésre kerültek az IP Akadémia legfrissebb eredményei. A legjelentősebbek az interneten keresztüli oktatást lehetővé tevő *eLearning*-eszközök és rövid oktatófilmek (például a Taxonómiával kapcsolatban), az ún. *Knowledge Repository* vagy tudástár, a döntések adatbázisa és a korábbiakhoz hasonlóan megrendezett bírói fórumok. Továbbra is elérhetők lesznek a már bevezetett képzések, például az elbírálók számára rendezett kététnapos szeminárium, valamint egyéb – pl. kétnapos – oktatások.

Prezentációk zajlottak a *Knowledge Circles* és a Módszertani útmutató (*Guidelines*) témájában. A Kézikönyvet (*Manual*) 2012-ben frissítették, 2013-ban pedig átalakítják, integrálják a Módszertani útmutatóba, amelyet – megközelítőleg ötszáz oldalnyi szöveget – valamennyi tagállami nyelvre lefordítják majd.

Az Európai Bíróság *Leno*-ügyben – a közösségi védjegy használatának igazolása tárgyában – hozott döntésével kapcsolatban hangzott el előadás.

A plénum ezután azt tárgyalta meg, hogy mi minősül a megkülönböztetőképességet nem érintő módosításnak a használat igazolása szempontjából. A *workshop* alkalmával a tagállamok leegyszerűsített megközelítésben hasonlították össze gyakorlatukat, ennek alapján kiderült, hogy a többség nem fogadja el olyan megjelölés használatának igazolását, amelynél a védjegyhez képest egy megkülönböztető erővel bíró elemet elhagytak vagy hozzáadtak. Ezzel szemben általában elfogadhatónak minősül, ha egy cégnévvel vagy egy leíró elemmel egészül ki az alapvédjegy.

A BPHH Igazgatótanácsának (Administrative Board, AB) 45. ülése, a Költségvetési Bizottság (Budget Committee, BC) 43. ülése, az AB és BC együttes ülése, Alicante, május 21–23.

Az üléseken az SZTNH-t a jogi elnökhelyettes (aki egyben az AB elnöke is), a Védjegy és Mintaoztalmi Főosztály vezetője, valamint a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője képviselte.

Az AB 45. ülése

Az első napirendi pontok keretében megválasztották a BPHH különböző tisztségviselőit. Ezt követően a *Class Heading* munkacsoport a fejezetcímekben alkalmazott általános kifejezések tekintetében elért eredményeinek megerősítésére került sor. Az AB elnöke tájékoztatásul kiemelte, hogy a konvergenciaprogramokban való részvétel és az eredmények alkalmazása önkéntes. Az AB megerősítése után a munkacsoport az ún. közös kommunikáció fázisa során tájékoztatja az elért eredményekről az ügyfeleket és az egyéb érdekeltet.

A BPHH nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős igazgatója részletesen ismertette az elért eredményeket. Hangsúlyozta, hogy a közös gyakorlat alkalmazása nem kötelező, azonban nagyban támogatott. A projekt célja – az *IP Translator*-döntés tükrében – annak meghatározása, hogy a fejezetcímek mely kifejezései fogadhatók el a védjegybejelentésnél. 186 kifejezés elfogadhatóságát állapította meg a munkacsoport, és 11 kifejezést talált nem kellően pontosnak, illetve ezen esetek indokait részletesen meghatározták. Az AB megerősítése mérföldkő a munkában, de nem jelenti annak lezárását.

Mindazonáltal az elért eredményeket valamennyi tagállam üdvözölte. Szintén egyetértés született a WIPO szerepének fontossága tekintetében. Az AB tehát megerősítette a munkacsoport eredményeit, így folytatódhat a munka technikai szinten.

Az AB és a BC együttes ülése

A BPHH elnöke videót mutatott be az elmúlt év tevékenységéről, amely elérhető lesz a BPHH honlapján is. Az előző évekhez képest terjedelmesebb jelentést tett, mivel a harmonizációs folyamatok felgyorsultak. Természetesen a BPHH hatósági tevékenysége továbbra is változatlan prioritást élvez. Részletesen, adatokkal kísérve ismertette az eredményeket és a folyamatokat. Számos tagállam küldötte elismerését fejezte ki a BPHH elmúlt évi tevékenységével kapcsolatban. Kiemelték, hogy bár a bejelentési számok növekedése csekélynek tűnik, a gazdasági válság idején ez is nagy eredmény. Elégedettséggel állapították meg továbbá, hogy bár egyéb feladatokkal bővült a BPHH hatásköre, a hatósági munka prioritását nem tévesztették szem elől. A Bizottság képviselője méltatta a BPHH harmonizációs tevékenységét, amely a különböző méretű és ügyfélösszetettséggel rendelkező hivatalok együttműködésének a motorja.

Ezt követően a BPHH elnöke beszámolt a Megfigyelőközpont előző évi tevékenységéről. A BPHH összegyűjtötte a tagállamok és az ügyfélszervezetek javaslatait a Megfigyelőközpont működésével kapcsolatban, aminek alapján elkészítették a 2013. évi munkatervet, amely az AB és BC tavaly novemberi ülésén megerősítést kapott. Ennek meghatározó részét képezte az IP-hatástanulmány, amellyel kapcsolatban 2012 második felében indult meg a munka.

Ezután a bizottság a rendelet és az irányelv felülvizsgálata tárgyában benyújtott jogalkotási javaslatáról számolt be. Képviselője kiemelte, hogy szükség volt az uniós ügynökségek működésének összehangolására. Ismertette továbbá az árva művekkel kapcsolatos szabályozás elfogadását és fontosságát, valamint megemlítette, hogy a nemzetközi együttműködés kere-

tében Japánnal és az Egyesült Államokkal törekednek előrelépésre. Végül áttért a jogalkotási javaslat részletes ismertetésére, amellyel kapcsolatban a Tanács szellemi tulajdonért felelős munkacsoportjában és az Európai Parlamentben is több ülést tartanak majd. A tagállamok képviselőinek túlnyomó többsége hozzászólt a témához, erőteljes kritikát fogalmazva meg a javaslattal kapcsolatban mind az intézményi reform, mind a díjsökkentés, mind a felhatalmazáson alapuló aktusok (*delegated acts*) témakörében. Az AB elnöke megállapította, hogy a tagállamok a fő aggályaikban egyetértettek. Nem jelent ellentmondást, hogy az ügyfelek ugyanakkor pozitívabb színben látják a javaslatot, mert ők más vonatkozásokat emeltek ki – a javaslat előnyeiként értékelve ezeket.

A BC 43. ülése

A BPHH elnöke és egyik pénzügyi munkatársa ismertette a 2012-es költségvetés végrehajtásának legfontosabb részleteit. Szintén napirendi pontként szerepelt a 2013-as év költségvetése, amelynek kapcsán a BPHH elnöke az első negyedév adatait mutatta be. Kiemelendő, hogy a védjegybejelentésekkel kapcsolatban 3%-os emelkedést terveztek, ehhez képest az első negyedévben 4%-os emelkedés volt megfigyelhető. Az eddigi kiadások a költségvetés arányos felhasználását igényelték. A 2013-as évre tervezett bevételek 24%-át érte el a BPHH, a kiadásoknak pedig 14,5%-át merítette ki, ami annak tudható be, hogy a tavalyi maradványból is költöttek. A közösségi védjegyek megújítása tekintetében elmaradás tapasztalható a tervezetthez képest, de ez változni fog, mivel tíz évvel ezelőtt októberben bejelentési csúcs volt az EU bővítése miatt.

A következő évekre vonatkozó pénzügyi tervezés vonatkozásában elhangzott, hogy a teljes tervezett 2014-es költségvetés 201,2 millió EUR, míg a felhalmozott tartalék várható mértéke eléri a 413,9 millió EUR-t.

A BPHH Együttműködési Alapjának „Points of contact” ülése, Alicante, június 13–14.

Az ülésen a Nemzetközi Védjegy Osztály helyettes vezetője képviselte a hivatalt.

Az ülés célja az volt, hogy bemutassa az egyes projektek segédeszközeit, valamint az Együttműködési Alap egyes projektjeinek integrációs stratégiáját. További cél volt, hogy megismertessék az egyes tagállami hivatalok képviselőivel azon projekteket, amelyek vonatkozásában – a szükséges formanyomtatvány kitöltésével – a jelentkezési igényt még be lehet nyújtani.

Először az Együttműködési Alap egyik vezető munkatársa tartott rövid áttekintést az alap egyes projektjeiről, a 2013 második félévében és a 2014. évben megvalósítandó tervekről, továbbá kitért az eddig elért eredményekre.

A résztvevők megismerhették az ún. „Software Package” (SP) webes alapú eszközcsoportot, amelyet további négy csomagra bontottak szét. Elsőként a „Back Office” csomagról számoltak be. Ezután az SP következő csomagja, a formatervezési minták esetében megvalósí-

tandó elektronikus bejelentési rendszer került felvázolásra. Majd az SP harmadik csomagja, az „e-Services” (pl. elektronikus fizetés, elektronikus aláírás, lajstromba történő bejegyzés elektronikus úton történő megvalósítása, védjegyek és formatervezési minták elektronikus úton történő törlése stb.) bemutatása következett. Végezetül a negyedik csomag, az „Adoption” került bemutatásra.

A BPHH egyik munkatársa a nemzeti hivatalok és a BPHH közötti együttműködési megállapodást mutatta be röviden, majd a jogérvényesítéssel kapcsolatos segédeszközöket ismertette a projektek vezetője.

A „Call Centre Database” projektadatbázis kapcsán kiemelték, hogy ez az eszköz javítani fogja a rendelkezésre bocsátott információk pontosságát, lehetővé teszi a gyors lekérdezhetőséget. A részt vevő hivatalok olyan, információcserét segítő eszközt használhatnak majd, amelyben valamennyi lényeges információ megtalálható. Mindazonáltal olyan panelek is kialakításra kerülnek, amelyek a legalapvetőbb és a leggyakrabban előforduló kérdéseket foglalják magukban.

Az adatbázis bemutatását követően az ülés résztvevői számára a CESTO, a Designview, az E-learning, a Similarity, valamint a Quality Standards projekt segédeszközeinek gyakorlatban történő alaposabb megismerése vált lehetővé a BPHH kapcsolattartóinak segítségével.

A BPHH konvergenciaprogramjának CP1 munkacsoporti ülése, Alicante, június 27.

Az ülésen a hivatalt a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte.

A BPHH stratégiai tervében nagy hangsúlyt helyezett arra, hogy a jövőben az európai védjegygyakorlat harmonizálásában komolyabb szerepet játsszon. A konvergenciaprogram első projektje a védjegyárújegyzékek osztályozását érintő gyakorlat harmonizálását célzó munkacsoport létrehozása volt. Az Európai Bíróság *IP Translator*-ügyben hozott döntésének 54. pontja szerint a Nizzai Osztályozás fejezetcímeiben szereplő kifejezések általában alkalmasak arra, hogy az árukat vagy szolgáltatásokat kellően világosan és egyértelműen körülírják. A bíróság azonban arra is rámutatott, hogy nem minden fejezetcímbebeli kifejezés felel meg az ítéletben szereplő kritériumoknak. A CP1 projekt célja az, hogy a tagállami hivatalok, valamint a BPHH közösen megállapodjanak azokról a kifejezésekről, amelyek nem felelnek meg az ítéletben rögzített követelményeknek, majd következetesen alkalmazzák a listán alapuló gyakorlatot. A munkacsoport a korábbi ülésén megállapodásra jutott arról a 11 kifejezésről, amelyek bizonyosan nem fogadhatóak el egy védjegybejelentés árújegyzékének kialakítása tekintetében.

A munkacsoport egyetértett abban, hogy első lépésként át kell tekinteni a fejezetcímeket, és ki kell választani azokat a kifejezéseket, amelyek nem kellően világosak és egyértelműek. Második lépésben a kifejezések el nem fogadhatóságának indokairól kell megállapodni,

végezetül pedig ezen indokok felhasználásával ki kell alakítani az ítélet adta kritériumok alkalmazását részletező gyakorlati útmutatót.

A munkacsoport elsőként a 11 kizárt kifejezés indokolását leíró munkaanyagot vitatta meg. Minden egyes – el nem fogadható – fejezetcím-kifejezéshez önálló indokolás készült, de a törekvés az volt, hogy ezek egymáshoz képest következetesek, könnyen megérthetőek és a körülményekhez képest rövidek legyenek. A munkacsoport hosszas eszmecsere eredményeként egyetértésre jutott minden egyes kizárt kifejezés indokolását illetően.

A közös osztályozási gyakorlatot bemutató nyilatkozat tervezetét illetően a tagállamok és a jogosult szervezetek döntő többségükben pozitívan nyilatkoztak.

Az ülés margóján derült ki, hogy a meglévő öt konvergenciaprogram mellett elindításra váró hatodik projekt tárgya a BPHH szándékai szerint mégsem a közösségi védjegy tényleges használatának területi dimenziója, valamint az Európai Bíróság egyik ítéletének gyakorlati alkalmazását harmonizáló munkacsoport lesz, hanem a formatervezésiminta-oltalommal kapcsolatos egyéb kérdés.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Január 17–18. között Bécsben került sor a tervezett Dunai Szabadalmi Intézet (*Danube Patent Institute*) létrehozásával kapcsolatos megbeszélésre az érintett országok – Ausztria, Magyarország és Románia – szellemi tulajdon-védelmi hivatalának vezetői között.

Február 19-én a Szlovák Iparjogvédelmi Hivatal és az SZTNH elnöke folytatott kétoldalú tárgyalást Budapesten.

Február 20-án az Európai Szabadalmi Hivatal és az SZTNH között folyt szakértői szintű megbeszélés az SZTNH-ban a kétoldalú együttműködés témájában.

Március 11-én látogatást tett hivatalunkban a BPHH elnöke és delegációja, melynek keretében egyrészt találkozott a közösségi rendszerek magyar ügyfeleivel egy tájékoztató ankét keretében, valamint kétoldalú tárgyalásokat folytatott dr. Navracsics Tibor miniszter úrral, illetve az SZTNH elnökével.

Május 2-án az Izlandi Szabadalmi Hivatal elnöke és népesebb küldöttsége tett tanulmányi célú látogatást a hivatalban.

Május 13-án az SZTNH elnöke fogadta Olaszország budapesti nagykövetét és a követség kereskedelmi igazgatóját.

Május 22-én és 23-án a Montenegrói Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal elnöki küldöttsége tett tanulmányi célú (iparjogvédelmi témák) látogatást a hivatalban.

Június 2–4. között Balatonfüreden és Pannónhalmán került sor a „Visegrádi országok”, illetve a „V4-ek és barátaik” szellemi tulajdon-védelmi hivatalai vezetőinek éves találkozó-jára.

Június 12-én az SZTNH és az Izlandi Szabadalmi Hivatal között folytak kétoldalú tárgyalások Reykjavíkban.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Március 11-én hivatalunk és az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatalának közös szervezésű ankétja került megrendezésre „Hungarian IP Day” címmel. Az eseményen a két hivatal elnöke és vezetői az európai szellemi tulajdon-védelmi infrastruktúra megerősítése érdekében végzett munkájukról adtak tájékoztatást, továbbá beszámoltak a megjelent érdeklődőknek – a rendszer használóinak, illetve hivatásos képviselőinek – az Európai Védjegy- és Dizájnálózat (*European Trademark and Design Network*) kiépítése tekintetében elért eredményeikről.

„*Economic Aspects of Intellectual Property Rights*” címmel sikeres kétnapos nemzetközi rendezvénynek adott helyszínt az SZTNH 2013. április 15–16-án. A rendezvény a hivatal és a WIPO közös szervezésében zajlott le Budapesten. A rendezvény első napján tartott konferencián a különböző szervezetek, egyetemek és a piaci szektor magyar és nemzetközi képviselői tartottak figyelemfelkeltő előadásokat és folytattak szakmai vitákat a szellemi tulajdon-jogoknak a gazdaságban betöltött szerepéről, a legfrissebb nemzetközi és hazai fejleményekről, trendekről és a szellemi tulajdon előtt álló kihívásokról. A második napon pedig a regionális szakértők folytattak megbeszélést a WIPO-nak a témához kapcsolódó munkaanyagáról.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év első felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- Eurodesign konzorciumi megbeszélés, Bécs, január 17–18.;
- Hamisítás és Kalózkodás Elleni 7. Nemzetközi Kongresszus, Isztambul, április 24–26.;
- a Szlovák Iparjogvédelmi Hivatal alapításának 20. évfordulója alkalmából rendezett ünnepség, Besztercebánya, május 14.;
- az Európai Feltalálói Díj átadó ünnepsége, Amszterdam, május 28.;
- INVENTO kiállítás, Prága, június 6.

KÜLFÖLDI IPARJOGVÉDELMI HÍREK

Amerikai Egyesült Államok

A) A Google egyezsége jutott a Szövetségi Kereskedelmi Bizottsággal (Federal Trade Commission, FTC), amely véget fog vetni a Google ellen közel két éve folytatott trösztellenes vizsgálatnak. Ennek értelmében a bizottság nem emel hivatalos vádat a kutató óriás ellen, az utóbbi viszont működésében bizonyos változásokat fog bevezetni, ideértve azt a módot is, ahogyan szabadalmaira használati engedélyt ad.

A Szövetségi Kereskedelmi Bizottság vizsgálatai azokra az állításokra összpontosultak, amelyek szerint a Google úgy irányította kutatási eredményeit, hogy azok bizonyos vertikális weboldalakon keresztül vállalatának kedvezzenek. Azt is vizsgálta, hogy a Google versenyellenes kizárólagos megegyezőségeket kötött-e kutatásainak elosztására asztali számítógépeken és mobilkészülékeken. A bizottság lemondott arról, hogy ezen állítások miatt eljárást indítson.

Azonban hibát talált a Google üzleti gyakorlatában, szabadalmi portfólióival kapcsolatban, amelyek közül számosat a *Motorola Mobility* (MMI) szerzett meg egy 12,5 milliárd USD összegű megállapodás keretében. Miként a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság kifejtette, azt kifogásolja, hogy a Google nem volt hajlandó szabadalmaira „tisztességes, ésszerű és diszkriminációmentes” [fair, reasonable and non-discriminatory (FRAND)] alapon használati engedélyt adni. Ehelyett pereket indított vagy perindítással fenyegetett olyan vállalatokat, amelyek kénytelenek használni az MMI alapszabadalmait készülékeikben, és készek voltak azokra FRAND-feltételekkel használati engedélyt kérni.

A megállapodás alapján a Google hozzájárult ahhoz, hogy a versenytársak számára hozzáférést biztosítson kritikus technológiára vonatkozó olyan szabadalmakhoz, amelyekre a vezeték nélküli kapcsolatlétesítéshez volt szükség népszerű készülékeknél, így okostelefonoknál, laptopoknál és táblagépeknél, valamint játékkonzoloknál.

A Google és a bizottság közötti megállapodás megtiltja, hogy a Google pert indítson olyan vállalatok ellen, amelyek hajlandók vele licenszszereződést kötni, és hogy meggátolja olyan lényeges szabadalmainak használatát, amelyekre a másik vállalat korábban hajlandó volt FRAND-feltételekkel licenszszereződést kötni.

B) Az Amerikai Egyesült Államokban a védjegyekkel kapcsolatban nemrég megjelent beszámoló (Thompson CompuMark: „Special Report: 2012 State of Trademarks”) a globális

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

védjegytevékenység irányzatait vizsgálta. Néhány érdekesebb megállapítását az alábbiakban ismertetjük.

- A tevékenység 2011-ben és 2012-ben a világszerte észlelhető gyenge gazdasági eredmények miatt általában alacsony szinten maradt.

- 2012-ben a legtöbb védjegybejelentést Kínában nyújtották be. Kínát az Egyesült Államok, Brazília, Törökország, Franciaország, Dél-Korea, Japán, Németország, Kanada és az Egyesült Királyság követte.

- Kína védjegy hivatala közel 925 000 védjegyet publikált 2012-ben, majdnem négyszerezés az Amerikai Egyesült Államokban publikált 234 527 védjegybejelentésnek.

- 2012-ben a legtöbb védjegybejelentést, közel 393 000-at a 35. áruosztályban (hirdetés és üzletvezetés) nyújtották be.

- A 35. áruosztály után a legtöbb bejelentést, közel 270 000-et a 25. áruosztályban (ruházat, lábbeli, védősisak) nyújtották be.

C) A Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. áprilisi számának 131. és 132. oldalán ismertettük azt a pert, amelyet a *Design House of Christian Louboutin* (Louboutin) indított az *Yves Saint Laurent America, Inc.* (YSL) cég ellen piros cipőtalpra vonatkozó védjegyének bitorlása miatt. A bíróság nem állapított meg bitorlást, mert az YSL cipői kívül-belül pirosak voltak, de egyidejűleg utasította az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalát (United States Patent and Trademark Office, USPTO), hogy korlátozza a védjegyet olyan használatokra, amikor a piros külső talp ellentétben áll a cipő többi részének színével.

Így a Louboutin, miközben megoldotta az YSL-lel folytatott nézetkülönbségét, vitába bonyolódott az USPTO-val védjegyének módosításával kapcsolatban. A hivatal annak érdekében, hogy eleget tegyen a bíróság utasításának, a következő leírást javasolta, amelyben a dőlt betűs rész a változtatásokat jelöli: „A piros szín(ek)e)t igényeljük a védjegy jellemzőjeként. A védjegy egy cipőn egy lakkozott piros *külső talpból áll, amely ellentétben áll a cipő megmaradó csatlakozó részének (amely felsőrészként ismert) a színével.*

A Louboutin nem értett egyet a korlátozott meghatározással, és a hivatal szövege helyett az alábbi javasolta: „A piros szín(ek)e)t igényeljük a védjegy jellemzőjeként. A védjegy egy cipőn egy lakkozott piros *külső talpból áll, amely ellentétben áll a cipő bármely látható részének színével.*”

Minthogy az USPTO úgy látta, hogy a Louboutin meghatározása nem egyezik a bíróság javaslatával, a Louboutin a bíróságtól kérte az ügy tisztázását. Így jelenleg ismét a bíróságnak kell állást foglalnia az ügyben.

D) A Hetedik Kerületi Fellebbezési Bíróság nemrég úgy döntött, hogy az „50/50” című film producerei nem bitorolják a „Phifty-50” rapkettős védjegyet.

Az *Eastland Music*, amely védjegyként lajstromoztatta a PHIFTY-50 és az 50/50 védjegyet, azt állította, hogy a *Lionsgate Entertainment* és a *Summit Entertainment* bitorolja a védjegyeit azzal, hogy 2011-ben „50/50” címmel hozott forgalomba egy filmet. A film címe a rákban szenvedő főszereplő túlélési esélyére vonatkozott.

A fellebbezési bíróság fenntartotta az alsófokú kerületi bíróság döntését, amellyel elutasította a keresetet. Megjegyezte, hogy az 50/50 kifejezést és annak változatait hosszú idő óta használják szellemi tulajdon címszavaként, és számos filmet idéztek, amely ezt a kifejezést használta címében. „Ha az 50/50 kifejezésnek van bármilyen köze a szellemi tulajdonhoz, az az Eastland Music annak nagyon fiatal használója, és nincs abban a helyzetben, hogy a 2011. évi film miatt panaszt tegyen” – mondja a végzés.

Az összetévesztés valószínűségével kapcsolatban a bíróság ugyancsak azt állapította meg, hogy az Eastland Music-nak nagyon gyengén áll az ügye. Miként a végzés megállapítja: „Egy szellemi tulajdoni mű csak akkor bitorolhatja egy másik szerző védjegyét, ha a cím hamisan utal arra, hogy az utóbbi szerzőnek az eredeti műve.” Példaként a döntés megemlíti, hogy Truman Capote „Reggeli Tiffanynál” című regénye és az azonos című film nem bitorolja a híres ékszerész, Tiffany & Co. jogait, mert értelmes személy nem gondolja, hogy az ékszerész a könyv vagy a film forrása.

Egyetértett az alsófokú bírósággal abban is, hogy a védjegy jog nem használható fel egy művészi munka tartalma fölötti jogszerzésre. Az alsófokú bíróság azt állapította meg, hogy az „50/50” cím művészi vonatkozásban áll a film tárgyával, mert a főszereplő túlélési esélyére vonatkozik.

E) Az alábbiakból látni fogjuk, hogy a Google tisztában van azzal, hogy egy védjegy tulajdonos elveszítheti szövetségi lajstromozását, ha védjegyének megszűnik a megkülönböztető-képessége, és rokonértelművé válik egy általános termékkel vagy szolgáltatással. Például az *Otis Elevator Company* elveszítette védjegy lajstromozását az „elevátor” szóra, miután ez a kifejezés általánossá (generic) vált. *B. F. Goodrich* ZIPPER védjegye hasonló sorsra jutott, miután a cipzár általánosan ismert lett.

Védjegye megkülönböztető-képességének fenntartása érdekében a Google helyteleníti a „googling” kifejezés használatát a világhálón végzett kutatásra való utaláskor. 2006-ban blogpostájában ezt írta: „Bár örülünk annak, hogy olyan sokan gondolnak ránk, amikor a világhálón végzett kutatásról van szó, kérjük, szembesüljenek azzal, hogy van egy védett védjegyünk, és ezért azt szeretnénk, ha a Google szót csak akkor használnák, amikor valóban a Google Inc.-re és szolgáltatásainkra utalnak.”

A Google válasza a Svéd Nyelvi Tanács számára hasonló kísérletnek tekinthető védjegyének megvédésére. Levelében a Google változtatásokat kért az „oogooglebar” (guglizható) kifejezésben, és arról való lemondást kért, hangsúlyozva, hogy a GOOGLE szó lajstromozott védjegy. A Svéd Nyelvi Tanács végül elhatározta, hogy ezt a szót teljesen eltávolítja a nyelvhasználatból.

Miként a Google rávilágít, egy védjegy egyszerű lajstromozása nem elegendő a márkanév (brand) megvédésére. A védjegy élettartama alatt dolgozni is kell a jogok érvényesítése és védelme céljából.

F) Az *Apple* 2012 novemberében az USPTO-nál kérelmet nyújtott be az IPAD MINI védjegy lajstromozása iránt.

Lee-Anne Berns, a hivatal elővizsgálója arra hivatkozva utasította el a kérelmet, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy a védjeggyel ellátott áruknak egy vonását vagy jellemzőjét írja le.

A hivatalos elutasító határozatban az USPTO az „Ipad” kifejezést deskriptívnek találta, azzal érvelve, hogy az „I” előtag „internetet” jelent, míg a „pad” (blokk) szó „blokk-komputerre” vagy „internetes blokk-készülékre” vonatkozik, és ezeket a kifejezéseket a „táblakomputerek” szinonimájaként használják.

A „mini” szó olyasmit jelent, ami határozottan kisebb, mint típusának vagy osztályának egyéb tagjai, és így az „IPAD MINI” olyan kifejezések kombinációja, amelyek védjegyként nem lajstromozhatók – mondja az azóta már visszavont végzés.

Az Apple-hez intézett kiegészítő hivatali végzésben az USPTO megállapította: „A bejelentés további felülvizsgálata során az elővizsgáló megállapította, hogy az első végzésben foglalt elutasítást vissza kell vonni. Az elővizsgáló elnézést kér az okozott kellemetlenségért.”

A végzés azt is tanácsolta az Apple-nek, hogy módosított védjegybejelentéséhez csatoljon egy disclaimer-t is, világossá téve, hogy a bejelentés IPAD MINI-re mint egészre, nem pedig „mini”-re vonatkozik.

Megemlítjük, hogy az első végzést megfordító helyes döntésében maga az elővizsgáló tette a következő megjegyzést: „Úgy gondolom, hogy a kezdeti döntés a védjegy IPAD részének állítólagos leíró jellegével kapcsolatban az adott körülmények között kérdéses volt”.

Az első végzésben az elővizsgáló megjegyezte, hogy az Apple könnyen elháríthatta volna az elutasító végzésnek ezt a részét, beadványában utalva arra, hogy a védjegyre birtokol egy korábbi lajstromozást.

Úgy gondoljuk, hogy Berns elővizsgáló hibájának beismerésével egy szép, de ritka erényről tett tanúbizonyságot.

G) Egy vermonti népművész, *Bo Muller-Moore* (Muller) 2011 januárjában kérelmet nyújtott be az USPTO-nál az *EAT MORE KALE* (egyél több káposztát) védjegy lajstromozása iránt. Ezután a gyorsétterem-tulajdonos *Chick-fil-A* (Chick) felszólította Mullert, hogy szüntesse meg a védjegyeztetni szándékolt mondat használatát olyan pólókon, amelyeket Vermontban és annak környékén árusít „eatmorekale.com” weboldalán. A gyorsétterem-óriás azzal érvelt, hogy a Muller által használt mondat túlságosan hasonlít az ő *EAT MORE CHICKEN* (egyél több csirkét) védjegyéhez.

Az új védjegyért folytatott harc, amelyet sokan Dávid és Góliát harcához hasonlítanak, Góliát javára látszik eldőlni. A hivatal elővizsgálója ugyanis elutasította Muller bejelentését, megállapítva, hogy a bejelentő védjegye az általános kereskedelmi benyomást tekintve hasonlít a lajstromozott védjegyhez. Az elővizsgáló elismerte ugyan, hogy a „kale” és a „chicken” szó eltérő és sajátos jelentésű, végül mégis arra a következtetésre jutott, hogy a védjegyek közötti hasonlóság fontosabb, mint a különbségek.

Az ügy rámutat, hogy a véleménybíróság győztesei nem mindig azonosak a tényleges bíróság győztesével, minthogy Muller a nagyközönség részéről széles körű támogatást élvez.

Brazília

A) A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal korábbi korszerűsítési törekvéseit örömmel üdvözölte a helyi iparjogvédelmi közösség. A hivatal elnöke, Jorge Avila 2013 márciusában további fejlesztéseket jelentett be.

Néhány évvel ezelőttig nem volt világos Brazília hozzáállása a szellemi tulajdon fontosságához, ami hátrányosan befolyásolta a Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal szerepét és az ország szellemi tulajdon-fejlesztési politikáját. Ez a helyzet néhány évvel ezelőtt megváltozott, és az innováció a gazdasági növekedés fontos tényezőjévé vált, ami erősen befolyásolta a hivatal ügyműködését.

A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal az elkövetkezendő tíz évben a világ kilenc legnagyobb szabadalmi és védjegyhivatala között kíván helyet foglalni. Az idő fogja eldönteni, hogy ez lehetséges-e. A valóság az, hogy már útban van a cél felé, és a korszerűsítést e mozgás stratégiai szempontjának tekinti.

Fontos új lépés történt 2012. december 31-én, amikor felülvizsgálták és megerősítették a hivatal összes alapszabályát és rendeletét. Ezeket „új törvényeknek” nevezik.

A külső és belső felhasználók által betartandó új rendszert 2013. március 9-én publikálták. Száztizenkét különböző ilyen törvényt és rendeletet adtak ki. Ezek közül 79 elnöki rendelet, amelyek közül az első visszavon minden korábbi irányelvet és rendeletet. A többi 78 közül 34 a hivatal belső adminisztrációját szabályozza, míg 44 a felhasználók érdekét szolgálja. E 44 rendelet közül a 11. a díjakat szabályozza, megtartva azok régi mértékét, de csökkentve az elektronikus szabadalmi bejelentések díjait. A 22. rendelet a Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal elektronikus hivatalos lapját (Electronic Gazette) szabályozza.

A fennmaradó rendeletek a sajátos szellemi tulajdon-jogokra, így a szabadalmakra (18) és a védjegyekre (10) vonatkoznak. A vizsgálati irányelvek kézikönyvét a 64. rendelet (szabadalmak) és a 28. rendelet (védjegyek) tartalmazza.

A 14. rendelet az első hivatali végzés kiválasztását célzó öt változatot irányoz elő, amelyek közül egy a használati mintákra, három a PCT-bejelentésekre és egy az együttműködési elővizsgálati programra vonatkozik a hivatali hátralék csökkentése céljából. A 62. rendelet e-szabadalmi rendszert létesít, míg a 75. rendelet a zöld szabadalmi bejelentések elsőbbséges vizsgálatát alapozza meg.

A rendeletek többsége nem idéz elő döntő változásokat, de valamennyi hozzájárul a rendszer megerősítéséhez.

Még további változtatások is várhatók, különösen a szabadalmi elővizsgálati eljárás meggyorsítására, hogy csökkenteni lehessen a feldolgozatlan bejelentések számát.

B) A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal 2013. április 1-jén egy közvetítő központot nyitott meg, amely szabadalmi és védjegyügyekben, valamint hamisítási és tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző ügyekben felmerülő vitákat hivatott a bíróságoknál hatékonyabban és olcsóbban elintézni.

Jorge Avila, a hivatal elnöke kijelentette, hogy az új központ jó és olcsó megoldást kínál a szellemi tulajdoni vitás ügyek megoldására.

Dánia

A Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság a közelmúltban azt a kérdést vizsgálta, hogy az OPUS-DEI: EXISTENCE AFTER RELIGION megjelölés és használata a dán *Dema Games ApS* (Dema) által sértette-e a *Prelatura Del Opus Dei Region de España* (Prelatura) jogát az OPUS DEI védjegy használatára. A bíróság azt is vizsgálta, hogy a Prelatura közösségi védjegye érvénytelen-e, vagy pedig érvénytelennek kell-e nyilvánítani a védjegy használatának hiánya miatt.

Az ügy előzménye, hogy a Prelatura 1998 óta birtokosa az OPUS DEI szóvédjegynek a 16., 38., 41. és 42. áruosztályban. A Dema 2009-ben lajstromoztatta az OPUS-DEI: EXISTENCE AFTER RELIGION védjegyet a 16. és a 28. áruosztályban.

A Prelatura a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróságtól kérte a Dema kötelezését arra, hogy töröltesse védjegyének lajstromozását, és tiltsa meg a Demának a védjegy használatát.

Ezzel szemben a Dema azt állította, hogy a Prelatura közösségi védjegyének lajstromozása érvénytelen, vagy pedig érvényteleníteni kell azokkal az árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyekre nézve a Prelatura nem tudja bizonyítani, hogy a védjegyet használta az Európai Unióban.

A bíróság megállapította, hogy az OPUS DEI védjegy kellő megkülönböztetőképeséggel rendelkezik a lajstromozás által védett árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban. Azt is megállapította, hogy a Dema nem rendelkezett elegendő okkal annak kétségbe vonásához, hogy a Prelatura kellő mértékben használta a védjegyet a 38. és a 42. áruosztályban. Emellett a bíróság szerint elképzelhetetlen volt, hogy a Dema áruit a 28. áruosztályban azonosnak lehetne tekinteni a Prelatura 38. és 42. áruosztályban végzett szolgáltatásaival.

Megállapította továbbá, hogy a Prelatura eleget tett használati kötelességének a 41. áruosztályban a vallási nevelés, valamint a vallási összefüggések szervezése és vezetése terén, de nem nyújtott be bizonyítékot arra nézve, hogy a védjegy feltüntetésével publikált volna nevelési anyagot, ezért nem tett eleget a védjegy használatának nevelési anyagokkal kapcsolatban. Továbbá a Prelatura nem bizonyította, hogy a védjegyet használta volna egyéb árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban a 16. és a 41. áruosztályban. Ezért a bíróság megállapította, hogy a Prelatura közösségi védjegy lajstromozását érvényteleníteni kell a 16. áruosztályban, és korlátozni kell a 41. áruosztályban „vallási nevelésre” és „vallási összefüggések szervezésére és vezetésére”.

A bíróság azt is megállapította, hogy az OPUS DEI védjegyet jól ismertnek kell tekinteni Dániában. Emellett a Prelatura és a Dema védjegyeit meglehetősen hasonlóknak találta. Azt is megállapította azonban, hogy nem volt hasonlóság azokban az áruokban, amelyekkel kapcsolatban a védjegyeket használták: a Dema játékokat ajánlott, amelyek a fenti korlátozás

után semmiképpen sem voltak megtévesztően hasonlóak a Prelatura védjegyei által fedett szolgáltatásokkal. Ezért a bíróság fenntartotta a Dema-védjegy lajstromozását, és megengedte annak a Dema által történő használatát.

Bár a Prelatura használta az OPUS DEI megjelölést, a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság úgy találta, hogy ez nem gátolta a Dema védjegyének lajstromozását a dán védjegy törvény 14(4) cikke szerint, mert az áruk nem voltak hasonlóak.

Dél-Korea

A Dél-Koreai Szellemi Tulajdon Hivatalánál 2012-ben 57 821 szabadalmi bejelentést (3%-os növekedés az előző évhez képest), 3625 használatiminta-bejelentést (18,7%-os növekedés) és 16 226 mintabejelentést (3%-os növekedés) nyújtottak be.

A védjegybejelentések száma 2012-ben 31 975 volt, ami az előző évhez képest 6%-os csökkenést jelent.

2012-ben a lajstromozott szabadalmak száma 29 883 volt (3,4%-os csökkenés az előző évhez képest), a lajstromozott használati mintáké 1566 (9,7%-os csökkenés) és a lajstromozott mintáké 12 603 (7,8%-os növekedés) volt.

2012-ben a lajstromozott védjegyek száma 18 890 volt (9,9%-os csökkenés az előző évhez képest).

Egyesült Királyság

A) A kormány bejelentette, hogy változtatni kívánnak az angol szabadalmi törvényen olyan módon, hogy ha ez a változás hatályba lép, a szabadalommal védett gyógyszerekkel kapcsolatban végzett klinikai kísérleteket szabadalombitorlás nélkül el lehet majd végezni.

A szabadalmi törvény kivon bizonyos tevékenységeket a szabadalmi oltalom alól. Az ún. „kísérleti felhasználásra vonatkozó kivételnek” (experimental use exemption) az a hatása, hogy a kísérleti célból végzett, a találmány tárgyra vonatkozó tevékenységek nem képeznek bitorlást. Az angol bíróságok azonban ezt szűken értelmezik, mert az új gyógyszer hatósági jóváhagyása céljából végzett klinikai kísérleteket általában nem tekintik az ilyen kivétel alá esőnek.

Más európai uniós országokban azonban másképp értelmezik a kísérleti felhasználásra vonatkozó kivételt, mert az kiterjed bármilyen gyógyszer forgalombahozatali engedélye érdekében végzett cselekedetekre. Ez annyit jelent, hogy egy szabadalmazott gyógyszerrel kapcsolatban végzett klinikai kísérletek ezekben az országokban nem jelentenek bitorlást, ellentétben az Egyesült Királysággal, ahol az ilyen tevékenységet bitorlásnak tekintik.

Az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala (United Kingdom Intellectual Property Office, UKIPO) érdekelt szakemberekkel konzultációt folytatott arról, hogy a szabadalommal védett gyógyszerekkel kapcsolatban folytatott klinikai próbák mentesek legye-

nek-e a szabadalom bitorlástól. A válaszok túlnyomó többsége a törvény megváltoztatását javasolta, és most a kormány ennek megfelelően fog eljárni. A törvényváltoztatás előreláthatólag 2013 októberében lép hatályba, és az UKIPO szerint „a változtatás lehetővé fogja tenni, hogy klinikai és szabadföldi kísérleteket, valamint egészségtechnológiai értékeléseket szabadalmazott gyógyszerekkel kapcsolatban szabadalom bitorlás veszélye nélkül lehet majd az Egyesült Királyságban elvégezni.”

B) 2012. november 27-én a Szabadalmi Bíróság (Patents Court, PC) döntést hozott egy olyan kérelem ügyében, amelyben kétségbe vonták hatáskörét egy olyan nemleges megállapítási kérelem elbírálására, amely az európai szabadalomnak megfelelő angol és más országokbeli nemzeti szabadalmakra vonatkozott.

A PC megállapította, hogy az *Actavis Group HF* (Actavis) nevében indított eljárásorozatot érvényesen kézbesítették mind a szabadalom jogászái által adott hozzájárulás szerint, mind a PC illetékességébe tartozó kézbesítési helyen.

A szabadalmas elfogadta, hogy ha hozzájárult az eljárási iratok kézbesítéséhez (ami – miként fentebb közöltük – megtörtént), akkor ez a hozzájárulás kiterjed a kereset kapcsán hatáskörrel rendelkező bíróságra is. Ezért a bíróság azon a véleményen volt, hogy nem utasítaná el a keresettel kapcsolatos ügyintézkést (vagyis nemleges megállapításra vonatkozó nyilatkozat kiadását az európai szabadalom nem egyesült királyságbeli érvényesítései kapcsán) annak leállításával *forum non conveniens* (nem megfelelő fórum) alapon a nem egyesült királyságbeli érvényesítések vonatkozásában.

Az ügy háttere, hogy az Actavis ügyvédei felkérték az *Eli Lilly and Company*-t (Lilly), ismerje el, hogy az Actavis nem bitorolja rák kezelésére használt pemetrex gyógyszerének nátriumsójára vonatkozó európai szabadalmának megfelelő egyesült királyságbeli, francia, német, olasz és spanyol szabadalmait. Az Actavis ügyvédei levelükben kijelentették, hogy ügyfelük, valamint annak tárgyhoz tartozó nemzeti leányvállalatai ügyében járnak el.

A Lilly ügyvédek keresztül elutasította a kért nyilatkozat megadását, azonban a levelezésben megállapította, hogy ügyvédek utasította levelek átvételére.

Az Actavis ügyvédek ekkor pereket indítottak az Actavis nevében a Lilly ellen, nemleges megállapítást kérve az európai szabadalomnak megfelelő angol, francia, német, olasz és spanyol szabadalmak vonatkozásában. A bírósági iratokat a Lilly ügyvédeknek hivatalába kézbesítették, valamint az angol szabadalmi lajstromban feljegyzett egyesült királyságbeli kézbesítési címre is.

A Lilly azt állította, hogy az európai szabadalmának megfelelő angol szabadalommal kapcsolatban az eljárások iratait nem érvényesen kézbesítették, és amennyiben a kézbesítést a bíróság szabályai szerint végezték (ellentétben hozzájárulásukkal), akkor a bíróságnak le kell állítania az eljárásokat az európai szabadalomnak megfelelő nem angol szabadalmak vonatkozásában *forum non conveniens* alapon.

Lényeges pont, amelyet kezdetben meg kell állapítanunk, hogy az Actavis nem vonta kétségbe az európai szabadalom érvényességét, vagy nem állította, hogy az európai szabadalom érvénytelen.

Az Actavis azzal érvelt (és a Lilly ezt elfogadta), hogy ilyen körülmények között nem kívánják a bíróságtól az ítékezés elhárítását a Brüsszeli rendelet 22(4) cikke alapján, amely kizárólagos hatáskört ruház a lajstromozott szellemi tulajdon-jogok érvényességének megtámadásával kapcsolatban azoknak az államoknak a bíróságaira, ahol ezek a jogok lajstromozva vannak.

A PC megállapította, hogy az általa némi részletességgel áttekintett körülmények között a Lillynek érvényesen kézbesítettek annak a hozzájárulásnak az alapján, amelyet a Lilly ügyvédei adtak. A bíróság az adott körülmények között azt állapította meg, hogy a Lilly Európai Szabadalmi Művelési Részlege (European Patent Operations Department) Angliában üzleti székhelye volt, és ezért az európai szabadalomnak megfelelő nem egyesült királyságbeli szabadalmak vonatkozásában is érvényesen kézbesítették a bírósági iratokat.

Ezután a PC azt vizsgálta, hogy bár a kézbesítés a CPR 6.9(2) szabály alapján érvényesen történt, a bíróságnak a *forum non conveniens* alapján le kell-e állítania az eljárásokat.

A felek lényegileg egyetértettek abban, hogy meg lehetne próbálni a francia, a német, az olasz és a spanyol bíróságtól megszerezni az európai szabadalomnak megfelelő francia, német, olasz, illetve spanyol szabadalmakkal kapcsolatban nemleges megállapításra vonatkozó nyilatkozatokat.

A Lilly által az eljárások leállítására vonatkozó fő érv a szabadalmi igénypontok oltalmi köre érvényességének a fontosságára és ezért a bitorlás megállapítására vonatkozott (jóllehet a szabadalom érvényességét nem vonták kétségbe). Az Actavis számos érvet hangoztatott azzal kapcsolatban, hogy miért az angol bíróságnak kell meghatároznia mind az öt szabadalom kapcsán a bitorlás hiányát. Rámutatott, hogy a vita nem volt valódi *forum non conveniens* típusú vita, amennyiben azt kellett megállapítani, hogy az angol bíróságnak kell-e döntenie mind az öt szabadalom ügyében, vagy pedig ezekben az ügyekben öt különböző bíróságnak kell-e döntenie. Az Actavis azzal kapcsolatban is több okot sorolt fel, hogy miért előnyös, ha angol bíróság dönt mind az öt kérelemben: 1. az ügyet egyetlen jogászcsoporthoz és tanácsoporthoz közbejöttével lehetne lefolytatni; 2. az ügyet egyetlen törvényre hivatkozva lehetne eldönteni (amennyiben a Lilly nem akar külföldi jogra hivatkozni), és 3. még ha eltérő törvényeket kellene is alkalmazni, ez azt jelentené, hogy egy elsőfokú bíróság és egy fellebbezési bíróság döntene mind az öt ügyben, ami kiküszöbölné az összeegyeztethetetlen döntések lehetőségét.

A PC kedvezően fogadta az Actavis érveit, és megállapította, hogy az érvényes kézbesítések alapján nem engedélyezné a nem egyesült királyságbeli négy ügy leállítását *forum non conveniens* alapon. A döntés legfontosabb megállapítása azzal a ténnyel kapcsolatos, hogy a bíróság elutasította érvényesen kézbesített, nemleges megállapításra vonatkozó keresetek

felfüggesztését egy európai szabadalomnak megfelelő nem egyesült királyságbeli szabadalmakkal kapcsolatban *forum non conveniens* alapon.

A PC döntését 2013. május 21-én jóváhagyta a Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal), megerősítve, hogy az angol bíróság illetékességébe tartozik az EP 1 313 508-nak megfelelő francia, német, olasz és spanyol szabadalomra vonatkozó nemleges megállapítási keresetek intézése.

C) Az *Omnipharm Limited* (Omnipharm) v. *Merial*-ügyben Anglia és Wales Fellebbezési Bírósága (Court of Appeal of England and Wales, CA) fenntartotta az elsőfokú bíróság döntését, amely megvonta a Merial egyik szabadalmát nem kielégítő kinyilvánítás miatt. A CA elutasította a Merial fellebbezését is az ellen, hogy fizetnie kelljen az Omnipharm költségeinek 40%-át.

A Merial említett szabadalmai közül az egyik az EP 0 881 881 számú ('881-es) európai szabadalom és a másik a GB 2 317 564 számú ('564-es) angol szabadalom volt, amelyek a parazitaölő fipronillal állatok védelmére vonatkoztak bolhák és kullancsok ellen.

Az ügy háttere, hogy korábban az Omnipharm nemleges megállapítást kért a Merialtól négy fontos fipronilkészítménnyel kapcsolatban. A Merial nem tett eleget ennek a felkérésnek, és ezért az Omnipharm megsemmisítési eljárást indított a szabadalmak ellen kézenfekvőség és nem kielégítő kinyilvánítás miatt, valamint bitorlás hiányára vonatkozó nemleges megállapítást is kért. Első fokon a '881-es szabadalmat módosított formában fenntartották, bár a Merial védekezése során elismerte, hogy a négy készítmény közül három nem bitorolta ezt a szabadalmat.

Az '564-es szabadalom elleni támadás nem kielégítő kinyilvánítás miatt eredményes volt. A bíró megjegyezte, hogy a leírás példái nem nyilvánítottak ki összetételi részleteket, kivéve azt, hogy egy kristályosodásgátlónak, egy szerves oldószernek és egy szerves társoldószernek kell jelen lennie. A leírás nem tartalmazott kitanítást arra nézve, hogy ezeket a komponenseket hogyan kell kiválasztani vagy egyesíteni, ezért a bíró megállapította, hogy az '564-es szabadalom nélkülözi a kellő kinyilvánítást.

A Merialnak meg kellett térítenie az Omnipharm költségeinek 40%-át.

Fellebbezés után a Merial azzal érvelt, hogy az alsófokú bíró nem ismerte el, hogy egy szabadalomnak nem kell sajátos példákat tartalmaznia. A CA azonban fenntartotta az alsófokú bírónak azt a nézetét, hogy az összetételt megadó megfelelő példák nélkül a szabadalom nem nyújt megfelelő útmutatást a szakember számára, és nem nyújt segítséget a technika állásában foglalt tanításon és az általános szaktudáson túl.

A Merial azt is előadta, hogy az elsőfokú bíró következtetései nem voltak összhangban a szövegezési szakértők bizonyítékával, mert az utóbbiak a találmányok megvalósítását rutinfeladatnak tekintették. A CA azonban egyetértett az alsófokú bírónak azzal a nézetével, hogy a „dermális eloszlás vonatkozó elmélete” nem képezi részét az általános szaktudásnak. A CA kielégítőnek találta azt, hogy az alsófokú bíró megfelelő bizonyítékot talált annak

megállapítására, hogy az '564-es szabadalom kinyilvánítása nem kielégítő; a felek szakértői ugyanis ezen a ponton nem értettek egyet.

A költségek megítélésével kapcsolatban a Merial azzal érvelt, hogy az eredmény nem tükrözi megfelelően azt, hogy ki a győztes és ki a vesztes. Egyrészről az Omnipharm eredményes volt abban, hogy három készítménnyel kapcsolatban bitorlás hiányára vonatkozó nemleges nyilatkozatokat kapott. Másrészről fenntartották a Merial '881-es szabadalmát, amely kereskedelmi összetételekre vonatkozott. A CA megállapította, hogy az alsófokú bíró ismerte az arany szabályt: „Túl nagy súlyt helyezve az általános győztest érintő döntésre, igazságtalan eredményt kaphatunk”. Ezért figyelembe vette azokat a bonyodalmakat, amelyek az „általános győztesre” vonatkozó döntéssel kapcsolatosak, és elutasította a költségekre vonatkozó fellebbezést.

Európai Szabadalmi Hivatal

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) fellebbezési tanácsa 2013. április 11-én tartott nyilvános tárgyalásán úgy döntött, hogy megsemmisíti az 1 040 185 B1 számú, a német Oliver Brüstle professzornak február 22-én engedélyezett szabadalmat, amelynek címe: „Neurális prekursorsejtek, eljárások azok előállítására, valamint alkalmazásuk neurális hiányterápiában”. Ez a szabadalom leírja a prekursor idegsejtek felhasználását orvosi célokra, különösen súlyos neurális hiánybetegségek, így Parkinson-kór, Huntington-kór és Alzheimer-kór kezelésére, és azt is ismerteti, hogyan állítják elő ezeket a sejteket humán és embrionális őssejtekből. Az amerikai *Garon Corporation* felszólalt a szabadalom engedélyezése ellen, és kérte a szabadalom megsemmisítését.

A felszólalási eljárásban mindkét fél érveinek megfontolása után az ESZH Felszólalási Osztálya úgy döntött, hogy a nevezett szabadalmat meg kell semmisíteni azon az alapon, hogy olyan anyagot tartalmaz, amely nincs kinyilvánítva az eredeti bejelentésben, amit viszont tilt az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE). A Felszólalási Osztály döntése ellen fellebbezni lehet az ESZH fellebbezési tanácsánál.

Mint minden műszaki eljárás, a biotechnológiai találmányok – ideértve a humán embrionális őssejtekre vonatkozókat is – elvben szabadalmazhatók lennének az alkalmazható törvény, vagyis az ESZE alapján, feltéve, hogy a találmány új, feltalálói tevékenységen alapszik, iparilag alkalmazható, és nem esik az ESZE szabadalmazhatóságot kizáró rendelkezései alá. Az ESZH fellebbezési tanácsainak vonatkozó joggyakorlata, különösen a Bővített Fellebbezési Tanács G 2/06 számú döntése konkrét útmutatást ad az őssejt-technológia vonatkozásában.

Itt említjük meg, hogy a Németországban párhuzamosan benyújtott szabadalmi bejelentésre a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) 1997-ben adott szabadalmat, amely ellen felszólalt a Greenpeace arra hivatkozva, hogy a szabadalom nem egyeztethető össze az 1998. évi európai biotechnológiai irányelvekkel. A

Szövetségi Szabadalmi Bíróság (BPG) a felszólalás alapján a Brüstle-szabadalmat érvénytelennek nyilvánította. Ezután Brüstle a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnál (BGH) nyújtott be fellebbezést. A BGH kérdéseket intézett az Európai Unió Bíróságához (CJEU) a humán embrió felhasználó szabadalmak érvényességével kapcsolatban. A CJEU azon a véleményen volt, hogy a humán embriók felhasználása gyógyászati vagy diagnosztikai célokra szabadalmazható, azonban nem szabadalmazható a felhasználásuk pusztán tudományos kutatási célra. A BGH a CJEU döntése alapján 2012. november 27-i döntésében – amelyről az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013. áprilisi számának 91. oldalán adtunk hírt – megváltoztatta a BPG döntését, és fenntartotta a szabadalmat azzal a megkötéssel, hogy az embrionális őssejteket nem állíthatják elő embriók elpusztításával.

Az ESZH felszólalási tanácsának áprilisi döntése tehát ellentétes a BGH 2012. novemberi döntésével.

Európai Törvényszék

A *K2 Sports Europe GmbH* (KSE) v. *OHIM*-ügyben az Európai Törvényszék (General Court of the European Union, GCEU) helybenhagyta a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH) fellebbezési tanácsának azt a döntését, hogy a *Kahru Sport Iberica* (Kahru) által lajstromozásra benyújtott ábrás védjegy, amely a „sport” szó előtt egy „K” betűre emlékeztető elemet tartalmaz, nem bitorolja a KSE által korábban lajstromoztatott *K2 SPORTS* szóvédjegyet a 18., 25. és 28. áruosztályban.

A Kahru 2008 decemberében közösségi védjegyként kérte lajstromozni a „K” betűnek kinéző grafikus elemet az utána következő „sport” szóval együtt.

2009 májusában a KSE felszólalt a Kahru ábrás védjegye ellen. A felszólalást arra alapozta, hogy 2008 márciusában, tehát korábban lajstromoztatta a *K2 SPORTS* védjegyet ugyanazokban az áruosztályokban. A KSE felszólalásában egy 2008 júliusában lajstromozott „sport” nemzetközi védjegyre is hivatkozott, amely számos közösségi országban hatályban volt.

A KSE a 207/2009 számú közösségi védjegyrendelet 8.1(b) cikkére alapozta felszólalását, és azt állította, hogy a két védjegy között fennáll az összetévesztés valószínűsége. Az áruk, amelyekre mindkét védjegy vonatkozott, azonosak voltak, és a KSE arra hivatkozott, hogy a védjegyek megtévesztően hasonlók.

A BPHH első fokon elutasította a KSE felszólalását, és ez ellen a KSE a BPHH fellebbezési tanácsához nyújtott be fellebbezést. A tanács fenntartotta a BPHH döntését, megállapítva, hogy a két védjegy között nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, mert azok általában eltérők, és az egyetlen azonos elemet a „sport/sports” szavak képezik, amelyek deskriptívek „vagy legalább nagymértékben utalók” voltak. A tanács azt is megállapította, hogy a „K” betű KSE védjegyében és az ábrás elem Kahru védjegyében nem bír közös jellemzőkkel. A KSE a GCEU-nál nyújtott be fellebbezést a tanács döntése ellen.

A GCEU előtt a KSE arra hivatkozott, hogy a tanács helytelenül értelmezte azt, ahogyan a közönség értelmezné a Kahru védjegyének ábrás elemét, és hogy globálisan nem helyesen ítélte meg a jeleket, amikor azokat nem találta hasonlónak.

A tanács úgy tekintette a Kahru védjegyét, hogy az a „sport” szóból és egy olyan ábrából áll, amelyet két egymás felé hajló, de középen egymást nem érintő vonal képez. Ezt tekintette a védjegy dinamikus elemének. A közös „sport” elem jelenléte a védjegyeket nem tette fogalmilag vagy fonetikusán hasonlóvá a szó gyenge megkülönböztetőképessége miatt.

A KSE azt állította, hogy míg a „sport” elem egy alapvető angol szó, amelyet az érintett területeken minden átlagos fogyasztó megért, az nem teljesen deskriptív minden területen és minden áruosztályban. A fogyasztók eltérően ejtik és értelmezik, és ezért az ilyen különbségek hozzájárulnak a védjegyek eltérésének mértékéhez. Ezért a „sport” szót nem kell elhanyagolhatónak tekinteni az áruk hasonlóságának megítélésakor.

A GCEU azonban fenntartotta a tanács döntését, mert „a sport szó a sportos stílusú sportruházat fogalmára utal, és ezért az ilyen árukra nézve deskriptív”. Emellett a GCEU szerint a KSE nem helyesen állapította meg, hogy a sport/sports szavak azonossága hozzájárul a védjegyek hasonlóságához, mert ahhoz ezeknek a szavaknak az elkülönített vizsgálatára, nem pedig a védjegyeknek egészként való összehasonlítására lenne szükség.

A „sport” szótól eltekintve a tanács megállapította, hogy a védjegyek összes jellemzőikben különböznek, mert az ábrás védjegy figuratív eleme nem reprodukálja a „K” betű jellemző elemeit. Minthogy ez az elem sajátos ecsetvonásként volt stilizálva, a tanács első fokon fenntartotta a BPHH azon döntését, hogy az elem egyáltalán nem emlékeztet az ábécé valamelyik betűjére. Amennyiben mégis emlékeztetne valamilyen betűre, az az „X” vagy a „H” betű lehetne.

A GCEU megállapította, hogy, mivel a figuratív elem első látásra nem emlékeztet az ábécé betűjére, nem is lehet kiejteni. Ennek megfelelően a Kahru védjegyét „sports”-ként kellene ejteni, és a KSE szóvédjegyét sem „kei-tu sports”-ként ejtenék angolul vagy „ka-tsvai chports”-ként németül. Ez a kiejtésbeli különbség azt jelenti, hogy bár van fonetikai hasonlóság a két azonos szó („sports”) között, a védjegyek között fonetikai hasonlóságot egyedül ilyen alapon nem lehet megállapítani. Emellett a GCEU azt is megállapította, hogy a védjegyek általános felbecsülésekor a „sport” kifejezés egy sajátos szó, és hangzásilag nem lehet a „K” mássalhangzóval kapcsolni.

A fentiekből egyértelműen levonható többek között az a következtetés, hogy a GCEU egy védjegy egyéni jellegének megállapításakor előnyben részesíti, ha az tartalmaz egy olyan figuratív stilizált elemet, amely emlékeztet az ábécé egy betűjére, ha ez az elem gyengébb megkülönböztető képességű szóhoz kapcsolódik.

C) A GCEU helybenhagyta a BPHH Fellebbezési Tanácsának azt a döntését, amelyben összetévesztés valószínűségét állapította meg a BABILU közösségi védjegy és a korábban lajstromozott BABIDU közösségi védjegy között, ahol mindkét védjegy hirdetési szolgáltatásokra volt lajstromozva.

Az ügy előzménye, hogy egy *Ullrich* nevű vállalkozó a 35. áruosztályban hirdetési szolgáltatásokra lajstromoztatta a BABILU közösségi védjegyet. A *Punt-Nou* felszólalt a védjegy ellen saját korábbi BABIDU közösségi védjegye alapján, amelyet szintén a 35. áruosztályban lajstromoztak. A BPHH helyt adott a felszólalásnak. Az ezt követően benyújtott fellebbezést a BPHH tanácsa elutasította, mert megállapította, hogy a védjegyek azonos szolgáltatásokra vonatkoznak és hasonlóak, ami összetévesztés valószínűségét okozhatja. A döntés ellen *Ullrich* a GCEU-nál nyújtott be fellebbezést.

A GCEU döntése megállapította, hogy a két védjegy között nagyfokú vizuális és hangzási hasonlóság áll fenn, mert csak az ötödik betűjükben különböznek. Minthogy egyik védjegynek sincs jelentése, nem lehet azokat fogalmilag összehasonlítani. A vonatkozó fogyasztóközönségnek csak nagyon csekély hányada lenne képes megérteni a „babilu” szót mint a „Babilon” szó akkád nyelvű változatát. Hasonlóképpen nagyon kevesen ismernék fel, hogy a „babilu” szó a „csevegni” jelentésű eszperantó „babili” szó felszólító alakja.

Arra a tényre tekintettel, hogy a két védjegy szolgáltatásai azonosak, nagyfokú a hasonlóságuk, és a korábbi védjegy rendes megkülönböztetőképességgel rendelkezik, a GCEU arra a következtetésre jutott, hogy a tanács helyesen állapított meg összetévesztési valószínűséget a két védjegy között annak ellenére, hogy a vonatkozó közönség, amely szakemberekből áll, az átlagosnál nagyobb mértékű figyelmet mutat.

Az Európai Unió Bírósága

A) Az Európai Unió Bíróságának (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2012. június 19-én az IP TRANSLATOR-ügyben hozott döntése fordulópontot jelent az Európai Unióban a védjegybejelentések vizsgálata terén, sőt, a BPHH elnöke egy brüsszeli védjegykonferencián földrengéshez hasonlította. Ugyanakkor egyes nemzeti védjegy hivatalokat nem lepett meg, mert gyakorlatuk már összhangban volt ezzel a döntéssel.

A döntés alapvetően a nizzai osztályozási rendszerrel függött össze. Az angol Szabadalmi Ügyvivők Intézete (Chartered Institute of Patent Attorneys, CIPA) és az Egyesült Királyság Szellemtulajdon-védelmi Hivatala közötti vita képezte a kiindulási pontot, amelyben a CIPA az IP TRANSLATOR védjegyet kívánta lajstromoztatni a 41. áruosztályban „oktatás, gyakorlás szolgáltatása, szórakoztatás, sportolás és kulturális tevékenységek” szolgáltatásokra. A hivatal elutasította a bejelentést azzal érvelve, hogy a lajstromoztatni kívánt jel nélkülözi a megkülönböztetőképességet, és fordítási szolgáltatásokra egyértelműen deskriptív, ezért nem lehet védjegynek minősíteni. Bár a bejelentő azt állította, hogy kérelme nem foglalta magában a fordítási szolgáltatásokat, az elővizsgáló elutasította a bejelentést, mert az a 41. áruosztály osztálycímét (azoknak az általános kifejezéseknek a listája, amelyek minden egyes osztályban leírják az illető osztályba tartozó áruk és szolgáltatások típusát) említette. Ebből az elővizsgáló arra következtetett, hogy a bejelentés oltalmat igényel az ebbe az osztályba tartozó valamennyi lehetséges árura és szolgáltatásra. A fordítási szolgáltatások nem

képezik részét a 41. osztály címeinek, de ennek ellenére a nizzai osztályozás 41. osztályába tartoznak.

Ez összhangban van a BPHH kialakult joggyakorlatával, amely mindig úgy tekintette, hogy az áruk és szolgáltatások listájában egy osztály megjelölése az összes lehetséges árut és szolgáltatást felöleli még akkor is, ha annak a konkrét osztálynak csupán a címét igénylik. A BPHH-hoz hasonlóan számos nemzeti védjegyhivatal (például a bolgár, az észt, a finn, a litván, a magyar, az olasz és a román is) hasonló joggyakorlatot folytat abból kiindulva, hogy ha egy bejelentő egy osztálycímet ad meg a bejelentésében, számára az osztályba tartozó összes árura és szolgáltatásra oltalmat kell adni.

Más bíróságok és védjegyhivatalok, így például a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal csupán a konkrétan és világosan meghatározott árukra és szolgáltatásokra biztosít oltalmat, függetlenül attól, hogy a meghatározásban használnak-e osztálycímet.

Az Egyesült Királyság Felsőbírósága (UK High Court of Justice), amelyhez kezdetben az ügy került, a CJEU-hoz fordult annak tisztázása érdekében, hogy az uniós védjegyirányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy elegendő világossággal és pontossággal kell azonosítani azokat az árukat és szolgáltatásokat, amelyekre védjegyoltalmat kérnek. A felsőbíróság azt kérdezte továbbá a CJEU-tól, hogy úgy kell-e értelmezni a védjegyirányelvet, hogy az egy bejelentő számára kizárja az áruk és szolgáltatások azonosításának lehetőségét csupán a nizzai osztályozás osztálycímeire való utalással.

Döntésében a CJEU megállapította, hogy a védjegyirányelvet úgy kell értelmezni, hogy a bejelentőnek azokat az árukat és szolgáltatásokat, amelyekre oltalmat igényel, elegendő világossággal és pontossággal kell azonosítania ahhoz, hogy csupán ezen az alapon lehetővé tegye mind az illetékes hatóságok, mind a versenytársak számára az oltalom tényleges mértékének a meghatározását.

A CJEU továbbá azt is megerősítette, hogy a védjegyirányelv nem zárja ki a nizzai osztályozás osztálycímeinek általános megjelölését az igényelt áruk és szolgáltatások azonosítására. Az ilyen azonosításnak azonban kellően világosnak és pontosnak kell lennie. A CJEU ilyen általános megjelöléseket egyes esetekben (példa megadása nélkül) önmagukban elég világosnak és pontosnak, míg más általános megjelöléseket túl általánosnak talált. Ennek megfelelően az illetékes hatóság feladata, hogy esetről esetre döntse el ezt a kérdést azon áruk és szolgáltatások szerint, amelyekre a bejelentő védjegyoltalmat kért. A CJEU a BPHH jelenlegi gyakorlatát elfogadhatatlannak találta.

E megállapítások eredményeként a CJEU megállapította, hogy annak a bejelentőnek, aki azoknak az áruknak és szolgáltatásoknak az azonosítására, amelyekre oltalmat igényel (a jelen esetben az IP TRANSLATOR lajstromozására vonatkozó kérelem esetében), egy konkrét osztálycím összes általános megjelölését használja, meg kell világosan jelölnie, hogy kérelme az adott osztály ábécélistájából az összes vagy csak egyes árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozik.

A fentieknek megfelelően a BPHH korábbi gyakorlata, amely elfogadott osztálycímeket, és feltételezte, hogy az ilyen kérelem az osztályba tartozó valamennyi árura és szolgáltatásra vonatkozik, meg fog változni. A BPHH 2012. június 20-án ki is adott egy hirdetményt, amelyben közli, hogy azok a védjegybejelentők, akik június 21-én vagy azt követően olyan védjegybejelentést nyújtanak be, amelyben osztálycímet adnak meg az áruk vagy szolgáltatások jellemzésére, nyilatkozatot kötelesek benyújtani, amelyben egyértelműen közlik, hogy a megjelölt osztályba tartozó összes árut és szolgáltatást vagy azoknak csak egy részét kívánják igényelni.

Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a 2012. június 21. előtt lajstromozott olyan közösségi védjegybejelentéseket, amelyek osztálycímeket tartalmaznak, olyanoknak fogja tekinteni, mint amelyek az illető áruosztály abécélistájában felsorolt összes árura vagy szolgáltatásra vonatkoznak. Ez alól kivételt képeznek azok a bejelentések, amelyekben a bejelentő közli, hogy az adott osztálynak csupán egyes megjelölt áruira vagy szolgáltatásaira vonatkozik a bejelentés.

B) A CJEU 2013. április 16-án elutasította az Olaszország és Spanyolország által benyújtott keresetet, amelyben e két ország megtámadta az egységes szabadalmi oltalom alapjául szolgáló megerősített együttműködést. Az alábbiakban röviden ismertetjük a CJEU ítéletének fontosabb pontjait.

A megtámadott határozat és a CJEU előtti eljárás ismertetése után az ítélet a keresetekre tér rá olyan módon, hogy először a felek érveit, majd a CJEU álláspontját közli.

A keresetek kapcsán a CJEU kitér arra, hogy a két keresetet egyesítette, és az azok alá támasztása érdekében hivatkozott érveket az alábbi módon csoportosította: (i) az Európai Unió Tanácsa (a továbbiakban: Tanács) hatáskörének hiánya a szóban forgó megerősített együttműködés létrehozására; (ii) a Tanács hatáskörrel való visszaélése; (iii) azon feltétel megsértése, amely szerint a megerősített együttműködésre felhatalmazást adó határozatot lehetőségként kell elfogadni; (iv) az Európai Unió Szabályzata (EUSZ) 20. cikke (1) bekezdésének, valamint az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 118., 326. és 327. cikkének a megsértése; (v) az Unió bírósági rendszerének a megsértése. Az alábbiakban ebben a sorrendben fogjuk tárgyalni a felek érveit és a CJEU álláspontját.

Ad (i)

A felek állítása szerint a szellemi tulajdon-jogok egységes oltalmának létrehozására vonatkozó terület nem tartozik az Unió kizárólagos hatáskörébe. A Tanács tehát nem rendelkezik hatáskörrel a megerősített együttműködésre vonatkozó felhatalmazás megadására.

A CJEU szerint a megtámadott határozat célja, hogy az egységes szabadalom létrehozásában érdekelt 25 tagállam számára felhatalmazást adjon az EUMSZ 118. cikkében biztosított hatáskörök egymás közötti gyakorlására az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén. Az e cikkben biztosított hatáskörök az EUMSZ 4. cikke (2) bekezdésének értelmében vett megosztott hatáskörökbe tartoznak, következésképpen az EUMSZ 20. cikke (1) bekezdésének értelmében vett nem kizárólagos jellegük van. Ebből következik, hogy a

Tanács szóban forgó, a megerősített együttműködés létrehozására vonatkozó hatáskörének hiányára alapított jogalapot el kell utasítani.

Ad (ii)

A felek emlékeztetnek arra, hogy minden megerősített együttműködésnek hozzá kell járulnia az integráció folyamatához. Ezzel szemben a megerősített együttműködésre irányuló eljárást a jelen esetben arra használták fel, hogy távol tartsanak tagállamokat a tárgyalástól, és megkerüljék az egyhangúságra vonatkozó követelményt.

Ezzel szemben a CJEU szerint a Spanyol Királyság és az Olasz Köztársaság azért nem vesz részt a megerősített együttműködésben, mert azt visszautasították, és nem azért, mert abból kizárták őket. A megerősített együttműködés ugyanis olyan eljárás, amely lehetővé teszi a blokkoló kisebbségből eredő problémák áthidalását. Így tehát megalapozatlan a Tanács hatáskörrel való visszaélésére vonatkozó állítás.

Ad (iii)

A felperesek szerint a jelen esetben nem merítették ki a valamennyi tagállam között az egységes szabadalmi oltalom nyelvhasználati rendjére vonatkozó tárgyalási lehetőségeket, és ezzel figyelmen kívül hagyták azt a feltételt, hogy a megerősített együttműködésre felhatalmazást adó határozatot csak végső lehetőségként kell elfogadni.

A CJEU álláspontja szerint a „végső lehetőségként” kifejezésből következik, hogy csak azok a helyzetek vezethetnek a megerősített együttműködésre felhatalmazást adó határozat elfogadásához, amelyeket az ilyen szabályozás belátható időn belüli elfogadásának a lehetetlensége jellemez. A CJEU-nak tehát azt kell vizsgálnia, hogy a Tanács gondosan és pártatlanul vizsgálta-e az erre a kérdésre vonatkozó tényeket. Márpedig a Tanács helytállóan vette figyelembe azt, hogy az egységes szabadalmi oltalom uniós szinten történő létrehozására kezdeményezett jogalkotási folyamat 2000-ben kezdődött, és az azóta eltelt igen hosszú időre tekintettel a megerősített együttműködésre felhatalmazást adó határozatot végső lehetőségként kell elfogadni.

Ad (iv)

A felperesek szerint a Tanács tévesen ítélte meg, hogy a szóban forgó megerősített együttműködés az EUSZ 20. cikk (1) bekezdésében foglalt célkitűzéseket követi a jelenlegi helyzethez képest nagyobb fokú integrációt hozva létre. A felperesek arra hivatkoznak, hogy bizonyos szintű egység fennáll, mert mindegyik tagállam szabályozása megfelel az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) rendelkezéseinek, és az Uniónak csak egy részére kiterjedő egységes szabadalmi oltalom létrehozása veszélyeztetné ezt az egységet, és nem javítaná azt.

A CJEU álláspontja szerint az ESZE szabályainak megfelelően adott európai szabadalmak nem nyújtanak egységes oltalmat az ezen egyezményben részes államokban, hanem azokban csak olyan oltalmat biztosítanak, amelynek terjedelmét a nemzeti jog határozza meg, ellentétben a tervezett egységes szabadalmi oltalommal, amely a megerősített együttműködésben részt vevő valamennyi tagállam területén egységes oltalmat biztosítana.

A továbbiak során a CJEU részletesen kifejti, hogy az egységes szabadalmi oltalom létrehozása nem ütközik sem az EUSZ 20. cikkének (1) bekezdésébe, sem az EUMSZ 118., 326. és 327. cikkébe. Itt a CJEU külön hangsúlyozza, hogy noha a megerősített együttműködés nem eredményezi olyan intézkedések elfogadását, amelyek megakadályozzák az abban részt nem vevő tagállamokat hatásköreik és jogaik gyakorlásában, valamint kötelességeik ellátásában, ezen együttműködés résztvevői megállapíthatnak olyan szabályokat, amelyekkel e részt nem vevő tagállamok nem értenének egyet, ha részt vennének az együttműködésben.

Ad (v)

A felperesek szerint a Tanács megsértette az Unió bírósági rendszerét azáltal, hogy anélkül adott felhatalmazást a megerősített együttműködésre, hogy megjelölte volna, milyen bírósági rendszert tervezett.

A CJEU szerint a Tanács nem volt köteles a megtámadott határozatban további információkat szolgáltatni arról a tartalomról, amellyel a szóban forgó megerősített együttműködés résztvevői által elfogadandó rendszer rendelkezni fog. E határozatnak ugyanis kizárólag az volt a célja, hogy a kérelmező tagállamok számára felhatalmazást adjon ennek az együttműködésnek a megkezdésére.

Ezután az ítélet megállapítja, hogy a CJEU a felperesek által keresetük alátámasztására felhozott egyik jogalaphoz sem adott helyet, ezért a kereseteket el kell utasítani.

Végül a CJEU a költségek kérdésében úgy döntött, hogy a felperesek a saját költségeiken felül közösen viselik az Európai Unió Tanácsa részéről felmerült költségeket.

C) A CJEU 2013. február 21-i döntésével megállapította, hogy egy későbbi ütköző védjegy lajstromozása közösségi védjegyként nem jelent bitorlással szembeni védelmet.

Mostanáig a spanyol törvény szerint egy később lajstromozott védjegy birtokosa teljes védelmet élvezett (kivéve a rosszhiszeműség esetét) olyan bitorlási keresettel szemben, amelyet korábbi védjegy alapján indítottak, amíg a későbbi lajstromozást nem érvénytelenítették. A CJEU ugyanezzel a kérdéssel foglalkozott egy évvel korábban a mintatörvény alapján (C-488/10 számú Celaya-ügy), és most ugyanaz az elsőfokú Alicantei Kereskedelmi Bíróság (AKB) hasonló kérdést tett fel a védjegy törvény kapcsán.

Az AKB egy védjegybitorlási ügyben felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntésre a következő kérdést tette fel a CJEU-nak.

Egy közösségi védjegy által nyújtott kizárólagos jog bitorlási eljárásában e jog harmadik felek által való használatának meggátolására vonatkozó jog a Tanácsi Rendelet 9(1) cikke szerint kiterjed-e bármely harmadik személyre, aki olyan jelzést használ, amely összetévesztés veszélyét foglalja magában (mert hasonlít a közösségi védjegyhez, és a szolgáltatások vagy áruk hasonlóak), vagy ellenkezőleg, egy olyan harmadik személy, aki használja ezt az (összetéveszthető) védjegyet, amelyet az ő nevében közösségi védjegyként lajstromoztak, ki van-e zárva addig, amíg ezt a későbbi védjegy lajstromozást érvénytelennek nem nyilvánították?

A CJEU döntésében a Celaya-ügyben hozott döntését követve a következő választ adta:

A Tanács 207/2009 sz., 2009. február 26-án kelt, a közösségi védjegyekről hozott rendeletének 9(1) cikkét úgy kell értelmezni, hogy egy közösségi védjegy tulajdonosának az a kizárólagossági joga, amellyel a kereskedelmi forgalomban minden harmadik felet eltílt-hat a védjegyéhez hasonló vagy azzal azonos védjegyek használatától, kiterjed egy később lajstromozott kereskedelmi védjegy harmadik fél tulajdonosára anélkül, hogy szükség lenne ennek az utóbbi védjegynek a korábbi érvénytelenné nyilvánítására.

Franciaország

A Toulouse-i Fellebbezési Bíróság (Cour d'appel de Toulouse) 2008. május 28-i megfellebbezett döntése megállapította, hogy a 9 107 639 számú, fizetési rendszerre vonatkozó francia szabadalom tulajdonosa az S. vállalat. Ezután az O. vállalat európai szabadalmat kapott egy „Hitelkártyarendszer és eljárás” című szabadalomra. Erre a szabadalomra a G. vállalat „e-carte bleue” online fizetési szolgáltatás keretében allicencet kapott. Az S. vállalat szabadalombitorlásért beperelte a G. vállalatot.

Az S. vállalat különösen azt kifogásolta a fellebbezési bíróság döntésében, hogy az megsemmisítette a 9 107 639 számú francia szabadalom 1. és 7. igénypontját. Az S. vállalat előadta, hogy bár az üzleti tevékenységekre vonatkozó eljárások mint olyanok nem szabadalmazhatók, az ilyen eljárások műszaki alkalmazása azonban oltalmazható szabadalommal. A fellebbezési bíróság szerint az S. vállalat szabadalma arra korlátozódik, hogy alapelveket állít fel anélkül, hogy a találmány megvalósításához szükséges műszaki eszközöket megadná. A fellebbezési bíróság nem válaszolt az S. vállalatnak azokra az érveire, hogy a szabadalomban meg vannak adva az alkalmazandó műszaki eszközök, nevezetesen egy kártya egyértelműen meghatározott jellemzőkkel, online kommunikációs eszközök, egy számoló-és vezérlőegység, egy funkcionális feldolgozó szekvencia a tranzakciókhoz, valamint vevő és elutasító jelek. Ezzel a fellebbezési bíróság megsértette a francia polgári eljárási törvény 455. cikkét.

A Legfelsőbb Bíróság (Cour de cassation) azonban megállapította, hogy a fellebbezési bíróság döntésében leszögezte, hogy a szabadalomban megnevezték ugyan a várható eredményeket, de semmiképpen sem világították meg azok elérési módját. Így csupán alapelveket nyilváníttak ki anélkül, hogy megadták volna a találmány kivitelezéséhez szükséges műszaki eszközöket. A fellebbezési bíróság döntése megállapította továbbá, hogy a leírás nem több, mint a célzott műveletek elvégzéséhez általánosan szükséges műveletek listája, és hogy ezeknek a logikus korlátozásoknak az elektronikus megoldására tekintettel minden rendszerfejlesztőnek egy adatbankot kellene használnia, amely dublettek nélkül tartalmazná egy táblázatban a vevők listáját. A fentiekre és különösen arra a tényre tekintettel, hogy a felperes (az S. vállalat) beadványaiban elmulasztotta igényelni online kommunikációs eszközök vagy egy számító és ellenőrző egység alkalmazását, a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a fellebbezési bíróság valójában válaszolt az állítólag figyelmen kívül hagyott kérel-

mekre, és alapvetően nem zárta ki egy műszaki alkalmazás szabadalmazhatóságát, hanem rámutatott, hogy a kérdéses esetben elmaradt az ilyen vonatkozású kérelem. Ezért megalapozott volt a fellebbezési bíróságnak az a döntése, hogy a megtámadott igénypontokat semmisnek találta.

Hongkong

Abból a célból, hogy Hongkongot innovációs és technológiai központtá alakítsák, a hongkongi adminisztráció 2011-ben elkezdte a szabadalmi rendszer alapvető felülvizsgálatát, és konzultációs tanulmányt adott ki, amelyben felhívta az érdekelt szakembereket, hogy tegyenek megjegyzéseket és nyújtsanak be javaslatokat. Később a Kereskedelmi és Gazdasági Fejlesztési Minisztérium kinevezett egy Szabadalmi Rendszert Felülvizsgáló Tanácsadó Bizottságot annak megfontolására, hogy hogyan lehetne a legjobban megvalósítani a javasolt változtatásokat.

A bizottság 2013. február 7-én jelentést tett közzé, amely a következő fő javaslatokat tartalmazta.

- Be kell vezetni egy eredeti szabadalmat engedélyező (Original Grant Patent, OGP) rendszert érdemi vizsgálattal, amely a kezdeti szakaszban ki van adva egyéb szabadalmi hivataloknak, fokozatosan kiépítve egy hazai érdemi szabadalmi vizsgálókapacitást a jelenlegi újlalajstromozási rendszer megtartása és a jelenlegi kijelölt szabadalmi hivatalok körének bővítése nélkül.

- A rövid oltalmi idejű szabadalmi rendszer megtartását finomításokkal.

- Teljesen fejlett szabadalmi ügyvivői szolgáltatások fokozatos kifejlesztését, időközben átmeneti rendszabályok bevezetésével.

Ugyancsak 2013. február 7-én a kormányzat bejelentette, hogy elfogadják a bizottság javaslatait a hongkongi szabadalmi rendszer kifejlesztése és Hongkong gazdasági fejlesztése érdekében.

Jelenleg Hongkongban kétféle szabadalomtípust engedélyeznek: az átlagos (standard) szabadalmat és a rövid oltalmi idejű (short term) szabadalmat.

A standard szabadalmat 20 év oltalmi idővel engedélyezik újlalajstromozási rendszerben, amely a következő három kijelölt szabadalmi hivatalon nyugszik:

- a Kínai Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal,
- az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala és
- az Európai Szabadalmi Hivatal (az Egyesült Királyságot megjelölő európai szabadalmak).

Az újlalajstromozó rendszer keretében nem végeznek érdemi elővizsgálatot.

Arról, hogy Hongkongban bevezessék az OGP-rendszert, élénk vita folyt, és eltérő nézetek alakultak ki. Akik ezt a megoldást támogatták, azt hangoztatták, hogy így kisebb költséggel lehetne szabadalmi oltalmat kapni, és ez a rendszer fokozná az innovációt. Az

ellenzők kétségbe vonták, hogy Hongkongban szükség lenne egy OGP-rendszerre, különös tekintettel arra, hogy a jelenlegi újralajstromozó rendszer költséghatékony, míg az OGP-rendszer költségeit a felhasználóknak kellene fizetniük.

A konzultáció során az is kiderült, hogy a válaszolók többsége az újralajstromozó rendszer megtartása mellett szavazott, tekintet nélkül az OGP-rendszer bevezetésére. A tanácsadó bizottság a különböző érdekek egyensúlyának megteremtése érdekében azt javasolta, hogy tartsák meg a jelenlegi újralajstromozó rendszert a megjelölt hivatalok körének bővítése nélkül, és vezessék be az OGP-rendszert az érdemi vizsgálatot kezdetben más szabadalmi hivatalokra ruházva, és fokozatosan kialakítva a saját vizsgálo kapacitását.

A rövid – 8 év – oltalmi idejű szabadalmi rendszert 1997-ben vezették be, és az ilyen szabadalmakat érdemi vizsgálat nélkül engedélyezik. A Bizottság ennek a rendszernek a megtartását javasolta, de bizonyos finomításokkal. Így a bitorlási eljárás megkezdésének előfeltételéül szabták, hogy az ilyen szabadalom tulajdonosának a bitorlási eljárás megindítása előtt el kell végeztetnie a szabadalom újdonságvizsgálatát.

A szabadalmi ügyvivői szolgáltatások fejlesztése érdekében a bizottság fokozatos rendszabályok bevezetését javasolta a már működő szabadalmi ügyvivői irodák megtartásával és helyi szabadalmi ügyvivői foglalkozás kiépítésével, valamint a „szabadalmi ügyvivői” cím törvényes ellenőrzésével.

A tanácsadó bizottság javaslatait a 2013. év második és harmadik negyedében tervezik bevezetni.

India

A) India kormánya 2013. április 8-án letétbe helyezte a Madridi Jegyzőkönyvhöz való csatlakozás okmányát. Ez a nemzetközi védjegy-lajstromozási rendszer 2013. július 8-án lépett Indiában hatályba.

India a 90. a Madridi Jegyzőkönyvhöz csatlakozó országok sorában.

B) India Legfelsőbb Bírósága 2013. április 1-jén egy határhátnak tekinthető ítéletben elutasította a svájci gyógyszeróriás *Novartis AG* (Novartis) fellebbezését a rákellenes Glivec gyógyszerre vonatkozó szabadalmi bejelentésének elutasítása ellen. A döntést indiai szakemberek a hazai egészségügy helyes irányban tett lépéseként üdvözölték, míg a nemzetközi üzleti közösség azt az innováció és a beruházás szempontjából károsnak minősítette.

Az ügy előzménye, hogy Indiában 2005 előtt szabadalmi oltalmat csak eljárásokra lehetett kapni. 2005-ben a szabadalmi oltalmat visszamenőleges hatállyal kiterjesztették a termékoltalom engedélyezésére is, és így India teljesíteni tudta a TRIPS-megállapodásban foglalt kötelezettségeit. A törvénymódosítást a multinacionális cégek olyan rendszabályként üdvözölték, amely fékezi a generikusgyógyszer-gyártókat a multinacionális cégek által szabadalmaztatott gyógyszerek alacsony árú változatainak gyártásában.

A Novartis 1997-ben nyújtott be szabadalmi bejelentést a Glivecre. A bejelentést a szabadalmi törvény változása után, 2005-ben vették figyelembe. 2006-ban az Indiai Szabadalmi Hivatal úgy döntött, hogy a bejelentés tárgyát képező gyógyszer nem volt lényegileg eltérő egy olyantól, amelyre már szabadalmakat adtak az Amerikai Egyesült Államokban és Európában, és hogy a hatóanyagot képező imatinib-mezilát egy ismert vegyület volt a Glivec kifejlesztése előtt; ezért nem felelt meg a szabadalmazáshoz szükséges újdonságvizsgálati próbán. A Novartis ezzel szemben azt állította, hogy az imatinib-mezilát egy új, bétakristályos alakját fejlesztette ki, amely szabadalmazható. Bejelentésének elutasítása után a Novartis 2009-ben a Szellemi Tulajdoni Fellebbezési Tanácsánál (Intellectual Property Appellate Board, IPAB) fellebbezett, majd fellebbezésének elutasítása után a Legfelsőbb Bíróságnál nyújtott be újabb fellebbezést.

112 oldalas ítéletében az különböző tényezőket vett figyelembe, amelyek döntéséhez vezettek. Ezek közül az alábbiakat nevezzük meg.

- Szükség van egyensúly létrehozására a tudományban és technológiában a kutatás és a fejlesztés előmozdítása és a magánmonopóliumok minimális szinten tartása között.

- Indiában szükség van a szabadalmi jog olyan fejlesztésére, amely minimális mértékre csökkenti a kizárólagossági joggal való visszaélést.

- A hazai gyógyszeripar fejlődésének magas mértéke a multinacionális vállalatokéhoz képest az indiai szabadalmi törvény 2005. évi változása előtt.

- India hírneve a „világ gyógyszertára”-ként – magas minőségű tömeggyógyszerek előállítója alacsony áron.

- A TRIPS-megállapodás rendelkezései.

- A dohai nyilatkozat a TRIPS-ről és a közegészségügyről, amely figyelembe vette a szellemi tulajdon-védelem hatását az árakra és azok közegészségügyre gyakorolt hatására, ami lehetővé tette a tagállamokban a szabadalmi jogok közegészségügyre tekintettel való korlátozását.

- A Novartis által benyújtott szabadalmi bejelentésben a Glivecre vonatkozó műszaki adatok.

- A Novartis által forgalmazott gyógyszer ára (közelítőleg 1700 USD) és a forgalmazott generikus gyógyszer ára (közelítőleg 200 USD) közötti különbség.

A Legfelsőbb Bíróság döntése egyúttal az indiai kormány felhívása reformok bevezetésére az egészségügyben, a biztosításban és a gyógyszerek árának kialakításában.

A Novartis fellebbezésének elbírálásakor a bíróságnak elsősorban a szabadalmi törvény 3(d) cikkét kellett értelmeznie. Ez a törvénycikk azt mondja ki, hogy egy ismert anyag új alakjának a felfedezése, ha nem eredményezi az ismert anyag hatékonyságának a növekedését, a törvény szempontjából nem jelent találmányt. A tárgyalt törvénycikk azt is kifejti, hogy egy ismert anyag származékait ugyanazon anyagnak kell tekinteni, hacsak tulajdonságaik eltérése nem eredményez jelentős hatásbeli különbséget.

A törvény 3(d) cikke azt célozza, hogy megakadályozzák egy szabadalom élettartamának meghosszabbítását olyan kisebb változtatásokkal, amelyek nem szükségszerűen növelik meg az eredetileg szabadalmazott termék hasznosságát.

A „hasznosság” jelentésének tárgyalásakor a Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy egy gyógyszer hasznossági próbája a 3(d) cikk értelmében azt kívánja, hogy az anyag gyógyászati hatékonyságát szigorúan és szorosan ítélik meg. Megállapították, hogy az imatinib-mezilát bétakristályos alakjának fizikai-kémiai tulajdonságai, amelyek megkülönböztették az imatinib-meziláttól, nem befolyásolták a gyógyászati hatékonyságot.

A Legfelsőbb Bíróság azt is vizsgálta, hogy a korábban az Amerikai Egyesült Államokban engedélyezett szabadalom (a „Zimmerman-szabadalom”) tartalmazott-e imatinib-mezilátot, és megállapította, hogy ezt a szabadalmat alapul véve az indiai bejelentésben igényelt vegyület nem volt új. Emellett az imatinib-mezilát bétakristályos alakja nem rendelkezik olyan gyógyászati tulajdonságokkal, amelyeket a szabad imatinib-bázis ne mutatott volna. Ezért mindkét vegyület ismert volt ismert hatással.

A Legfelsőbb Bíróság elismerte, hogy az indiai törvénynek egyensúlyt kell tartania a TRIPS-megállapodás alapján vállalt kötelezettségei és az indiai közegészségügy javítására irányuló kötelezettsége között.

A fentiek alapján a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az imatinib-mezilát bétakristályos alakja nem felel meg sem a törvény által megkívánt találmányi próbának, sem a szabadalmazási követelményeknek. Ezért elutasította a Novartis fellebbezését.

Itt említjük meg, hogy az Indiai Szabadalmi Hivatal 2012 márciusában az indiai Natco gyógyszergyártó cég számára kényszerengedélyt adott a Bayer Nexavar nevű rákellenes gyógyszerének gyártására (lásd alább).

C) Az Indiai Szabadalmi Hivatal elnöke 2012 márciusában az indiai szabadalmi törvény 92. cikke alapján az indiai generikusgyógyszer-gyártó *Natcónak* kényszerengedélyt adott a Bayer Nexavar (sorafenib) nevű máj- és veserák elleni gyógyszerének gyártására. Indiában ez az első kényszerengedély.

A hivatal elnöke nem kizárólagos használati engedélyt adott a *Natcónak* a Nexavar generikus változatának árusítására 2020-ig, amikor a Bayer szabadalma lejár. A kényszerengedély szerint a Natco betegenként és hónaponként legfeljebb 175 USD-t kérhet a gyógyszerért, és a Bayernek 6% royalty-t köteles fizetni.

A Bayer 2012 szeptemberében nyújtott be fellebbezést a Szellemi Tulajdon Fellebbezési Tanácsánál. Az 2013 januárjában tartott tárgyalást, és március 4-én elutasította a Bayer fellebbezését, azonban a royalty mértékét 1%-kal növelte.

A tanács szerint a Natco 8800 rúpiáért (175 USD) adhatja el egy páciensnek a Nexavar egyhavi dózisát. A Bayer ugyanezért az adagért 280 000 rúpiát (5500 USD) kért.

A Bayer szóvivője, Christian Hartel egy sajtótájékoztatón közölte, hogy cége messzemenően nem ért egyet a döntéssel, és megerősítette, hogy fellebbezést fognak benyújtani a mumbai Felsőbíróságnál (High Court), majd hozzátette: „Az indiai egészségügyi rendszer-

rel szembeni kihívásoknak gyakorlatilag alig van vagy semmilyen közük sincs a gyógyszertermékek szabadalmaihoz, mert a legfontosabb gyógyszerek indiai listáján szereplő termékek nincsenek szabadalmazva. A Szellemi Tulajdon Fellebbezési Tanácsának döntése gyengíti a nemzetközi szabadalmi rendszert és veszélyezteti a gyógyszerkutatókat.”

Izrael

Az *Unipharm* kétségbe vonta a *Neurim* 103 411 számú izraeli szabadalma alapján adott oltalmi idő-hosszabbítás érvényességét. A szabadalom egy melatoninon alapuló, alvási rendellenesség ellen használható gyógyszerre vonatkozott.

Az ügy háttere, hogy a *Neurim* kifejlesztett egy gyógyszert alvási rendellenesség kezelésére, amelyet *Circadin* néven forgalmazott. Az Egyesült Királyság SzellemiTulajdon-védelmi Hivatala (UKIPO) elutasította a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítására irányuló kérelmet, mert a hatóanyagot egy *Regulinnak* nevezett gyógyszerben már használják arra, hogy egy hónappal előbbre vigyék juhok fogamzóképes időszakát.

A *Neurim* az UKIPO döntése ellen az angol bíróságoknál fellebbezett, és végül Jacob bíró az ügyet az Európai Unió Bíróságához (CJEU) terjesztette fel, mert bár a *Circadin* nem volt az aktív hatóanyag első jóváhagyott felhasználása, emberek álmatlanságának kezelése és juhok kezelése a fogamzóképeség előrehozatala céljából nem nevezhető azonosnak, a törvény szándéka az volt, hogy ellenszolgáltatást nyújtson azért a hosszú időért, amire szükség van a forgalombahozatali engedély megadásáig.

Izraelben a szabadalmi törvény lehetővé teszi az oltalmi idő meghosszabbítását a legrövidebb idővel, amit egy olyan országban engedélyeznek, ahol bitorlás nélkül megengedett egy szabadalmazott gyógyszer reprodukálása kísérleti célból. Az UKIPO döntésére tekintettel az Izraeli Szabadalmi Hivatal elutasította a hosszabbítási kérelmet. A CJEU azonban ezután megváltoztatta az UKIPO döntését, és engedélyezte a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítását. Ezért a hivatal döntése ellen a *Neurim* fellebbezett a Jeruzsálemi Kerületi Bíróságnál.

A szabadalom 20 éves oltalmi ideje (meghosszabbítás nélkül) 2012. október 11-én járt le, és miután a bíróság úgy döntött, hogy a hosszabbítás rendben van, a hivatal igazgatója, dr. King 2013. április 11-ig hat hónapos ideiglenes hosszabbítást engedélyezett. A *Neurim* a hosszabbításra irányuló eredeti kérelmet három hónap késéssel nyújtotta ugyan be, de a hivatal előző igazgatója engedélyezte a kérelem figyelembevételét.

Az *Unipharm* háromféle jogi alapon szólalt fel a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítása ellen.

1. Hiányolta a bejelentő tisztességes magatartását, és kétségbe vonta a hosszabbítás jogos voltát.

2. Kétségbe vonta, hogy a kérdéses szabadalmat az izraeli szabadalmi törvény 64a cikke alapján „alapszabadalomnak” lehet tekinteni.

3. Kétségbe vonta, hogy a Circadin az első olyan gyógyszer volt, amely az izraeli szabadalmi törvény 64d cikke szerint megkívánt hatóanyagot tartalmazta.

Dr. King az alábbi módon bírálta el az Unipharm kifogását.

Ad 1. A szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítását a szabadalmas *ex parte* eljárásban kérte. Az Unipharm azzal érvelt, hogy a Neurim visszatartott lényeges információt. A hivatal elnöke azonban nem találta az Unipharm indokait kellően megalapozottnak az oltalmi idő hosszabbítására vonatkozó kérelem érvénytelenítéséhez.

A Regulinnal kapcsolatban az volt a szabadalmas álláspontja, hogy az korábban nem hivatalos gyógyszerként, vagyis nem orvosi felhasználásra kapott forgalmazási engedélyt, és így nem gátolhatta a hosszabbítási kérelmet.

Az Unipharm szerint a melatonin már korábban hozzáférhető volt alvási rendellenességek kezelésére. A Neurim azonban rámutatott, hogy a melatonin nem volt hivatalosan elismert gyógyszer, hanem csak élelmiszer-kiegészítő. Az Unipharm szerint a Neurimnak tájékoztatnia kellett volna az izraeli elővizsgálat arról, hogy az UKIPO a Regulin korábbi lajstromozása miatt elutasította a Neurim szabadalmi oltalmi idő hosszabbítására irányuló kérelmét. Ezzel kapcsolatban a Neurim azt állította, hogy nem volt tudomása olyan kötelezettségről, amely szerint az Izraeli Szabadalmi Hivatalt tájékoztatnia kellett volna az Egyesült Királyságban történetekről.

A hivatal elnöke szerint nem volt elegendő ok annak bizonyítására, hogy a Neurim eljárása okot adott volna a hosszabbítási kérelem érvénytelenítésére.

Ad 2. Az Unipharm azt állította, hogy a Circadin-szabadalom nem volt „alapszabadalom”, mert egy ismert hatóanyag új felhasználását igényelte, és a jogalkotó Izraelben nem szándékozott oltalmi idő-hosszabbítást engedélyezni ilyen szabadalmakra, hanem csak olyanokra, amelyek új hatóanyagot igényeltek. Ezzel szemben a Neurim azt állította, hogy a 103 411 számú izraeli szabadalom melatonin ellenőrzött felszabadítására vonatkozik, ami megfelel egy alapszabadalom oltalmi körének. Egyébként szerinte a legtöbb úttörő gyógyászati szabadalom alkalmazásokra vonatkozik, nem pedig csupán hatóanyagokra. Az Izraeli Szabadalmi Hivatal elnökét meggyőzte ez az érvelés.

Ad 3. A hivatal elnökének szakértője szerint az „első orvosi jóváhagyás” kifejezés értelmezése alapján ki kellett zárni a nem szabályozott felhasználást egyrésztől, és az állatokon való szabályozott felhasználást másrésztől. A hivatal elnöke úgy döntött, hogy a juhok kezelésére vonatkozó korábbi lajstromozás nem befolyásolta az álmatlanság kezelésére szolgáló Circadin szabadalmazását. Ezért a humán kezelésre szolgáló szabadalmat első szabadalomnak kell tekinteni.

A fentiek alapján az Izraeli Szabadalmi Hivatal elutasította a felszólalást, és 2017. április 22-ig engedélyezte a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítását.

Japán

A) 2011-ben a japán szabadalmi bejelentők sorrendje az engedélyezett szabadalmak alapján a következő volt:

Sorrend	Vállalat	Az engedélyezett szabadalmak száma
1.	Panasonic Corporation	6881
2.	Toyota Motor Corporation	5027
3.	Canon, Inc.	4292
4.	Toshiba Corporation	4042
5.	Mitsubishi Electric Corporation	3902
6.	Sony Corporation	3463
7.	Ricoh Company, Ltd.	3413
8.	Fujitsu	3010
9.	Honda Motor Co, Ltd.	2999
10.	Sharp Corporation	2848

A külföldi bejelentők sorrendje a 2011-ben engedélyezett szabadalmak száma alapján:

Sorrend	Vállalat	Az engedélyezett szabadalmak száma
1.	Samsung Electronics (Dél-Korea)	1303
2.	Microsoft Corporation (USA)	704
3.	Qualcomn, Inc. (USA)	661
4.	Philips Electronics (Hollandia)	629
5.	Robert Bosch (Németország)	629
6.	IBM (USA)	539
7.	General Electric (USA)	511
8.	LG Electronics (Dél-Korea)	434
9.	Thomson Licensing (Franciaország)	410
10.	Ericsson (Svédország)	352

B) A Japán Szellemi Tulajdon Felsőbírósa 2013. február 1-jén döntést hozott a *Sangenic International Ltd.* (Sangenic) v. *Aprica Children's Products* (Aprica) közötti bitorlási ügyben.

A bitorlás tárgyát képező találmány műanyag kazettára vonatkozott, amely beleillik egy tartályba, és így másodpercek alatt darabonként elzárja a kazettában levő pelenkákat. A szabadalmas Sangenic Japánon kívül gyártja az eldobható pelenkatartályokat és kazettákat,

és a termékeket egy japán cégen keresztül árusítja Japánban. Az Aprica hasonló termékeket importál Kínából, és azokat Japánban árusítja.

Korábban az Aprica az eldobható pelenkatartályokat és azok kazettáit a Sangenic kizárólagos használati engedélye alapján importálta és árusította. A licencszerződés azonban 2008-ban lejárt, és ezt követően az Aprica továbbra is importált hasonló kazettákat Kínából, és a felhasználók által vásárolt tartályok számára árusította azokat. Ezután a Sangenic új megállapodást kötött a Combival, egy bölcsődei cikkeket gyártó másik japán céggel. A Combi importálja a Sangenic külföldön gyártott eldobható pelenkatartályait és az azokhoz gyártott kazettákat, és Japánban árusítja azokat.

A Sangenic által a Tokiói Kerületi Bíróságnál indított per fellebbezés után a felsőbbírósághoz került, amely a kerületi bíróság által a Sangenic javára megállapított kártérítés összegét hétszeresre, 148 millió JPY-ra emelte.

Bitorlási ügyekben a japán bíróságok a kártérítést a japán szabadalmi törvény 102. cikkének 1. és 2. bekezdése alapján állapítják meg, ha a szabadalmat a szabadalomtulajdonos vette gyakorlatba; egyébként a 102. cikk 3. bekezdését alkalmazzák.

A 102. cikk 1. bekezdése szerint a kártérítést a szabadalmazott termékek egységnyi mennyiségén szerzett haszon és az eladott bitorló termékek számának szorzata alapján állapítják meg. A 102. cikk 2. bekezdése szerint a kártérítés összege egyenlő a bitorló által megkeresett haszonnal. A 102. cikk 3. bekezdése szerint a kártérítés összege egyenlő a megfelelő royaltyk összegével.

A korábbi bírósági döntésekben a 102. cikk 1. és 2. bekezdését csak olyan esetekben alkalmazták, amikor a szabadalom tárgyát a szabadalmas valósította meg. Ettől az alapelvtől a felsőbbíróság ebben az ügyben eltért, megállapítva, hogy a 102. cikk 2. bekezdése alkalmazható olyan esetre, amikor egy szabadalmas haszonra tett volna szert, ha nem történt volna szabadalombitorlás.

A felsőbbíróság a következőket állapította meg.

- A Sangenic a Combival kötött licencmegállapodás alapján árusított Japánban eldobható konténereket.

- Az Aprica bitorló termékeket importált Japánba és árusította ott azokat, ezért megállapítható, hogy nemcsak a Combi, hanem a Sangenic is versenytársa lett az Apricának az eldobható pelenkatartályok piacán Japánban.

- Nyilvánvaló, hogy a Sangenic eldobható tartályainak eladása csökkent annak következtében, hogy az Aprica bitorló termékeket árusított.

A fentiek alapján a felsőbbíróság azt is megállapította, hogy ha az Aprica nem bitorolta volna a Sangenic szabadalmát, a Sangenic az Aprica által eladott termékek számának megfelelő mennyiségű termék eladásából tett volna szert haszonra. Ezért úgy döntött, hogy az Apricának 148 millió JPY kártérítést kell fizetnie a Sangenic számára annak a haszonnak az alapján, amelyre Aprica tett szert a 102. cikk 2. bekezdése szerint, a helyett az összeg helyett, amelyet kizárólagos licenrdíj fejében kapott volna.

C) A Tokiói Felsőbíróóság 2013. március 27-én döntést hozott egy *Apple* és *Samsung* közötti peres ügyben, amelyet a Samsung indított 2011 áprilisában. Ezt megelőzően az Apple érintkezésbe lépett dél-koreai versenytársával, hogy licencszerződést kössön annak egy vezeték nélküli adatátviteli rendszerre vonatkozó szabadalmával kapcsolatban. A bíróság szerint a Samsung nem tartott be egy megállapodást, amely arra kényszerítette volna, hogy a szabadalomra tisztességes, ésszerű és nem diszkriminatív (FRAND) alapon kössön licencszerződést. A Samsung szerint az Apple levele kétségbe vonta szabadalmának érvényességét, és ezért az Apple ajánlata nem volt végleges. A felsőbíróóság szerint a Samsung elmulasztotta bemutatni, hogy hogyan számította ki a javasolt 5%-os royalty-t, amit az Apple túlzónak talált.

A bíróság megállapította, hogy a levél kézhezvételekor a Samsungnak kötelessége lett volna jóhiszeműen tárgyalni az Európai Telekommunikációs Szabványügyi Intézet elvei szerint, különös tekintettel arra, hogy a Samsung különálló perekben alacsonyabb FRAND-licencadási feltételeket szabott. Ezért a bíróság megállapította, hogy a Samsung a szabadalomlombitorlási perben visszaélésen alapuló igényeket támasztott.

A Tokió Kerületi Bíróságnál az Apple és a Samsung között számos egyéb ügy van függőben, amelyeket kedvezően befolyásol a felsőbíróóság Apple javára hozott döntése.

Kína

A) Az Állami Szellemtulajdon-védelmi Hivatal (KSZTH) 2013. március 1-jén a szabadalmi vizsgálatot meggyorsító (Patent Prosecution Highway, PPH), egy évre szóló kísérleti megállapodást kötött az Osztrák Szabadalmi Hivatallal és a Mexikói Iparjogvédelmi Hivatallal. Mindkét megállapodás 2014. február 28-án jár le.

Korábban a kínai hivatal már az alábbi 7 állammal kötött PPH-megállapodást: Amerikai Egyesült Államok, Dánia, Dél-Koreai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal, Finnország, Japán Szabadalmi Hivatal, Német Szabadalmi és Védjegy hivatal és Orosz Szövetségi Szellemi Tulajdoni Szolgálat.

B) Az Állami Szellemtulajdon-védelmi Hivatal elnöke, Tian Lipu bejelentette, hogy olyan tajvani lakosok számára, akik a szárazföldi Kínában leteszik a szabadalmi ügyvivői vizsgát, engedélyezik, hogy a szárazföldi Kínában szabadalmi ügyvivői gyakorlatot folytassanak.

Tajvani jelöltek első csoportja 2011-ben tett ilyen vizsgát Huan tartományban, amely földrajzilag legközelebb esik Tajvanhoz, és azzal kulturális és gazdasági kapcsolatokat épített ki.

A hivatalnál kidolgozás alatt állnak a tajvani szabadalmi ügyvivők foglalkoztatásának részletkérdései. Alapvetően az lesz a feladatuk, hogy tajvani lakosokat képviseljenek Kínában tajvani találmányok kínai szabadalmaztatásával kapcsolatban.

Líbia

A Líbiai Védjegyhivatal 2013. április 1-jén újra a bejelentők rendelkezésére áll kutatási szolgáltatásaival. Új védjegybejelentéseket 2013. május 1-jétől kezdve fogad el.

Líbia és Svájc között mintegy három éven keresztül szüneteltek a diplomáciai kapcsolatok, amelyeket Svájc most újra felvett. Ennek következtében svájci bejelentők is benyújthatnak védjegybejelentéseket a Líbiai Védjegyhivatalnál.

Németország

A) 2013 áprilisában nyilvánosságra hozták a német szabadalmi törvény módosításait, amelyek 2013 októberében fognak hatályba lépni. A módosításoktól azt várják, hogy meg fogják könnyíteni az elővizsgálati eljárást, és hozzá fognak járulni a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalban (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) a bürokrácia csökkentéséhez. Az alábbiakban röviden ismertetjük a legfontosabb változásokat.

a) A felszólalási határidőt a jelenlegi három hónapról kilenc hónapra fogják meghosszabbítani, hogy összhangban legyen az Európai Szabadalmi Hivatal felszólalási határidejével. A hatálybalépés napjától kezdve a közönség is részt vehet a felszólalási eljárások tárgyalásain.

b) A DPMA a kutatási jelentésben a szabadalmazhatóság szempontjából értékelni is fogja a találmányt. Emellett a kutatási jelentésben arra is ki fognak térni, ha a találmányt nem találják egységesnek.

Jelenleg egy harmadik fél is benyújthat kutatási kérelmet. Ez a lehetőség meg fog szűnni, azonban fennmarad a vizsgálati kérelemmel kapcsolatban, amit továbbra is benyújthat harmadik fél is.

c) Németországban az ENSZ bármely nyelvén be lehet nyújtani szabadalmi bejelentést; a német nyelvű fordítást három hónapon belül kell benyújtani. Ez a szabályozás továbbra is megmarad, azonban változnak a fordítás késedelmes benyújtásának a következményei, mert ilyen esetben a bejelentést nem elutasítottak, hanem visszavontnak tekintik, és az újból benyújtott bejelentés megtartja eredeti elsőbbségét.

A francia vagy angol nyelven benyújtott bejelentések esetében jelenleg három hónapon belül kell benyújtani a német fordítást. Ezt a határidőt 12 hónapra hosszabbították meg, ami azzal az előnnyel jár, hogy a DPMA a 12 hónap lejárta előtt kiad egy kutatási jelentést, amelynek ismeretében a bejelentő megalapozottan dönthet arról, hogy kíván-e külföldi bejelentést benyújtani.

d) Szolgálati találmányok esetében ezentúl nem lesz lehetőség a feltalálók megnevezésére a szabadalom megadása után, vagyis a feltalálókat a szabadalom megadásáig meg kell nevezni. Ez a rendelkezés a feltalálók személyi jogait erősíti.

B) A felperes megsemmisítési keresetet indított a 0 862 970 B1 sz. európai szabadalom német része ellen. A megtámadott szabadalom folyadékkal meghajtott emelőkaros fogóké-

szülékre vonatkozott, amelyet forgó kar segítségével munkadarabok megfogására használtak. Az 1. igénypont szerint egy kapcsológombos összekötő mechanizmust használnak arra, hogy egy dugattyúrúd lineáris mozgását átalakítsák a kar forgó mozgásává. A forgatható kar szorító állapotában a dugattyúrúd végén elrendezett görgő kapcsolatba kerül egy, a fogókészülék testébe beiktatott, reakcióerőt felvevő, elkülöníthető lemezzel. Ez a szerkezet a holtjáték elkerülésére szolgál úgy, hogy a kar stabilis módon forgatható, és ezáltal elkerülhető a fogóerő csökkenése.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht, BPG) megsemmisítette a megtámadott szabadalmat a megkülönböztető jellemzőkre vonatkozó feltalálói tevékenység hiánya miatt, tekintettel a legközelebb álló technika állására. Az alperes fellebbezést nyújtott be a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnál (Bundesgerichtshof, BGH), kérve a szabadalom megsemmisítésének visszavonását. Az alperes segédkérelemben kérte, hogy a megtámadott szabadalmat korlátozott alakban tartsák fenn. A segédkérelem kapcsán az alperes bizonyos jellemzőket adott a független 1. igényponthoz, különösen azt, hogy a kapcsolós összekötő mechanizmus egy görgőpárt foglal magában, amely reakcióerőt felfogó két lemezzel áll összeköttetésben, ahol a lemezek a készülék testében elrendezett mélyedéspárba vannak behelyezve.

A BGH megerősítette a BPG azon döntését, hogy a megtámadott szabadalom feltalálói tevékenység hiánya miatt érvénytelen, és elutasította az alperes főkérelmét. A segédkérelemre vonatkozóan a BGH megállapította, hogy az alperes által hozzáadott jellemzők szakember számára kézenfekvők voltak. Ezért a megtámadott szabadalom korlátozott alakját is érvénytelennek nyilvánította.

A szóbeli tárgyaláson a bíróság által kijelölt szakértő megállapította, hogy a hozzáadott jellemzők szerinti szerkezet (a görgők, lemezek és bemélyedések páros elrendezése) műszakilag hátrányos megoldást eredményezne, és emellett a készülék összeállítását bonyolultabbá és költségesebbé tenné. Ezért szakember tartózkodna az ilyen szerkezet kialakításától, habár az mint olyan kézenfekvő volt, és a szakember előnyben részesítene egy olyan szerkezetet, amely egyetlen erőfelfogó lemezzel és két görgővel rendelkezne.

A BGH megállapította, hogy ezek a műszaki és gazdasági hátrányok önmagukban nem tették az igényelt tárgy megkülönböztető jellemzőit nem kézenfekvővé. A BGH érvelése szerint egy igényelt tárgy nélkülözi a feltalálói tevékenységet, ha egy szakembernek oka lenne megfontolni a vonatkozó megkülönböztető jellemzőket, tekintet nélkül arra, hogy ténylegesen megvalósítana-e egy ilyen terméket a szóban forgó szerkezet sajátos és felismerhető hátrányaira tekintettel.

C) Az *Apple* és a *Samsung* számos perben harcol egymással; ezek közül az egyiket a Düsseldorf Felsőfokú Kerületi Bíróság (DFKB) nemrég döntötte el az *Apple* javára.

Az ügy akkor kezdődött, amikor az *Apple* ideiglenes intézkedés elrendelését kérte a *Samsung Galaxy Tab 10.1* táblagépének gyártása, importja vagy eladása ellen Németországban és az Európai Unió teljes területén. Az *Apple* azzal érvelt, hogy a *Samsung* termékei túl

erősen emlékeztetnek az ő eredeti iPad termékeire, és ezzel sértik táblagépekre vonatkozó, 000181607 lajstromszámú közösségi mintáját.

Az Apple keresete egyaránt irányult a Samsung dél-koreai anyavállalata és német leányvállalata ellen. A bíróság megállapította, hogy a Samsung terméke bitorolta az Apple mintajogait, és ideiglenes intézkedést rendelt el az Apple kérésének megfelelően az Európai Unió teljes területére. A döntés nem tartalmazott részleteket a mintatörvény részleteiről, ami jellemző az ideiglenes intézkedés ügyekre.

Ellenkeresetében a Samsung azzal érvelt, hogy a bíróság nem rendelkezett nemzetközi joghatósággal Németországon kívüli tevékenységek vonatkozásában. Továbbá a Samsung kérte a közösségi minta megsemmisítését. Ilyen vonatkozásban a Samsung azt állította, hogy az Apple mintája korábban már ismert volt Stanley Kubrick 1968-ban készült, *Űrodüsszeia 2001* című filmjéből és az 1979-es *The Tomorrow People* című showműsorból. Emellett a Samsung arra is hivatkozott, hogy az Apple mintájának újdonságát a *Knight-Ridder* és a *HP Compact TC 1000* című terméktanulmányok is lerontották. Az *Űrodüsszeia 2001* egy kb. 9 perces klipjében a Samsung szerint két asztronauta évés közben olyan személyi táblagépeket használ, amelyek az Apple mintájához hasonlóan általában derékszőg kiképzésűek uralkodó képernyővel, lapos első és hátsó felülettel és vékony kivitelezéssel.

A Samsung azzal érvelt, hogy nem bitorolta az Apple mintáját, mert az Apple táblagépének fő jellemzőit csupán a műszaki paraméterek diktálták. Azt is állította, hogy saját táblagépének általános benyomása eltérő volt az Apple közösségi mintája által keltett általános benyomástól.

A bíróság a 2002 sz. közösségi mintarendelet 82(1) cikke alapján a Németországban lakó alperes vonatkozásában nemzetközileg illetékesnek nyilvánította magát, megállapítva, hogy ez az illetékesség a rendelet 83(1) cikke szerint az Európai Unió teljes területére kiterjed, és így nemzetközileg illetékes volt a dél-koreai alapú alperes vonatkozásában, míg ez az illetékesség a rendelet 82(5) cikke szerint németországi bitorlási cselekményekre korlátozódik. A bíróság kifejtette, hogy a korlátozás annak a ténynek volt tulajdonítható, hogy a németországi alapú alperes nem volt koreai alapú alperes intézményének tekinthető.

Ennek fényében a bíróság megerősítette az ideiglenes intézkedést, különös tekintettel arra, hogy nézete szerint a közösségi mintát a technika állása nem nyilvánította ki. Az *Űrodüsszeia*-idézetet túl határozatlannak látta ahhoz, hogy konkrét mintát lehessen abból meghatározni, az inkább „első mintaötletként” volt tekinthető. Azt is megállapította, hogy az Apple iPadjének jellegzetességeit nem csupán annak műszaki funkciója diktálta. Ez inkább a minták széles választékának volt tulajdonítható, amelyek különböztek a tárgyalt közösségi mintától. A bíróság megállapította továbbá, hogy a minimalista módon megtervezett lapos felső oldal és az éles sarkokat kerülő doboz mintateljesítményt eredményeztek. Ezért a közösségi minta új és egyéni volt, és a technika állásától eltérő általános benyomást eredményezett.

Az alapfokú düsseldorfi bíróság döntése ellen a Samsung a DFKB-hoz nyújtott be fellebbezést, de ez a bíróság is azt állapította meg, hogy a Samsung táblagépe bitorolta az Apple közösségi mintáját.

A DFKB arra alapozta döntését, hogy az Apple mintáját összehasonlította egy lapos ernyőre vonatkozó mintával (az Ozolin-minta). Kifejtette, hogy bár az Ozolin-minta nem volt újdonságrontó, a tájékozott felhasználó azt számításba vette volna az Apple-minta megítélésakor. A DFKB megállapította, hogy – ismerve a csupán kisebb jellemzőkben eltérő Ozolin-mintát – a tájékozott felhasználó pontosan felmérné az Apple-minta jellemzőit, és így különösen a vázszerkezet alakját venné figyelembe. Ebből a DFKB arra következtetett, hogy a tájékozott felhasználó szerint ez a kiviteli alak lényegesen különbözik az Apple közösségi mintájában igényelt váztól.

A DFKB megerősítette az ideiglenes intézkedést, megállapítva, hogy a Samsung táblagépe a tisztességtelen versenyt tiltó törvény 4(9) cikkébe is ütközött. Ebből a DFKB arra következtetett, hogy a Samsung táblagépe az Apple iPadje jogosulatlan reprodukálásának tekinthető, ami a hírnév tisztességtelen kihasználását jelenti. Ezért a DFKB szerint a Samsung kihasználta az Apple termékének hírnevét és rendkívüli értékelését. Ellentétben az alsófokú bírósággal, a DFKB Németország területére korlátozta a Samsung elleni ideiglenes intézkedést, mert a tisztességtelen versenyt tiltó törvény csupán Németországra érvényes.

D) A Düsseldorf Kerületi Bíróság (DKB), amely Németországban leggyakrabban van igénybe véve szabadalombitorlási ügyekben, egy 2012. november 15-i döntésében meghíúsította egy szabadalombitorló kísérletét egy ideiglenes intézkedés megakadályozására azzal, hogy utalt a bíróság szigorú szabályára, amely szerint ideiglenes intézkedést csak akkor lehet elrendelni, ha biztos a vitatott szabadalom érvényessége.

A döntés egy gyógyászati termékre vonatkozott. Az eredeti anyagot egy kiegészítő oltalmi tanúsítvány 2012 decemberéig védte. A generikusgyógyszer-gyártó alperes vállalat 2011-ben kapott generikus forgalmazási engedélyt. Az alperes 2012 júliusában megsemmisítési keresetet nyújtott be a szabadalom és a kiegészítő oltalmi tanúsítvány ellen, és 2012 augusztusában, tehát jóval a kiegészítő oltalmi tanúsítvány lejárta előtt forgalmazni kezdte generikus gyógyszerét. A szabadalmas közvetlenül azt követően, hogy a bitorlás tudomására jutott, ideiglenes intézkedés elrendelését kérte a DKB-től az alperes ellen.

A DKB-nak mindig az volt az álláspontja, hogy szabadalombitorlási ügyekben ideiglenes intézkedést csak akkor lehet elrendelni, ha mind a bitorlás, mind a szabadalom érvényessége ügyében egyértelműen a szabadalmas javára lehet dönteni. Ideiglenes intézkedési eljárásokban a bíróság nem fogja egyszerűen feltételezni a szabadalom érvényességét csupán azért, mert azt a szabadalmi hivatal megvizsgálta és engedélyezte, hanem saját maga is függetlenül megvizsgálja a szabadalom érvényességét.

Általános szabály szerint egy szabadalmat akkor tekintenek kellően érvényesnek, ha az már túlélte az elsőfokú felszólalási vagy megsemmisítési eljárást. Ettől a követelménytől a bíróságok csak az alábbi esetekben tekintenek el:

- ha az alperes cselekvőven részt vett az engedélyezési eljárásban;
- ha nem kezdeményeztek felszólalási vagy megsemmisítési eljárást, mert a szabadalmat általánosan érvényesnek ismerik el (amit jól ismert használati engedélyes jelenléte bizonyít);
- a jogi érvényesség elleni kifogások nyilvánvalóan megalapozatlanok; vagy
- kivételes körülmények elviselhetetlenné teszik a kérelmező számára, hogy megvárja a felszólalási vagy megvonási eljárás kimenetelét.

A jelen esetben a DKB elfogadott ilyen kivételes körülményeket, és elrendelte a kért ideiglenes intézkedést, az alperest pedig arra kötelezte, hogy hagyja abba a generikus gyógyszer forgalmazását a szabadalom oltalmi idejének lejártáig.

A DKB annak ellenére adott helyt a kérelemnek, hogy a szabadalmat csak nemrég támadták meg megsemmisítési keresettel, és a szabadalmi bíróság döntése nem volt várható rövid időn belül. A DKB ugyanis megállapította, hogy az alperes nyilvánvalóan előre tervezte a piacra lépést, és ezért azt megelőzően kérelmezte a szabadalom megsemmisítését. A megsemmisítési eljárás megindítása röviddel a termékek piacra vitele előtt azt jelezte, hogy az alperes nem volt érdekelt abban, hogy bizonyosságot nyerjen a szabadalom érvényességére felől. Az időzítés inkább azt mutatta, hogy az alperes egyetlen szándéka az volt, hogy megátolja a szabadalmas részéről ideiglenes intézkedés kérelmezését, előnyt élvezve a bíróság szigorú joggyakorlatából. A DKB megállapította, hogy a tárgyalthoz hasonló esetekben, amikor a szabadalmat az összes versenytárs a szabadalom majdnem teljes oltalmi ideje alatt tisztelte, és a szabadalmat csak egy olyan időpontban támadják meg, amikor a megsemmisítési eljárásban a döntést nyilvánvalóan nem hozzák meg a szabadalmi oltalom lejártá előtt, az érvényesség kétségbevonása nem elegendő egy ideiglenes intézkedésre irányuló kérelem elutasításának megalapozásához. Ehhez sokkal komolyabb indokok szükségesek; valójában ilyen esetekben egy ideiglenes intézkedésre irányuló kérelmet csak akkor kell elutasítani, ha kétségtelen a szabadalom érvénytelensége.

E) Az 5. áruosztályban a gyógyászati készítményekre lajstromozott TOBI védjegy tulajdonosa felszólalt a 10. áruosztályban sebészeti és gyógyászati eszközökre lajstromozott TOBYS védjegy ellen. A DPMA elutasította a felszólalást arra hivatkozva, hogy az áruk között nincs hasonlóság, és nem áll fenn az összetévesztés veszélye.

A felszólaló által a BPG-nél benyújtott fellebbezés sem vezetett eredményre. A BPG a felszólaló TOBI védjegyének közepes mértékű megkülönböztetőképességet tulajdonított. Az árukat nem tekintette eltérőeknek, azonban a sebészeti és gyógyászati készülékek és a gyógyászati készítmények kiegészítő termékek, amelyeket manapság gyakran használnak együtt, és – funkcionális kapcsolatuk révén – „távrolról hasonló áruknak” tekinthetők.

A védjegyek hasonlóságának értékelésekor nyilvánvalóvá válik, hogy mindkét védjegy eléggé eltérő hangzású. Mindkettő tartalmazza az azonos „tob-” komponenst, amely azonban egyik védjegyre nézve sem meghatározó, mert a további „-ys”, illetve „-i” komponenssel képez egységet. A végződések nem hagyhatók figyelmen kívül, amikor a két védjegy által

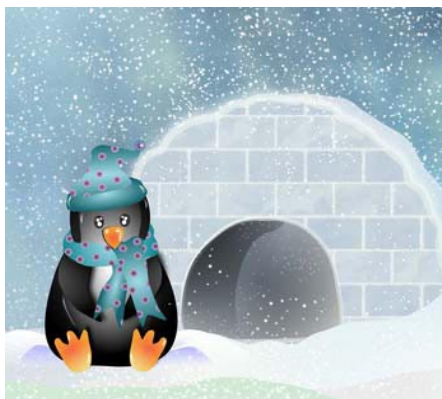
gyakorolt benyomást hasonlítjuk össze. A fiatalabb védjegy megkülönböztető „-ys” betűi világosan eltérnek a felszólaló védjegyének utolsó „-i” betűjétől. Ezért nem áll fenn az összetévesztés veszélye, és a felszólalást el kell utasítani – mondja ki a BPG 2012. szeptember 18-án kelt végzése.

F) A „Stilwelt” (stílusvilág) szót a DPMA-nál többek között papírárukra és írószerekre kívánták lajstromoztatni. A DPMA a bejelentést megkülönböztetőképesség hiánya miatt elutasította. A bejelentő a BPG-nél nyújtott be fellebbezést, amely részben sikeres volt.

Egy szóvédjegynek nincs megkülönböztetőképessége, ha a vásárlók célcsoportja csupán leíró mellékjelentést tud neki tulajdonítani. A lajstromozott védjegy két elemből, a német „Stil” (stílus) és „Welt” (világ) szóból áll. A „Stil” szó egy személy vagy egy kor képét vagy kifejezőmódját írja le, míg a „Welt” szó jelentése „világ, élőhely”, de emellett társszimbólumként is használják elosztási központok megjelölésére (például „irodavidág”, „bútorvilág”). A „könyvek, naptárak, tanítóeszközök és újságok” tartalmuknál fogva egy „stílusvilággal” foglalkoznak, például a művészet vagy a divat területén, úgyhogy a „Stilwelt” szó csupán leíró jellegű ezekkel az árukkal kapcsolatban, és ezekre nézve nem lajstromozható védjegyként megkülönböztetőképesség hiánya miatt.

A „papíráruk és írószerek” áruk vonatkozásában eltérő a helyzet, mert ezekkel kapcsolatban nem zárható ki, hogy a védjegyet a közönség a termék nevéként érti. Ezért ezekkel az árukkal kapcsolatban a STILWELT védjegy nem nélkülözi a megkülönböztetőképességet, és így lajstromozható is – mondja ki a BPG 2012. szeptember 26-án kelt döntése.

G) A DPMA-nál lajstromoztatták az IGLOTEX védjegyet a 30. áruosztályban élelmiszerekre az alábbi grafikus komponenssel együtt, amely egy jégkunyhó előtt álló stilizált pingvint ábrázol hóesésben:

A lajstromozás ellen felszólalt a jól ismert IGLÓ szóvédjegy tulajdonosa, de ezt a felszólalást a DPMA elutasította azzal az érveléssel, hogy a két védjegy között nem áll fenn az összetévesztés veszélye, mert a fiatalabb védjegyet eléggé megkülönbözteti a korábbi védjegytől a „tex” szótag.

A felszólaló fél eredményesen nyújtott be fellebbezést a BPG-nél. A BPG megállapította, hogy a korábbi IGLO védjegy jelentős megkülönböztetőképeséggel rendelkezik, mert nagyobb mértékű a tudatossága, és annak ellenére, hogy közelít a német „Iglu” (eszkimó jégkunyhó) szóhoz, ez nem tekinthető utalásnak az áruk (mélyhűtött élelmiszer) állagára, hanem alkalmas az eredet megjelölésére.

A felszólalás alapját képező IGLO védjegy teljesen átvivődött a kifogásolt védjegybe, és ott az „Iglotex” szó kezdőelemének tűnik. A kifogásolt védjegyet szókomponense jellemzi, míg a hozzá tartozó kép (pingvin, jégkunyhó és hóesés) csak a fagy és a hideg szimbóluma, ezért leíró jellegű a védjegy által jelzett árukra. Arra tekintettel, hogy az IGLO védjegy jól ismert, a hozzá csatlakozó, közönséges „-tex” szövegződés nem befolyásolja az általános benyomást. Ezért fennáll az összetévesztés veszélye, ami miatt a fiatalabb védjegyet törölni kell – mondja ki a BPG 2012. június 15-én kelt döntése.

H) A BGH egy új döntése véget vet egy olyan jogi vitának, amely több mint tíz éven keresztül foglalkoztatta a német bíróságokat. E döntés szerint nem csak a svájci *Lindt & Sprüngli* (Lindt) cukrász cég árusíthat arany csokoládényulakat.

2000-ben a Lindt számos országban, ideértve Németországot is, eredményesen lajstromoztatott egy aranyfóliával bevont ülő húsvéti nyuszt, nyakában vörös szalaggal, háromdimenziós védjegyként:

Azóta a svájci csokoládégyártó bírósági döntésekkel próbálta meggátolni német versenytársát, a *Riegeleint* abban, hogy hasonló aranybevonatú csokoládényulakat árusítson.

A harc most befejeződött a BGH Riegelein javára hozott döntésével.

A BGH-nak a háromdimenziós GOLDEN EASTER BUNNY védjegy oltalmi körével kellett foglalkoznia. Úgy döntött, hogy egy hasonló nyuszi forgalmazását a védjegytulajdonos nem tilthatja meg. Aranybevonatú csokoládényuszikat már évtizedek óta használtak, ami miatt a védjegy oltalmi köre nagyon korlátozott – mondta ki a BGH. Ezért a Lindt és a Riegelein aranyulakai közötti hasonlóságot nem lehet csupán arra a tényre alapozni, hogy mindkettő arannyal bevont ülő csokoládényúl. A BGH döntése összhangban van az Európai Bíróság (Court of Justice of the European Union, CJEU) döntésével, amely kimondta, hogy egy nyakában vörös szalagot viselő arany csokoládényuszt nem lehet közösségi védjegyként

lajstromozni. A CJEU szerint a háromdimenziós minta mentes volt bármilyen megkülönböztető jellemzőtől.

A Lindt jobb eredményeket érhetett volna el, ha igényét nem a háromdimenziós vagy figuratív védjegyre, hanem egy szóvédjegyre, például a „Goldbunny” szóra alapozza, miként ezt nemrég Haribo bizonyította. A Lindt és a Haribo közötti védjegyvitában a Kölni Kerületi Bíróság megállapította, hogy egy szóvédjegy és egy termékalak elvileg ütközhet egymással, és a Haribo javára döntött, megállapítva, hogy a Lindt aranyfóliával bevont medvéje sértette a Haribo GOLDBÄREN (aranymedvék) szóvédjegyét. (Bővebben lásd az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013. júniusi számának 126–127. oldalát.)

Spanyolország

A) Spanyolországban a Legfelsőbb Bíróságot nem lehet harmadik fórumnak tekinteni, mert nem jogosult az eljárásban tényeket felülvizsgálni. Csupán jogi kérdéseket vizsgálhat, vagyis a jog alkalmazását olyan tényekre, amelyeket egy peres bíróság már megállapított. Végső célja, hogy joggyakorlatot alakítson ki és egységesítsen értelmezésre szoruló kérdésekben. Ezért az összetévesztés valószínűségének elemzése egy legfelsőbb bírósági fellebbezésben általában ki van zárva, mert azt ténykérdésnek tekintik. Egy 2013. január 20-án a Legfelsőbb Bíróság által kiadott ítélet kapcsán azonban egy érdekes különvéleményt olvashatunk ilyen vonatkozásban.

A fellebbezés a közösségi védjegyrendelet 9.1.b cikkének – amely a jogtulajdonost feljogosítja arra, hogy megtiltsa olyan egyéb jelek használatát, amelyek saját védjegyével való összetévesztést okozhatnak – lehetséges megsértésére vonatkozott. A fellebbező fél különösen azzal érvelt, hogy téves volt a másodfokú bíróság azon következtetése, hogy nem volt valószínű saját védjegyének a vitatott védjeggyel való összetévesztése. A fellebbező szerint a bíróság eltért az esetjogtól, amely szerint az összetévesztés valószínűségét az összes vonatkozó tényező általános értékelése alapján kell megállapítani.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletében megállapította, hogy a benyújtott fellebbezésnek az a szerepe, hogy kiderítse: helyesen alkalmazták-e az alaptörvényt az ügy tényeire. Az összetévesztés kockázatát fellebbezés esetén csak akkor lehet felülvizsgálni, ha az összetévesztés meglétének meghatározásakor a vizsgált kritériumokat nem vagy nem helyesen alkalmazták. Így elismerte, hogy az összetévesztés valószínűsége meglétének vagy hiányának a meghatározása jogi kérdés, és mint ilyen, a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott fellebbezéssel felülvizsgálható – de csupán bizonyos körülmények között.

A vizsgált esetben a Legfelsőbb Bíróság elutasította a fellebbezést azon az alapon, hogy a fellebbező fél a bírósági tárgyaláson olyan ténykérdést vetett fel, amelynek alapján – kellően értékelve a vonatkozó tényeket az összetévesztés valószínűségének megállapítására – a bíróság úgy döntött, hogy a grafikai és a vizuális különbségek a védjegyek között elég jelentősek ahhoz, hogy az összetévesztést ki lehessen zárni.

A Legfelsőbb Bíróság Tanácsának többségével ellentétben Sancho Gargallo bíró nem értett egyet ezzel a véleménnyel. Azt állította, hogy az összetévesztés megállapításához értéktételre van szükség, amelyet a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott fellebbezés alapján felül lehet vizsgálni, ha azt nem igazították az Európai Bíróságnak (Court of Justice of the European Union, CJEU) és magának a Legfelsőbb Bíróságnak az irányelveihez. Megfontolva az összetévesztés megállapításának jogi irányelveit, a bíró úgy vélte, hogy a megfellebbezett döntés figyelmen kívül hagyta ezeket az értelmezési irányelveket. Ezért a bíró az összetévesztés valószínűségének elemzésére tért át. Szerinte az alsófokú bíróság nem vette figyelembe a nagyfokú hasonlóságot az áruk között, és túlbecsülte azt a tényt, hogy a jelek különböztek betűikben és bizonyos grafikai elemekben. Nézete szerint összetévesztési valószínűséget kellett volna találni. Ezért a bíró véleménye szerint a Legfelsőbb Bíróságnak fenn kellett volna tartania a fellebbezést a közösségi védjegyrendelet 9.1.b cikkének megsértése miatt, miként azt a CJEU értelmezte.

Ez az eltérő szavazás azt tükrözi, hogy bizonytalan a megkülönböztetés a között, amit ténykérdésnek tekintünk – amit nem lehet megfellebbezni, kivéve a nyilvánvaló hibák esetét – és egy értéktétel között, amit az LB felülvizsgálhat.

Bár az összetévesztés valószínűségének a megítélése hagyományosan olyan ténykérdés, amelyet a Legfelsőbb Bíróság nem bírálhat felül, ha az ebben az eltérő szavazásban adott értelmezést szélsőségig visszük, azt is jelenthetné, hogy a gyakorlatban egy Legfelsőbb Bíróságnál benyújtott fellebbezés közelebb van egy olyan harmadfokú döntéshez, amelynél lehetőség van felülbírálni az összetévesztés valószínűségének a tényektől gyakran nehezen elkülöníthető értéktétel alapján való megállapítását.

B) Barcelona Városi Tanácsa kérelmet nyújtott be a Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatalnál a BARCELONA kollektív védjegy lajstromozása iránt mind a 45 áruosztályban. Az hivatalból nem végzett vizsgálatot, és a védjegyet csak akkor utasította el feltétlen lajstromozást kizáró okokra hivatkozva, amikor harmadik érdekelt felek fellebbeztek a védjegy lajstromozása ellen.

A fellebbező felek azt állították, hogy a BARCELONA védjegy nélkülöz minden megkülönböztető jelleget, és egy általánosan használt szó, minthogy legalább 4000 olyan korábbi védjegy van lajstromozva, amely tartalmazza a „Barcelona” kifejezést. Egy kollektív védjegyet arra használnak, hogy azonosítsák vele a védjegytulajdonos társaság tagjainak áruit és szolgáltatásait más vállalatok áruival és szolgáltatásaival szemben. A vizsgált esetben a bejelentő egy nyilvános testület, ezért csak a városi tanács által megjelölt áruk és szolgáltatások különböztethetők meg megjelöletlen áruktól és szolgáltatásoktól. Ez a kollektív védjegy azonban kizárólag a „Barcelona” földrajzi kifejezésből áll minden olyan további adalék és/vagy verbális elem nélkül, amely növelné a megkülönböztetőképességét; így mint egyetlen szóból álló védjegyet a felhasználók és a fogyasztók nehezen fognak fel olyan megjelölésként, amely megkülönbözteti a városi tanács által megjelölt árukat és termékeket az egyéb társaságoktól származóktól. Ezért megkülönböztető jellegének hiánya következtében csupán a vállalat címének vagy postai kódjának jelöléseként fognak fel, nem pedig kollektív

védjegyként. Ez a megjelölés tehát nem szolgálhat a kereskedelemben a városi tanács által megjelölt termékek megkülönböztetésére a megjelölés nélküliektől.

Számos kollektív és bizonylati védjegy van, amelyet közintézmények – ideértve földrajzi kifejezéseket – is birtokolnak; ilyenek az AVILA AUTENTICA (különböző termékekre), a SAL MARINA DE CANARIAS (sóra) vagy a HORCHATA DE CHUFA (egy tejtartalmú valenciai italra). Ezeknek a védjegyeknek azonban három közös jellemzőjük van:

- a földrajzi kifejezést mindig további jellemző elemek kísérik;
- a kollektív védjegy oltalmi köre meghatározott árukra és szolgáltatásokra korlátozódik;
- a felhasználási feltételek mindig világosan meg vannak szabva.

Tekintettel arra, hogy ez a kollektív védjegy kizárólag szóvédjegyből áll, amely általánosan használt földrajzi kifejezést tartalmaz, és nem jelöli meg, hogy milyen sajátos terméket vagy szolgáltatást kíván azonosítani, a hivatal 2013. április 5-i határozata teljes egészében elutasította. A határozatot spanyol bíróságoknál meg lehet támadni.

Svédország

A vizsgált esetben a találmány egy sajátos segédeszközből állt olyan személyek számára, akiknek az olvasás, a helyesírás és a szófelismerés nehézségeket okoz, és akiknek az eszköz a szavak alkatrészeire való különleges elválasztásával segít fonémiás tudatosságuk kifejlesztésében. Ehhez a segédeszköz több kártyajátékot tartalmaz, ahol minden egyes kártya egyik oldalára egy szó van felírva.

A Svéd Szabadalmi Hivatal azzal az indokolással utasította el a bejelentést, hogy az igényelt találmány nem több információadásnál, és mint ilyen nem szabadalmazható. E döntés ellen benyújtott fellebbezésében a bejelentő azzal érvelt, hogy az igényelt találmány egy tanulási segédeszközből áll olyan kártyák sorozatával, amelyek egyik oldalára egy szó van felírva, és a kártyák pedagógiai célokat, nem pedig – miként azt a hivatal állítja – egyszerűen információadást szolgálnak. Álláspontjának megerősítésére a bejelentő egy hasonló találmányon alapuló, „Rendszer játék játszására” című európai szabadalomra hivatkozott, amelyre az Európai Szabadalmi Hivatal 1 007 168 B1 számmal szabadalmat adott.

A Fellebbezési Bíróság nézete szerint az 1. igénypont egy segédeszközhöz vonatkozott, amely „kártyajátékok sorozatából áll, amelyek számos kártyát foglalnak magukban, amelyek mindegyikének egyik oldalára egy szó van felírva”. A „kártyajátékok” és „kártyák” jellemzők, ahogyan a leírás alapján azokat érteni kell, fizikai és így műszaki természetűek. Az összes kártya feliratozása egy szóval szintén műszaki jellegűnek tekintendő. Míg a többi jellemző nem műszaki, és a bíróság szerint nyilvánvalóan nem fejt ki műszaki hatást, az 1. igénypontban meghatározott segédeszköz műszaki jellemzőkkel rendelkezik, úgyhogy el kell ismerni az egésznek a műszaki jellegét, teljesen függetlenül attól, hogy a műszaki jellemzők egy szakember számára a segédeszköznek a technika állásától való elhatárolásakor segítenek-e vagy sem. Ezért az igényelt segédeszközt a Fellebbezési Bíróság az Európai Szabadalmi Egyezmény 52(1) cikke alapján találmányként értékelte.

A segédeszköz műszaki jellemzői azonban nem haladták meg a technika állásából ismert jellemzőket, amelyek szintén egy kártyajátékot írtak le, amelyet arra terveztek és így arra is volt alkalmas, hogy pedagógiai célokra használják, különösen arra, hogy gyermekeknek segítsen az olvasás, a helyesírás és a logikai gondolkodás megtanulásában. Ezért a bejelentést a Fellebbezési Bíróság újdonsághiány miatt elutasította.

Új-Zéland

A) 2012. december 10-én Új-Zélandon új védjegy törvény lépett hatályba. A módosítások fő célja a Madridi Jegyzőkönyv új-zélandi hatálybaléptetése volt. Emellett a védjegyilletékeket is megemelték. Így például a védjegy-bejelentési illeték 100 NZD-ről (kb. 85 USD) 150 NZD-re és a megújítási illeték 250 NZD-ről 350 NZD-re emelkedett.

B) Az InterCity vállalat InterCity távolsági buszjáratokat üzemeltet, és a lajstromozott INTERCITY védjeggyel rendelkezik. Nemrég az InterCity a versenytárs *Nakedbus* ideiglenes intézkedéssel való eltiltását kérte a *Nakedbus* hirdetési vagy üzleti tevékenységében az „intercity” szó és annak változatai használatától.

Keresetében az InterCity előadta, hogy a *Nakedbus* bitorolta lajstromozott védjegyét, és a fogyasztókat félrevezette a két vállalat viszonyával kapcsolatban. Az „inter city” kifejezés használata a *Nakedbus* által sérti az InterCity védjegy jogait azonos vagy hasonló árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban. Az InterCity azt is állította, hogy az „inter city” kifejezés Google-kulcsszóként való használata online hirdetésekben egy szóbeli megállapodás megszegését jelenti a *Nakedbus* által, amelyet 2009 júniusában kötöttek, és amely szerint a *Nakedbus* felhagy az „intercity” kifejezés használatával, és helyette a „city to city (várostól városig)” kifejezést fogja használni.

A *Nakedbus* tagadta ilyen megállapodás megkötését; szerinte csupán arról biztosította az InterCity-t, hogy nem fogja az „inter city” kifejezést használni olyan módon, hogy azzal sértse az INTERCITY védjegyet.

Az állítólagos védjegy bitorlással kapcsolatban az InterCitynek bizonyítania kellett volna, hogy az „inter city” kifejezés *Nakedbus* által történő használata hátrányosan befolyásolta az InterCity védjegyének működését, különösen a védjegynek azt a lényeges funkcióját, hogy garantálja az áruk eredetét a fogyasztók számára. Az InterCity ezt nem tudta bizonyítani.

A bíróság szerint a lajstromozott védjegy egy általánosan leíró jellegű szó volt, amely másodlagos jelentést szerzett, és semmi sem gátolta használatát „városok közötti” elsődleges leíró jelentéssel. A bíróság számára rendelkezésre álló tájékoztatás szerint a közönség tagjai az „inter city” kifejezésnek szintén elsődleges leíró jelentést tulajdonítottak. Ezért nem állt fenn a fogyasztók megtévesztésének a veszélye a szolgáltatások eredetét illetően, és azt sem lehetett állítani, hogy a *Nakedbus* félrevezető vagy megtévesztő viselkedést tanúsított volna. A fentiek miatt a bíróság elutasította az InterCity keresetét.

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY KNOW-HOW VÉDELME KÉRDÉSÉBEN

ISZT-7/2012¹

I. Kiegészítő szakértői bizonyítás elrendelése, tényállás

A bíróság végzésében tájékoztatta az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet, hogy az alperes által 65. sz. beadványában tett észrevételnek megfelelően ismételtén megküldi a per iratait, és kiegészítő szakértői bizonyítást rendelt el. A szakértői testület az iratok tartalmának ismeretében a következők szerint alakítja ki álláspontját.

A megküldött iratokból nem állapítható meg olyan körülmény, amelynek alapján a szakértői véleményben megállapított tényállás módosítása lenne szükséges.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület rögzíti, hogy a jelen kiegészítő szakértői vélemény elkészítése során az alábbi – az eljárás jelen szakaszában megküldött – iratokat vette figyelembe (együttesen értékelve a testület ISZT-21/2011. számú szakértői véleményének² kialakítása során mérlegelt iratokkal):

- A/1: várható forgalomkimutatás;
- A/2: tényleges forgalomkimutatás;
- A/3: A szivarkomplexus és a *Cigars, friends* c. dokumentum;
- A/4: Trafik Magazin II. évfolyam 4. szám, július;
- A/5: Trafik Magazin IV. évfolyam 2. szám, nyár;
- A/6: Trafik Magazin IV. évfolyam 3. szám, ősz;
- A/7–15: Hamu és Gyémánt magazin 2003 és 2005 közötti számai;
- A/16/1: *Szivarozók könyve* c. dokumentum;
- A/16/2: ... *Stílus* c. dokumentum;
- A/17: *Folyamatleírások, vámkérdések a cég életében* c. dokumentum;
- A/18: *Marketing aktivitások* c. dokumentum.

¹ A szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született.

² A szakértői véleményt az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. júniusi számában (p. 144.) ismertettük.

II. A testület álláspontja

A testület megvizsgálta, hogy a bíróság által újonnan csatolt dokumentumok alapján megállapítható-e, hogy az alperes által alkalmazott szivarértékesítési módszer megfelel-e a know-how oltalmához szükséges jogszabályi feltételeknek.

Mivel a csatolt okiratok többségének vonatkozásában a relatív titkosság fennállásának megítélése kézenfekvő – és a további feltételek teljesülése szempontjából is jelentős –, a testület először ilyen szempontból vizsgálta meg a dokumentumokat.

Erre figyelemmel – titkosság hiányában – nem értékelhetők az alperesi know-how vagy nevesítetlen szellemi alkotás meglétét alátámasztó bizonyítékként a Trafik Magazin, illetve a Hamu és Gyémánt magazin A/4–A/15 alatt csatolt számai, hiszen nyilvánosan megjelenő sajtótermékekről van szó.

Az A/1 és A/2 alatt csatolt forgalomkimutatásokkal kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület megállapítja, hogy azok kizárólag az alperes által végzett dohánytermék-értékesítési tevékenység forgalmát tartalmazzák éves bontásban 2003-tól 2007-ig. Ezen dokumentumokból mindössze annyi állapítható meg – hiszen nem hiteles számviteli bizonylatokról van szó –, hogy az alperes a magyar dohánytermékpiacon a hivatkozott időszakban jelen volt, és értékesítési tevékenységet végzett. Nem vonható le azonban következtetés az alperes által alkalmazott értékesítési módszer mibenlétére, és így arra vonatkozóan sem, hogy ez a módszer megfelel-e a know-how, illetőleg a nevesítetlen szellemi alkotások oltalmazhatóságával szemben támasztott jogszabályi követelményeknek (ezeknek a követelményeknek a részletes kifejtése a szakértői véleményben szerepel, így megismétlésük ehelyütt nem szükséges).

Az A/3/1 jelű *A szivarkomplexus* c. dokumentum Sigmund Freud szivarozási szokásairól szóló anekdotát, illetve néhány szivarfajta leírását (jellemzőit, eredetét) tartalmazza, a hozzájuk illő italokra vonatkozó ajánlással. A *Cigars, friends* c. dokumentum a hozzácsatolt azonos szövegű fénymásolat alapján vélhetően a sajtóban vagy egyéb módon nyomtatásban megjelent angol nyelvű leírás az üzletről, annak stílusáról, tartalmazza továbbá három szivarfajta bemutatását. Összességében e két dokumentumról elmondható, hogy a szakértői véleményben megvizsgált *Kis szivarkalauz* és a később elemzendő *Szivarozók könyve* c. kiadványhoz hasonlóan a szivarozás történetéről, kultúrájáról, a szivarozáshoz kapcsolódó szokásokról és az egyes szivarfajták jellemzőiről tartalmaznak információkat, amelyek minden kétséget kizáróan közkinsnek minősülnek, bárki által szabadon hozzáférhetők, így jogi oltalom tárgyát nem képezhetik.

Az alperes A/16/1 jellel csatolta az iratokhoz a *Szivarozók könyve* c. dokumentumot. Ahogyan a szakértői véleményben kifejtésre került, ennek tartalma túlnyomó részben megegyezik a felperes által csatolt *Kis szivarkalauz* c. könyvben található információkkal: mindkettő a szivarfogyasztás történetét, társadalmi háttérét, a szivarozás során követendő etikett sza-

bályaikat mutatja be, így a szakértői testület ismételtén megállapítja, hogy ezek az információk legkésőbb 2004-ben (a *Kis szivarkalauz* kiadásának éve) már a közkinccs részét képezték.

Az A/16/2 szám alatt csatolt dokumentummal összefüggésben az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja a következő. Annak ellenére, hogy a kiadvány második oldalán szereplő „előszó” a dokumentum áttanulmányozását dolgozói részére kötelezettségként határozza meg, és így alapot adhatna a benne foglalt információ korlátozott hozzáférhetőségének megállapítására, a tartalom megvizsgálása során egyértelműen kiderül, hogy a *Szivarozók könyvéhez* és a *Kis szivarkalauzhoz* hasonlóan a szivarozás már ismertett jellemzőit mutatja be: történetét, a szivarkészítés folyamatát, a szivarfogyasztási illetet, ismert személyiségek gondolatait a szivarozásról, valamint a legfontosabb szivartermelő országokat. Erre figyelemmel a szakértői testület megerősíti a szakértői véleményben kialakított azon álláspontját, hogy ez a dokumentum sem igazolja, hogy az alperes által alkalmazott szivarértékesítési módszer kielégíti a know-how vagy a nevesítetlen szellemi alkotások védelméhez szükséges jogszabályi feltételeket.

Az A/17 jellel csatolt *Folyamatleírások, vámkérdések a cég életében* c. dokumentum az 1. fejezet bevezető részében leírtaknak megfelelően egyrészről a *jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 2003. évi CXXVII. törvény* és egyéb jogszabályok azon rendelkezéseit tartalmazza összefoglalt, szerkesztett formában, amelyek hatálya alá a dohánytermékek kereskedelme tartozik, másrészről ezen jogszabályok végrehajtásának rendjét (munkakörök, felelősség) a cégen belül, így különösen a vámügyintézés, az adóraktárak és a jövedéki ügyintézés vonatkozásában. További vizsgálat nélkül megállapítható, hogy ezen információk egyik része (a jogszabályok tartalma) közkinccs, és jogi védelem tárgya semmilyen formában sem lehet, másik részének pedig – annak ellenére, hogy korlátozottan hozzáférhető, mint egy cég működésére vonatkozó információ általában – a rendeltetése a jogszabályok végrehajtása, illetőleg alkalmazása, így nem lehet sem különös ráfordítással összegyűjtött ismeretösszességnek (know-how-nak), sem egyéb szellemi alkotásnak tekinteni.

Az A/18 szám alatt csatolt *Marketing aktivitások* c. dokumentummal összefüggésben az Iparjogvédelmi Szakértői Testület megjegyzi, hogy tartalmának vizsgálatához nem látta szükségesnek marketingszakértő igénybevételét, ami az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetéről és működéséről szóló 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet 6. §-ának (2) bekezdése alapján a testület mérlegelési jogkörébe tartozik. A dokumentummal kapcsolatban a szakértői testület a következőket rögzíti. Formai szempontból valószínűsíthető, hogy a cég munkatársait a szivarértékesítésre felkészítő előadás nyomtatott verzióját tartalmazza, ennek ellenére nem határozható meg egyértelműen, hogy tartalma milyen körben válhatott ismertté, mint ahogy arra nézve sem áll rendelkezésre bizonyíték, hogy az alperes lépéseket tett volna a korlátozott hozzáférhetőség fenntartása érdekében.

A dokumentum tartalmának megvizsgálása után ugyanakkor a testület azt az álláspontot alakította ki, hogy a korlátozott hozzáférhetőség fennállásától függetlenül megállapítható:

az írásos anyag nem tartalmaz olyan adatokat vagy tár fel olyan összefüggéseket, amelyek a marketingszakmában köztudomású tények (pl. egy új termék piaci bevezetéséhez szükséges a lehető legtöbb fogyasztó informálása, megnyerése; a szivarfogyasztók az átlagosnál jobb életszínvonallal rendelkeznek, ezért indokolt ilyen fogyasztók részére célzott reklámtevékenységet végezni stb.) ismertetését jelentősen meghaladó információk átadásával egy – sajátos jellegénél fogva – kizárólag az alperesre jellemző szivarértékesítési stratégiára nyújtatásának rálátást.

III. Összefoglalás

A fentiek alapján az Iparjogvédelmi Szakértői Testület fenntartja azon álláspontját, hogy a csatolt iratok alapján az alperes által alkalmazott szivarértékesítési módszerek nem felelnek meg a know-how, illetve a nevesítetlen szellemi alkotások védelméhez szükséges jogszabályi feltételeknek, mivel

- vagy nem tartalmaznak korlátozottan hozzáférhető ismereteket;
- vagy pedig – a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján – nem állapítható meg, hogy a létrehozásukhoz olyan mértékű ráfordítás szükséges, amelynek alapján a felhasználni kívánó számára lényegesen előnyösebb lenne az összesített ismeretek megszerzése, mint független létrehozása.

* * *

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY SZABADALOMHASZNOSÍTÁSI DÍJ KÉRDÉSÉBEN

*ISZT-6/2012*³

I. Megkeresés és tényállás

A bíróság az előtte folyó szabadalmi díj és járulékai megfizetése iránti perben szakértői vélemény elkészítésére rendelte ki az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet. A csatolt iratokból megállapítható tényállás az alábbiak szerint foglalható össze.

A felperesek ... címmel újítási javaslatokat nyújtottak be az alperesnél. Az újítási javaslattal összefüggésben újítási díj megállapítását kérték, amelynek mértékéről végül bíróság döntött.

³ A szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született.

A felperesek szabadalmi bejelentést tettek. A bejelentések tárgyára a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (korábbi elnevezéssel: Magyar Szabadalmi Hivatal) szabadalmat adott.

A felperesek a szabadalmi bejelentés benyújtása előtt bejelentették az alperesnél, hogy az újítási javaslatok alapján szabadalom megadására irányuló eljárást kívánnak kezdeményezni. Kérték az alperest, hogy nyilatkozzon arról, hogy a találmányokra mint szolgálati találmányokra igényt tart-e, illetve alkalmazotti találmányként hasznosítani kívánja-e azokat. Az alperes a felperesek levelében foglaltakra nem nyilatkozott. Ezt követően a felperesek szabadalmi bejelentést tettek, amelynek tárgyára a hivatal szabadalmat adott.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az ISZT-5/2009. sz. szakvéleményében – a bíróság megkeresésére – úgy foglalt állást, hogy a felperesek által a munkáltatóhoz benyújtott javaslatok a szabadalmi oltalom alatt álló találmányok műszaki megoldásának összes lényeges elemét tartalmazzák, ezért e dokumentumok rendelkezésre bocsátásával a feltalálók eleget tettek a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) 11. §-ának (1) bekezdése által – a találmánynak a munkáltatóval történő ismertetésére – előírt követelménynek. A munkáltatónak elegendő műszaki információ állt a rendelkezésére ahhoz, hogy a szabadalmi bejelentések megtételének kérdésében állást foglalhasson.

Az alperes közlése szerint a szabadalomban ismertetett eljárást nem alkalmazták az oltalom ideje alatt, mivel akkor már nem valósították meg az 1. igénypont C lépését, ugyanis az eljárás során nem alkalmaztak szeparátorral, membránszűrővel végrehajtott tisztítást. Álláspontjuk szerint az általuk a gyakorlatban alkalmazott eljárásra nem terjed ki a szabadalmi oltalom az Szt. 24. §-ának (2) bekezdése alapján, mivel nem valósul meg az igénypont összes jellemzője (azaz nem valósul meg a C lépés). Továbbá hivatkoztak arra is, hogy ez a szabadalom azért sem kerül megvalósításra, mert ópiumkalács helyett mákgubó feldolgozását végzik, amelynek során nem a szabadalmaztatott eljárást, hanem a Kabay János által alkalmazott, valamint Bognár Rezső és Szlávik László által továbbfejlesztett eljárást alkalmazták. Így 2000-től a membránszűrőt nem használták, kivéve a 2006–2007. évben, amikor 1500 kg ópium vásárlására került sor, s ennek feldolgozása során alkalmazásra került a szabadalmaztatott eljárás. A hatóanyaggyártás során alkalmazott eljárásokat a műveleti utasítások és a technológiai előírások tartalmazzák, amelyekhez mellékletként kapcsolódnak a gyártási lapok.

A felperesek vitatták az alperes azon állítását, amely szerint a szabadalomban ismertetett eljárást az alperes nem alkalmazza. Álláspontjuk szerint önmagában a membránszűrő alkalmazásának mellőzése még nem jelenti a szabadalmaztatott eljárás alkalmazásának hiányát, mert a szabadalmaztatott eljárásban a membránszűrő alkalmazása csupán egy módoszat, és ez nem jelenti azt, hogy a vitatott szabadalomban lévő más módoszatot az alperes ne hasznosítaná, tekintettel arra, hogy a szabadalmi leírásban a kapott vizes oldatok tisztítása szeparátorral és/vagy membránszűrővel történhet. Ezért a szeparátor alkalmazása szintén a szabadalmaztatott eljárás hasznosítását jelenti.

Az alperes táblázatba foglaltan összegyűjtötte az egyes hatóanyagok (morfin, kodein, narkotin, tebain) értékesítésével elért árbevételét az egyes üzleti évek vonatkozásában, az árbevételek összegét a felperesek elfogadták (a kimutatás a kirendelő végzés mellékletét képezi). Az alperes álláspontja szerint a díj alapjának meghatározásakor a találmányra viszszevezethető hasznos eredményből kell kiindulni, ugyanis az előállított hatóanyagokban mint termékekben megvalósul a Kabay–Bogár-eljárás azon része is, amelyet nem érint a felperesek szabadalmaztatott találmányában foglalt eljárás, így a teljes árbevétel díjalapként nem alkalmazható. Díjalapként a hasznos eredmény azon része vehető figyelembe, amely a szabadalmaztatott találmány fedési hányada alapján a találmánnyal kapcsolatba hozható, azaz a többletnyereség, amit a találmány generált. A felperesek ezzel szemben kizárólag az árbevétel alapulvételével kérték a díjkulcs megállapítását.

II. A feltett kérdések

A bíróság végzése alapján a szakértői testület feladata a következő.

1. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy *a ... lajstromszámú szabadalmat* az alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel* 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díj-igény megalapozott-e *kizárólagos hasznosítási jog biztosítása* esetén, illetve milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott;
- továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott *nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása* esetén, ha
 - a) a találmány – szolgálati találmány,
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!

2. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy *a ... lajstromszámú szabadalmat* az alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel* 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díj-igény megalapozott-e *kizárólagos hasznosítási jog biztosítása* esetén, illetve amennyiben nem megalapozott, akkor milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott;
- továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott *nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása* esetén, ha
 - a) a találmány – szolgálati találmány,
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!

3. Nyilatkozzon arra vonatkozóan is, hogy amennyiben a szabadalmi leírásokat alapul véve az alperesnek az eljárások továbbfejlesztésére irányuló kísérletei a szabadalmak hasznosításának minősülnek, akkor a *mindenkori árbevételből* milyen *mértékű százalékos díjkulcs megalapozott, ha*

- a) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – szolgálati találmány,
- b) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – alkalmazotti találmány,
- c) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!

4. Nyilatkozzon a felperesek által szabadalmaztatott találmányok *fedési hányadára a felhasználással előállított termékekre vonatkozóan!*

5. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben a szabadalmak *hasznosítási díjának alapjaként a mindenkori árbevételt veszi figyelembe* a bíróság, *akkor a százalékos mértékű díjkulcsot milyen tényezők növelik, illetve csökkentik*, figyelemmel arra az alperesi érvelésre, mely szerint az alperes több évtizede használja a Kabay–Bogár-eljárást, mely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak is, részletesen megjelölve a díjkulcsnövelő, illetve díjkulcs-csökkentő tényezőket és ezek okait!

6. Nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a *szabadalmak hasznosítási díjának alapjául*

- a *mindenkori teljes árbevétel* szolgál vagy
- a szabadalmak hasznosításával elérhető *hasznos eredmény* (amely a termék árában képződő nyereség vagy hasznosítás folytán jelentkező megtakarítás stb. jelentkezik)!

Indokolt-e a mindenkori teljes árbevétel helyett a szabadalmaztatott eljárásokkal kinyert többletalkaloidok eredményeként jelentkező többletárbevétel (hasznos eredmény) figyelembevétele a díjalap megállapításánál? Vagy a díjkulcs mértékénél kerül figyelembevételre (ha igen, milyen mértékben) az, hogy a szabadalmaztatott eljárás milyen mértékű hasznos eredményt hozott?

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

A szakértői testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabályok, elsősorban a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) rendelkezései alapján alakította ki – az alábbiakban kifejtésre kerülő – álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a hatályos jogszabályok, valamint a megküldött iratok által ismertetett, illetve az azokból megismerhető tényeken

alapulnak; a konkrét ügyre nézve levont következtetései csak erre a tényállásra nézve helytállóak. Ez a szakértői vélemény a bíróságokat és más hatóságokat nem köti.

IV. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

A bíróság által feltett kérdések megválaszolása előtt indokoltnak tűnik a szabadalom hasznosítása esetén fizetendő licenciadíj, a szolgáltatási találmány értékesítése esetén járó találmányi díj, illetve az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében fizetendő díj hatályos jogi szabályozásának, valamint a hozzá kapcsolódó joggyakorlatnak az áttekintése.

Az Szt. 19. §-ának (1) bekezdése értelmében a szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának – a szabadalmasnak – kizárólagos joga van a találmány hasznosítására. A hasznosítási szerződés (szabadalmilicencia-szerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni [Szt. 27. § (1) bekezdés].

A szabadalmi törvény III. fejezete tartalmazza a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket, azonban szabályozása diszpozitív: az Szt. 30. §-ának (1) bekezdése szerint a felek a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja, továbbá az Szt. 43/A. §-a (1) bekezdésének c) pontja alapján a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései irányadók a hasznosítási szerződésre. A Ptk. főszabály szerint bármilyen formában lehetővé teszi a szerződési akarat hatályos kifejezését, tehát szóban, írásban, akár ráutaló magatartással is.

A Ptk. 206. §-ának (1) bekezdése szerint a szerződéskötési kötelezettség körében, ha a felek nem állapodnak meg, a bíróság – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a szerződést létrehozhatja és tartalmát megállapíthatja.

A hasznosítási szerződés tartalmát – ideértve a hasznosítási díj mértékének meghatározását is – tehát a felek egyező akarattal, szabadon állapíthatják meg. Amennyiben a felek nem tudnak megállapodni, a bíróság megállapíthatja a szerződés tartalmát, a fizetendő hasznosítási díj mértékét.

A hasznosítási díj mértékének meghatározásánál alapvető követelmény, hogy a hasznosítás fejében fizetendő díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licenciatörzsi viszonyokra figyelemmel – szabadalmilicencia-szerződés alapján a találmány hasznosítására fizetni kellene. Ez, az ún. licencianalógia módszere feltételezi az egy-egy iparágban, műszaki területen szokásos licenciadíj mértékének ismeretét, amely adatok beszerzése gyakran nem könnyű feladat. Ugyanakkor – tekintettel arra, hogy a találmányok szabadalmazhatóságának éppen az újdonság, az addig nem ismert megoldások alkalmazása az egyik követelménye – szinte lehetetlen megállapítani, hogy egy-egy szellemi alkotás mennyit is „ér”. A licencianalógia segítségével is legfeljebb nagyságrendileg határozhatók meg az értékek.

A licenciadónak fizetendő licenciadíj alapja a licencia hasznosításának időszaka alatt várt többletjövedelem vagy megtakarítás. A licenciadíj meghatározható fix összegben, amely egyszerre vagy részletekben kerül megfizetésre, vagy választható a folyamatos licenciadíj-fizetési mód is, amikor a licenciadíjakat a szabadalom vagy a know-how alkalmazásának mértéke szerint fizetik. Ezen utóbbi eljárás szerint egy pénzösszeget határoznak meg minden egyes termékegység után az előállított vagy értékesített termékekre.

A licenciadíjakat a gyakorlatban nagyon gyakran a licenciatvevőnél előállított vagy forgalomba hozott termékek nettó értékesítési árbevétele alapján határozzák meg. Ez a megoldás különösen akkor kerül alkalmazásra, ha a hasznosítás eredménye az árbevétellel arányosan jelentkezik. A nettó értékesítési ár az a pénzösszeg, amely a hasznosításra engedélyezett szabadalom licenciadíjának számításához az alapot képezheti. A nettó értékesítési ár számításához a bruttó értékesítési árból általában a következőket kell levonni:

- általános forgalmi adó;
- vámok és egyéb forgalmi típusú adók;
- szállítási költségek;
- csomagolási költségek;
- raktározási költségek;
- biztosítási díj;
- általános és mennyiséghez kötődő árengedmény;
- a bevételeket terhelő egyéb levonások stb.

A nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alaphoz kerülhet sor a licenciadíj megállapítására. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. *Kizárólagos hasznosítási szerződés* esetén a licenciadíj általában és átlagosan a nettó árbevétel 0,5-5%-át teheti ki. A licenciaszerződés tárgyától függően ez széles határok között mozoghat: míg gyógyszerek esetében 8-10%, illetve szoftverek esetében 5-15%, addig egyes anyagok előállításához kapcsolódó megoldások esetében ez csak 0,1-1%.

Mindez azonban arra az esetre igaz, amikor az adott termékben megjelenő gazdasági előny teljes egészében az adott megoldás alkalmazásának tudható be. Ha azonban az adott műszaki megoldás csupán részét képezi egy nagyobb berendezésnek, folyamatnak, és ily módon az egész terméken egységesen megjelenő gazdasági előnyhöz csak részben járul hozzá, akkor a hasznosítás esetén fizetendő díj a vetítési alaphoz a fentiek szerint százalékosan meghatározott díjnak is olyan arányban meghatározott része kell, hogy legyen, amilyen mértékben az adott megoldás (az adott folyamatban alkalmazott egyéb szellemi alkotásokhoz képest) a teljes értékteremtő folyamathoz hozzájárult. Ehhez az ún. fedési hányadhoz képest további korrekciós tényezők is befolyásolhatják a szabadalmast megillető díj mértékét.

Szolgálati találmány értékesítése esetén – az Szt. 13. §-ának (1) bekezdése alapján – a feltalálót találmányi díj illeti meg az értékesítés megkezdésétől a szabadalmi oltalom megszűnéséig, illetve – ha a találmány szabadalmi oltalma a munkáltató lemondása vagy a fenntartási

díj megfizetésének elmulasztása miatt szűnik meg – addig az időpontig, amikor a szabadalom lejárata miatt szűnt volna meg.

Az Szt. 13. §-ának (6) bekezdése alapján a feltaláló díjazására a munkáltató és a feltaláló közötti díjszerződés (találmányi díjszerződés) az irányadó. Amennyiben a felek között megállapodás nem jön létre, úgy az Szt. erre vonatkozó diszpozitív rendelkezéseit kell alkalmazni. Az Szt. 13. §-ának (7) és (9) bekezdése szerint a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmilicencia-szerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak fizetnie kellene, továbbá a díj mértékének megállapítása során tekintetbe kell venni a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulását és a feltaláló munkaviszonyból eredő kötelezéseit is.

A korábban ismertetett licencianalógia módszer kiindulópontot nyújthat a találmányi díj mértékének meghatározásához. A szolgálati találmány értékesítése esetén a hasznosítási szerződésnél alkalmazott általános szempontrendszeren túl azonban további, a találmány szolgálati jellegéből adódó tényezőket is figyelembe kell venni a díj mértékének megállapítása során. A találmányi díj mértékét befolyásoló korrekciós tényezőnek kell tekinteni a munkáltatónak a találmány kidolgozásához nyújtott hozzájárulását, valamint a feltalálónak a munkaviszonyból eredő kötelezettségeit is. Nyilvánvalóan kisebb összegű találmányi díjra jogosult az a feltaláló, akinek az esetében a találmány kidolgozása a munkáltató által korábban elért kísérleti eredményeken, tapasztalatokon alapul, és a munkáltató a találmány létrehozásához jelentős műszaki és egyéb segítséget nyújtott, mint az a feltaláló, aki a megoldandó feladatot maga ismerte fel és dolgozta ki, és a munkáltató hozzájárulása csekély volt. Hasonlóképpen a találmányi díj összegét csökkentő tényező lehet, ha a feltalálótól a munkakör ellátásához szükséges szakképzettség, valamint a feltaláló által betöltött feladatkör és beosztás alapján elvárható az ilyen színvonalú szellemi alkotások létrehozása.

Az *alkalmazotti találmány hasznosítására* való jog ellenében járó díjakat a munkáltató, több munkáltató esetén – eltérő megállapodásuk hiányában – a hasznosító munkáltató köteles megfizetni. A feltaláló díjazására a munkáltatóval kötött szerződése az irányadó. Az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében olyan mértékű díj jár, amelyet a munkáltatónak – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmilicencia-szerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében fizetnie kellene [Szt. 14. § (1)–(3) bekezdés].

Az alkalmazotti találmány esetén járó díj meghatározása során tehát szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszert kell alapul venni, itt azonban nem érvényesíthetők a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők.

A szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyes intézkedésekről szóló – 1989. december 31-én hatályon kívül helyezett – 11/1983. (V. 12.) MT

rendelet a találmányi díj mértékének a meghatározásához – növelhető, illetve csökkenthető – „díjkulcsokat” szabott meg (pl. a találmány hasznosítása esetén az ötévi hasznos eredmény nyolc százalékát), és példálózó felsorolást adott a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőkről. Az ezt követő szabályozás – az 1995. december 31-én szintén hatályon kívül helyezett, a szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 77/1989. (VII. 10.) MT rendelet – azt rögzítette, hogy a feltalálót az előnnyel és az annak eléréséhez nyújtott feltalálói hozzájárulással arányos találmányi díj illeti meg. Tekintettel arra, hogy a jelen ügyben vizsgált hasznosítási tevékenység ezen minisztertanácsi rendelet hatályon kívül helyezését követően valósult meg, e számítási módszer nem alkalmazható, hanem az Szt. hatályos rendelkezései szerinti licencianalógia módszeréből kell kiindulni.

Az ismertetett jogi háttér, valamint a rendelkezésre bocsátott periratok figyelembevételével a bíróság által feltett kérdéseket a szakértői testület az alábbiak szerint válaszolja meg.

1. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy a ... lajstromszámú szabadalmat az alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díj-igény megalapozott-e kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, illetve milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott;*
- *továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, ha*
 - a) a találmány – szolgálati találmány,*
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,*
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!*

A nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alapról is sor kerülhet a licenciadíj megállapítására, a folyamatos licenciadíj-fizetés módszere (*royalty*) a licenciaszerződésekben az egyik leggyakrabban alkalmazott megoldás. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. Kizárólagos hasznosítási szerződés esetén a licenciadíj általában és átlagosan a nettó árbevétel 0,5-5%-át teheti ki. A licenciaszerződés tárgyától függően ez széles határok között mozoghat: míg gyógyszerek esetében 8-10%, illetve szoftverek esetében 5-15%, addig egyes anyagok előállításához kapcsolódó megoldások esetében ez csak 0,1-1%. A jelen ügyben *kizárólagos hasznosítási jog* biztosítása esetén a 8,5%-os díjkulcs alkalmazása – az adott szakterületen érvényesülő gyakorlatot figyelembe véve – megalapozottnak mondható.

Amennyiben a szabadalmas *nem kizárólagos hasznosítási jogot* engedélyez a hasznosító részére, a kizárólagos hasznosítási szerződés esetén alkalmazandó százalékos díjkulcsot – az adott engedélyezés körülményeinek figyelembevételével – arányosan csökkenteni kell.

Szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálóknak fizetendő találmányi díj szokásosan a licencdíj 30-50%-a (a feltaláló munkaköri kötelessége és a munkáltató hozzájárulása figyelembevételével). A licencdíj 50%-át kitevő találmányi díjat a gyakorlatban ritkán, csak igen jelentős találmányok esetén alkalmaznak. Jelen ügyben – amennyiben a kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén a 8,5%-os díjkulcs alkalmazásából indulunk ki – a találmányi díj a nettó árbevétel 3,5-4%-át teheti ki.

Az *alkalmazotti találmány* esetén járó díj meghatározása során szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszer kell alapul venni, itt azonban nem érvényesíthetők a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők. Az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében járó díj mértéke tehát alapvetően megegyezik azon szabadság után fizetendő hasznosítási díjjal, melynek tárgya nem minősül szolgálati találmánynak, ugyanakkor díjcsökkentő tényezőként figyelembe vehető például a találmány kidolgozásához a munkáltató által nyújtott hozzájárulás.

Ha megállapítható, hogy a hasznosítónál megjelenő gazdasági előny csak részben tudható be az adott találmány alkalmazásának, akkor a fentiekben százalékosan meghatározott díjkulcsokat a fedési hányaddal – mint korrekciós tényezővel – megfelelően csökkenteni kell.

Amennyiben a találmány sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak nem minősül, akkor – a felek között létrejövő vagy a bíróság által létrehozott licencszerződés alapján – a fentiekben már hivatkozott 8,5%-os díjkulcs megfelelő kiindulási alapnak lenne tekinthető.

2. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy a ... lajstromszámú szabadalmat az alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadság az alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díj-igény megalapozott-e kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, illetve amennyiben nem megalapozott, akkor milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott;*
- *továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, ha*
 - a) *a találmány – szolgálati találmány,*
 - b) *a találmány – alkalmazotti találmány,*
 - c) *a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!*

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület által az első kérdésre adott válaszok megfelelően irányadóak jelen kérdés megválaszolásánál is.

3. Nyilatkozzon arra vonatkozóan is, hogy amennyiben a szabadalmi leírásokat alapul véve az alperesnek az eljárások továbbfejlesztésére irányuló kísérletei a szabadalmak hasznosításának minősülnek, akkor a mindenkori árbevételből milyen mértékű százalékos díjkulcs megalapozott, ha

- a) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – szolgálati találmány,
- b) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – alkalmazotti találmány,
- c) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak!

Az Szt. 19. § (6) bekezdésének b) pontja alapján a találmánnyal kapcsolatos kísérleti célú cselekményekre a kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki. A szakértői testület fontosnak tartja általánosságban kiemelni, hogy amennyiben a hasznosító a szabadalomtól eltérő és az igényeknek jobban megfelelő megoldással elégíti ki a felmerülő piaci elvárásokat, akkor nem hasznosítja a szabadalmat, hasznosítás hiányában a szabadalmasok díjazásra nem jogosultak. Amennyiben a hasznosított megoldás a szabadalmon alapul, annak „továbbfejlesztett” változata, ezt a körülmény értékelni kell, azonban nem eredményezhet olyan hasznosítási díjat, mintha kizárólag a szabadalom hasznosítására kerülne sor.

Ez utóbbi esetben a szabadalom hasznosítása esetén fizetendő licencdíj, a szolgálati találmány értékesítése esetén járó találmányi díj, illetve az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében fizetendő díj tekintetében megállapított százalékos díjkulcsot megfelelően csökkenteni kell a szabadalom és annak „továbbfejlesztett” változata fedési hányadával.

4. Nyilatkozzon a felperesek által szabadalmaztatott találmányok fedési hányadára a felhasználással előállított termékekre vonatkozóan!

Az a kérdés, hogy az említett szabadalmakban leírt technológia milyen mértékben járult hozzá az ismert megoldásokhoz képest az értékt teremteshez, a következő szempontok figyelembevételével ítéltető meg.

Kabay János 1931-ben izolált először morfint ipari méretekben száraz máknövényből. Azóta számos új, javított eljárást dolgoztak ki. Így, a szabadalom elsőbbségének napján az ópiumalkaloidok kinyerésének többféle módszere állt rendelkezésre, amelyek szintén a jól ismert Kabay-eljárás (eljárás ópiumalkaloidák előállítására mákszalma-feldolgozásból nyert alapanyagból) továbbfejlesztését célozták, például a 145 999 és a 155 407 lajstromszámú szabadalmakban leírt, Bognár és Szlávik által kidolgozott technológiák.

A szabadalmaztatott eljárás szerint az ópiumalkaloidokat tartalmazó természetes (mákszalma) vagy mesterségesen előállított (ópium) alapanyagból extrakcióval, fázisok elválasztásával és valamilyen gépi berendezéssel végzett művelettel sűrűség alapján történő ülepítés, majd szeparátorral és/vagy membránszűrővel történő tisztítás után morfin, kodein, tebain, papaverin és narkotin kinyerésére alkalmas előnyös oldatok állíthatók elő. Az előállított sűrítmenyből közvetlenül nyerhetők a kívánt termékek. Elkerülhető a sűrítmenyek tisztítására alkalmazott vegyszerek környezetterhelése és költsége, továbbá az anyagvesztés. Az eljárás alkalmazásával nyerhető termékek minősége jobb.

A szabadalom célkitűzése pedig a morfin, a kodein, a tebain, a papavein és a narkotin kinyerése vizes (vagy szerves oldószeres) oldatukból. Az újdonságot az jelenti, hogy az ismert

műveletek végrehajtása során az igénypontokban meghatározott, előnyös pH-értékeket és oldószereket stb. választva elkerülhető a nem kívánt alkotók visszaforgatás miatti feldúsulása a rendszerben.

A szabadalmi leírás több ízben hivatkozik „az oldatok önmagában ismert módon való feldolgozása, például a Kabay-féle eljárással nyert ...” anyagokra vagy lépésekre az általa kidolgozott technológia bemutatása során.

Az eljárással a kitermelés eléri a 88-90%-ot, a kinyert nyersmorfin minősége jobb, mint 90 m/m%. A termék tisztítása ugyan *ismert módon történik, de az így nyerhető termék minősége* a tisztább nyerstermék – és *nem a tisztítási lépések* – következtében javult. A termék mennyisége *a nagyobb leválasztási arány következtében* meghaladja az ismert eljárásokkal, például a HU 145 999 szabadalomban leírt kitermelést és terméktisztaságot.

Az eljárással előállított nyersnarkotinból – csak egyszeri tisztítással – a gyógyszerkönyvek előírásait kielégítő minőségű narkotin állítható elő, a maradékból pedig, ismert módon, például a 155 407 lajstromszámú magyar szabadalmi leirat szerint, papaverin nyerhető. Az előállított „kodeines oldat” az előextrakció miatt lényegesen kevesebb szennyeződést tartalmaz.

Mindezek alapján a feltalálók hozzájárulása az üzleti sikerhez a két szabadalom megvalósításával elérhető kitermelési és minőségi adatok javulásának mértékével arányos a korábban alkalmazott, ismert megoldásokhoz képest.

5. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben a szabadalmak hasznosítási díjának alapjaként a mindenkorí árbevételt veszi figyelembe a bíróság, akkor a százalékos mértékű díjkulcsot milyen tényezők növelik, illetve csökkentik, figyelemmel arra az alperesi érvelésre, mely szerint az alperes több évtizede használja a Kabay–Bogár-eljárást, mely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak is, részletesen megjelölve a díjkulcsnövelő, illetve díjkulcscsökkentő tényezőket és ezek okait!

A szabadalom hasznosítása esetében a felek megállapodásán múlik, hogy milyen licenciaszerződést kötnek, a hasznosítási díjban a licenciavevő gazdasági kilátásai, várakozásai tükröződnek. A díjkulcsot növelő tényező lehet a hasznosítónál kimutatható gazdasági előny, az átlagosnál nagyobb haszon vagy a piacon elérhető monopolhelyzet lehetősége.

A licenciadíjat csökkentő tényezőként jelentkezhet az a körülmény, ha a szabadalom erőteljesen egy korábbi szabadalomra, illetve korábban már alkalmazott eljárásra épül, annak továbbfejlesztéseként értékelhető. További díjcsökkentő tényező lehet a találmány kidolgozásához a hasznosító által nyújtott hozzájárulás, ha a találmány kidolgozása a hasznosító által korábban elért kísérleti eredményeken, tapasztalatokon alapul, illetve amennyiben a hasznosító a találmány kidolgozásához jelentős műszaki és egyéb segítséget nyújtott.

Amennyiben a díjkulcsnövelő, illetve -csökkentő hatások kiegyenlítik egymást, azok a díjkulcs mértékét nem befolyásolják.

A bíróság által megküldött periratok áttanulmányozása alapján azt az állítást, hogy az alperes több évtizede használja a Kabay–Bogár-eljárást, amely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak, a testület olyan körülménynek ítéli, amely kihatással lehet a hasznosítási díj összegének a licencianalógia módszerével történő megállapítása során, illetve amelyet a díjkulcsra ható tényezőként figyelembe lehetne venni.

Amennyiben megállapítható a szabadalom, illetve a hivatkozott Kabay–Bogár-eljárás fedési hányada az alperes által alkalmazott eljárásban, ennek százalékos értékével a licenciadíj mértékét – az alkalmazott díjkulcs megfelelő módosításával – csökkenteni kell. További, a díjkulcsot jelentős mértékben befolyásoló tényező lehet, hogy a munkáltató által korábban elért kísérleti eredmények, tapasztalatok jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy az engedélyezési eljárás során a szabadalmi bejelentés az Szt. 60. §-a (1) bekezdésében előírt követelménynek megfelelően készülhetett el.

6. Nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a szabadalmak hasznosítási díjának alapjául

- a mindenkori teljes árbevétel szolgál vagy
- a szabadalmak hasznosításával elérhető hasznos eredmény (amely a termék árában képződő nyereség vagy hasznosítás folytán jelentkező megtakarítás stb. jelentkezik)!

Indokolt-e a mindenkori teljes árbevétel helyett a szabadalmaztatott eljárásokkal kinyert többletalkaloidok eredményeként jelentkező többletárbevétel (hasznos eredmény) figyelembevétele a díjalap megállapításánál? Vagy a díjkulcs mértékénél kerül figyelembevételre (ha igen, milyen mértékben) az, hogy a szabadalmaztatott eljárás milyen mértékű hasznos eredményt hozott?

Ahogy az Iparjogvédelmi Szakértői Testület arra korábban már utalt, a korábbi és mára már hatályon kívül helyezett jogi szabályozás a találmányi díj mértékének a meghatározásakor a találmány hasznosításával elért hasznos eredményből indult ki, és ahhoz – növelhető, illetve csökkenthető – „díjkulcsokat” szabott meg (pl. a találmány hasznosítása esetén az ötévi hasznos eredmény nyolc százalékát). A jogszabályok példalózó felsorolást is adtak a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőkről. A jelen esetben ez a számítási módszer nem alkalmazható, hanem – ha a felek másképp nem állapodnak meg – az Szt. hatályos rendelkezései szerinti licencianalógia módszeréből kell főszabályként kiindulni.

Ennek alapján a licenciadónak fizetendő licenciadíj alapja a licencia hasznosításának időszaka alatt várt többletjövedelem vagy megtakarítás. A licenciadíjakat a gyakorlatban nagyon gyakran a licenciatulajdonosnál előállított vagy forgalomba hozott termékek nettó értékesítésiár-bevétele alapján határozzák meg. A *nettó értékesítésiár-bevételből mint vetítési alapból* kerülhet sor a licenciadíj megállapítására.

Elvileg felmerülhet a *hasznos eredmény vetítési alapként* történő alkalmazása is, de csak abban az esetben, ha a felek kifejezetten ebben állapodnak meg. Nincs ugyanis akadálya annak, hogy a felek a fizetendő licenciadíj alapjaként a hasznos eredmény meghatározott százalékát kössék ki, bár ez a számítási mód nem kifejezetten gyakori.

A szakértői testület álláspontja szerint a jelen ügyben – ha a felek között a díjszámítás módjáról és a díj mértékéről nincs egyetértés – a licencianalógia módszerének alkalmazása a mindenkorí árbevételből kiszámított díjazást jelenti elsődlegesen.

Összegzés

A szabadalom hasznosítása esetén a felek megállapodásán múlik, hogy milyen licenciaszerződést kötnek. A licenciaszerződésekben leggyakrabban alkalmazott egyik megoldás szerint a nettó értékesítésiár-bevételből mint vetítési alaphól kerül sor a licenciadíj megállapítására. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. A jelen ügyben – a felek eltérő megállapodása hiányában – *kizárólagos hasznosítási jog* biztosítása esetén a fentiekben már hivatkozott 8,5%-os díjkulcs alkalmazása megfelelő kiindulási alaphól tekinthető. Amennyiben a szabadalmas *nem kizárólagos hasznosítási jogot* engedélyez a hasznosító részére, a kizárólagos hasznosítási szerződés esetén alkalmazandó százalékos díjkulcsot – az adott engedélyezés körülményeinek figyelembevételével – arányosan csökkenteni kell.

Szolgálati találmány értékesítése esetén – találmányidíj-szerződés hiányában – a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licenciatörzsmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmilicencia-szerződés alaphól a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak fizetnie kellene, továbbá a díj mértékének megállapítása során tekintetbe kell venni a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulását és a feltaláló munkaviszonyból eredő kötelességeit is.

Az *alkalmazotti találmány* esetén járó díj meghatározása során szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszer kell alaphól venni, itt azonban nem érvényesíthetőek a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők, ugyanakkor díjcsökkentő tényezőként figyelembe vehető például a találmány kidolgozásához a munkáltató által nyújtott hozzájárulás.

Ha az adott műszaki megoldás az egész terméken egységesen megjelenő gazdasági előnyhöz csak részben járul hozzá, akkor a hasznosítás esetén fizetendő díj a vetítési alaphól a fentiek szerint százalékosan meghatározott díjnak is olyan arányban meghatározott része kell, hogy legyen, amilyen mértékben az adott megoldás (az adott folyamatban alkalmazott egyéb szellemi alkotásokhoz képest) a teljes értékteremtő folyamathoz hozzájárult. Ezen *ún. fedési hányadhoz képest további díjkulcsnövelő, illetve -csökkentő tényezők* is befolyásolhatják a szabadalmast megillető díj mértékét.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja szerint a jelen ügyben – ha a felek között a díjszámítás módjáról és a díj mértékéről nincs egyetértés – a licencianalógia módszerének alkalmazása a mindenkorí árbevételből kiszámított díjazást jelenti elsődlegesen.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY VÉDJEGYOLTALOM KÉRDÉSÉBEN

ISZT-3/2012

I. A tényállás

D. cég (a továbbiakban: megbízó) igazolt jogi képviselője útján megkereséssel fordult az Iparjogvédelmi Szakértői Testülethez. A megbízó tulajdonában állnak a Superman képregényhez mint műalkotáshoz fűződő szerzői jog vagyoni elemei. A Superman képregényhőst 1932-ben alkották meg Joseph „Joe” Shuster és Jerome „Jerry” Siegel szerzők. Superman történeteit nem csupán képregényekben, hanem nagy népszerűségének köszönhetően filmekben, rajzfilmekben és televíziós sorozatokban is feldolgozták. A történetek jellegzetes figurája ikonikus ábrázolású, megjelenése és ruházata jellegzetes.

A megbízó javára több olyan védjegy is oltalom alatt áll, amelyek a „Superman karaktert”, vagy annak ismertetőjegyeit tartalmazzák a következők szerint:

- közösségi védjegy, amelynek ábrás eleme a „Superman karakter”. A védjegy árujegyzékébe a 16., a 25. és a 28. osztályba sorolt áruk tartoznak,
- SUPERMAN közösségi szövegvédjegy, amelynek árujegyzékébe a 3., az 5., a 6., a 9., a 12., a 16., a 18., a 20., a 21., a 24., a 25., a 27., a 28., a 29., a 30. és a 32. osztályba sorolt áruk, továbbá a 35., a 36., a 38., a 41. és a 43. osztályba sorolt szolgáltatások tartoznak,
- nemzeti „S” ábrás védjegy, amelynek árujegyzékébe a 16., a 25. és a 28. osztályba sorolt áruk tartoznak.

A megbízó tudomására jutott, hogy B. cég borának címkézése során felhasználta a „Superman karaktert”, illetve annak egyes elemeit. A felhasználást az ábrás megjelenítésen túl a palack hátcímkéjén szereplő szöveges ajánlás is megerősíti, tekintettel arra, hogy „Superman” néven említi az ábrán szereplő egyik karaktert.

II. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek feltett kérdések

A megbízó az Iparjogvédelmi Szakértői Testület állásfoglalását kérte az alábbi kérdések tekintetében.

1. A festményen, illetve a címke bal oldalán található figura grafikai megjelenítése, vagyis a jellegzetes „Superman karakter” a rá jellemző kosztümmel és paláttal, mellkasán a pajzzsal, benne a stilizált S betűvel az összetéveszthetőségig hasonló-e a megbízó közösségi ábrás védjegyéhez, illetőleg nemzeti ábrás védjegyéhez?

2. Jó hírűnek tekinthetők-e a felsorolt védjegyek, figyelembe véve, hogy a „Superman karakter”, az S logó és a Superman elnevezés több évtizede ismert Magyarországon, köszönhetően a népszerű – magyar nyelven is kapható – képregényeknek, a televíziócsatornákon

vetített filmeknek és rajzfilmeknek, a mozifilmeknek, valamint a magyar piacon jelen lévő jelentős számú merchandisingterméknek (pl. pólók, bögrék, játékgurák, baseballsapkák)?

3. Jogosult-e arra a pincészet, hogy a megbízót megillető közösségi szóvédjegyet – a SUPERMAN megjelölést – a borosüveg hátcímkején feltüntesse, figyelemmel arra, hogy a megbízó nem adott engedélyt a védjegy bármilyen módon történő felhasználására?

4. A művészi alkotószabadságnak korlátot szabhat-e harmadik személyek védjegyoltalomhoz fűződő jogainak tiszteletben tartása, avagy a védjegyoltalom korlátját képezheti-e valamely szerző alkotói szabadsága?

5. Helytálló-e az a vélemény, hogy a „Superman karakternek” a festőművész által – a védjegyjogosult engedélye nélkül – történő felhasználása jogszerű, a művészi alkotószabadság és önkifejezés eszköze, és a festőművész jogosult a festményről készült reprintet harmadik személy részére ellenérték fejében értékesíteni attól függetlenül, hogy az alkoholos italokon történő felhasználás nem tartozik a képzőművészeti alkotások tipikus felhasználási formái közé?

6. Amennyiben a művészi alkotószabadság kiterjed harmadik személy védjegyének engedély nélküli felhasználására, kiterjed-e ez a jog az így megalkotott mű kereskedelmi célú hasznosítására is a védjegyjogosult engedélye nélkül? Azaz amennyiben a tisztelt Szakértői Testület álláspontja szerint a festőművész jogosultan használta fel a társaságunkat megillető védjegyekkel összetéveszthetőségig hasonló megjelöléseket a festmény elkészítéséhez a „Superman karakterhez” fűződő jogok jogosultjának engedélye nélkül, ebben az esetben arra is jogosult volt-e, hogy az így megalkotott művét kereskedelmi céllal hasznosítsa oly módon, hogy a B. cég részére ellenérték fejében engedélyt adott arra, hogy borospalackjain címkeként szerepeltesse a festményt?

7. Az ügyben van-e egyéb olyan körülmény, amely védjegyjogi szempontból problematikusá teszi a borcímekét, illetve annak használatát?

III. A szakértői testület eljárása

A testület az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetről és működéséről szóló 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet, valamint a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabály, a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vt.) alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a megbízó által ismertetett tényálláson és az Iparjogvédelmi Szakértői Testület rendelkezésére bocsátott dokumentumokból megismerhető tényeken alapulnak, és csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény az ügyben eljáró hatóságokat nem köti.

IV. A testület álláspontja

1. A szakértői testület elsőként azt vizsgálta meg, hogy a megbízó által ismertetett tényállás, továbbá a rendelkezésre álló dokumentumok elegendő információt tartalmaznak-e a feltett kérdések megválaszolásához.

2. A megbízó az alábbi iratokat bocsátotta a testület rendelkezésére:

- a megbízó és jogi képviselője között létrejött általános meghatalmazás;
- a „Superman karakter”, valamint az azt megkülönböztető ábrás elemeket bemutató dokumentum;
- a Wikipédia internetes lexikon Supermanról szóló, angol nyelvű szócikke;
- a Wikipédia internetes lexikon Joe Susterről szóló, angol nyelvű szócikke;
- a Wikipédia internetes lexikon Jerry Siegelről szóló, angol nyelvű szócikke;
- a SUPERMAN közösségi szvédjegynek a Belső Paci Harmonizációs Hivatal (a továbbiakban: BPHH) internetes adatbázisából kinyomtatott adatlapja;
- a közösségi ábrás védjegynek a BPHH internetes adatbázisából kinyomtatott adatlapja;
- az „S” ábrás nemzeti védjegynek a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának e-nyilván- tartásából kinyomtatott adatlapja;
- a borospalack has,- illetve hátcímkeit ábrázoló fényképek;
- a bornak a honlapról elérhető leírása.

3. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a megbízó által feltett kérdéseket a rendelkezésére álló dokumentumok fgyeembevételeével az alábbiak szerint válaszolja meg.

A megbízás első kérdése

A festményen, illetve a címke bal oldalán található figura grafikai megjelenítése, vagyis a jellegzetes „Superman karakter” a rá jellemző kosztümmel és palástartal, mellkasán a pajzzsal, benne a stilizált S-betűvel az összetéveszthetőségig hasonló-e a megbízó közösségi ábrás védjegyéhez, illetőleg a nemzeti ábrás védjegyéhez?

A Vt. 4. § (1) bekezdésének *b)* pontja szerint nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, amelyet a fogyasztók összetéveszthetnek a korábbi védjeggyel a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt.

Az összetéveszthetőség való hasonlóság vizsgálatát az Európai Bíróság C-39/97. számú, a Canon-ügyben hozott előzetes döntése szerint a fogyasztóra gyakorolt összbnyomás alapján kell elvégezni. Az összevetés során meg kell vizsgálni a megjelölések vizuális, fonetikai és konceptuális hasonlóságát, valamint el kell végezni az áruk és szolgáltatások összevetését is.

A megbízó közösségi védjegye egy erőteljes férfi ábrázolásából áll, aki az izomzatot kiemelő öltözeke felett palástot és térdig érő csizmát visel. A felsőruházatán egy ötszögbe foglalt „S” betű látható. Az ábra fekete-fehér.

A megbízó nemzeti védjegye egy ötszögbe foglalt „S” betűt tartalmazó ábrából áll, amely szintén fekete-fehér.

A megkeresés mellékletében szereplő palackcímkén egy kék-piros kosztümben ábrázolt erőteljes férfialak látható, mellkasán ötszögbe foglalt „S” betű látható.

Mind vizuális, mind konceptuális szempontból magas szintű hasonlóság látható a védjegyek és a palackcímkéként felhasznált megjelölés között. Az ábrán szereplő férfialak szinte azonos a közösségi védjegyábrával, továbbá a palackcímkén szereplő férfialak mellkasán látható „S” ábrázolás közel azonos a védjeggyel. A palackcímkén látható további ábrás elemek, a háttér, illetve a miskakancsó, továbbá a férfialak-ábrázolás eltérő elemei (bajusz, illetve sarkantyú) önmagukban csekély jelentőséggel bírnak, így az összbenyomás szempontjából nem alkalmasak arra, hogy biztonsággal elhatárolják a megjelölést a korábbi védjegyeiktől.

Mivel a két korábbi védjegy csupán egyetlen betűt tartalmaz, ezért a fonetikai összevetés kevésbé releváns.

A borospalack nyilvánvalóan a borok, valamint az azokhoz kapcsolódó termékek és szolgáltatások körében értelmezhető. A két korábbi védjegy árujegyzéke nem tartalmaz ilyen árukat. Annak ellenére, hogy a megjelölés az összetéveszthetőségig hasonló a védjegyek ábráihoz, az eltérő áruk miatt az összetéveszthetőség veszélye nem állapítható meg.

A megbízás második kérdése

Jó hírűnek tekinthetőek-e a felsorolt védjegyek, figyelembe véve, hogy a „Superman karakter”, az S logó és a Superman elnevezés több évtizede ismert Magyarországon, köszönhetően a népszerű – magyar nyelven is kapható – képregényeknek, a televíziócsatornákon vetített filmeknek és rajzfilmeknek, a mozifilmeknek, valamint a magyar piacon jelen lévő jelentős számú merchandisingtermékeknek (pl. pólók, bögrék, játékfigurák, baseballsapkák)?

A Vt. 4. § (1) bekezdésének c) pontja szerint nem részesülhet védjegyoltalomban eltérő áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a belföldön jó hírűvélt korábbi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló későbbi elsőbbségű megjelölés, ha annak alapos ok nélkül történő használata a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét sértené vagy tisztességtelenül kihasználná.

A jogszabályhely szövegéből látható, hogy a jó hírű védjegy erősebb, széles körű oltalmat biztosít. A megjelöléseknek elegendő csupán hasonlónak lenniük egymáshoz, másrészt pedig eltérő áruk esetében is megvalósulhat az ütközés a korábbi jó hírű védjeggyel. Ugyanakkor a védjegy jó hírűvének fennállását bizonyítani kell, az nem fogható fel köztudomású tényként. A jó hírű védjegy magasabb szintű oltalmához fűződő jogkövetkezmények to-

vábbá csak abban az esetben alkalmazhatóak, ha a jogszabályban körülírt feltételek egyike megvalósul.

Az Európai Bíróságnak a C-375/97. számú, a Chevy-ügyben hozott előzetes döntése szerint a jóhírűség megállapításánál nem az a feltétel, hogy a védjegy a közönség meghatározott százaléka által váljon ismertté. A szükséges ismeret fokát azzal lehet megállapítani, hogy a korábbi védjegy ismert-e a védjegy által felölelt áruk és szolgáltatások vonatkozásában érintett közönség jelentős része előtt. A vizsgálati szempontok között szerepel továbbá, hogy a védjegynek milyen a piaci részesedése, a védjegyet mióta használják, és a védjegy bevezetésére fordított összegek milyen nagyságúak.

A megbízó által rendelkezésre bocsátott iratok alapján megállapítható, hogy a korábbi védjegyek árujegyzékében szereplő áruk és szolgáltatások tipikus fogyasztói körében a védjegyek közel nyolcvan éve használatban állnak, a használat földrajzi kiterjedése jelentős, több kontinenst ölel fel, továbbá a reklámozásra fordított költségek is vélhetően jelentősek. Mindezek alapján látható, hogy a „Superman karakter” és annak jellegzetes „S” betűábrázolása széles körben ismert és jó hírnévnek örvend. Bár a jó hírnév alátámasztása körében mellékelt iratok elsősorban nem a magyarországi ismertség bizonyítását szolgálták, az iratok – együttesen a megbízó állításaival –, a jóhírűség hazai fennállását is igazolják.

A védjegy jóhírűségéből fakadó jogkövetkezmények alkalmazásának további feltétele, hogy a későbbi megjelölés használata a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét sértené vagy tisztességtelenül kihasználná. A megbízó védjegyeivel ellátott termékek – képregények, játékok – elsősorban a gyermekek, illetve a fiatalok számára készülnek. E fogyasztói kör számára az alkoholos termékek forgalmazását jogszabályok tiltják. Mindezek alapján joggal feltételezhető, hogy érdeksérelmet jelentene a megbízó számára, egyben jó hírű védjegyeinek hírnevét sértené, ha védjegyeit alkoholos termékeken tüntetnék fel.

Összefoglalva, a megbízónak a második kérdésben megjelölt korábbi védjegyei jó hírnévnek minősülnek, és a jó hírű védjegy oltalmának megsértését jelentheti a borok körében megvalósított – engedély nélküli – használat.

A megbízás harmadik kérdése

Jogosult-e arra a pincészet, hogy a megbízót megillető közösségi szóvédjegyet – a SUPERMAN megjelölést – a borosüveg hátcímekjén feltüntesse, figyelemmel arra, hogy a megbízó nem adott engedélyt a védjegy bármilyen módon történő felhasználására?

A Vt. 12. §-a (1) bekezdése szerint a védjegyoltalom alapján a védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára.

A Vt. 12. §-ának (2) bekezdése szerint a kizárólagos használati jog alapján a védjegyjogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ

a) a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;

b) olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel összetéveszthetnek a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy

c) a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön jó hírnevet élvez, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető-képességét vagy jó hírnevét.

A Vt. 12. §-a (3) bekezdésének a) pontja szerint a (2) bekezdésben szabályozott feltételek megvalósulása esetén tilos különösen a megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagolásán.

A megbízó közösségi szóvédjegye a SUPERMAN szóból áll, az oltalom pedig – többek között – kiterjed a nizzai osztályozás szerinti 32. osztályba sorolt italtermékekre, tipikusan üdítőital-termékekre, valamint a 43. osztályba sorolt vendéglátás-szolgáltatásokra is.

A tényállás szerinti palack hátcímkeje tartalmazza a „Superman” szöveget, ráadásul jól felismerhető helyen, ezért a közösségi védjegy és a megjelölés azonos.

A borok funkciójukat, értékesítési csatornáikat, valamint a fogyasztói szokásokat is alapul véve – hasonlóan minősülnek a megbízó szóban forgó védjegyének árujegyzékébe tartozó árukhoz és szolgáltatásokhoz. A korábbi védjegy és a megjelölés közötti hasonlóság eléri az összetéveszthetőség szintjét.

A rendelkezésre bocsátott iratokból nem állapítható meg, hogy a pincészet kért és kapott volna engedélyt a megbízótól a védjegyhasználatra, ezért az a SUPERMAN védjegy használatára borok körében nem jogosult.

A megbízás negyedik kérdése

A művészi alkotószabadságnak korlátot szabhat-e harmadik személyek védjegyoltalomhoz fűződő jogainak tiszteletben tartása, avagy a védjegyoltalom korlátját képezheti-e valamely szerző alkotói szabadsága?

A Vt. idézett 12. §-ának (2) bekezdése határozza meg az oltalomból fakadó jogok megsértésének tipikus eseteit. Az ott szereplő szempontok közül kiemelésre érdemes az, hogy gazdasági tevékenység körében kell használni a védjegyet ahhoz, hogy az oltalomból fakadó jogokat megsértsek. Megfordítva a kérdést, amennyiben valaki más védjegyét engedély nélkül, de nem gazdasági tevékenység keretei között használja, akkor nem sérti meg a védjegy oltalmát. A művészi alkotótevékenység jellemzően nonprofit természetű, ezért az a védjegyoltalmon mint abszolút szerkezetű és negatív tartalmú jogviszonyon kívül áll, következésképpen a védjegyoltalom az alkotói szabadságnak – abszolút értelemben – nem jelenti korlátját. Amennyiben a művész alkotását gazdasági tevékenység körében értelmez-

hető módon kívánja hasznosítani, például azzal, hogy egy tömegesen előforduló terméken engedni feltüntetni, abban az esetben a védjegyoltalom megsértése valósulhat meg.

A védjegyoltalom korlátait a Vt. 15. §-ában foglalt szabályok rögzítik. Ezek között a művészi tevékenység explicit módon nem szerepel. Ellenben a fentiekben kifejtett logika alapján látható, hogy nem a művészi tevékenység a meghatározó momentum, hanem az, hogy a védjegyet gazdasági tevékenység körében használják-e, vagy azon kívül.

A megbízás ötödik kérdése

Helytálló-e az a vélemény, hogy a „Superman karakternek” a festőművész által – a védjegyjogosult engedélye nélkül – történő felhasználása jogszerű, a művészi alkotószabadság és önkifejezés eszköze, és a festőművész jogosult a festményről készült reprintet harmadik személy részére ellenérték fejében értékesíteni attól függetlenül, hogy az alkoholos italokon történő felhasználás nem tartozik a képzőművészeti alkotások tipikus felhasználási formái közé?

Ahogy azt a szakértői testület a 4. kérdésre adott válaszában részletesen kifejtette, a védjegynek a festőművész által történő felhasználása abban az esetben jogszerű, ha az kívül esik a gazdasági tevékenység körén. Ugyanakkor ha a műalkotás – jól felismerhetően – más oltalom alatt álló védjegyet tartalmazza, és a művét a szerző hasznosítani kívánja, az a szerzői jogaitól függetlenül a védjegyoltalom megsértését eredményezheti.

A testület kizárólag iparjogvédelmi jogvitás ügyekben adhat szakvéleményt. A 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet 1. §-ának (2) bekezdése szerint e rendelet alkalmazásában iparjogvédelmi jogvitás ügy

a) a szabadalmi oltalom, a növényfajta-oltalom, a használatiminta-oltalom, a formatervezésiminta-oltalom, a topográfiaoltalom, a védjegyoltalom és a földrajzi árujelzők oltalma;

b) a Polgári Törvénykönyv által védett és külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó, társadalmilag széles körben felhasználható és közkinccsé nem vált szellemi alkotásokat megillető védelem;

c) a személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik (know-how) tekintetében megillető védelem, valamint

d) az *a)–c)* pontban említett szellemi alkotások, ismeretek és tapasztalatok tekintetében a tisztességtelen versennyel és a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásával szemben a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény rendelkezéseiben biztosított védelem alapján fennálló jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

A fentiek alapján az ötödik kérdés szerzői jogot érintő részeire az Iparjogvédelmi Szakértői Testület hatáskör hiányában nem adhat választ.

A megbízás hatodik kérdése

Amennyiben a művészi alkotószabadság kiterjed harmadik személy védjegyének engedély nélküli felhasználására, kiterjed-e ez a jog az így megalkotott mű kereskedelmi célú hasznosítására is a védjegyjogosult engedélye nélkül? Azaz amennyiben a tisztelt Szakértői Testület álláspontja szerint a festőművész jogosultan használta fel a társaságunkat megillető védjegyekkel összetéveszthetőségig hasonló megjelöléseket a festmény elkészítéséhez a „Superman karakterhez” fűződő jogok jogosultjának engedélye nélkül, ebben az esetben arra is jogosult volt-e, hogy az így megalkotott művét kereskedelmi céllal hasznosítsa oly módon, hogy a B. cég részére ellenérték fejében engedélyt adott arra, hogy borospalackjain címkeként szerepeltesse a festményt?

Iparjogvédelmi jog léte önmagában nem lehet akadálya a művészi alkotószabadságnak, így különösen nem valamely szerzői mű létrehozásának. Ugyanakkor a szerzői mű kereskedelmi célú felhasználása egyértelműen gazdasági tevékenység körében történő felhasználást jelent. Ha a műalkotás olyan védjegyet – vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonló – megjelölést tartalmaz, amelynek használatára a szerző nem kapott engedélyt a jogosulttól, és a műalkotást a gazdasági tevékenység körében hasznosítják, akkor az a 4. kérdésre adott válaszban szereplő okok miatt a védjegyvoltalom megsértését eredményezi.

A megbízás hetedik kérdése

Az ügyben van-e egyéb olyan körülmény, amely védjegyjogi szempontból problematikussá teszi a borcímekét, illetve annak használatát?

A 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet 8. §-ának (1) bekezdése szerint a testület a feltett kérdések és benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét, és nem idézhető. Szükség esetén azonban további adatok szolgáltatását kérheti a megkereső bíróságtól vagy hatóságtól, illetve a megbízótól.

A kérelemben feltett kérdések és a megbízáshoz mellékelt bizonyítékok alapján feltáráható tényállás fényében nem azonosítható olyan körülmény, amely védjegyjogi szempontból – a korábbi kérdésekre adott válaszokon túl – problematikussá tenné a palackcímke használatát.

Összeállította: Cserhátiné dr. Füzesi Krisztina

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

DOKUMENTUMFILM-SOROZATBAN KORÁBBAN MÁS DOKUMENTUMFILM CÉLJÁRA KÉSZÍTETT, VÁGATLAN FILMANYAG FELHASZNÁLÁSA ÉS ENNEK DÍJAZÁSA

SZJSZT-24/10

A peres felek által feltett kérdések

A felperes kérdései

1. Amennyiben az ilyen anyag felhasználási jogát az előállítótól (felperestől) szerződéssel senki sem szerezte meg, a felhasználási jog megszerzését senki sem bizonyította utólag sem, illetőleg a felhasználási jog iránt – az Szjtv. vagy egyéb pl. tulajdonjoga alapján – senki sem élt igénnyel az előállító felé, kit kell tekinteni az anyag kizárólagos tulajdonosának?

2. Amennyiben megállapítható, hogy az anyag kizárólagos tulajdonosa a dokumentumfilm előállítója, jogosult-e az előállító engedélyezni, hogy az „archivált” anyagból harmadik személy – a szerzői jogi jogosultak hozzájárulásának beszerzése birtokában – új mozgóképi alkotást – jelen esetben filmsorozatot állítson elő (esetlegesen utánforgatással kiegészítve)?

3. Amennyiben a harmadik személy az archív anyagok felhasználásával új mozgóképi alkotásnak minősülő dokumentumfilmet vagy filmsorozatot készít, azt sajátjaként terjeszti (sugározza, forgalmazza), megilleti-e az „archív anyag” előállítóját (felperest) a harmadik személytől a felhasználás ellenében ellenérték, ha arra igényt tart?

4. Megállapítható-e, hogy az előállító perbeli követelése arányos azzal az anyagi előnnyel, amit harmadik személy azzal nyert, hogy saját vagy vállalkozási gyártásban 2004-ben nem kellett anyagi ráfordítást eszközölnie a csaknem 12 órás adásanyag elkészítésére, ami azt jelenti, hogy megspórolta – vágásig bezárólag – valamennyi szervezési, előkészítési, kutatási, forgatási és egyéb tárgyi, személyi költséget (ide nem értve a [fent említett jogdíjat] és ezzel 12x50-55 perces, korlátozás nélküli vagyoni) felhasználási joggal bíró filmsorozat vágás előtti alapanyagát készen megkapta?

5. Vajon az ár-érték arányt jelentősen befolyásolja-e az a körülmény, hogy a filmsorozatban szereplő személyek idős emberek, egy részük már nem is él, az anyag egyszeri és rekonstruálhatatlan, az adott történelmi időszaknak alig vannak nyilatkozatra képes túlélői, ezért az anyag különös történelmi értékkel bír, sőt értéke az idő múlásával nemhogy csökkenne, hanem egyre nő. Ha igen, milyen mértékben (a képzett ár milyen arányában) lehet ezt figyelembe venni?

Az alperes kérdései

1. Megállapítható-e a perbeli filmanyag alapján az, hogy az önálló szerzői mű-e, azaz részesülhet-e szerzői jogi oltalomban?

2. Amennyiben a perbeli filmanyag szerzői műnek minősül, úgy megállapítható-e a periratok alapján az, hogy annak a felperes a szerzője, a szerzői jogi jogosultságok jogosultja?

3. Mi a reális felhasználási díja a filmanyagnak abban az esetben, ha az önálló szerzői műnek minősül, illetve milyen összegben és jogcímen fizetendő díj a felperesnek abban az esetben, ha a filmanyag nem minősül szerzői műnek, illetve az nem a felperes alkotása?

4. Mi az a reális összeg, amely az adathordozók vételára, és amely összeg abban az esetben merülhet fel fizetendő összegként, amennyiben a perbeli filmanyag nem minősül önálló szerzői műnek, és/vagy annak nem a felperes a jogosultja?

5. Figyelemmel az alperes által az MM.-nek a fentiek szerint kifizetett nettó 240 000 forint felhasználási díjra, reális-e a felperes perbeli követelése? Milyen összegű felhasználói díjat tart reálisnak a szakértői testület?

*Az eljáró tanács szakértői véleménye**A szakvéleménykérés alapjául szolgáló tényállás összefoglalása*

Az O. Kft. filmelőállító vállalkozás 1992-ben készítette el az „M.” című dokumentumfilmet, amelynek rendezője S. S.

A filmanyag forgatása során a leforgatott munkaanyag a vetített dokumentumfilm anyagához képest hosszabb volt. A forgatás során elkészített munkaanyagot a felperes archiválási célból az O. könyvtár T. Gyűjteményénél letétbe helyezte.

A letétbe helyezett anyagból – S. S. rendező tudtával és hozzájárulásával – az „F.” című sorozat készítője felhasznált részeket. A filmsorozatot a D. TV Zrt. sugározta.

Az alperes 2004 novemberében kötött megállapodást a K. Bt.-vel (képviselője: S. S.) az „N.” című dokumentumfilm-sorozat megrendezésére.

A filmsorozat készítésénél – a felperes által 1992-ben készített filmanyag mellett – 6 db, darabonként 60 perc időtartamú filmfelvételt az MM.-nek kifizetett nettó 240 000 Ft ellenében szintén felhasználtak.

A felperes a Fővárosi Bíróság kirendelő végzésében foglalt tényállást azzal pontosította, hogy az alperes megbízásából 14 részből álló sorozat készült el, amelynek – S. S., a sorozat rendezőjének tanúvallomása szerint – kb. 90%-a, tehát tizenkét 50-55 perces film a felperes anyagainak a felhasználásával jött létre. Az MM. 6, egyenként 60 perc időtartamú filmfelvételt adott át, ebből készült két 50-55 perces részlet.

A Fővárosi Bíróság kirendelő végzése szerint a peres felek közötti vita abban áll, hogy az 1992-ben leforgatott munkaanyagból megmaradt és archivált anyag feletti rendelkezési jog

a felperest illeti-e meg, a felhasználás ellenében jár-e ellenérték a felperesnek, és az milyen mértékű.

A felperes az F/30/1. alatti, és az alperes a 29. sorszám alatti előkészítő iratban rögzítette álláspontját, és feltették a szakértői vizsgálódás és véleménykészítés tárgyát megalapozó kérdéseiket.

Az alperes a 45. sorszámú tárgyalási jegyzőkönyvben történt felhívás alapján a 49. sz. előkészítő iratában bejelentette, hogy a perbeli filmsorozat egyes epizódjaihoz milyen filmeket használt fel:

- teljes egészében új, a filmsorozat készítése érdekében felvett anyagokból készültek az R. S.-ről és a K. F.-ről szóló epizódok;
- részben új felvételekből, részben az O. Kft. által saját felvételének nevezett anyagokból készültek az E. I.-ről, az O. K.-ról szóló epizódok (amelyekkel kapcsolatban az egyes jeleketek S. S. rendező nem tudta megkülönböztetni eredetük alapján, mindösszesen arról nyilatkozott, hogy az új és a régi felvételek aránya ezen epizódok esetében kb. 1/3-2/3;
- a K. K.-ról szóló két epizódot az alperes az O. könyvtártól vásárolta;
- a további epizódok (nyolc epizód) a MM.-nél letétbe helyezett, vágatlan anyag felhasználásával készültek.

Előzetes megállapítások

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bek. alapján a szakértő testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, *a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét*, és nem idézhető. Szükség esetén azonban további adatok szolgáltatását kérheti a megkereső bíróságtól vagy hatóságtól, illetve a megbízótól.

A feltett kérdések alapján az eljáró tanács szükségesnek találta, hogy megtekintse az alperes által sugárzott 14 részes dokumentumfilm-sorozatot és a vágatlan filmanyagot tartalmazó kazettákat az O. könyvtárban.¹

Az alperes által átadott epizódok az alábbi személyekkel készített interjúkat tartalmazzák: B. R., R. J., dr. K. F., Sz. Gy., S. M., K. J., V. L.-né, V. L., O. K., Sz. E., H. R., E. I.-né, B. V. és K. K. A rendelkezésre álló 155 darab 20 perces kazettán feltüntetésre került a megkérdezett interjúalany neve. Így azonosítható volt a B. R.-rel (1–7. kazetta) és a H. R.-rel (100–103. kazetta) készített interjú. A többi személy neve a kazettákon nem volt feltüntetve. Az O. könyvtár munkatársai bemutatták, hogy az „F” c. dokumentumfilm Beta kazettáinak listáján szerepel S. M. és V. L. neve, akikkel S. S. szintén interjút készített.

¹ Az eljáró tanács a Fővárosi Bíróság 38. sz. végzése alapján 2012. január 6-án az O. könyvtárban megtekintette az O. Kft. által 1993-ban megőrzés céljából átadott „M” c. dokumentumfilm felvételeinek Beta kazettáit (a vágatlan filmanyagot).

A felek között nem volt vitatott, hogy a dokumentumfilm-sorozatban a felperes jogelődje által letétbe helyezett filmanyag került felhasználásra, ezért a tanács ebben a körben vizsgálatot nem végzett. A felek előadása alapján a tanács elfogadja, hogy a felperes vágtatlan filmanyaga szolgált S. S. korábbi dokumentumfilmjeinek és a perbeli dokumentumfilm-sorozatnak az alapjául.

Figyelemmel a dokumentumfilm-sorozat és a vágtatlan filmanyag időbeli terjedelmére, a tanács elegendőnek találta azt, hogy nem a teljes anyagot nézi meg, hanem csak egyes epizódokat és kazettákat² (B. R.-rel és H. R.-rel készített interjú).

Az eljáró tanács mindenekelőtt rögzíti, hogy a szakértői vélemény kialakítása során a Fővárosi Bíróság kirendelő végzése, a periratok és a fenti filmanyagok megtekintése alapján alakította ki a szakvéleményét.

Az eljáró tanács abban a kérdésben, hogy a felek között létrejött-e (alakilag érvénytelen) megállapodás a film felhasználására vonatkozóan, elfogadja azt a közös álláspontot, hogy a felperes szóban engedélyt adott a filmek felhasználására (tartalmi átdolgozásra és sugárzásra), de a felek között a díjazás mértéke tekintetében nem jött létre megállapodás.

Az eljáró tanács a felperes és az alperes által feltett kérdéseket azok logikai sorrendjét követve válaszolja meg: először a filmanyag szerzői műnek történő minősítéséről, majd az engedélyezett felhasználás esetén fizetendő díjazás szempontjairól nyilatkozik.

A konkrét kérdésekre adott válaszok

Alperes 1. Megállapítható-e a perbeli filmanyag alapján az, hogy az önálló szerzői mű-e, azaz részesülhet-e szerzői jogi oltalomban?

1.1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 1. § (2) bek. szerint szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... g) a filmalkotás és más audiovizuális mű (a továbbiakban együtt: filmalkotás).

A Sztj. IX. fejezete a filmalkotások és más audiovizuális művek vonatkozásában a műfajhoz kapcsolódó rendelkezéseket tartalmaz:

64. § (1) *Filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették. Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.*

² B. R.-rel (1–7. kazetta) és H. R.-rel (100–103. kazetta) készített felvételek.

(2) A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait.

(3) A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

65. § (1) A filmalkotás akkor befejezett, ha végleges változatát a szerzők és az előállító ilyenként elfogadják. Ezt követően a végleges változatot egyik fél sem változtathatja meg egyoldalúan.

(2) A befejezett film hozzáadással, elhagyással vagy kicseréléssel való módosításához vagy bármilyen más megváltoztatásához a szerzők és az előállító engedélye szükséges.

(3) Az (1)–(2) bekezdésben szabályozott jogok gyakorlásakor – a szerzők közötti eltérő megállapodás hiányában – a rendező képviseli a többi szerzőt.

A szerzői művek – ezen belül a filmalkotások – szerzői jogi védelmének kritériuma az, hogy az irodalom, a tudomány és a művészet körébe tartozzanak, és a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleget hordozzanak [Szt. 1. § (2), (3) bekezdése]. A szerzői jogi védelem, vagyis a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összessége a mű megalkotásának pillanatától kezdve megilleti a szerzőt. Ebből is következően a film szerzői jogi védelme megalapozásának, meglétének nem feltétele az, hogy a mű főcímet, „vége” főcímet és stáblistát tartalmazzon. A szerzői mű minőséget az sem „gyengíti” vagy korlátozza, ha az alkotás műcímmel sem rendelkezik. Ha az egyéni, eredeti jelleg fellelhető, a filmfelvétel befejezettségének hiánya nem akadály a védelemnek (SZJSZT 23/2003 sz. szakvélemény).

Nem feltétele a védelemnek az sem, hogy a film az utolsó vágás jogának gyakorlásával, vagyis a rendező és az előállító egyetértésével, megállapodásával véglegesített változata elkészüljön. A korábbi szerzői jogi törvény pedig nem is tartalmazott ilyen szabályt, így 1999. szeptember 1-jét megelőzően nem is volt törvényes lehetőség az „utolsó vágás” jogának gyakorlására, érvényesítésére (SZJSZT 39/00 sz. szakvélemény).

A dokumentumfilm széles kategóriája azon filmeknek, amelynek célja a valóság „dokumentálása”; személyek, események hiteles bemutatása filmen, feltárva a téma lényegi összefüggéseit.

A dokumentumfilmben azok a lányok és asszonyok szólalnak meg, akik túléltek a munkatáborban töltött éveket. A perbeli interjúk készítésének célja azonban nemcsak a történelmi események dokumentálása (*oral history*), hanem a felvételek alapján dokumentumfilm elkészítése.

Az 1990-es években leforgatott anyag – szintén a műfajból következőleg – sokkal hosszabb volt, mint hogy azt egyetlen dokumentumfilmben felhasználhatták volna (több mint 60 óra). Az egyes interjúk adott esetben többórás, egész életútra vonatkozó elbeszélést tartalmaznak, a szerző (a rendező) már eleve a saját koncepciója szerint szerkesztetten tette

fel a kérdéseket és állította össze az anyagot. A „mellékszálak” ilyen esetben önmagukban fontosak lehetnek, de a végleges dokumentumfilmbe nem férnek bele. Megmaradnak kor-dokumentumként, adott esetben az O. könyvtárnál letétbe helyezve kutathatók (illetve újr-felhasználhatók, mint az történt a jelen esetben).

A vágatlan filmanyag nem pusztán adathalmaz. A felvételek előre megtervezett, szigorú koncepció alapján, határozott művészi elképzeléssel forgatott sorozat anyagai. Szándékosan „zárt”, minimalista, sallangoktól mentes szerkezetben az emberi arcra koncentráló egységes képi világ, célratorő elbeszélésmód jellemzi. A riporter sem képben, sem hangban nem jelenik meg a kész dokumentumfilmekben. A filmeket határozott alkotói magatartás jellemzi. A filmfelvételek elkészítését befolyásolja a kész dokumentumfilm alapjául szolgáló művészi koncepció.

Az eljáró tanács véleménye szerint az elkészült és letétbe helyezett „alapanyag” kétségkívül egyedi, eredeti és megismételhetetlen mozgóképes anyag. A vágatlan film is tehát műnek minősül, mert egyéni, eredeti gondolatszövedéket tartalmaz (pl.: témaválasztás, a megszólaltatott személyek kiválasztása, a kérdések megfogalmazása, a kérdések egymásutá-niságának logikája, azaz a kérdéssor szerkesztése, a személyek bemutatása a filmben). Utal az eljáró tanács arra, hogy a szerző a magyar filmművészet egyik kiemelkedő személyisége. A szerzői műként történő minősítés megállapítható annak ellenére, hogy a dokumentum-film készítése során korlátozottabb az alkotói mozgástér, mint a fikciós filmalkotásoknál. A dokumentumfilm mint műfaj nem követeli meg a forgatókönyv jelenlétét.

A kérdéseket S. S. teszi fel az interjúalanyoknak. A dokumentumfilm forgatását megelő-zően a rendező beszélget az interjúalannal, megismeri élettörténetét. Ez kiderül a beszél-getésből, amikor a rendező a kérdéseivel előmozdítja, hogy az interjú tartalmazza az általa szükségesnek tartott történeteket. A rendező a kérdéseivel irányítja, hogy mit mondjon el a szereplő. Az interjú végén a rendező visszakérdez azokra a témákra, amelyekről nem beszél-tek, de amiről az előzetes beszélgetés során tudomást szerzett, és szükségesnek tartja, hogy erre vonatkozóan is felvételt készítsen. Az előkészítő munkához tartozik a szereplő bizal-mának megszerzése, hogy a korábban ismeretlen kérdező számára „megnyíljon”, elmondja az életét. Ennek alapján megállapítható, hogy a rendező előre elkészített koncepció alapján irányítja a beszélgetés menetét (szerkesztés). A riporter és az interjúalany között személyes kapcsolat alakul ki (tegeződés). Nyilván hosszú előkészítést, válogatást követően volt lehet-séges olyan különös sorsú embereket kiválasztani, akik ráadásul világosan megfogalmazva, összeszedetten tudnak beszélni tapasztalataikról.

Egy film egyediségének további fontos eleme a film képi világa: a képkivágások, a gép-mozgás, a fények kezelése. A felvételeket jellemző egységes képi világot befolyásolja az operatőr munkája, a szereplők és a háttér bevilágítása, a képek komponálása, a személyre történő közelítés. Ezeket az operatőr a szakmai gyakorlat szerint a rendezővel előzetesen egyeztetett módon végzi. Az egyes személyekkel készített interjúk végén vágóképek kerül-tek rögzítésre.

S. S. 2009. augusztus 25-én írásban tett nyilatkozata szerint a dokumentumfilmnél a legjelentősebb szerkesztői/rendezői munka az anyagokat kiválasztani, értékelni, csoportosítani, szerkesztetni, összeállítani, vágni (3. old., 8. válasz). Mindez azonban nem zárja ki, hogy a vágatlan film önmagában is, mint egyéni, eredeti alkotás, szerzői műnek minősüljön.

1.2. Az eljáró tanács hivatkozik az Szjt. 16. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezésre, amely szerint a szerzői jogosult nemcsak a mű egésze, hanem annak bármely azonosítható része tekintetében gyakorolhatja szerzői jogait. Ebből következik, hogy egy filmalkotás alapanyaga, a „félkész” filmanyag is szerzői jogi védelem tárgya lehet, amennyiben abban megjelenik az egyéni, eredeti alkotásjelleg. Ugyancsak félkész, alapanyagi formában megjelenő filmanyag szerzői jogi védeltsége tárgyában foglalt állást a Szerzői Jogi Szakértő Testület 23/03 számú szakvéleményében.

Az infosoc-irányelv 2. Cikkén alapuló („az azonosítható rész” betoldásával kiegészített) fenti szabály elfogadása előtt is általános joggyakorlati tanként vált elfogadottá, hogy a mű, illetve a szomszédos jogi teljesítmény valamely azonosítható, felismerhető részének felhasználására is kiterjednek a szerző, illetve más jogosult vagyoni jogai. A Szjt. ezért az irányelv szóban forgó rendelkezésének a vagyoni jogokra vonatkozó általános szabályok körében tesz eleget, a törvény szövegében megjelenítve az említett joggyakorlati tételt: a szerzői jogi védelem alapján a szerzőt nemcsak a mű egészének, hanem valamely azonosítható, felismerhető részének felhasználására is kizárólagos jog illeti meg.³

A perbeli képsorok a felperes dokumentumfilmjeinek azonosítható részei, amelyeken az Szjt. 16. §-a szerint a szerző kizárólagos felhasználási joga mindenképpen fennáll. Az azonosítható műrész védelme nemcsak az egész műnél kisebb részekre, hanem arra az esetre is vonatkozik, ha az alkotói folyamat első eredménye bővebb, mint a végleges mű.

1.3. A fenti álláspontja mellett az eljáró tanács – a teljesség érdekében – rámutat arra, hogy még abban az esetben is, ha nem lenne megállapítható, hogy a film szerzői mű, az audiovizuális teljesítményre nézve a szomszédos jogok fennállnak (Szjt. 82. §). Az SZJSZT- 8/2002 szakvélemény megállapítja, hogy a szellemi alkotásnak nem minősülő – mert eredeti vonásokat nem tartalmazó – bármilyen felvétel előállítóját is megilletik a szomszédos jogok: ideértve az engedélyezést és az arányos díjazáshoz való igényt [Szjt. 82. § (1) a) és 82. § (2) bek.]. Az Szjt. felhívott rendelkezése alapján a filmelőállítót megillető kizárólagos jogok kiterjednek a film többszörözésére, márpedig filmalapanyag felhasználása valamely új filmben az Szjt. 18. §-a értelmében szükségszerűen többszörözést valósít meg.

Az eljárás tárgyát képező vágatlan felvételek a 1990-es évek elején készültek.

³ Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény 53. §-hoz fűződő indokolása.

Azt a kérdést már az SZJSZT-20/2006 szakvélemény vizsgálta, hogy az Szt. szerinti szomszédos jogi teljesítmény fogalmának megfelelő, de a törvény hatálybalépése előtt létrejött és az előtt korábban szerzői jogi szabályok szerint védelemben nem részesült magyar filmelőállítói teljesítményekre az Szt. vonatkozik-e.

A bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokról szóló 2006/115/EK irányelv 11. cikk (1) bekezdése az időbeli hatály tekintetében kimondja, hogy ezt az irányelvet alkalmazni kell mindazon – ezen irányelvben foglalt – szerzői jogi védelemben részesülő művekre, előadásokra, hangfelvételekre, műsorokra és filmek első rögzítésére, amelyek védelme 1994. július 1-jén a tagállamok szerzői jogi, illetve szomszédos jogi rendelkezései alapján még fennállt, illetve⁴ amelyek az ebben az irányelvben foglalt védelmi feltételeknek ebben az időpontban megfeleltek. Ez utóbbi feltétel fennáll.

Az Szt. 82. §-a szerint a film előállítóinak védelmére biztosított jogok körében nem szerepel a sugárzási jog mint a felhasználás egyik módja. Az Szt. 18. § (1) bekezdés b) pontja szerint azonban többszörözésnek minősül az egy vagy több másolat készítése a rögzítésről. A televízióban történő sugárzáshoz nélkülözhetetlen a videofilm részleteinek akár végleges, akár időleges rögzítése, ami a törvény értelmében többszörözésnek minősül. Ehhez a televízióknak az Szt. 82. § (1) bekezdés a) pontja alapján meg kell szereznie a film előállítójának hozzájárulását (SZJSZT 08/02). [Az időleges rögzítésre 2004. május 1. óta szabad felhasználás áll fenn, amely azonban – bizonyos közgyűjteményi kivételektől eltekintve – csak három hónapos megőrzésre ad jogot az Szt. 35. § (7) bekezdése alapján]. A többszörözési jog a filmelőállítót mind a film egésze, mind pedig annak azonosítható részlete [16. § (1) bekezdés] tekintetében megilleti.

Ebből következően, még abban az esetben is, ha a film nem minősülne szerzői műnek, az előállító jogosult arányos díjazásra a szomszédos jogi védelem alapján. Az eljáró tanács álláspontja azonban a filmalapanyag vizsgálata alapján egyértelműen az, hogy a felperes filmanyaga, függetlenül attól, hogy a közgyűjteményben elhelyezett formájában még nem végleges, nem kész, mégis mint egyéni, eredeti alkotás, szerzői jogi védelem alatt áll.

Alperes 2.: Amennyiben a perbeli filmanyag szerzői műnek minősül, úgy megállapítható-e a periratok alapján az, hogy annak a felperes a szerzője, a szerzői jogi jogosultságok jogosultja?

2.1. A szerzőség kérdésében hivatkozik az eljáró tanács az Szt. 94/B. § (1) bekezdésére, amely szerint az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.

⁴ Értelme az eljáró tanács szerint: és/vagy.

Ebből következően az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzői jogosultnak tekinteni a per tárgyát képező filmrészleteken, akinek a neve a szokásos módon a részletekkel érintett eredeti dokumentumfilmen feltüntetésre került.

Az O. könyvtárban letétbe helyezett kazettákon és a csapón feltüntetésre került szerzőként S. S., az operatőr K. S.

2.2. Szjt. 64. § (2) *A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait.*

(3) *A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.*

A felperes 2008. július 10-én kelt beadványához csatolta gyártóként S. S.-sel mint rendezővel kötött filmalkotói szerződéseket az „A. I.” (1990), az „M. II.” (1992), és az „M. III.” (1992) című műre. A szerződések meghatározzák a *vagyoni jogok átruházása* cím alatt a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére vonatkozó jog átruházását (3. pont).

3. Jogok átruházása

A rendező, mint a film szerzője, a gyártóra ruházza az alábbi felhasználási jogokat:

3.1. Nyilvános előadás joga:

Az elkészült mű időbeli és területi korlátozás nélküli, bármely technikai átvitel/filmszínházi vetítés, televíziós sugárzás, beleértve a műholdas, illetve kábelsugárzást stb.../ útján történő nyilvános előadásának jogát.

3.2. Többszörözési joga

a) Az elkészült mű időbeli és területi korlátozás nélküli, bármely technikai eljárással történő /videokazetta, lemez, stb./ és tetszőleges példányszámú többszörözésének, valamint a műpéldányok terjesztésének és értékesítésének jogát;

b) az elkészült mű más nyelvű felirattal, vagy szinkronizált hanggal való ellátásának jogát.

3.3. A rendező átengedi gyártónak az elkészült művel kapcsolatos propaganda céljából, a mű részleteinek és egyes felvételeinek felhasználási jogát.

3.4. A rendező hozzájárul ahhoz, hogy a gyártó a 3. pontokba foglalt felhasználási jogait más szervezetre átruházza /ez a rendelkezés nem érinti a gyártónak a 4. pontban meghatározott elszámolási kötelezettségét/.

3.5. A rendező másodlagos kereskedelmi jogokat /ún. merchandising rights/ fenntartja magának, erről külön megállapodásban kell rendelkezni.

Szjt. 66. § (1) *A filmalkotás létrehozására kötött szerződés (a továbbiakban: megfilmesítési szerződés) alapján a szerző – kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét – ellen-*

kező kikötés hiányában átruházza az előállító a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.

(2) A felhasználás jogának átruházása nem terjedhet ki a 20. §-ban, a 23. § (6) bekezdésében és a 28. §-ban szabályozott vagyoni jogokra.

A megfilmesítési szerződés külön szabályozása – azonosan a régi Szt. 41. § (3) bekezdésével és a 42. § (1) bekezdésével – elsősorban a filmre vonatkozó vagyoni jogok rendezésére irányul. A vagyoni jog-átruházás (szerződéses jogátszállás vétele) – a (8) bekezdésben foglaltak megfelelő alkalmazása mellett – kizárólagosságot, valamint időbeli és területi korlátlanságot teremt. A jogátszállásra vonatkozó szabály diszpozitív.

A film rendezője és operátora szintén szerződésben ruházta át a film felhasználásának a jogait, ám ezt a gyakorlatban nem megfilmesítési, hanem alkotói, rendezői felhasználási szerződésként ismerik.⁵

A 42/00 sz. SZJSZT-szakvélemény megállapítja, hogy a dokumentumfilm szereplői nem járulnak hozzá alkotó módon a film egészének a kialakításához, ezért szerzői és szomszédos jogi védelmet élvező teljesítmény sem jön létre, amennyiben a szereplők a dokumentumfilm jellegének megfelelően abban csupán közreműködnek.

A film szerzője tehát – az eljáró tanács rendelkezésére álló adatok alapján – a rendező, a szerzői jogi és szomszédos jogi jogosult – mint előállító – a felperes.

A periratokból és a peres felek egybehangzó előadásaiból megállapítható, hogy a felperesi filmalapanyag a felperes O. Kft. gyártása alatt, saját kezdeményezésében és szervezésében jött létre; a periratokból megállapíthatóan a felperes gondoskodott a film megvalósításának anyagi és egyéb feltételeiről. Az Szt. fentiekben hivatkozott 66. § (1) bekezdése alapján a filmalapanyag szerzői vagyoni (felhasználási) jogaival a felperes rendelkezik. A periratok, illetve a peres felek egybehangzó előadásai alapján a felperes szerzői jogosulti minősége annak ellenére megállapítható, hogy a közgyűjteményben elhelyezett forgatott filmanyagokon a felperes neve nem jelenik meg.

2.3. Az eljáró tanács szükségesnek tartja megjegyezni, hogy a felperes egyes kérdései, illetve perbeli nyilatkozatai között ellentmondás áll fenn. A kérdések azon tényálláson alapulnak, miszerint a felperes mint filmelőállító a film felhasználására és engedélyezésére a szerzőktől korlátozásmentes jogosultságot szerzett.

Ezzel szemben a pert megelőző levelezés során (A/4 és A/5) úgy nyilatkozott, hogy a filmrészletek felhasználási jogát a szerzőktől vagy más szerzői jogi jogosítottaktól nem szerezte meg. A felperes az általa módosított szerződéstervezetben olyan javaslatot tett, miszerint a felhasználási jogot az alperesnek kell az alkotóktól és a szerzőktől saját költségén megszereznie (A/5 sz. melléklet 1.3. pont).

⁵ A szerzői jogi törvény magyarázata. Szerk.: dr. Gyertyánfy Péter, KJK, 2006, a 66. §-hoz fűzött magyarázat, p. 342.

A peranyagban kizárólag S. S. rendezővel kötött szerződés található, egyéb szerzőkkel kötött megállapodások nem. Mindemellett a filmnek további szerzői is lehetnek (pl. operatőr). A felperes nem tett előadást arra vonatkozóan és nem tűnik ki a peranyagból, hogy kiket tekintett még olyan személyeknek, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. A periratokból kitűnően azonban arra nézve nem merült fel kétség, hogy a felperes mint filmelőállító jogszerűen rendelkezik a perbeli filmanyagból készült felperesi filmalkotások szerzői vagyoni jogaival. Arra vonatkozóan sem merült fel további vizsgálat szükségessége, hogy a felperes mely filmszerző alkotókkal, milyen módon állapodott meg a film elkészítésére.

Felperes 1.: Amennyiben az ilyen anyag felhasználási jogát az előállítótól (felperestől) szerződéssel senki sem szerezte meg, a felhasználási jog megszerzését senki sem bizonyította utólag sem, illetőleg a felhasználási jog iránt – az Szjt. vagy egyéb pl. tulajdonjoga alapján – senki sem élt igénnyel az előállító felé, kit kell tekinteni az anyag kizárólagos tulajdonosának?

A fentiek alapján a felperes mint filmelőállító jogszerzése megállapítható.

Felperes 2.: Amennyiben megállapítható, hogy az anyag kizárólagos tulajdonosa a dokumentumfilm előállítója, jogosult-e az előállító engedélyezni, hogy az „archivált” anyagból harmadik személy – a szerzői jogi jogosultak hozzájárulásának beszerzése birtokában – új mozgóképi alkotást – jelen esetben filmsorozatot állítson elő (esetlegesen utánforgatással kiegészítve)?

Az Szjt. 66. § (1) bekezdés, illetve a 16. § alapján a felperes mint filmelőállító – a jogszerzésére tekintettel – kizárólagosan jogosult engedélyezni a dokumentumfilm részleteinek egy másik dokumentumfilmben történő felhasználását, beleértve annak átdolgozását.

Szjt. 29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

Emellett a mű egységét is sértheti az, ha az eredeti film egyes interjúit megvágják, valamint az, hogy a film részleteit egy korban, eseményekben és helyszínekben azonos, de másik dokumentumfilmben használják fel.⁶

Jelen esetben a filmalkotás átdolgozása eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jött létre.

⁶ Lásd: SZJSZT-7/96 és -34/96 számú szakvélemény (in: Szerzői Jogi Szakértő Testület Szakvéleményeinek gyűjteménye, III. kötet 1990–1996. Összeállította: dr. Lenkócs Barnabás és dr. Székely László. Eötvös József Könyvkiadó, Bp., 1998, p. 158.)

Felperes 3.: Amennyiben a harmadik személy az archív anyagok felhasználásával új mozgóképi alkotásnak minősülő dokumentumfilmet vagy filmsorozatot készít, azt sajátjaként terjeszti (sugározza, forgalmazza), megilleti-e az „archív anyag” előállítóját (felperest) a harmadik személytől a felhasználás ellenében ellenérték, ha arra igényt tart?

Szjt. 16. § (1) A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

(4) Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozással mondhat le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes.

Ebből következően díjazás akkor is jár, ha a felhasználásra adott engedély erről nem rendelkezett.⁷ Az Szjt. 16. § (4) bekezdésének szövege szerint a díjazás a szerzőt az engedély, vagyis a felhasználás joga fejében illeti meg.⁸

Jelen esetben az átdolgozás eredményeként létrejött film új, az eredetitől különböző mű. Az átdolgozás a mű felhasználásának minősül [Szjt. 17. § f) pont].

Az Szjt. 4. § (2) bek. alapján szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

Ha az új filmet többszörözik, sugározzák, forgalmazzák (terjesztik), akkor az már nem az átdolgozás körébe tartozik.

A díjazás mértékekor indokolt figyelembe venni az átdolgozás nyomán létrejött új mű „felhasználási értékét”, azaz azt a tényezőt, hogy az új film felhasználásával milyen bevételre tesz szert az átdolgozást végrehajtó előállító.

Alperes 3.: Mi a reális felhasználási díja a filmanyagnak abban az esetben, ha az önálló szerzői műnek minősül, illetve milyen összegben és jogcímen fizetendő díj a felperesnek abban az esetben, ha a filmanyag nem minősül szerzői műnek, illetve az nem a felperes alkotása?

Az eljáró tanács először is hivatkozik az alperesi 1. kérdésre adott válaszára, amelynek megfelelően a felperesi filmanyag, függetlenül attól, hogy nem a kész műről, hanem filmalapanyagról van szó, szerzői jogi védelem alatt áll. A felhasználási engedély ellenében járó dí-

⁷ Ha a felhasználás jogosulatlanul történt, gazdagodás visszatérítése címén legalább a szokásos díj jár [Szjt. 94. § (1) bek. e) pont].

⁸ Gyertyánfy: i. m. (5), a 16. §-hoz fűzött magyarázat, p. 106.

jazás tekintetében az eljáró tanács az alperes és a felperes 4–5. kérdésére adott válaszában tér ki.

Az eljáró tanács az alperesi 1. kérdésre adott fenti válaszára utalva ismételten rámutat arra is, hogy a felperesnek a felperesi filmanyag többszörözése ellenében még abban az esetben is jogdíjigénye állna fenn, ha a filmanyag nem állna szerzői jogi védelem alatt, hanem az egyéni, eredeti szerzői, alkotásjellegét el nem érő anyagként csupán ún. szomszédos jogi védelem illetné meg. A szerzői alkotás szintjét el nem érő képsorok létrehozóit is megilleti a teljesítményvédelem (Szjt. 82. §). Mint korábban az eljáró tanács rámutatott, az Szjt. 82. §-a szerint a film előállítóinak védelmére biztosított jogok körében nem szerepel a sugárzási jog mint a felhasználás egyik módja. Az Szjt. 18. § (1) bekezdés *b*) pontja szerint azonban többszörözésnek minősül egy vagy több másolat készítése a rögzítésről. A felperesi filmanyag új filmmé való átdolgozása szükségszerűen többszörözéssel együtt járó cselekmény. A televíziós sugárzás nem valósulhatott volna meg e nélkül a többszörözés nélkül, ezért szomszédos jogi alapon is megállapítható, hogy a többszörözést végrehajtó filmelőállító szervezetnek, illetve az alperesi televíziószervezetnek a jogszerű felhasználás érdekében az Szjt. 82. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján meg kellett volna szereznie a film előállítójának hozzájárulását (SZJSZT-08/02), illetve a felhasználás, azaz a többszörözés ellenében szomszédos jogi alapon is díjfizetési kötelezettsége áll fenn. Az új, az alperesi film előállítóját és az alperest a felhasználással kapcsolatosan egyetemleges felelősség terheli.

Ebből következően, még abban az esetben is, ha a film nem minősülne szerzői műnek, az előállító jogosult arányos díjazásra [Szjt. 83. § (2) bek. útján alkalmazandó Szjt. 16. § (4) bek.].

Felperes 4.: Megállapítható-e, hogy az előállító perbeli követelése arányos azzal az anyagi előnnyel, amit harmadik személy azzal nyert, hogy saját vagy vállalkozási gyártásban 2004-ben nem kellett anyagi ráfordítást eszközölnie a csaknem 12 órás adásanyag elkészítésére, ami azt jelenti, hogy megspórolta – vágásig bezárólag – valamennyi szervezési, előkészítési, kutatási, forgatási és egyéb tárgyi, személyi költséget (ide nem értve a [fent említett jogdíjat], és ezzel 12x50-55 perces, korlátozás nélküli vagyoni] felhasználási joggal bíró filmsorozat vágás előtti alapanyagát készen megkapta?

Felperes 5.: Vajon az ár-érték arányt jelentősen befolyásolja-e az a körülmény, hogy a filmsorozatban szereplő személyek idős emberek, egy részük már nem is él, az anyag egyszeri és rekonstruálhatatlan, az adott történelmi időszaknak alig vannak nyilatkozatra képes túlélői, ezért az anyag különös történelmi értékkel bír, sőt értéke az idő múlásával nemhogy csökkenne, hanem egyre nő. Ha igen, milyen mértékben (a képzett ár milyen arányában) lehet ezt figyelembe venni?

Alperes 5.: Figyelemmel az alperes által az MM.-nek a fentiek szerint kifizetett nettó 240 000 forint felhasználási díjra, reális-e a felperes perbeli követelése? Milyen összegű felhasználói díjat tart reálisnak a szakértői testület?

A fenti három kérdés tárgya lényegében azonos: a díjazás meghatározása. Ezért célszerű együttesen megválaszolni a kérdéseket.

A Fővárosi Bíróság 28. sz. végzése megállapítja, hogy a felhasználási díj összecszerűsége kérdésében a szakértői vélemény beszerzése indokolatlan, legfeljebb a felhasználás körülményeire tekintettel a felperes által kért összeg arányossága lehet szakértői vizsgálat tárgya.

E kérdések megválaszolásához az Szjt. 16. § (4) bekezdéséből kell kiindulni. Eszerint – ha a törvény másképp nem rendelkezik – a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia (a visszerhesség, illetve a felhasználással elért bevétellel arányos díjazás alapelve). A filmalkotásra vonatkozó speciális rendelkezéseknél az Szjt. megismétli ezt a szabályt, kiegészítve azzal, hogy a támogatást is a felhasználásból elért bevételnek tekinti [66. § (3) bekezdése]. Nem jelenti ez tehát azt, hogy a bevétel nélküli műfelhasználás eleve jogdíjfizetési kötelezettség nélküli lenne.

A szerzői jog megsértése esetén a gazdagodási igény minimuma az elmaradt jogdíj, amely akkor is jár, ha az engedély nélküli felhasználás veszteséges.⁹

Nincs olyan jogszabály, amely pontosan vagy keretszerűen előírná, mennyi jogdíj jár a filmelőállítónak a filmalkotásnak más műben történő felhasználásáért.

Az engedély fejében történő díjazás mértékének kérdése elsődlegesen piaci vita. A Szerzői Jogi Szakértő Testületnek nem tartozik feladatkörébe,¹⁰ hogy ilyen kérdésben összecszerűen meghatározza a díjazás összegét. A díjazás szabad meghatározása következtében ha a jogosult meghatározott összeget kér az engedély fejében, a felhasználó döntésén múlik, hogy ennek megfizetését vállalja vagy nem. Ezért az eljáró tanács nem tud az összecszerűség kérdésében állást foglalni, véleményében kizárólag a felek által felvetett, a díjazás mértékét befolyásoló szempontok megalapozottságát vizsgálja.

Az Szjt. 66. § és 16. § (4) bekezdése alapján döntő kérdés az, hogy mit tekintünk a felhasználással arányos díjazásnak? A nemzetközi jogfelfogás és az Szjt. e tekintetben abból indul ki, hogy a felhasználónak (ár)bevételt kell realizálnia. További szempont, hogy nem feltétel a tevékenység eredményessége (nyereségessége), továbbá a bevétellel szemben közvetlenül nem számolhatók el a felmerült költségek. Ugyanakkor a bevételi oldalon kell figyelembe

⁹ Szjt. nagykommentár, szerk. Gyertyánfy Péter, Complex plusz Jogtár, 2009, a 94. § (1) bekezdés e) pontjához fűzött magyarázat.

¹⁰ A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet – a szakértő testület feladatai cím alatt – kimondja, hogy a testület az Szjt. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. E rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitás ügy az Szjt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

venni a felhasználó által elért mindazon anyagi előnyt, amelyet az a mű közönséghez közvetítéséért vagy arra a célra bárkitől kap (pl. reklám- és szponzorbevételek, költségvetési támogatások) (SZJSZT-39/2000/1–2. szakvélemény).

Az alperes tulajdonképpen arra hivatkozik, hogy létezne valamiféle egységár: ha az MM. 6x60 perces filmfelvételét a sorozat két 50-55 perces részében 240 000 Ft-ért felhasználhaták, akkor a felperes 6 000 000 Ft-os követelése eltűzött.

S. S. nyilatkozatában utal arra, hogy az MM.-től átvett anyag felhasználásáért fizetett ellenérték alapján megbecsülhető a felperesnek fizetendő díjazás (3. oldal, 9. válasz).

Az arányos díjazás mértéke tekintetében azonban csak részben lehet kiindulni abból, hogy az alperes (időarányosan) mennyit fizetett felhasználási díjként az MM.-nek a felhasznált filmanyagért. Nem ugyanolyan jellegű filmanyagról van szó: az MM. a K. K.-val készült interjút, azaz egyetlen személlyel készített interjút adott át (A/2 melléklet), amely az O. könyvtárban készült. Ezzel szemben S. S. az egész országot bejárva, tetemes költségvetéssel kutatta fel a Gulág-túlélőket. Az általa rögzített anyag egyedi és pótolhatatlan: a szereplők nagy része ma már nem él.

A felperes 2010. január 13-án kelt előkészítő iratában dokumentumfilmek gyártási költségeinek összehasonlító adataira hivatkozik (9–10. oldal):

- B. B. J. (2007),
költségvetés: 9,1 MFt; hossza: 3x40 perc = 120 perc;
- A „v.” (2006),
költségvetés. 8,9 MFt; hossza: 60 perc;
- I. t. (2005),
költségvetés: 8,9 MFt; hossza: 3x50 perc: 150 perc.

A fenti adatok csak korlátozottan szolgálhatnak összehasonlítás alapjául. Míg ezen összegek a dokumentumfilm teljes gyártási költségeit mutatják, a jogvita tárgya kész, bár vágatlan filmanyag felhasználása és átdolgozása fejében fizetendő díj összege. Megállapítható, hogy a dokumentumfilm időtartama nincs összefüggésben a gyártási költségekkel, és filmenként külön-külön vizsgálandóak a gyártási költségeket befolyásoló tényezők.

A film költségvetése a díjdíj nagyságrendje tekintetében lehet irányadó.

A díjazás meghatározása során az eljáró tanács azonban nem tartja indokoltnak *kizárólag* a gyártási költségek meghatározásából kiindulni. Az Szjt. szövege nem támasztja alá ezt a fajta számítási módot. Jelen esetben figyelembe kell venni, hogy már korábban elkészült archív anyag ismételt felhasználására került sor, aminek következtében eltűzöttnek minősül a díjazást az új felvételek készítésén alapuló dokumentumfilm teljes gyártási költségeire alapozni. A perbeli filmanyag felhasználásával készített dokumentumfilmet már nyilvánosságra hozták a per tárgyát képező felhasználás előtt, tehát nem arról van szó, hogy az alperes megrendelte a filmet.

Az SZJSZT-39/2000/1–2 szakvéleménye az alábbi módon határozta meg a díjazás összegét: „A filmalkotás hagyományos felhasználási módozataihoz (filmszínházi forgalmazás,

videokazettán történő forgalmazás, televíziós sugárzás stb.) kapcsolódó szokásos jogdíjarifák és felhasználói bevételek közismertek és viszonylagos pontossággal behatárolhatók. Ebből következően az ilyen típusú jogsértéseknél az okozott vagyoni hátrány összege meg lehetős pontossággal megállapítható, megbecsülhető. A vagyoni hátrány megállapításánál figyelembe kell venni a Magyar Televízióban – amely ezeknek a filmeknek a legnagyobb potenciális hazai felhasználója – alkalmazott sugárzási jogdíjakat. A bünygyi iratok között is fellelhető sugárzási szerződések tanúsága szerint az érintett filmekből egy 3-3 perces bejátszásért 1998-ban 35 000, illetve 60 000 Ft-ot fizetett az M. az országos sugárzásra. Egy teljes mű (30-45 perces dokumentumfilm vagy tudományos ismeretterjesztő film) országos sugárzási díja: 200 000–500 000 Ft-ig terjedhet, egy „egészestés” magyar játékfilm esetében pedig ez maximum 1 000 000 Ft lehet.” Nincs a tanácsnak információja 2005-ben történt sugárzás idején alkalmazott hasonló sugárzási díjról, és figyelembe kell venni azt is, hogy ezen szakvélemény tényállása 7 évvel korábbi.

A felperes díjkövetelése 6 millió Ft+áfa, és annak kamatai. A fenti szempontok és körülmények összefoglalásaként a tanács a díjazás arányosságának meghatározása során az alábbiakat emeli ki:

- figyelemmel kell lenni arra, hogy az alperes nem a teljes felperesi filmanyag, hanem csak nyolc interjúalannal készült interjú tekintetében használta fel a felperes anyagát; az alperesi filmanyag ezzel szemben összesen 13 személlyel tartalmaz interjúkat;

- a gyártási költséget a díjazás összegének meghatározásakor mint viszonyítási alapot lehet értékelni, mert figyelembe kell venni, hogy az alperes kész filmanyagokat használt fel, és ezért a piaci díjat befolyásolja az, hogy az alperes nem kívánt a dokumentumfilmsorozat elkészítéséhez szükséges teljes költségvetést beruházni,¹¹ hanem éppen a kész filmanyag felhasználásával kívánt alacsonyabb költséggel készíthető új filmet sugározni. Ezért a gyártási költségek összegéhez képest díjcsökkentő tényező, hogy nem az alperes rendelte meg a filmforgatást, hanem a perbeli kész filmanyag felhasználásával készített azonos történelmi kort bemutató másik dokumentumfilmet. A felperesnél az újabb felhasználás során semmilyen további költség nem merült fel, gyártási költségei feltehetőleg már az első felhasználásnál megtérültek, és számára nem volt előrelátható, hogy 10 évvel később további felhasználásra kerül sor, amelyből további díjbevétele származhat;

- olyan díjazás arányos, amely magasabb, mint az MM.-nek fizetett díj (arányosan vetítve az epizódok számára), figyelemmel arra, hogy az MM.-nek fizetett díj mutatja a „a piaci alku folyamán” kialakult díjat, de a felperesi film lényegesen szélesebb körű előkészítő munkát igényelt;

¹¹ Az eljáró tanács tisztában van azzal, hogy nem is lehetett volna újólag leforgatni a felperes filmjéből átvett részeket, mert a szereplők már nem éltek, ezt külön pontban mint díjnövelő tényezőt értékeli.

- díjemelő tényezőként figyelembe kell venni „az áru sajátosságát, ritkaságát”, azt, hogy a háborút és a szovjet légereket megjárt generáció szinte utolsó tagjaival készültek az interjúk, és halálukra tekintettel egyszeri és visszahozhatatlan lehetőség volt a felvételek elkészítése;
- a felek elmulasztották a megállapodást a díjban, ami arra utal, hogy a felhasználás fejében fizetendő díj összegét a professzionális felek akkor nem tartották lényegesnek, amely körülmény azonban végül a jogvitához vezetett.

Alperes 4.: Mi az a reális összeg, amely az adathordozók vételára, és amely összeg abban az esetben merülhet fel fizetendő összegként, amennyiben a perbeli filmanyag nem minősül önálló szerzői műnek és/vagy annak nem a felperes a jogosultja?

A fentiekre tekintettel megalapozatlan és a szerzői jog alapvető szabályaival is ellentétes az az alperesi álláspont, miszerint az „adathordozók” ára lehetne az alapja a felhasznált filmanyagért fizetendő díjazásnak. (Olyan ez, mintha egy festmény értékét annak vászna és kerete határozná meg.)

Dr. Sár Csaba, a tanács elnöke

Dr. Bacher Gusztáv, a tanács előadó tagja

Kézdi-Kovács Zsolt, a tanács szavazó tagja

* * *

BELSŐÉPÍTÉSZETI TERV FELHASZNÁLÁSA, ÁTDOLGOZÁSA

SZJSZT-15/11/01

A bíróság által feltett kérdések

I. 8.P.26.390/2009/24. sorszám alatti alperesi kérdések

Az M. Kft. elsőrendű és T. L. másodrendű alperes részéről:

I.1. A felperes alkotása a szerzői jogi alkotás szintjét eléri-e, ha feltételezzük, hogy az alperes által rajzolt motívumok, ötletek, rajzok kerültek felhasználásra? Ebben az esetben felfedezhető-e olyan további különbség, amely a felperesi munkát szerzői jogi védelem alá helyezi?

I.2. A felperes által készített és a perben csatolt L. C. belsőépítészeti terv elnevezésű dokumentáció elegendő adatot, információt tartalmaz-e ahhoz, hogy ennek alapján a belsőépítészeti tevékenység elvégezhető legyen?

I.3. A felperesi tervben látható motívumok egyeznek-e az alperes által beadott rajzokban feltüntetett motívumokkal, és ezek egyértelműen a szecessziós stílusirányzathoz tartozó motívumok-e?

I.4. A szakértő a felperes által F/4 alatt csatolt belsőépítészeti terv minden oldalán feltüntetett rajzot vizsgálja meg, és hasonlítsa össze a megvalósult tényleges állapottal! A szakértő nyilatkozzon részleteiben, hogy a felperesi rajzban szereplő álmennyezet, galéria, falnézet, a bárpult, a fali ital szekrény, a pult előlnézete, a kovácsoltvas korlát, a falburkolat, a padterv, a csillárterv, a szociális blokkok padlókiosztása, csempekiosztása, a függönyterv, a galériák falnézetei, illetve a székek mennyiben kerültek ténylegesen felhasználásra!

II. 8.P.26.390/2009/25. kérdések

II.1. Állapítsa meg a szakértő, hogy a keresetlevél mellékletét képező F/4 alatti belsőépítészeti terv szerzői jogi védelem alatt álló műnek tekinthető-e vagy sem!

II.2. Amennyiben a belsőépítészeti tervek önálló, egyéni, eredeti alkotásnak minősülnek, a szakértő a peranyag alapján következtessen arra, hogy a tervek felhasználása valószínűsíthetően megtörtént-e vagy sem az L. K. belsőépítészeti kialakításakor!

II.3. Amennyiben a tervek felhasználásának valószínűsége csak részben következtethető, ennek arányát is jelölje meg!

II.4. Amennyiben az F/4 alatti tervek felhasználásának valószínűsége nem állapítható meg, a szakértő, figyelemmel az alperes által csatolt iratanyagra (amelyek között a 15. sorszám alatti irat nemcsak a másodrendű alperes vázlatait, hanem egyéb anyagokat is tartalmaz, és a 8. sorszám alatti alperesi irat tartalmazza az építkezéssel kapcsolatos engedélyezett dokumentációkat, illetőleg azok egy részét), állapítsa meg, hogy a belsőépítészeti kialakítás az engedélyezett tervdokumentáció alapján történt-e meg, vagy pedig a másodrendű alperes előadása szerint az ő általa tervezett részletek alapján.

Elöljáróban – (belső)építészeti mű mint védett tárgy

Gyakran merül fel az a kérdés, hogy mit is véd a szerzői jog: a tervet vagy az épületet?

Elvi síkon nézve azt mondhatjuk, hogy rossz a kérdés feltevése. A szerzői jog ugyanis mindig az azonosíthatóan kifejtett eredeti „gondolatszövedéket” védi (Boytha), tehát egy elvont gondolati valóságot – ami megvalósulhat többféle formában. Ahogyan az „irodalmi mű” megjelenhet könyvben, folyóiratban, szöveges fájlban vagy éppen hangfelvételen (hangos könyvben), a „zenemű” megjelenhet élő elhangzásban, kottában vagy hangfelvételen, úgy az építészet területén a „terv” és az „épület” sem lehet más, mint az „építészeti mű” két megjelenési formája.

A védett tárgy tehát a „(belső)építészeti alkotás” és annak egyik rögzített formája, a terv, a másik pedig a kivitelezett „késztermék”, az épület, berendezés.

Természetesen könnyebb ezt a különbséget olyan műveknél értelmezni, amelyek az átlagember gondolataiban is képesek anyagi hordozótól függetlenül „reprodukálódni” – ilyen az imént említett zene és irodalom –, de az elv azonos módon értelmezhető az olyan, „anyaghoz kötött” szerzői művek esetében is, mint a fotóművészeti vagy építészeti alkotások. Ha egy zenemű összes kottáját és felvételét megsemmisítik, azzal nem semmisül meg maga az alkotás – mindaddig, amíg legalább egy ember gondolataiban megtalálható. Ugyanez a kijelentés minden, szerzői jog által érintett művészeti ág esetében érvényes, így az építészet és a belsőépítészet területén is.

Ezt a gondolatot próbálja körülírni az SZJSZT-15/10 sz. szakvéleménye is, amikor úgy fogalmaz: *„Az építészeti alkotás mint alkotás fogalma kettős jellegű, beletartozik a terv és a megvalósult épület is.”*

Eltérés a terv és a kivitelezett változat között

Az építészet területén, és így a belsőépítészet világában is természetes jelenség, hogy a tervező által elkészített tervektől a megvalósítás során eltérnek.

Ezek a változások részben a kivitelezés során kiderülő tények miatti szükségszerű változások – ilyen lehet például, amikor egy épület átalakítása, felújítása, berendezése során olyan elfedett elemeket fedeznek fel, amelyek a tervezés idején még nem voltak ismertek, vagy ha például bizonyos anyag a kivitelezés idején nem kapható.

A változások másik része korántsem ilyen ártatlan. Van, amikor a kivitelezés során olcsóbb anyagokat építenek be, esetleg rossz minőségű szakmunkát vesznek igénybe, és olyan is van, amikor a megrendelő menet közben meggondolja magát, és emiatt tér el a tervektől.

Rendes körülmények között a tervező munkája ezért nem ér véget a terv elkészítésével, hanem a kivitelezés folyamatába is bevonják, hogy az alkotás lényegét érintő változtatásokat vele is egyeztessék.

Mivel (nemcsak az építészet területén) a kivitelezés időszaka folyamatosan magában foglalja a megrendelő és a tervező/szerző közötti konfliktus lehetőségét, erre a problémára a szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI tv., Sztj.) rendelkezései is kitérnek.

„Sztj. 50. § Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.”

Az elkészült belsőépítészeti tervek megvalósítása során is ez a rendelkezés irányadó.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad I.

I.1. A felperes alkotása a szerzői jogi alkotás szintjét eléri-e, ha feltételezzük, hogy az alperes által rajzolt motívumok, ötletek, rajzok kerültek felhasználásra? Ebben az esetben felfedezhető-e olyan további különbség, amely a felperesi munkát szerzői jogi védelem alá helyezi?

A felperes által F/4 alatt benyújtott belsőépítészeti terv a művészettörténetben ismert, szecessziós motívumokra épül fel, a régi korabeli kávéházi térképezéseket, fellelhető mintákat figyelembe véve. A terv ezeket a helyszín adottságaihoz igazítva, azokat egyéni elképzelésekkel kiegészítve egységes, eredeti alkotást hoz létre.

I.2. A felperes által készített és a perben becsatolt L. C. belsőépítészeti terv elnevezésű dokumentáció elegendő adatot, információt tartalmaz-e ahhoz, hogy ez alapján a belsőépítészeti tevékenység elvégezhető legyen?

A felperesi belsőépítészeti terv alapjaiban elegendőt – egységes, határozott megoldási javaslatokat – tartalmaz a kivitelezéshez. Mint a bevezetőben említettük, a kivitelezés során azonban mindig felmerülnek előre nem látható problémák, amelyek által szükségessé tett változtatások rendes esetben a módosított terveken kerülnek kidolgozásra.

I.3. A felperesi tervben látható motívumok egyeznek-e az alperes által beadott rajzokban feltüntetett motívumokkal, és ezek egyértelműen a szecessziós stílusirányzathoz tartozó motívumok-e?

A felperesi tervben látható motívumok egyértelműen szecessziós motívumok, amelyek az alperesi ötletvázlatokhoz hasonlóak, de a felperesi tervben azok a helyszíni méretekhez igazítottak, méretrendjük, arányaik korrekten kerültek meghatározásra.

I.4. A szakértő a felperes által F/4 alatt csatolt belsőépítészeti terv minden oldalán feltüntetett rajzot vizsgálja meg, és hasonlítsa össze a megvalósult tényleges állapottal! A szakértő nyilatkozzon részleteiben, hogy a felperesi rajzban szereplő álmennyezet, galéria, falnézet, a bárpult, a fali italszékény, a pult előlnézete, a kovácsoltvas korlát, a falburkolat, a padterv, a csillárterv, a szociális blokkok padlókiosztása, csempekiosztása, a függönyterv, a galériák falnézetei, illetve a székek mennyiben kerültek ténylegesen felhasználásra!

A tervlapok szerint:

Földszint, tervezett állapot:

- a bal oldali pad tükörképben készült;
- az ablakos fallal szembeni pad nem készült el;
- a pult más elrendezésű;
- étellift csak a bal oldalon;
- a jobb oldali galéria másként lett kialakítva.

Mennyezetterv:

- terv szerint készült: osztások, lámpahelyek, liliommotívum, körbefutó, a szellőzést szolgáló résbefűvők.

Padlóterv:

- a minta, az elrendezés, a bordűr nagymértékben megegyezik, a liliom szirmai a felperezi terven befelé ívelnek, míg a megvalósult padlóburkolaton kifelé.

Galéria I., belsőépítészeti terv:

- falburkolat terv szerint, de a kiosztása megváltozott;
- nem készült el az ablakos fallal szembeni falon a két magas falburkolati elem – helyette két falfülke – Ady-relikviák;
- korlát terv szerint;
- a lépcsőt takaró fal másként készült el, a felső falburkolati sáv elmaradt;
- más falikarok készültek, más helyre.

Galéria I., álmennyezetterv:

- nagymértékben megegyező.

Galéria II., belsőépítészeti terv:

- alaprajzi kialakítása egyáltalán nem így készült, a felhasznált anyagok, motívumok megegyezők a tervével;
- a falikarok mások;
- a lépcsőkorlát motívumrendszere, anyaga megegyező.

Galéria II. álmennyezetterv:

- az alaprajzi kialakítás más, ezért a mennyezet is más, de a motívumok, anyagok megegyeznek a tervvel.

Falnézet kiterített rajz:

- a nyílászárók változtak;
- a falburkolat megegyező a tervvel a legapróbb részletekig;
- a falikarok mások;
- a jelzett anyagok megegyeznek.

Fali italszekrény felülnézet:

- teljesen más megoldás készült el.

Fali italszekrény előlnézet:

- teljesen más megoldás készült.

Pult elől- és felülnézet:

- a pulthomlokfelület teljesen a terv szerint készült, különbség a vitrinek és felépítmények elhelyezése;
- motívumok, ornamentikák, „L” betű azonos a terven szereplőkkel;
- a jelzett faanyag megegyező, munkalap és könyöklő más anyaggal készült.

Asztal kovácsoltvas lábakkal:

- teljesen más készült.

Falburkolat:

- nem készült el.

Paraván:

- nem készült el.

Kovácsoltvas korlátterv:

- a terven szereplő motívumokkal készült el.

Falburkolat (alacsony):

- a tervvel megegyező kivitellel készült.

Beltéri ajtók:

- terv szerint készült, csak a felső párkány nélkül.

Padterv:

- a tervtől eltérően készült el.

Csillár, mennyezeti lámpa- és falikarterv:

- a tervtől eltérően készült el.

Szociális blokkok terve:

- kialakítása mind alaprajzi elrendezésében, mind anyagok, dizájn tekintetében nem a terv szerint készült.

Függönyterv:

- a tervtől teljes mértékben eltérően készült el.

Galériák falnézetei:

- korlát a terv szerint;
- falburkolat a terv szerint;
- a felső faborítás ornamentikával a terv szerint;
- a képek nem a terv szerint;
- a falikarok nem a terv szerint.

Székek:

- utángyártott tonettszék mind a terven, mind a valóságban;
- a terven nem szerepelnek a réz ráhúzott lábatatok.

Mennyezeti liliom:

- teljesen hasonló a megvalósulthoz, a rajztechnikai elemektől függetlenül.

Ad II.

II.1. Állapítsa meg a szakértő, hogy a keresetlevél mellékletét képező F/4 alatti belsőépítészeti terv szerzői jogi védelem alatt álló műnek tekinthető-e vagy sem!

A hivatkozott F/4 alatt benyújtott „L. C. belsőépítészeti terv” című dokumentáció a szecesszió néhány jellegzetes motívumát, az eredeti fotókat, illetve korabeli egyéb kávézók motívumrendszerét felhasználva, saját, egyedi elképzelésekkel kiegészítve, a helyszíni

adottságokat figyelembe véve egységes, egyéni-eredeti, szerzői jogi védelem alatt álló alkotásnak minősül.

II.2. Amennyiben a belsőépítészeti tervek önálló, egyéni, eredeti alkotásnak minősülnek, a szakértő a peranyag alapján következtessen arra, hogy a tervek felhasználása valószínűsíthetően megtörtént-e vagy sem az L. K. belsőépítészeti kialakításakor!

Az eljáró tanács álláspontja szerint nagymértékben valószínűsíthető, hogy a tervek nagyobb része felhasználásra került a kivitelezés során.

II.3. Amennyiben a tervek felhasználásának valószínűsége csak részben következtethető, ennek arányát is jelölje meg!

Egyértelműen a tervben szereplő módon és anyagokkal kerültek kivitelezésre azok a fontos elemek, amelyek a tér kialakítása szempontjából jelentőséggel bírnak: falburkolatok – alacsony és magas rátételek, rovátkolt minták, ornamentális futósorok, pulthomlokelemek, korlátok. A mennyezet az eredeti motívum (gipsztagozatok és virágminta) felhasználásával került továbbgondolásra, kivitele a légbefúvó és az elszívók elhelyezésével is a tervet követi. A padlóburkolat kialakítása, a virágmotívum ugyancsak a tervek szerint készült, még ha a szirmok enyhén más hajlásúak is.

Vannak emellett világos eltérések is: egyáltalán nem a terv szerint készült a függönyözés és a lámpák kialakítása, az asztalok lábszerkezete és a pad kivitele. Ugyancsak nem a benyújtott tervanyag alapján készült a galéria II. kialakítása.

Megítélésünk szerint egyértelműen megállapítható, hogy a kivitelezés során felhasználták a felperesi tervet, de azt átdolgozták. Az átvétel mértéke véleményünk szerint 60%-ban állapítható meg. A módosítások egyértelműen túlmutatnak az Szjt. 50. § szerinti, a „mű lényegét nem érintő” változásokon, ezért a felperesi mű megvalósításán (Szjt. 18. § – „többszörözés”) túl megtörtént annak átdolgozása is (Szjt. 19. §).

*Dr. Vékás Gusztáv, a tanács elnöke
Dr. Tóth Péter Benjamin, a tanács előadó tagja
O. Ecker Judit, a tanács szavazó tagja*

BELSŐÉPÍTÉSZETI TERV FELHASZNÁLÁSA, ÁTDOLGOZÁSA

SZJSZT-15/11/02

A bíróság által feltett kérdések

A Fővárosi Bíróság 2011. november 28-án kelt végzésében felhívta a Szerzői Jogi Szakértő Testület eljáró tanácsát arra, hogy az SZJSZT-15/11 sz. ügyben adott szakértői vélemény-nyel kapcsolatosan beérkezett alperesi észrevételekre – figyelemmel a felperesi beadványra is – nyilatkozzon.

A fentiekre tekintettel a Szerzői Jogi Szakértő Testület részéről eljáró tanács a szakvélemény alábbi kiegészítését fogadta el.

Az alperes észrevételei új kérdést nem tartalmaznak, azok inkább az SZJSZT által adott vélemény kritikájának tekinthetők. Ezek az alábbi főbb pontok köré csoportosíthatók.

1. Az alperesi ötletek, vázlatok és a felperesi terv viszonya

Az alperes az alábbi formában fejtette ki a szakvéleménnyel kapcsolatos azon észrevételét, hogy az nem vagy nem megfelelően fejt ki az alperesi ötletek, vázlatok és a felperesi terv közti viszonyt:

- „A szakértő azonban egyáltalán nem ad választ arra vonatkozóan, hogy
 - az alperes által készített motívumok, ötletek, rajzok, vázlatok, elképzelések felhasználásra kerültek-e a felperesi tervben, illetve ...
 - az alperesi dokumentációk és a terv jelentős különbséget mutat-e azon túl, hogy a felperes az alperes elképzeléseit és ötleteit megrajzolta.”
- „Még hivatkozás sincs a szakértői véleményben arra, hogy
 - ezek a motívumok hol, milyen módon kerültek felhasználásra és
 - az alperes által csatolt dokumentációkat egyáltalán a szakértő megismerte-e.”
- „A szakértő kizárólag a felperes által becsatolt terv és a megvalósult állapot összefüggéseire tért ki – a rajzok, vázlatok és terv összefüggéseire egyáltalán nem.”
- „A szakértő elkerülte az azzal kapcsolatos válaszadást, miszerint az alperes által beadott rajzok és vázlatok, továbbá a terv maga mennyiben függnék össze, az milyen mértékben épül az alperesi vázlatokra, ötletekre.”

A Szerzői Jogi Szakértő Testület jelen ügyben eljáró tanácsa fenntartja és megerősíti a szakértői véleményben foglaltakat: A felperesi tervben látható motívumok egyértelműen szecessziós motívumok, melyek az alperesi ötletvázlatokhoz hasonlóak, de a felperesi tervben azok a helyszíni méretekhez igazítottak, méretrendjük, arányaik korrekten kerültek meghatározásra.

Kifejtjük továbbá, hogy az iratok között szereplő, az alperes által csatolt ötletek, vázlatok, elképzelések nem érik el azt az egyéni-eredeti kifejtési szintet, hogy azok belsőépítészeti tervnek vagy belsőépítészeti vázlatnak lennének tekinthetők. Ezek az ötletek, minták, különböző helyekről gyűjtött segédanyagok egyrészt ismert szecessziós motívumok, másrészt egyéb gyűjtések.

Ezek az anyagok alkalmasak arra, hogy a megrendelőnek a tervezővel való konzultációját segítsék, de nem érik el azt a szintet, hogy önmagukban szerzői jogi védelem alatt álljanak. A belsőépítész feladata, hogy a megrendelői kívánságok figyelembevételével a helyszín és a funkció adta lehetőségek keretein belül egységes, harmonikus tervet készítsen. Így a jelen ügyben nem lehet az alperesi ötleteket a kész mű olyan alkotóelemeinek tekinteni, amely azok szerzőségét megalapozná.

Végül megerősítjük, hogy a szakértői vélemény a kérésnek megfelelően természetesen minden, rendelkezésünkre bocsátott dokumentáció ismeretében, azok elemző összehasonlítása útján született.

2. A felperesi tervek belsőépítészeti tervnek minősülése

Az alperes a következő módon írta le, hogy álláspontja szerint a szakértői vélemény nem vagy nem megfelelően foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a felperesi tervek belsőépítészeti tervnek minősülnek-e.

- „A szakértő azonban egyáltalán nem ad választ arra vonatkozóan, hogy ...
 - a terv önmagában szerzői jogi védelmet garantál-e a rajzolóknak...”
- „Teljes komplett belsőépítészeti tervnek a felperes által becsatolt terv minősül-e...” „Nem tartalmaz olyan adatokat, amelyek valójában a belsőépítészeti felhasználásra alkalmasak tennék.” „Erre a szakértő válaszában nem tért ki.”

A Szerzői Jogi Szakértő Testület jelen ügyben eljáró tanácsa fenntartja és megerősíti a szakértői véleményben foglaltakat: A felperes által F/4 alatt benyújtott belsőépítészeti terv a művészettörténetben ismert szecessziós motívumokat, a régi, korabeli kávéházi térképeket, fellelhető mintákat a helyszín adottságaihoz igazítva, azokat egyéni elképzelésekkel kiegészítve egységes eredeti alkotást hozott létre.

Kifejtjük továbbá, hogy a szerzői jogi védelem nem a „rajzolás” miatt, hanem a fent leírt komplex, egységes, a mai kor ízlésének is megfelelő belsőtérrendszert létrehozó, a helyszín vonatkozásában esztétikai és műszaki megoldásokat tartalmazó alkotói folyamat miatt illeti meg a szerzőt.

A felperesi belsőépítészeti terv véleményünk szerint a kivitelezéshez elegendő adatot, információt tartalmaz. Az anyaghasználat a tervlapok oldalsó sávjában rögzítésre került, néhány színes falnézeti lap a további színeket egyértelműsíti. A terv nemcsak az egyes motívumokat tartalmazza, hanem azok pontos felhasználását is a helyiség adottságaihoz, harmonikus kialakításához.

3. A felperesi tervek és a megvalósult állapot közti viszony

Az alperes nem ért egyet a szakértői vélemény értékelésével, ami a terv és a megvalósult állapot közti azonosságot – bírói kérdésre – 60%-ban határozta meg:

- „...mégsem érthető, hogy az itt leírtakhoz képest a szakértő az utolsó kérdésre adott válasz során miért 60%-os azonosságot állapított meg, figyelemmel arra, hogy az itteni felsorolás szerint a megvalósult állapot jelentősen eltér a tervtől, és ahol azonosság van, ott is csak bizonyos részek tekintetében.”

A Szerzői Jogi Szakértő Testület jelen ügyben eljáró tanácsa fenntartja és megerősíti a szakértői véleményben foglaltakat: nagymértékben valószínűsíthető, hogy a tervek nagyobb része felhasználásra került a kivitelezés során. Megítélésünk szerint egyértelműen megállapítható, hogy a kivitelezés során felhasználták a felperesi tervet, de azt átdolgozták. Az átvétel mértéke véleményünk szerint 60%-ban állapítható meg.

A százalékos meghatározásra kifejezetten a bíróság kérésére került sor, azt a kivitelezett helyiség és a terv ismeretében, a kettő összképe alapján állapítottuk meg. A százalékos egyezés az ilyen ügyekben természetesen matematikai pontossággal vagy módszerrel nem mérhető, de megerősítjük, hogy a szakértői véleményben elvégzett, tervlapok szerint lebontott elemzés alátámasztja a kb. 60%-os arányt.

Dr. Vékás Gusztáv, a tanács elnöke

Dr. Tóth Péter Benjamin, a tanács előadó tagja

O. Ecker Judit, a tanács szavazó tagja

Összeállította: dr. Legeza Dénes

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Martos Gábor: Műkereskedelem. Egy cápa ára. Képfilozófiák sorozat. Typotex, 2013; ISBN 978-963-2797-91-5

„Martos Gábor (1953; művészeti író; a MúzeumCafé főszerkesztője) 2000 óta foglalkozik intenzíven a műkereskedelem elméleti kérdéseivel. Miután több száz cikket írt ezzel kapcsolatban hazai és külföldi lapokban, 2011-ben – Magyarországon elsőként – az ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskolájában PhD-fokozatot szerzett a témából” – olvasható a Typotex ajánlójában. E könyve számunkra itt azért különösen izgalmas és tanulságos, mert amit a műkereskedelemtől elmond, az igen sok egybeesést, illetve párhuzamot mutat a galdoklásban hasznosítható immateriális vagyonelemek értékének és árának kérdéskörével. Ennek alapja, hogy a műtárgy maga is egyedi alkotás, és – ha különféle módokon is – a sikeret elérőkben kiemelkedő szellemi teljesítmény testesül meg. E különlegessége okán válhat belőle, számos kritikus tényezőnek, jellemzőnek köszönhetően, befektetési eszköz. Szintúgy igen tanulságosak emellett azok a markáns eltérések is, amelyekkel az immateriális vagyonehoz és annak árucikként való viselkedéséhez képest itt találkozunk.

Néhány idézet a könyvből:

Amit alapítételnek tekinthetünk: „Egy árucikk értéke nem annak igazi természetétől, hanem az emberek véleményétől függ, még akkor is, ha ez a vélemény teljességgel téves” – Antonio de Covarrubias y Leyva (1514/24–1602) spanyol jogtudós.”

A „szcenárió”: „Kezdetben volt a műtárgy; és a műtárgy szép volt, és az emberek a műtárgyat a szépsége miatt szerették. Persze a műtárgynak akkor is, amikor még 'csak' szépség volt, volt már 'értéke': megrendelték, kifizették (ne feledjük: az is a fizetség egyik módja lehetett, ha az alkotó – akár például udvari festőként – hónapokig, évekig élvezhette a megrendelő vendéglátását), adták-vették, csereberélték, ajándékozták, hagyatékotadták, örökölték. Számon tartották a különböző inventáriumokban ugyanúgy, mint az ezüst asztalneműt, a drágakövekkel kivarrott díszruhákat, a családi ékszereket, vagyis a valódi anyagi javakat.” / „Ha nagyon sarkosan akarunk fogalmazni, akkor azt is mondhatjuk, hogy egy műtárgynak nagyjából a 19. századig alapvetően csak kétféle irányból kiinduló megítélése volt: egy a 'szakma' és egy a 'közönség' felől érkező. A 'szakmaiba' tartozónak tekinthető (egyébként mind a mai napig) minden olyan ítélet, amely a kollégák, a gyűjtők, a műértők, később a kritikusok, az esztéták, a művészettfilozófusok, még később a művészettörténészek, a muzeológusok, a kiállításrendezők – manapság pedig a kurátorok – felől közelít meg bármilyen műtárgyat, művészi alkotást. ... A 'másik oldalról' pedig ott állt a műtárgyakkal szemben a közönség, aki eleinte csakis mint (részben kiváltságos) szemlélő találkozhatott a művészi alkotásokkal, később azonban egyfelől egyszerű múzeum-, illetve kiállításlátogatóként, másfelől pedig vásárlóként fejezhette ki a véleményét egy adott művészről, illetve műről.

... Ez a 'kétpólusú' megítélés hosszú évszázadokon át kiválóan 'pozicionálta' az egyes műveknek (és az azokat alkotó művészeknek) a világban elfoglalt helyét, egészen addig, amíg egyszer csak be nem lépett közéjük egy harmadik, teljesen másfajta 'művészeti értékmérő': a műtárgypiac pénze. Ami ekkor már nem (vagy nem csak) a művekért alkalmanként korábban is kifizetett egyszerű, hétköznapi vételár lett, hanem a műkereskedelem által lassan az egyetlen igazi 'értékmérőnek' elfogadott, a nagyközönség részéről pedig emellett még egyenesen szinte 'fetisizált' (rendszerint természetesen nagyon nagy) pénz, ami szép lassan átvette a művészetet kanonizáló összes korábbi szerepet a 'szakmától' és a 'közönségtől' (ha másutt nem is, de a médiában mindenképpen)."

Továbbá: „Emlékszem világosan, hogy nem csak Munkácsynak volt az a kívánsága, hogy 'eladható képeket' kell festeni, hanem abban a művészi körben aszerint volt valaki taksálva, hogy milyen üzleteket bonyolítanak le velük a képkereskedők” – idézi Marton Rippl-Rónai József visszaemlékezéseiből. / „Tehát a pénz mint a műalkotás (egyre kizárólagosabb) értékmérője? Bizony, ez mindinkább így látszik lenni. Judith Benhamou-Huet francia műtárgypiaci szakértő például arra a maga által feltett kérdésre, hogy 'Mi a műalkotás?', már egyenesen így válaszol: 'A piac vezető figurái, de leginkább az aukciósházak prózai meghatározással szolgálnak: minden, ami pénzt hozhat, műalkotásnak minősül. ... A bizonytalan meghatározásnak egy a célja: sok pénzt keresni rajta.' A magyar Lakner József ugyanezt, bár kissé más megközelítésből, de a lényegét tekintve szinte ugyanúgy fogalmazza meg: 'Az a műtárgy, amit az adott kor, az adott társadalom annak tart. Mit tart annak? Azt, amit a műkereskedelem forgalmaz.'” / „Amióta kultúránk ugyanolyan készségesen kötelezi el magát mind a muzealizálás (sic! – Osman P.), mind a marketing elve mellett, azóta a múzeum sem csupán a kultúrához kapcsolódik – amiként a művészeti vásár sem csupán a piachoz köthető. A múzeumban megszentelődik az az áru, amellyel aztán a művészeti vásáron kereskednek. (Ezt Martos részletesen kifejti, és fejtegetéseire a későbbiekben ki is térünk. Amint Martos is bemutatja, a múzeumokban történő kiállítás igen jó eszközül szolgálhat a műtárgy piaci árának erőteljes felszórólására. – Osman P.) ... *A műalkotások ára kulturális rangjuk cégére is* (kiemelés a recenzió szerzőjétől) – nemegyszer megnehezítve egy-egy mű megvásárlását ugyanazon múzeum számára, amely megelőző kiállításpolitikája révén felszórólta az árat. Az árak természetesen a piac törvényei szerint alakulnak (csak ne higgye senki, hogy azok átláthatóak vagy legalább logikusak! – Osman P.), és ezért könnyen keltik azt a benyomást, hogy a művészet pusztá áruvá silányul, amellyel a pénzüket befektetni szándékozók spekulálhatnak.” (És Martos könyve is meggyőző bizonyosságokkal szolgál arra, hogy gyakran ez maga az igazság!) / „Gyakran van szó társaságokban a képek túlságos áráról. Azt mondják, abnormis, hogy egy nagy piktor többet kapjon egy képért, mint amennyit egy nagy államférfi, egy lángeszű bíró (vagy akármiféle) egy egész életen át szerezhet a működésével. No én ezt nem irigylem a festőművészekről, de bizonyos kifogásaim és kételyeim nekem is vannak. Az például az én fejembe se fér, hogy egy szép major egy szép erdővel, a háta mögött egy kis rétrel, néhány gyönyörű fával többet kerüljön és többet érjen egy képre festve, mintha örökáron

megveszem természetben. Ez bolondság. De miért volna a bolondság egy kisebb bázis, mint az okosság? Mivelhogy ez is, az is megvan az emberekben. Éppen olyan jól lehet építeni az egyikre, mint a másikra.” – Mikszáth Kálmán: *Öreg szekér, fakó hám* – Budapest, 1901 / „A műtárgyak azok közé a javak közé tartoznak, amelyeknek a magas ára csak fokozza a kíváncsiságukat. *Egy műalkotás ... csak akkor válhat igazi státusszimbólummá, ha az ára azzá teszi.* (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) ... Nyilván nem véletlen tehát, hogy amikor a 2004-es Turner-díjas (a Turner-díj az Egyesült Királyság legnagyobb publicitású művészeti díja, amelyet a híres festőről, J. M. W. Turnerről neveztek el, s évente egy 50 évesnél fiatalabb vizuális művésznek ítélnek oda a nagyhírű Tate Gallery szervezésében – Osman P.) Jeremy Deller brit video- és installációművész megkérdezték, hogy ’miről ismeri fel, hogy valami művészet-e, röviden és velősen válaszolt: az áráról.’” Piroshka Dossi: *Hype! Művészet és pénz* – Corvina Könyvkiadó, 2008 / „A modern párizsi műkereskedelem gyakran aggasztóan hasonlít a ’show business’-re. A műkereskedők már nem tesznek egyebet, mint hogy ügyesen és nagy ügybuzgalommal lebonyolítják a képeladást, és a művészet üzemszervezésével, korszerű propagandamódszerekkel úgy népszerűsítik a művészek nevét, mint az autómárkákat. Így ’kreálnak’ hírességeket. A kiállítások, amelyeket némely párizsi művészeti galéria manapság rendez, a rafinált pszichológiai módszerekkel dolgozó közönségbefolyásolás mintapéldái. ... Mivel ilyenkor a költségek tetemesek, a sikertelenség kockázatát, amennyire csak lehet, ki kell zárni. Ezért a dicsérő kritikákat előre megrendelik, és meg is írják. A híres műkritikus, aki a pompás kiállítási katalógus előszaváért már zsebre vágta a magas honoráriumot, nem fog sajtókritikájában önmagának ellentmondani, és az a folyóirat, amelyet a galéria ad ki, támogat vagy lát el hirdetésekkel, aligha ír le akár egy rossz szót is olyan művészről, akit ez a galéria képvisel.” – Herbert Frank: *Az avantgarde támogatói* – Corvina Könyvkiadó, 1969 / „Ezekben az esetekben tehát valóban egy jól felépített szakmai csapat dolgozik azon, hogy „megcsinálja” egy művészt, akinek aztán a munkáit egyre magasabb áron tudja értékesíteni.” (Igen, a marketing mára az egyik legfontosabb csúcstechnológiává lépett elő. Az áruvilág igen nagy hányadára – talán már az egészére – érvényes, hogy az árbevétel és a haszon létrehozásában a marketing szerepe ma már nagyjából összemérhető a marxi értelemben vett árutermelésével, s nemritkán felül is múlja azt.) / „A műtárgyak átlagosan évi öt-nyolc százalék hozamot ígérnek (*átlagosan*: ha az egyik lábunk mínusz negyven fokos túlűtött folyadékban van, a másik plusz kilencven fokosban, akkor *átlagosan* kellemes 25 fokos vízben ácsorgunk! – Osman P.), a művészeti piac kínálatának csak egy százaléka ér el több mint húsz százalék évi hozamot, további négy százalék évente több mint tíz százalékra, a kínálat további öt százaléka több mint évi öt százalékra számíthat. ... Húsz százalék a legjobb esetben érték-tartó, a többi 65 százalék pénzügyileg veszteséget jelent’ – tárja fel a piac teljes spektrumának ’lehetőségeit’ Piroshka Dossi.” (Akárhogy nézzük, öt százalékot meg elvitt a cica! Komolyra fordítva, a felsorolt arányok meglehetősen hasonlítanak a jó növekedési képességű vállalkozásokba történő kockázati-tőke-befektetések statisztikai megtérülési mutatóihoz.) / „Jeffrey Deitch New York-i galerista (2010 óta a Los Angeles-i Kortárs Művészet Múzeuma igazgató-

ja – Osman P.) úgy véli, hogy a nyolcvanas években legalább ezer olyan művész volt, akiknek a kiállításait komolyan kellett vennie, de közülük legfeljebb tizenötnek sikerült elérnie azt, hogy még ma is szerepeljen az árveréseken.”

Az idézetek tökéletesen rávilágítanak e kitűnő könyv többes olvasatára. Azt ne higgye bárki is, hogy ez az áttekintés valóban csupán – vagy akár legfőképpen – a műkereskedelemtől szól. Igen, valóban nagyon sokban arról is, sőt a nagyon felületes olvasónak tényleg arról – ám valójában sokkal inkább a műalkotások „fogyasztóiként” is fellépő emberek sajátos gazdasági viselkedéséről, a műkereskedők ezzel összehangolt vagy éppen ezt vezérlő tevékenységéről, s arról, mennyire átszövik a gazdasági vagy onnan eredő motivációk az emberek viszonyát a képzőművészetekhez (is), jóllehet ideális esetben azoknak a tiszta humán értékek honának kellene lenniük.

Martos a könyve témáját illetően kiemeli: „Nem, vagy csak nagyon ritka esetekben lesz szó az ’elsődleges’, vagy ’közvetlen’ műkereskedelemtől, vagyis azokról a cserékről vagy adásvételekről, amikor valaki közvetlenül a művésztől, netán egyik gyűjtő a másiktól, egy múzeum az alkotótól vagy egy gyűjtőtől, esetleg éppen egy gyűjtő egy múzeumtól szerez meg egy műalkotást; ezeknek az üzleteknek a legnagyobb része ugyanis nem a nyilvánosság előtt zajlik, a benne szereplő műtárgynak az adott pillanatban a vételárban realizált értéke nem válik ismertté, így értelemszerűen nem is lehet hatással a műkereskedelemben zajló folyamatokra.” Ez érthető is, hiszen könyvében azt elemzi, hogyan alakítja a műkereskedelem mint egy igen sajátos árucikktípusnak, az egyedi műalkotásoknak a kereskedelmére szakosodott iparág a forgalomban ezeknek az árucikkeknek az árát, tehát a piaci értékét. (Érdemes megemlítenünk: éppen azért nem ismerünk hasonló elemzéseket egy másik, hasonlóképpen különleges árucikktípus, a gazdálkodás körében hasznosítható technológiák árának alakulására, mert azok kereskedelme meglehetősen ritkán jelenik meg nyílt piaci műveletekben.) Ezért, amint írja, „amiről ebben az írásban a továbbiakban elsősorban szó lesz, azok a nyilvánosságot kapott műkereskedelmi üzletek, ezeken belül is mindenekelőtt a nyilvános, pontosan dokumentált eladási összegekkel dolgozó árverések ... az árveréseken elért árak – és persze az ezekről rendszeresen beszámoló híradások – befolyásolják valóban ’koncentráltan’ a teljes piacot.” És „a továbbiakban az árveréseken elért eredményeken belül is teszek még egy további (műfaji) ’szűkítést’, ugyanis ezeken belül is – néhány kivételtől eltekintve – elsősorban a festmények piacára fókuszálok.” Kétely nélkül leszögezhető: könyvének sem az érdekességét, sem a tanulságosságát nem gyengíti semmiben ez a szűkítés. Ki kell ugyanakkor emelnünk azt is, hogy a bemutatott képet és elemzéseit, következtetéseit nagyon sok, szakmabeliektől származó idézettel is alátámasztja, ami még inkább érdekfeszítővé és megvilágító erejűvé teszi e művét.

Több okból is korunk egyik súlyos problémája a pénzmosás. Martos írja: „Sokszor és sokan vetik fel azt a gyanút, hogy a műtárgypiacon forgó pénzeknek egy része vajon nem pénzmosási céllal érkezik-e erre a területre.” (Egy körkérdés nyomán) „kiderült, nagy nyilvános aukciókon előfordulhat, hogy valaki olyan – nem túl értékes – műtárgyat visz árve-

résre, amelyet aztán a vele való megállapodás alapján egy általa állítólag nem ismert személy az értékének sokszorosáért szerez meg. A vételár ilyenkor olyan illegális úton szerzett fekete pénz, amelyet a műtárgy tulajdonosa adott át előzetesen a licitnyertes vevőnek. Így a pénzt a leütés ellenértékeként lehet feltüntetni, és ezáltal megtörtént a tisztára mosása.” Nos, ez közgazdaságilag valóban életszerű, s az ilyesfajta manipuláció valójában minden olyan árucikktípussal megvalósítható, amelyet nyílt piaci műveletekben adnak-vesznek, és amely elegendően egyedi ahhoz, hogy a piaci árát sem az értéktörvény, sem a józan ész ne tarthassa kordában. S bár ő azt mondja, hogy „én a továbbiakban erről a – természetesen amúgy is gyakorlatilag bizonyíthatatlan – kérdésről nem kívánok beszélni, azon egyszerű oknál fogva, mivel ezt nem műkereskedelmi, hanem kriminalisztikai, tehát rendőrségi ügynek tekintem”, mindabból, amit itt a piaci áralakító mechanizmusokról, az árak ügyletről-ügyletre történő „épüléséről” megérthetünk, nem tűnik megalapozatlannak a feltevés, hogy a továbbiakra nézve az ilyen színlelt ügyleteknek is jelentős áralakító hatása lehet.

Az elemzésben alkalmazott megközelítésnek van egy meglehetősen elgondolkodtató alap-tétele: „Nem teszék különbséget ebben az írásban a ’gyűjtők’ – mondjuk talán úgy: a maguk gyönyörűségére, de mindenképpen valamifajta esztétikai-gyűjteményépítő szempontok szerint licitálók – és a ’befektetők’, tehát a kizárólag pénzügyi megfontolások alapján műtárgyat vásárolók között, hiszen ezt az elkülönítést sokszor nem is lehet egyértelműen megtenni.” Tanulságos lehet azonban elgondolkodni a következőkön: gazdasági megfontolások alapján feltehetőnek mutatkozik, hogy inkább a befektetők mögött áll olyan tőkeerő, amely szinte korlátlan magasságokba tudja hajtani a piaci árakat. A gyűjtők túlnyomó hányada előbb-utóbb meggondolja, ér-e annyit neki a műtárgy, a befektető viszont bízik abban, hogy ha az már elért egy bizonyos árat, jön majd olyan, aki többet is ad érte. Ha pedig ez utóbbi mechanizmus valóban létezik, akkor ez a fajta befektetés voltaképpen egyfajta Ponzi-séma, amely addig működik, amíg akad a piacon, aki képes és hajlandó pénzt fektetni bele.

A mondandó velejét, a könyv alapkérdését ragadják meg Martos következő szavai: „Nemcsak a kívülállók, hanem olykor a szakmabeliek számára is nehezen megfogható, mi határozza meg egy műtárgy értékét vagy azt, hogy a több ezer tehetséges művész közül melyik lesz drágán megfizetett márka.” Figyeljünk fel a legutolsó szóra: *márka*, mert a lényeg kvintesszenciája tükröződik benne: az elismert művészek kategóriájában a piac valójában már nem is szépművészeti remeket vesz, hanem a márkára, az annak tulajdonított bizonyosságra utazik, ennek alapján alkotja meg az árban megjelenő értékítéletét. Akinek ebben kételyei lennének, annak ajánljuk figyelmébe egyrészt a XX. század két kiemelkedő marketingzsenijének, Pablo Picassónak és Salvador Dalínak az életművét, másrészt minden idők valószínűleg egyik legmeghökkenőbb idevágó példáját, Marcel Duchamp Fountain c. művének itt is olvasható karrierjét, amely rendkívül sikeres márkáépítés nélkül megmaradt volna egy jámbor piszoárnak. Szerfelett tanulságos és szórakoztató olvasni, hogyan küzdenek meg a józan ész maradékát menekítő műtípusok az alkotás sikerének abszurdításával, erőltetett magyarázatokat gyártva, és végső soron eljutva arra, hogy az alkotás nem is a mű, hanem a

prezentálás – mi pedig felvethetjük, hogy valójában az alkotás itt nem is a mű, hanem maga a magyarázat!!

Közbevetőleg egy érdekesség: Martos idézi, hogy Hérodotosz (Kr. e. 484 körül–424) már említést tesz egy árverésről, amelyen Babilonban feleségeknek szánt nőket bocsátottak áruba, nem sokkal később pedig a görögök, majd a rómaiak rabszolgákat árvereztek. Rómában – írja – az aukciók annyira népszerűek lettek, hogy Caligula császárnak (Kr. u. 37–41) „rendelettel kellett szabályoznia azok lebonyolítását; *tulajdonképpen mind a mai napig alapvetően ezek az akkor lefektetett irányelvek szabják meg az árverések mikéntjét*”. (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

Akit érdekel a modern műkereskedelem sajátos világa, annak ez a könyv lebilincselően jó lehetőséget kínál a betekintésre. A gazdasági kérdések iránt érdeklődőnek, s különösen az immateriális vagyon gazdaságtanával foglalkozónak pedig roppant izgalmas, milyen sokban egyértelműnek érződő párhuzamban áll a műkincsek piaci árának alakulása az immateriális vagyonelemekével. Az utóbbiakra elmondható, hogy „az immateriális vagyonelemek értékének és árának megítélésére nincs olyan nagyjában-egészében objektív mérce, mint amilyet az áruvilág „hagyományos” szereplőinek legnagyobb részénél megszoktunk, és tudatosan vagy kevésbé tudatosan használunk. Ennek okai részben az immateriális vagyonelemeknek az egyéb, „hagyományos” árucikkekkel eltérő sajátosságaira, másrészt pedig a keresleti és kínálati viszonyoknak a hagyományos árucikkek piacától eltérő jellemzőire vezethetők vissza” (Osman Péter: Az immateriális vagyon értéke és ára – Perfekt, 1994). Következésképp, egy árucikként értékesített immateriális vagyonelem – legyen bár egy technológia vagy épp egy árujelző hasznosítási engedélye, azaz licence – mindig annyit ér, amennyit valaki hajlandó fizetni érte. Mutatis mutandis ugyanez tükröződik vissza a könyvben élénk tároló, a műtárgyak piaci árának alakulását vizsgáló elemzésekben. Erős eltérést egy tekintetben találunk: ha az immateriális vagyonon belül a szellemi vagyont tekintjük, az utóbbi elemeinek a gazdasági értékében nélkülözhetetlen, bár önmagában nem elégséges feltétel, hogy a kérdéses vagyonelem hasznosítása jelentős gazdasági előnyhöz juttasson. Ezzel szemben, amint itt nagyon világosan megmutatkozik, egy tárgy azáltal válik a piacon eladható műtárggyá, ha azt a piac hajlandó megvásárlásra érdemes műtárgynak tekinteni.

Cáfolhatatlanul mutatja ezt a könyv nyitó példája. Egy akkor 26 éves brit képzőművész, Damien Hirst megvásárolt a halászoktól egy 4,5 méteres tigriscápát 6 ezer fontért, elhelyezi azt egy formaldehidoldattal töltött üvegakváriumban, eme alkotásának ad egy Salvador Dalíhoz méltóan abszurd és fellengzős címet, és az így létrehozott műtárgyat eladja a projektet eredetileg is finanszírozó, „London egyik legjelentősebb galériáját vezető műkereskedő-műgyűjtő”-nek, Charles Saatchinak 50 ezer fontért. „So far so good, mondá a (példabeszédbéli) cowboy, amint a huszadikról leesve suhant az emeletek mellett” – so far so good, mondhatta Hirst is, aki, mint olvashatjuk, a továbbiakban helyes kis üzletágot hozott létre magának hasonlóképp műtárggyá alkotott állati tetemekkel. So far so good, mondhatta Saatchi is, midőn Hirst cápáját 12 millió dollárért adta tovább egy amerikai műgyűj-

tőnek. S erre a különleges világra ugyancsak jellemző fordulattal szállt ki az utóbbi abból a szorításból, hogy megőrizze, s lehetőleg növelje is e különös befektetése értékét: odaajándékozta a világhírű New York-i Metropolitan Museum of Art-nak – lényegében becserélte az immateriális javak egy gazdaságilag is igen nagy horderejű elemére: presztízssre. S elég nyilvánvaló, hogy maga e múzeum is a presztízst tette arra, hogy rangos műtárgyként elfogadta e sajátos pályafutását, adjusztált halat.

„Mi mennyi?, avagy mitől értékes egy ’értékes’ festmény” / „Miért annyi?, avagy hogyan alakítja a műkereskedelem maga is a művek árát” / „Megéri-e vagy sem?, avagy a műtárgy mint befektetés” / „A világ legdrágább cápájától a világ legdrágább koponyájáig, avagy hogyan tovább...?” Ezek Martos sokatmondó fejezetcímei, s rögtön tegyük hozzá, hogy fejezetei igen jól be is váltják e címek ígéreteit. Mi meg egyik ámulatból a másikba esünk, miközben az élénk táruló példák rendre Polonius szavainak parafrázisát idézik: „örülség, de van benne rendszer”.

Igen, amint az előzőek is megkérdőjelezhetetlenül mutatják, a piac a nagy varázsló – hozzá képest Thomas Mann Cipollája (Mario és a Varázsló) csak gyenge amatőr. Hiszen: „Amikor 1911 augusztusában Vincenzo Peruggia olasz múzeumi segédmunkás kilopta a Louvre-ból a *Mona Lisát*, a világhírű festmény hűlt helyét a megtalálásáig eltelő két évben többen látogatták, mint korábban ugyanennyi idő alatt magát a képet; vagyis a lopás pillanatában már maga a lopás ténye is azonnal egyfajta újabb (szenzáció-) ’értéket’ adott hozzá a kép történetéhez. Ráadásul, *egy ilyen ’érték’ adott esetben akár pénzben is materializálódhat.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) Martos erre konkrét példát is említ. / Igen markáns lehet a vásárló presztízisének hatása is egy művész alkotásainak piaci árára. Martos idézi Gottfried Honegger beszámolóját arról, hogy műveinek egy New-York-i kiállításán „hatalmas tömeg hömpölygött, de vevő egy sem akadt. Két nappal később a Museum of Modern Arts igazgatója vásárolt egy képet. Már pedig ha ő vesz, akkor... Négy nap múlva mind a harminc kép elkelt.” És igen, akinek erről a spekulációs befektetési eszközök tőzsdéin gyakran megnyilvánuló csordaöszön jut eszébe, az feltehetően nem téved sokat! / Abszurd ionescói léptékben: Yves Klein francia festő az 1950-es években a milánói Apollinaire Galériában megrendezett tárlatán „tizenegy sötét, ultramarinkék képet (a színt a festő szabadalmaztatta is, az árnyalat azóta is IKB, azaz Internationale Klein Blue néven ismert) mutattak be – írja egy szövegében maga a művész -, melyek árnyalata, értéke, arányai és mérete pontosan megegyezett. A kiállítás rendkívül szenvedélyes vitákat váltott ki. ... A ’vásárlók’ megfigyelése még szenzációsabb eredményre vezetett. Mindenki kiválasztott magának egyet a tizenegy képből, és kifizette az árát. Természetesen minden festménynek más volt az ára. Vagyis, csak hogy jól értsük: a tizenegy tökéletesen egyforma vászonért volt, aki többet, mások kevesebbet adtak.” Martos pedig joggal fűzi ide az igen jó kérdést: „Ez a különbség vajon akkor is megjelenik-e, ha az akkori vásárlók újra forgalomba bocsátanák a műveket?” / A marketing hatalma: „Azt mondják, hogy egy mai művész ismertségében és megítélésében a marketing jelentősebb szerepet játszik, mint maguk a művek. Galériások, kurátorok, kritikusok mind-mind azon

munkálkodnak, hogy napjaink műalkotásai között megmondják nekünk: mi a művészet, és mi nem. ... Az ilyen típusú befolyásolás nyilván a múltban sem volt ismeretlen, de 'ipari' méreteket csak az utóbbi évtizedekben öltött." és „A galériatulajdonosok piaci stratégiája határozza meg, hogy mi váljék ezután művészettörténeté.” / Mesterséges árfelhajtás: „Ahhoz, hogy az árakat magas szinten lehessen tartani, ... a műkereskedőnek mindig készen kell állnia arra, hogy a nyilvános aukciókon ráígérjen azoknak a művészeknek a műveire, akik iránt érdeklődik” – Martos pedig hozzáteszi: ebben a mondatban az „érdeklődik” azt jelenti, hogy „akiket árul”. Igaz, szintűgy olvashatjuk: „Már Rembrandtról tudjuk például, hogy kénytelen volt néha magas áron visszavásárolni az árveréseken felbukkanó képeit, nehogy a túlkínálat lesozórítsa az árat.” / Egy különleges művészeti innováció: „Egy különleges példa arra, hogy a technika mai fejlettségi szintjén már személyes kereskedői közreműködés sem kell a műtárgypiac által generált értékképzéshez: megjelent a piacon az önmagát áruló műtárgy ..., ami nem más, mint egy fekete akrilkocka, benne mindenféle bonyolult elektronikákkal, amelyet az internethez kell csatlakoztatni. Ha ez megtörtént, a kocka felteszi magát az eBay internetes árverési portálra, és elkezd magát árulni. Amikor valaki megadja – és persze ki is fizeti – érte az aktuális összeget, elviheti a művet, de köteleznie kell magát, hogy ő is azonnal csatlakoztatja a világhálóra, hogy az onnantól újra tovább tudja magát árulni. Természetesen minden tulajdonosnak azt is vállalnia kell, hogy amennyiben valaki megadja a magasabb árat a kockáért, annak fizetés után valóban továbbadja a művet. Az első licitkörben a 2009-ben készült kocka 1000 dolláros árról indult, 2012 október végén pedig az 'értéke' már 7500 dollárnál járt.”/ Végül, e „cirkusz az egész világ” (bocsáss meg, Shakespeare!) körképénél térjünk vissza a „cápás” Hirsthez. Martos írja róla, hogy „hat műtermében száz alkalmazottja gyártja nagyüzemben az általa kitalált, majd elkészülésük után általa szignált műveket.” És, ha bátrak, akik mernek: „2007 novemberében Hirst addigi legnagyobb művészi projektjét hozta létre: a New York-i Park Avenue és az 54. utca sarkán álló műemlék épületben felállított installációban formaldehides akváriumokban többek között harminc birka, egy cápa, egy hosszában kettéfűrészelt tehén és mellette háromszáz szál kolbász, egy esernyő, valamint egy kalitkában egy galambpár volt látható, az akváriumok körül tizenöt orvosságos szekrényben pirulák, gyógyszeres dobozok és fiolák ezrei, körben a falakon húsz óra járt körbe – igaz, a megszokottól ellentétes irányban –, és mindezt fluoreszkáló fénycsövek világították meg. Hirst szerint az installáció minden egyes darabja hommage valamelyik művész-példaképe előtt ... A teljes installáció kereken egymillió dollárba került, a két megrendelő pedig tízmilliót fizetett érte a művésznek.” Nos, ezek alapján hogyan is tagadhatná bárki, hogy Hirst korunk kiemelkedő művésze – legfeljebb az itt a kérdés, hogy mivé is lett, miben is áll ma a művészet.

Zárjuk mindezt két, szintűgy a mai műkereskedelem gazdasági valóságának leglényegesebb vonásait mutató idézettel:

„A hetvenes évek óta már Európában is megjelentek az úgynevezett Art Investment Fundok (lényegében a jól ismert befektetési alapok műtárgyakra szakosodott változata

– Osman P.), amelyekbe a honpolgárok egyszerűen befizetik azt az összeget, melyet művészeti spekulációra szánnak. A Fund szakemberei az így összegyűjtött pénzen olyan modern művészeti alkotásokat vásárolnak, amelyeket méltányos bér ellenében kikölcsönözhetnek múzeumoknak ... Egy idő után, ha úgy alakulnak az árak, aukcióra lehet vinni e műveket, és az árak úgyszólván mindig így alakulnak, hiszen az olyan művek, melyek egy-két évig ott függték a múzeumok falain, érthető módon már nem a régi értékükön kerülnek árverésre.” A *modern* itt kulcsszó! Minden valószínűség szerint olyan műtárgyakat jelent, amelyeket a piac még nem értékelt igazán fel, áruk még viszonylag alacsony, annak további alakulása még biztonsággal előre nem látható, és ezért bennük rejlik az erőteljes felértékelődés lehetősége is. Ugyanis, mint minden befektetési eszközre, a műtárgyra is érvényes, hogy csak az hordozhatja nagyobb nyereség elérésének az esélyét, amelynek még erősen és előre nem láthatóan változó a piaci ára. Martos is idézi: „Csekély kockázattal járó konzervatív befektetésnek (tehát olyannak, amelyen főszabályként sem nyerni, sem bukni nem lehet nagyot – Osman P.) számítanak a régi mesterek és a klasszikus modernnek, növekedésorientált befektetésnek (nagyobb nyereség, és persze nagyobb bukás esélyét hordozónak – Osman P.) számítanak a beérkezett kortársak, spekulatív formának a fiatal kortárs művészek alkotásai. És vegyük észre: a múzeumokban történő kiállítás árnövelő hatása nagyon ügyes, és vastag lehetőségeket ad az összejátszásra és a visszaélésekre is: kinek a művét állítják ki, és miért. Martos elmondja, hogy 1999-ben a világsők közé tartozó Christie’s aukciós ház támogatta a már említett Saatchi gyűjteményének bemutatását a New York-i Brooklyn Múzeumban, s azzal csaknem egy időben a Christie’s New York-i nagy kortárs árverésén is ott szerepeltek ugyanazok a művészek. Az egyik mű például a művész addigi árverési rekordjának négy-szereséért kelt el. „Mindezek miatt Rudy Giuliani New York-i polgármester ’bűnös összejátszással’ vádolta meg a múzeumot és az árverezőházat, mondván, a közpénzekből fenntartott Brooklyn Múzeumnak nem kellene ’segítséget nyújtania’ abban, hogy a kiállítása sikerével is felvert árak Saatchi vagyonát gyarapítsák.”

És

A nagy nyereségek érdekében vállalt kockázatos befektetésekre szakosodott fedezeti alapok urai „a kortárs műtárgypiac fő befektetőiként szereztek maguknak hírnevet. ... A nagy tételekben játszó milliárdosok az ezredforduló után találtak rá a műkincspiacra. Előbb az impresszionistákat kezdték gyűjteni, majd áttértek az agresszív és kockázatvállaló szemléletmódjukhoz jobban illő kortárs művészetre. Ahol sosem látott módon hajtották fel az árakat. De meddig? – tette fel a kérdést egyre több elemző.” Igen, a piaci árakat a csillagos égbe hajtó, majd kipukkanó „piaci buborék” jelenségét jól ismerjük. Ám azt is, hogy minden ilyen áremelkedésről csak akkor tudjuk meg bizonyossággal, hogy buborék volt, midőn már kipukkadt – legyen szó bár ingatlanokról vagy épp csúcstechnológiai cégek tőzsdén forgó részvényeiről.

Dr. Osman Péter

Philip J. Davis – Reuben Hersh: A matematika élménye. Typotex, 2013; ISBN 978-963-2791-23-4

„Az a tudás, amelyet a geometria célul tűz ki, az örökérvényűnek a tudása” – Platón: Az Állam. / „Ami olykor világos... és olykor homályos valami ... az ... a matematika” – Lakatos Imre. / „Az, amit pontosan meghatároztak, elrendeztek, adatszerűen feldolgoztak, sosem elegendő a teljes igazság megragadásához: az élet mindig túlszordul minden serleg peremén...” – Borisz Paszternak. / „Bizonyos mértékig a matematika minden erőfeszítése arra irányul, hogy rendet teremtsen ott, ahol korábban látszólag a káosz uralkodott, hogy struktúrát és invarianciát nyerjen a rendezetlenség és zűrzavar közepén.” / „Alig van olyan kultúra, bármilyen primitív legyen is, amelyben ne léteznék legalább csíra formájában a matematika. A nyugati matematika – mint rendszeres tevékenység – főáramának forrásvidéke Egyiptom és Mezopotámia. Onnan terjedt át Görögországra, majd a görög–római világra. Vagy ötszáz évvel Róma pusztulása után a matematikai alkotás lángja majdhogynem kihunyt Európában; valószínűleg Perzsiában őrződött meg. Néhány évszázaddal később újra fellobbant a láng az iszlám világban, majd onnan a matematikai tudás és a matematika iránti lelkesedés Szicílián és Itálián keresztül áterjedt egész Európára.” / „Milyen segédeszközökre vagy felszerelésre van szükség a matematikához? Az a híres kép, amelyen Arkhimédész egy homokba rajzolt problémán gondolkodik, miközben római katonák fenyegetően lesben állnak a háttérben, áthatotta a szakma szellemét, és hozzájárult ahhoz, hogy kialakítsa önképét. Eszerint alig-alig szükségesek a matematikához eszközök. Nem kell hozzá más, mint esetleg egy kis homok és félelmetes mennyiségű ész.” / „Minden eddigi tapasztalat azt mutatja, hogy az új matematikai problémáknak két kiapadhatatlan forrása van. Az egyik a tudomány és a technika fejlődése, amely igényli a matematika segítségét. A másik a matematika maga. Ahogy egyre kidolgozottabbá és összetettebbé válik, minden új, kidolgozott eredmény új kutatások kiindulópontja lehet. Bármely két – látszólag teljesen független matematikai terület – kimondatlanul is arra csábít, hogy gyümölcsöző kapcsolatot keressünk közöttük.” / „Azt a tevékenységet, amelyben a matematikát saját területén kívül használjuk, *alkalmazott matematikának* szoktuk nevezni. Az alkalmazott matematika, természeténél fogva, diszciplínák kereszteződése, és ideális esetben valószínűleg olyan valakinek kell vele foglalkoznia, akinek a fő érdeklődési területe nem a matematika. Ha a másik diszciplína mondjuk a fizika, nehéz lesz eldönteni, hogy mit nevezzünk alkalmazott matematikának és mit elméleti fizikának.” / „Úgy tartják, hogy a matematika akkor kezdődött, amikor a három alma képzetéből elváltak az almák, és megszületett a hármas szám. Ez az absztrakciós folyamat egy pillanata. Az absztrakció azonban olyan szó, amelyet számos különböző, de egymással összefüggő értelemben használnak a matematikában, így lényeges, hogy kifejtsük ezeket.” / „Van olyan nézet, amely szerint a matematika a végtelen tudománya. ... E nézet képviselői úgy gondolják, hogy jelentős matematika akkor fejlődött ki, amikor tárgyának univerzuma annyira kitágult, hogy magába foglalta a végtelent.” / „A rend – mégpedig az

intellektuális rend – megteremtése a legnagyobb emberi adottságok egyike, és elfogadott ténynek számít, hogy a matematika a teljes intellektuális rend tudománya.” / „A matematikus, akár csak a festő vagy költő – írta G. H. Hardy – a forma mestere.” [G. H. Hardy (1877–1947) neves angol matematikus, eredményeit a számelmélet és a matematikai analízis terén tartják kiemelkedőnek. Ő maga legnagyobb szakmai tettének az őstehetség indiai matematikus Srinivasa Ramanujan felfedezését nevezte. Ramanujan szerepel a könyvben is.] „A matematika tévedéseken keresztül, bizonyítások és cáfolások harcában fejlődik. Nincs abszolút végleges matematikai igazság, bár vannak ’sziklaszilárd’, a matematikai gyakorlat által sokszorosan megerősített tételeink.” / „Egy bebizonyított tétel elvben bármikor ki van téve a megtámadás, a cáfolás lehetőségének. A matematikai bizonyítás szabatosságának nincs objektív kritériuma. A diák azon kérdésére, hogy ki dönti el, jó-e a bizonyítás, az ideális matematikus jogosan válaszolja: ’Ki más, mint én?’” – idézetek a könyvből.

Amiről e könyv szól, az nem a *matek*, az a Matematika. Vajon tekintheti-e magát bárki is modern műveltséggel bíró embernek, ha csupán annyit tud róla, hogy az „titok, idegenség, lidérces, messze fény”? Félő, hogy jóval többen vágnák rá e kérdésre, hogy „de még mennyire!”, mint ahányan azt, hogy „aligha!” Annyi mindenképp bizonyos, hogy roppant sokat nyer az, aki megismerkedik a matematika csodálatos, ezerszínű, végeláthatatlan világával, még ha nem is akar eljutni odáig, hogy avatott alkalmazója legyen bármely ágának. Másrészt igencsak sokan vannak, akik tanulmányaik során úgy sajátították el bizonyos matematikai eszközrendszerek alkalmazásának a mesterségét, hogy semmit sem éreztek meg e tudomány szépségéből, nagyszerűségéből, s számukra az valóban csupán egy hasznos, ám lélektelen eszköz maradt. Az iskolai tanulmányaink során a matematikáról belénk vert ismeretek – a szerencsés kevesek és az igazán tehetséges még kevesebbek kivételével – legfeljebb odáig vittek el, hogy némileg képet kaptunk a hasznosságáról, a szépségeiről azonban a legtöbünk annyit tud, mint a siket a zenéről. Nem a mi hibánk, de a mi veszteségünk. Aztán az embernek – ha szerencséje van – a kezébe kerül egy igazán jó könyv, amilyen ez is, és azt olvasva kibontakozik előtte ez a csodás világ. Davis és Hersh könyve Hamlet szavait idézi a fejünkre: „több dolgok vannak földön és egen...”. Lenyűgöző tudásvilág sokszínű, ismeretlen tájait villantja fel. Nem tankönyv, nem alkalmas rá, hogy belőle tanuljunk matematikát. Széles panorámát tár elénk a matematikai vizsgálódások különböző tájairól, de nem vezet be a vizsgálódás eszközeinek ismeretébe. Csupán segít meglátni e tájak létezését, és valamit megsejteni az intellektuális örömeiből, amelyeket azok kutatása kínál a hozzáértőknek.

Persze az, hogy milyen könnyen, illetve nehezen adja magát, igen erősen függ attól, milyen mélyre akarunk hatolni a megértésben. Proklosz görög matematikus, neoplatonikus filozófus írta le Eukleidészről, hogy „I. Ptolemaiosz király megkérdezte tőle, hogyan lehetne a geometriát könnyen elsajátítani, Eukleidész ezt felelte: ’A geometriához nem vezet királyi út.’”

A szerzők előszavából: „Nem az a könyv célja, hogy a matematika egy – akár klasszikus, akár modern – speciális területének rendszeres, önálló kifejtését mutassa be, hanem az,

hogy áttekintést adjon a matematikai ismeretek kimeríthetetlen sokaságáról. Könyvünk fő vonala a matematika lényege, története, filozófiája és a matematikai tudás keletkezésének módja lesz. A könyvet inkább tájképnek, mintsem térképnek kell tekinteni. Ez nem matematikakönyv, hanem könyv a matematikáról, de elkerülhetetlenül tartalmaznia kell némi matematikát is. Ugyanígy, ez nem történelem vagy filozófiakönyv, de szó lesz benne a matematika történetéről és filozófiájáról is. Következésképpen az olvasónak rendelkeznie kell némi előismerettel ezekben a témákban, és nélkülözhetetlen az érdeklődés csírája, amelyet elültet és öntöz. Ezzel a háttérrel a könyv jelentős részének megértése nem okozhat nehézséget az átlagos olvasónak. Ugyanakkor számos helyen speciális eszközöket használunk, és a magyarázatot olyan hivatásos matematikusoknak szánjuk, akik használják vagy fejlesztik a matematikát. Itt az olvasó úgy érezheti magát, mint a vendég, akit meghívtak egy családi vacsorára. Udvarias és általános beszélgetés után a család rátér a szűkebb családi problémákra, örömeikre, gondjaikra, és a vendég egyedül marad dermedten az űrben. Ezekre a részekre az olvasó csak egy futó pillantást vessen, és könnyű szívvel haladjon tovább!”

Kettejük (egyes szám első személyben írt) Nyitányából, e könyv születéséről és tartalmáról: „Közönséges matematikus voltam körülbelül öt évvel ezelőttig. Nem csináltam mérés és szokatlan dolgokat, mint amilyen például egy ilyen könyv írása. Megvolt a magam 'területe', ezen belül maradtam, legfeljebb a határain kalandoztam túl egy-egy szomszédos területre. Komoly gondolataim, igazi intellektuális életem olyan kategóriák és értékek körül mozgott, amelyeket évekkel azelőtt, még mint posztgraduális képzésben részt vevő diák szívtam magamba. Minthogy nem kalandoztam messzire ezekről a kategóriáktól és értékektől, alig voltam tudatában létezésüknek. Annak a módnak voltak részei, ahogy a világot láttam, nem pedig részei annak a világnak, amelyet néztem. ... A helyzet ennek ellenére az, hogy eljutottam egy olyan pontra, ahol csodálatom és elragadtatásom e furcsa tevékenységgel kapcsolatban, amelyet matematikának nevezünk, ugyanakkora, sőt időnként még nagyobb is, mint az elragadtatásom a tényleges matematizálástól. Én a matematikát egy háttértalanul komplex és rejtelmes világnak találom; feltárni ezt olyan szenvedély, amelyből engem remélhetőleg sohasem lehet kigyógyítani. Ennyiben pont olyan matematikus vagyok, mint a többi. De ezenkívül kifejlesztettem egy másik felet, egy Másikat, aki csodálkozva nézi ezt a matematikust, és még sokkal inkább el van ragadtatva, hogy ez a furcsa teremtmény és ez a furcsa tevékenység világra jött és fennmaradt évezredekken keresztül. Ennek a kezdetét arra a napra tenném, amelyiken végül elhatároztam, hogy egy Matematika alapjai című kollégiumot tartok. Ezt a kollégiumot elsősorban felsőbb éves matematika főszakos hallgatóknak szántam. Célom e kollégium szervezésével – mint az összes többivel, amelyet az évek során tartottam – az volt, hogy én magam megtanuljam az anyagot. ... A matematika alapjaival foglalkozó kollégium kezdetén megfogalmaztam azokat a kérdéseket, amelyeket központiakknak gondoltam, s amelyekről reméltem, hogy a félév végére megválaszolhatók, vagy legalábbis tisztázhatók. Mi a szám? Mi a halmaz? Mi a bizonyítás? Mit tudunk a matematikában és hogyan? Mi a 'matematikai szabatoság'? Mi a 'matematikai intuíció'? Ahogy

megfogalmaztam ezeket a kérdéseket, rájöttem, hogy magam sem tudom rájuk a választ. Természetesen ez nem volt meglepő, hiszen ilyen megfoghatatlan, 'filozofikus' kérdések esetében nem számíthatunk olyan típusú határozott válaszokra, mint amilyeneket a matematikában keresünk. E kérdések esetében mindig lesznek véleménykülönbségek. De ami igazán zavart engem, az az volt, hogy magam sem tudtam, mi is az én saját véleményem. És ami még rosszabb, hogy nem volt olyan alapom, kritériumom, ami alapján értékelhettem volna a különböző nézeteket, védhettem vagy támadhattam volna egyik vagy másik nézőpontot. Elkezdtem más matematikusokkal is beszélgetni a matematikai bizonyításról, tudásról, realitásról, és azt találtam, hogy az én zavarodott bizonytalanságom nagyon is általános. Ugyanakkor mindenki részéről azt tapasztaltam, hogy szeretnék megbeszélni és megvitatni személyes tapasztalataikat és meggyőződéseiket. Ez a könyv ezen évek tűnődései, hallgatásai és vitái eredményének egy részét tárja az olvasó elé."

A tartalmat illetően igen beszédesek a nagy részek címei: A matematika tájai / A matematikai tapasztalatok skálája / Külügyek / Belügyek / Válogatott matematikai témák / Tanítás és tanulás / A bizonyosságtól a kétségig / Matematikai realitás.

Az első mi mással is kezdődne: „Mi a matematika?” Ebben olvashatjuk: „A matematika definíciója változik. Minden generáció és a generáció minden komoly matematikusa megfogalmaz egy, az ismereteivel egybehangzó definíciót. Sok különböző megfogalmazást fogunk megvizsgálni, mielőtt pontot tennénk a könyv végére.” És: „Egy naiv definíció szerint, amely megfelel egy értelmező szótárnak, vagy a megértés kiindulópontja lehet, a matematika a mennyiség és a tér tudománya. Kicsit kibővítve ezt a definíciót, azt is hozzátehetjük, hogy a matematika a mennyiségre és térre vonatkozó szimbólumokkal is foglalkozik. ... Ennek a könyvnek az egyik célja éppen az, hogy módosítsa és kiegészítse ezt oly módon, hogy tükrözze a növekedést, amely az anyagban az elmúlt néhány század során bekövetkezett, és jelezze a különböző matematikai iskolák elképzeléseit arról, hogy mi is lenne a tárgya a matematikának."

Erős kezdés: A Milyen volt a matematika i. e. 1700-ban? című, Dél-Irakkból származó ékírásos agyagtáblák mellett szereplő írásban olvashatjuk: „A kidolgozott két feladat a *másodfokú egyenletek megoldásának standard babiloni matematikai módszerét* követi.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

Fejlődés (napjainkban exponenciálisan gyorsuló): „A matematika önmagára épül, aggregatív tudomány. ... Gyakran úgy festik le, mint egy hatalmas fát, amelynek gyökerei, törzse, ágai és gallyai a tudomány bizonyos részterületeinek nevét viselik. Ez a fa egyre nő és terebélyesedik. ... Ami régi és igaz, az tovább él, és igaz is marad – legalábbis elvben. Minden, ami egyszer matematika volt, az matematika marad – legalábbis elvben. Így a matematika terebélyesedő elméleti és gyakorlati ágaival egy hatalmas növekvő organizmusnak tűnik. ... Az újabb szakágak megértéséhez nélkülözhetetlen a régiek ismerete.” És: „Alexander Ostrowski, orosz származású svájci matematikus azt mondta egyszer, hogy amikor (1915 körül) a marburgi egyetemen az államvizsgájára került sor, elvárták tőle, hogy fel legyen ké-

szülve minden kérdésből a matematika összes ágában. ... Az 1940-es évek végén Neumann János úgy becsülte, hogy egy szakképzett matematikus a kor matematikájának kb. a tíz százalékát tudhatja.” Ma pedig: „A finomabb osztályozás több mint 3000 kategóriára bontva mutatná be a matematikát. A 3000 kategória legtöbbszörében új eredmények születnek, egyre növekvő mértékben. Az óceán egyre terjeszkedik, mélységben és szélességben egyaránt.”

A matematika és a számítógép: „A legenda szerint az 1940-es évek végén, amikor az öreg Tom Watson az IBM cégtől megtudta, hogy mekkora lehetőségek rejlenek a számítógépben, úgy becsülte, hogy kettő vagy három ki fogja elégíteni az egész nemzet szükségleteit. Sem ő, sem más nem látta előre, hogy a nemzet matematikai szükséglete olyan hihetetlen gyorsasággal növekszik majd, hogy minden rendelkezésre álló számítógép-kapacitást kihasznál.” (Azért ne feledjük, hogy „a nemzet”, egyre inkább valamennyi nemzet már évtizedek óta legfőképp nem matematikai, hanem informatikai és infokommunikációs célokra használja a számítógépeket.) Másrészt: „A számítógépek és a matematika közötti kapcsolat sokkal összetettebb, mint azt a laikus gondolná. A legtöbben azt hiszik, hogy minden hivatásos matematikus használ számítógépet. Az igazság az, hogy szemben a mérnökökkel, fizikusokkal, vegyészekkel és közgazdászokkal, a legtöbb matematikus nem használ számítógépet, és nem is törődik vele. Sőt, sok matematikus szakmai önérzetét sérti az az elképzelés, hogy matematikai alkotómunkát valaha is gépesíteni lehet. Természetesen az alkalmazott matematikusoknak, akik természettudósokkal és mérnökökkel együtt gyakorlati kérdésekre keresnek numerikus választ, a számítógép már sok éve nélkülözhetetlen segédeszköze.” Ne feledjük mindehhez, hogy a könyv eredeti kiadása 1981-ben jelent meg. Így olvassuk, hogy: „Az elmúlt néhány évben azonban a számítógép komoly lendületet adott az elméleti matematikának. Ez valószínűleg annak az eredménye, hogy a fiatalabb matematikus generációban sokan vannak, akik már tanultak az egyetemen számítógép-programozást, és akiknek a számítógép-terminál épp olyan természetes, mint a telefon vagy a bicikli. Úgy látszik, hogy változás következik be a matematikai kutatásban. ... Az a tény, hogy a számítógépek hozzáférhetőek, a matematikusokat arra csábítja, hogy olyan irányú kutatásokat folytassanak, ahol a számítógép szerepet játszhat.”

Egy fejezet felvázolja az ideális matematikus portréját – rendkívül szellemesen, már-már Karinthy jó tanulója hajazva. Pár vonás ebből: „Nem tud elítélőbb véleményt elképzelni egy diákról, mint ha azt mondják róla: 'Még azt sem tudja, mi az, hogy bizonyítás'. Mégsem tud általános magyarázatot adni arra, hogy mi tekinthető egzaktnak, mi kell ahhoz, hogy egy bizonyítás pontos legyen. A saját munkájában a választóvonal a teljes és nem teljes bizonyítás között valamelyest mindig homályos, és gyakran vitatható.” Egy kis fricska: „Neki és kollégáinak semmi kétségük sincs afelől, hogy a nem-Riemann-hipernégyzetek épp oly határozottan és objektíve léteznek, mint a gibraltári szirt, vagy a Halley-üstökös. Sőt, egyik legfőbb eredményük, hogy a nem-Riemann-hipernégyzetek létezését bebizonyították, míg a gibraltári szirt létezése, bár felettébb valószínű, de nincsen egzaktul bizonyítva.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) És: „Élete sikeres annyiban, hogy új tényeket tud felfedezni velük kap-

csolatban. Nehéznek találja, hogy értelmes beszélgetést folytasson az emberiségnek azzal a jelentős hányadával, amelyik sohasem hallott a nem-Riemann-hipernégyzetekről.”

Felettébb szellemesen jellemzik a matematikust, valójában a matematikát és mások hozzáállását, egy klasszikus eszközzel: párbeszédekkel. Ilyeneket folytat emberünk az egyetem egy tájékoztató hivatalnokával, egy diákkal, egy pozitivista filozófussal és egy szkeptikus bölcsésszel. S ebből egy újabb kis fricska, a konklúziók egyikeként: „A matematikusok meggyőződése, hogy ők az objektív valóságot vizsgálják. A kívülálló számára viszont úgy tűnik, hogy saját magukkal és néhány barátjukból álló kis klikkel való titkos kapcsolattal vannak elfoglalva. Hogyan tudnánk mi, matematikusok bebizonyítani a szkeptikus kívülállónak, hogy tételeinknek a mi társaságunkon kívül is van értelmük?”

Egy fejezet a matematika hasznosságát vizsgálja. Ebből, talán némi fanyar szakmai önkritikával: „A csillagász vagy a fizikus azért tekinti hasznosnak, mert a matematika a tudomány nyelve. Az építőmérnök számára azért, mert lehetővé teszi, hogy hidat építsen. A matematikus pedig azt fogja mondani, hogy a matematikán belül egy matematikai konstrukció akkor hasznos, ha egy másik matematikai konstrukcióra alkalmazható.”

A már említett G. H. Hardy híres, Egy matematikus védőbeszéde c. művéből idézik: „Soha nem csináltam semmi 'hasznosat'. ... A matematikus életének értéke, bármiféle gyakorlati norma szerint ítéljük is meg, a nullával egyenlő; és mindenképpen jelentéktelen a matematikán kívül. ... Az én életem értelme tehát – és mindenki másé is, aki ugyanabban az értelemben volt matematikus, mint én – az, hogy adtam valamit a tudáshoz, és segítettem másoknak, hogy még többet adjanak.” Természetesen minden, amit a matematika gyakorlati alkalmazásáról tudunk, minden, amit e könyv is erről élénk tár, élénk cáfolata ennek. A szerzők pedig így folytatják: „Hardy véleménye szélsőséges, mégis a XX. századi matematika domináns erkölcsi világképében központi szerepet játszó hozzáállást fejez ki: azt, hogy a matematika igazi célja a maradandó művészi alkotás létrehozása. És ha időnként a tiszta matematika valamely gyönyörű művéről kiderül, hogy még hasznos is, annál jobb. De a hasznosság alacsonyabb rendű cél, mint az elegancia és a mélység.” Ámde: „Az utóbbi néhány évben észrevehető hozzáállásbeli változás következett be az amerikai matematikusok meghatározó részében. (Emlékezzünk, megjelent 1981-ben, a szerzők pedig amerikaiak, ott nézik a világot – Osman P.) Kezd az alkalmazott matematika divatossá válni. Ez az irányvonal biztosan nem független a tudományos állások piacán bekövetkezett változásoktól. ... Ennek következtében sok matematikus szemmel láthatóan megpróbál kapcsolatot találni saját szakterülete és valamely alkalmazott matematikai terület között. Nem világos, hogy a hozzáállásnak ez a változása végleges-e, vagy csak átmeneti. Kevés jele van annak, hogy megváltozna a matematikus alapvető értékrendje, amely a hasznosságot mint célt alacsonyabb rendűnek tekinti.” Nos, szellemi elegancia vagy sem, évtizedek óta a felsőfokú matematika alkalmazása mozgatja korunk egyik legnagyobb hatóerejű fejlődését, a pénzpiaci innovációkat, s ugyancsak a felsőfokú matematika a nélkülözhetetlen eszköze a mára mindenhatóvá nőtt, és továbbra is robbanásszerűen növekvő informatikának

és infokommunikációnak. Aki kételkedne az alkalmazott matematika mai, a gazdasági, a társadalmi és a személyes életünket formáló horderejében, vonja ki belőlük a matematika alapú eszközöket, és nézze meg, mi marad működőképes.

A Külügyek sokat ígérő, csiklandós fejezetcíme: „A fügefalevél alatt”. Íme a bevezetője: „A matematika számos vonatkozásáról nem sok szó esik a mai matematikatörténetekben. Üzletre és kereskedelemre, háborúra, számmisztikára, asztrológiára és vallásra gondolunk. Bizonyos vonatkozásokat illetően még össze sincsenek gyűjtve az alapvető információk; más vonatkozásokban az írók, azt remélve, hogy igazolhatják a matematika nemesi származását és tisztán tudományos létét, behunyták szemüket. A matematikatörténetek mindent megtettek a tudomány védelmében, de a Tudomány Szolgálólánya sokkal züllöttebb és érdekesebb életet élt, mint ahogy azt a történészek ábrázolják. A fent említett területek színterén a nagy matematikai gondolatok jelentős szerepet játszottak és időnként még játszanak is. A fügefalevél alatt fontos nemzőerő rejtőzik.” A területek pedig, ahová bepillanthatunk: / Matematika a piactéren / Matematika és a háború / Számmisztika / Hermetikus geometria / Asztrológia / Vallás.

A „piactéri” matematikánál áll: „Aligha van a modern matematikának olyan területe, amelyet ne lehetne felhasználni a közgazdaságtanban. A közelmúltban a nemstandard analízist alkalmazták, mert analógiát találtak a kis egyedi cégek és az infinitezimálisok között. Míg a fent említett példák arra mutatnak rá, hogyan segít a matematika a közgazdaságtannak, a másik irány is előfordul, amikor a közgazdaságtan segíti a matematikát. A Brown-mozgás pl. először L. Bachelier korai művében jelenik meg az értéktőzsde mozgásának megfigyelése kapcsán.” Ez utóbbiból fejlesztették ki a pénzpiaci elméletek egyik leghíresebbjét, a tőzsdei árak „véletlen bolyongásának” (random walk) teóriáját. Az idézet kezdő mondatában foglaltak pedig némi malíciával úgy is értelmezhetők, hogy a közgazdaságtan rémülten keres tudományos alapokat és eszközöket, hogy betölthesse a maga szabta rendeltetését, és jól megalapozott tudományként jelenjék meg. Emlékszünk ugyebár a közgazdasági Nobel-díjas Paul Samuelson szavaira a William D. Nordhaus-zal írt, világhírű Közgazdaságtan c. könyvük (Akadémiai Kiadó, 2005) előszavából: „A közgazdaságtan legalább annyira művészet marad mindig, mint amennyire tudománynak számít.”

A végtelenből bármekkora véges mennyiséget veszünk is el, az végtelen marad. („A matematika csodakorsója: a végtelen” – az egyik nem túl könnyű fejezet izgalmas címe.) Így vagyunk ezzel a – kötelező olvasmánynak mondanám – könyvvel is. Bármennyit is mondunk el róla, a matematika csodavilágának további végtelenje várja benne, hogy az olvasó elé tárulhasson. Mi pedig már csak a nagynevű szaklektor, Ruzsa Imre záró esszéjének – Kételkedés a kételkedésről – elejéből idézünk egy kicsit:

„Két ideális matematikus (sőt, hiperideális, hiszen amerikai) elhatározza, hogy áttöri a szűk szakmai bezárkózás korlátait, és körülnéz a való világban, amelynek talán mégiscsak része az a rezervátum is, amelyet matematikának neveznek. Kérdések sokaságát tesz föl maguknak: Mi az, amit csinálunk – a szakmabeli, a felhasználó és a kívülről álló szempontjára

ból? Mi az értéke? Megbízható ismereteket nyújt-e, és főleg miről? Hol és hogyan léteznek a matematikai objektumok, s hogyan tanulmányozhatjuk őket?

A fölvetett kérdések egy részére megvannak a kész válaszok a XX. századi matematika-filozófia három közismert iskolájában. A kérdezők – könyvünk szerzői – nem fogadhatják el egyik iskola válaszait sem, mert ezek a válaszok dogmatikus előítéletekre épülnek, összeegyeztethetetlenek az élő matematikai gyakorlattal és a matematika kozmetikázatlan történetével. Nekilátnak hát saját felfogásuk kialakításának. Alaposan körbejárják a témát, és – meg kell adni – jószemű turistaként derítik föl az ismeretlen tájakat is, kapásból észrevéve a prospektus és a valóság eltéréseit. (Más kérdés, hogy egy ilyen turistaúton fontos részletek esetleg mégis felderítetlenül maradhatnak.) A könyv utolsó lapjain a szerzők eljutnak saját álláspontjuk megfogalmazásához.”

Dr. Osman Péter

* * *

XX. századi tudománytörténet felsőfokon: két hőseposzba illő krónika a modern fizikáról és kozmológiáról

Richard Rhodes: Az atombomba története. Park Kiadó, 2013, ISBN: 978-963-530-959-7

Richard Panek: 4% univerzum. Sötét anyag, sötét energia – versenyfutás a világegyetem felfedezéséért. Scolar Kiadó, 2013; ISBN 978-963-244-417-8

A földre szállt, pusztító Nagy Bumm történetét mondó könyvről

„A tudományos kutatás nem ismer olyan szűrőt, amely elkülönítené egymástól a jót és az ártalmat. A tudás következményekkel jár, nem mindig kedvezőkkel és nem mindig kellemezzel.” / „Mélységes és megkerülhetetlen igazság, hogy a tudomány világában az alapvető dolgokra nem azért bukkanunk, mert hasznosak; azért bukkanunk rájuk, mert rájuk lehet bukanni” – Robert Oppenheimer. „Egy olyan vállalkozásban, mint az atombomba megépítése, mindennél nagyobb jelentősége van az eszmék, reménységek, felvetések, elméleti számítások és a méréseken alapuló, konkrét számadatok közötti különbségnek. Minden bizottság, politikai szándék és nagyszerű terv hiábavaló lett volna, ha néhány megjósolhatatlan atomi hatáskeresztmetszet fele- vagy kétszer akkora bizonyul” – Emilio Segrè (Nobel-díjas fizikus). (Végül is ha néhány kozmikus állandó annak idején más értéken áll, akkor mi sem lennénk itt, hogy atombombáról írjunk és olvassunk. Az pedig ízlés kérdése, nagyszerűnek nevezzük-e az atombomba létrehozásának terveit.) / „Szünni nem akaró ámulat fog el, ha arra gondolok, hogy néhány irkafirka egy táblán vagy papírlapon az egész

emberiség sorsát megváltoztathatja” – Stanislaw Ulam (matematikus). (Persze a találmányok világából is jól tudjuk, hogy még sok, gyakorta nagyon sok, rettenetesen sok munka- és nemritkán eszközráfordítás is kell ahhoz, hogy az új lehetőségeket teremtő felismerésből a gyakorlatban hasznosítható megoldás legyen. Rhodes írja előszavában a következőkben idézettek a Manhattan-terv megvalósításáról.) / „Az irdatlan hanfordi termelőreaktorok, a nyolcszáz méter hosszúságú Oak Ridge-i urándúsító telep, a több százezer munkás, akik megépítették és működtették a roppant gépezetet...” / „Amíg egyetlen állam is birtokol atomfegyvert, a többi is erre fog törekedni” – Canberrai Bizottság az Atomfegyverek Kiküszöböléséért: *A terjedés axiómája*. / „Ahogyan az egyén lehetőségeit és a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyét a pénz által képviselt gazdagság határozza meg, ugyanúgy jelenti egy-egy nép nemzetközi rangját és mozgásterét az atomfegyver birtoklásának formájában megjelenő hatalom.” (Döntő jelentőségű megállapítás: ilyen vékony és gyenge a civilizációs fék az emberiségen!) / „Helytelen azt gondolnunk, hogy a fizikának azt kell kutatnia, *milyen* a Természet (ezt a feladatot vélte magáénak a klasszikus fizika – Rhodes); a fizika azzal foglalkozik, hogy *mit tudunk mondani* a Természetről” – Niels Bohr. / „Ez a teória túl jó ahhoz, hogy igaz legyen” – Heisenberg Schrödinger hullámmechanika elméletéről. / „Ha ezekkel az átkozott kvantumugrásokkal tovább kell élni, megbánom, hogy valaha is foglalkoztam atomelmélettel!” – Schrödinger egy Bohrral folytatott hosszas vita végén. / „Az elmélet dönti el, hogy mi az, amit észlelünk” – Einstein. / „Isten nem kockajátékos” – Einstein híres kijelentése. És „Bohr egyszer csak torkig lett Einstein Isten szerencsejátékos-szokásairól vallott nézeteivel: 'Hogy Isten nem kockajátékos? Viszont nem is a mi dolgunk, hogy előírjuk Neki, hogyan működtesse a világot...'” / „Ha valaki azt mondja nekem, hogy képes szédülés nélkül gondolkodni a kvantumproblémákról, az csak azt mutatja, hogy semmit sem ért az egészből” – Niels Bohr. (Idekívánczik egy megragadó párhuzam egy másik, felfoghatatlan rendszerből: a Global Finance pénzügyi folyóirat idézte, hogy Alan Greenspan, az USA jegybankja szerepét betöltő FED korábbi, legendás elnöke egyszer a Kongresszusban kijelentette: „Ha szokatlanul világosnak tűnne Önöknek amit mondtam, akkor bizonyára félreértették a szavaimat.”) / „Ami 1932 előtt történt, az az atomfizika történelem előtti korszaka, ami pedig azóta, az az atomfizika valódi történelme. A határpont a neutron felfedezése volt” – Hans Bethe (Nobel-díjas fizikus). / „A Newton után következő lépést Einstein tette meg” – Max Planck írta ajánlásában 1919-ben a Nobel-bizottságnak. / „Bohr este érkezett Washingtonba, és azonnal felkereste Gamow-t, aki meg Tellert hívta telefonon: 'Bohr most érkezett. Tisztára be van zsongva. Azt mondja, hogy a neutron felhasználja az uránt'” – 1939, a Washingtoni Elméleti Fizikai Konferencia. / „Az atomprogramot, valahányszor megakasztotta haladását a hivatalnoki gyanakvás és kételkedés, mindig Hitler és a hadigépezete húzta ki a kátyúból” – idézetek a könyvből.

Az atombomba története természetesen a XX. századi modern fizika tudománytörténetének igen jelentős részét is elénk tárja – másként ez nem is lehetne, hiszen annak eredményeiből táplálkozik, s azzal erősen össze is fonódott. Ugyanakkor részhalmozként is hatal-

mas téma mind a szó közvetlen, mind annak átvitt értelmében, a feltétlenül szavahihető Park Kiadó ajánlója pedig e könyvről leszögezi: „Az atombomba története még ma, huszonöt évvel első megjelenése után is a legteljesebb forrásmunka, amely hallatlan részletességgel ismerteti az atomban rejtőző roppant energiák mintegy száz évvel ezelőtti felfedezésétől az első atombombák Japán elleni bevetéséig vezető eseményeket.” Idézi a San Francisco Chronicle véleményét, amely azért érdemel említést, mert aki olvassa a könyvet, biztosan egyetért vele: „Nagy ívű és lenyűgöző történet. Minden szereplője vibrálóan eleven emberként áll előttünk a maga tudásával, lelkiismeretével, elbizakodottságával vagy kétségeivel.”

Hatalmas mű – olyan élménnyel szolgál, mint amikor az embernek megadatik a kivételes szerencse, hogy hosszan, ráérősen végignézzon egy elképesztően gazdag, kitűnő művekből összeállított képtárat, vagy végigolvasson egy részletes leírásokkal és a történet fő vonalaihoz kapcsolódó, illetve azokba becsatlakozó oldalágak buja szövevényével dúsan feldíszített hőseposzt. De hiszen amit itt Rhodes elénk tár, az valóban a csodálatos és elátkozott XX. század egyik legnagyobb hőseposza, és sok meghatározó elemet mutat be abból, amivel e század bőven rászolgált mind a csodálatos, mind az elátkozott minősítésre. A mélyebb tudományos ismeretek és műszaki megoldási részletek kivételével valószínűleg szinte hiánytalanul itt sorakozik minden, ami lényeges része az atombomba történetének, és már elmondható volt a könyv megírása idején.

Minden egyes részlete, a szereplők, valamint a tudományos kérdések, problémák, útkeresések és eredmények bemutatása megragadóan, marasztalóan érdekes – szívesen időzünk nála és gondolkodunk rajta. Tovább olvasva viszont máris jön a következő, hasonlóan izgalmas résztéma, magának követelve a helyet az emlékezetünkben, s hamar ráébredünk, hogy ha meg is akarnánk jegyezni mindannak a velejét, amit itt olvasunk – hát még ha a fontosabb részleteit is –, az bizony jócskán felérne egy egyetemi tárgy fél éves (ha a fizikai ismereteket is meg akarjuk érteni és jegyezni, akkor talán inkább éves – attól függően, mennyire húzós egyetemet veszünk alapul) anyagának megtanulásával. Különösen így van, ha elmélyedünk a történetmondás ama részében is, hogy Rhodes a kutatásokról szólva gyakran többé-kevésbé részletesen leírja és nemritkán valamelyest elemzi, magyarázza is az azokhoz kapcsolódó kísérletes vizsgálódásokat is.

A dolog azonban trükkös. Természetesen ezekből nem kell vizsgáznunk, sőt, az élet sem követeli meg – „non scholae, sed vitae discimus” –, hogy mindezt jól tudjuk. A reális cél nyilvánvalóan mindössze az, hogy egy átfogó kép, többé-kevésbé jól megalapozott összbenyomás maradjon meg bennünk az itt igen alaposan kibontott tudománytörténetből. Ám mindez olyannyira érdekes, s nem melleleg annyira fontos, nem is csak a tudomány, hanem végső soron az egész civilizációnk minőségének és sorsának alakulásában, hogy az emberben ott munkál az igény: emlékezni szeretne valamennyi jelentős szereplőre, kutatási mozzanatra, tudományos és gyakorlati eredményre. Végül is, a képtárhasonlathoz visszatérve, végigmehetünk úgy is azon, hogy megmarad bennünk az összbenyomás, így is felfedhetetlen érzés több-kevesebb spontánul bevésődött részlettel – festők, alkotások –, ám

sokunk igyekszik minél többet megőrizni az élményből, és persze a megismeréssel szerzett műveltségéből. Roppant gazdag tartalma miatt ilyen választóvonal húzódik e mű két olvasási módja között is.

A tartalom gazdagságához említenünk kell a könyv egy különleges vonását: a terjedelmében is igen impozáns kötethez igen bőséges, 109 oldalas jegyzetanyag csatlakozik, amelyben a szerző a benne szereplő idézetek forrását, és a szakirodalmi forrásokra való utalásokat sorakoztatja fel. Ez a kiadó honlapjáról – www.parkkiado.hu – tölthető le.

Rhodes a 25. évfordulóra megjelent kiadáshoz írt előszavában, 2012-ben, azaz már látva az atomkorszak első, hányatott, fenyegetésekkel teli évtizedeit, ekként összegzi a véleményét az atomfegyvert birtokló emberiségről: „Harminc éve tanulmányozom a nukleáris kutatás és az atomfegyverek történetét. E hosszas vállalkozás legfontosabb hozadéka számomra a természet ereje és mélysége iránti, félelemmel elegyes ámulat, valamint az emberiség fáradhatatlan technológiai erőfeszítéseinek bonyolultsága és fonákságai láttán érzett csodálat. Mindennek ellenére az utolsó hét évtizedben – ami csaknem az egész életem – ügyetlen kezünkkel sikerült megkaparintanunk egy korlátlan energiaforrást; megvizsgálunk, kifordítunk, megmériscskélünk és munkára fogunk anélkül, hogy a levegőbe röpítettük volna magunkat. Amikor egyszer átjutunk majd végre a túlsó partra, amikor minden atomfegyvert leszerelünk és hasadóanyag-tartalmukat reaktorok üzemanyagául használjuk fel, ugyanazokkal a politikai bizonytalanságokkal találjuk szemben magunkat, mint manapság. A bombák nem jelentettek megoldást, és nem hoz megoldást a leszerelésük sem. A világ átláthatóbb lesz, de az információs technológia amúgy is ebben az irányban változtatja meg. A különbség – amint Jonathan Schell rámutatott – csupán annyi lesz, hogy elrettentő erőként nem az atomháború, hanem az újrafegyverkezés fenyegetése szolgál majd.”

Igen sajátos az ebből levont következtetése: „Egy ilyen világban ha a tárgyalások kudarcot vallanak, a hagyományos eszközökkel vívott összecsapások sem vezetnek eredményre, és végül mindkét fél úgy dönt, hogy újra atomfegyverekkel szerelkezik fel – hát akkor a legrosszabb esetben is csak ott találjuk magunkat, ahol most vagyunk: a tátongó szakadék peremén.”

A nukleáris tűz meghódításának ez a nagy ívű története egyben a mindenkori haladás fenyegetően ellentmondásos természetét is reflektorfénybe állítja – vagy sokkal inkább az Ember rossz természetét, amely a mindenkori haladást a fenyegetés és a tényleges rombolás forrásává teszi. Rhodes ezt így összegzi: „A világ fizikusai 1938 előtt teljes ártatlansággal és gyanútlanul végezték a magfizikai kutatásokat; eszük ágában sem volt, hogy a tömegpusztítás új eszközét próbálják kifejleszteni (közülük mindössze egyvalaki, a káprázatos Szilárd Leó vette komolyan fontolóra a lehetőséget), s elkerülhetetlen volt, hogy valamilyük előbb-utóbb a maghasadás jelenségét is felfedezze. Ennek megakadályozására magát a fizika tudományát kellett volna leállítani. Ha nem német, hát brit, francia, amerikai, orosz, olasz vagy dán kutatók jutottak volna erre a felfedezésre – és szinte biztos, hogy nagyjából ugyanakkor, néhány hét, esetleg csak pár nap eltéréssel, hiszen mindannyian ugyanazon a

problémán dolgoztak: meg akarták érteni egy egyszerű kísérlet, az urán neutronokkal való bombázásának különös eredményeit.”

Igazán félelmetessé ezt az a hideg, érzelemmentes, tudományos precizitás teszi, amelyre jellemző, ahogyan 1945-ben az első atombombák bevetését előkészítő Célkijelölő Bizottság (!) vezetője meghatározta a célpontok kiválasztásának fő szempontjait: „Fő szempontként azt határoztam meg, hogy a célpontoknak olyan helyeknek kell lenniük, amelyek bombázása a lehető legkedvezőtlenebbül befolyásolja a japán nép háborús elszántságát. Ezenfelül katonai jellegűnek kell lenniük, ahol vagy fontos főhadiszállások, nagyobb csapatösszevonások, vagy hadfelszerelés- és utánpótlásraktárak vannak. Annak érdekében, hogy pontosan felmérhessük a bombák hatását, olyan célpontokat kell választani, amelyeket korábban nem érték légítámadások. Az első célpont ezenfelül olyan méretű legyen, hogy az okozott kár a területén belülre korlátozódjon, mert így még nagyobb pontossággal mérhetjük föl a bomba erejét.”

Rhodes mindezzel az egész XX. század legnagyobb fegyverinnovációjának történetét vázolja fel. Amint írja, „Az atomenergia felszabadításának felfedezése – mint minden alapvető tudományos felfedezés – egyszer s mindenkorra megváltoztatta az emberiség életét. Ennek történetét beszéli el ez a könyv.” Megkockáztatjuk hozzáfűzni, hogy a horderejét, az általa nyitott beláthatatlan távlatokat tekintve ez a felfedezés, pontosabban a felfedezéseknek, a kutatásoknak, fejlesztéseknek és az alkalmazásoknak ez a láncolata és szerves egységgé váló rendszere minden bizonnyal messze meghaladja még az „alapvető tudományos felfedezések” túlnyomó részét is. És egy jellemző vonás – az itt sorakozók közül – a modern fizika szakmai környezetéről: amikor Niels Bohr a doktori disszertációját védte, „a bizottság egyik tagja kendőzetlenül kijelentette: Dániában aligha akad bárki, aki elég jártas lenne a témában ahhoz, hogy megítélje a jelölt dolgozatát.”

A gyakorta többé-kevésbé komótos történetmondás olykor barokkos stílusra vált, és a fővonalhoz legfeljebb csak áttételesen kapcsolódó leírások gazdagítják. Az előzmények sorában meglehetősen ráérősen beszél az első világháborúról, majd hasonlóképp – meglepően tökéletes otthonossággal és némi társadalomkritikától sem mentesen – a magyar „marslakók” (Neuman, Teller és társaik) háttéréről, pályájuk kezdeteiről, valamint szülővárosukról, Budapestről. Felvonultatja a modern fizika szinte teljes panteonját, emberközeli képeket adva annak legnagyobbjairól, olyan ízes részletekkel, mint a Cambridge-i Kapica-klub és a Koppenhágában dolgozó tudósok amatőr színtársulata, ahol a színjátszók „megannyi posztdoktor”. Látjuk azt is, hogy az amerikai ambíciók és az európai események sodrában hogyan ment végbe e téren az USA-ban a tudásban az „eredeti tökefelhalmozás”, sok vezető tudós odatelepülése, hogyan hozták létre a legmodernebb tudásnak és technológiáknak azt a „kritikus tömegét”, amely nélkül nem születhetett volna meg az atombomba, sem az atomenergia más nagyüzemi felhasználása.

Egy szerfelett jellemző, tanulságos részlet a találmányok általános természetrajzához, ahhoz, hogy az *isteni szikra* csak akkor gyújt fényt, ha jól előkészített, fogékony talajra hull:

„Kis híja volt, hogy Thomson (J. J. Thomson – Osman P.) 1894-ben felfedezze a röntgensugárzást. A szerencse nem került el olyan legendás módon, mint az oxfordi fizikus Frederick Smitht, aki úgy tapasztalta, hogy a katódsugárcső közelében tárolt fényérzékeny lemezek gyakran megfátyolosodnak, mire egyszerűen utasította a segédjét, hogy rakja őket másra. Thomson észrevette, hogy 'a kisülési csőtól fél-egy méter távolságra tartott üvegcsövek' a katódsugárzás hatására éppúgy fluoreszkálnak, mint maga a kisülési cső, de túlságosan el volt foglalva magukkal a sugarakkal, hogysem kedve és ideje lett volna e különös jelenség tanulmányozására. Röntgen fekete papírral vonta be katódsugárcsővét, s amikor a közelben lévő, fluoreszkáló anyaggal bevont ernyő felderengett, azonnal felismerte, hogy bármi okozta is a jelenséget, át kellett hatolnia a fekete papíron és természetesen a közbenső szobalevegőn. Ha kezét odatartotta a cső és az ernyő közé, az árnyék kissé csökkentette a derengést, s az ernyőn sötétlen tűntek fel a csontok körvonalai!”

S végezetül, itt nem hagyható említetlenül, hogy Szilárd Leó 1934-es „szabadalmi módosító beadványában” vázolta az atombomba létrehozását, egy újabb, 1935-ös beadványában láncreakcióra képes anyagként megnevezte az uránt, 1936-ban pedig a brit Admirális nemzetbiztonsági megfontolásból „bölcse és ráadásul igen olcsón titkos oltalmába helyezte a szabadalmat.” Azt pedig tudjuk, végül mire vezetett a „nyilvános használatba vétel”.

A világegyetem felfedezése: ami eddig volt, és ami előttünk áll – Richard Panek könyvéről

Az emberiség legvakmerőbb, legnagyobb, leghetlenebb, és mindezekért legnagyobb vállalkozása kétségkívül a világegyetem természetének felfedezéséért folytatott küzdelem. Szinte minden ellenünk szól ebben, hiszen olyan dolgot vizsgálunk, amit nincs módunk közvetlenül megtapasztalni; amiről csak úgy szerezhetünk információt, hogy méréseket és azokhoz eszközöket eszelünk ki, jól-rosszul, és az így szerzett észleléseket értelmezzük és vetjük össze az elméleteinkkel – jól-rosszul. A világegyetem egészében olyan objektumot vizsgálunk, amelynek megismeréséhez és remélt megértéséhez a skála mindkét végén be kell hatolnunk a felfoghatatlan tartományába: egyik végén az abban begyakorolt értelmünk számára kezelhető, ám a képzelőerőnket messze meghaladó nagyságú kozmikus objektumokéba és az azok között működő erők és folyamatok világába, s mindezzel a felfoghatatlan időtávok mélyébe; másrészt az anyagi világ legkisebb építőelemeibe, amelyek természete nem kevésbé bonyolult és nehezen kiismerhető, mint a ránk boruló Végtelenségé. Vakmerő, nagyratörő, lehetetlen, hiszen élünk egy, a nagy egészhez képest még por szemnek sem mondható bolygón, csak pár száz éve jöttünk ki a technológiai kőkorszakból, minden tudásunkkal azt sem tudjuk biztosan prognosztizálni, milyen lesz a világunk, a társadalmunk egy-két évszázad múltán, ám megkíséreljük nem is csak megfejteni a világegyetem keletkezésének és sok évmilliárdos, máig tartó fejlődésének a történetét, hanem azt is, hogyan folytatódik ez a számunkra minden más vonatkozásban beláthatatlan jövőben. S mindehhez igazából csak egy valóban jelentékeny eszközünk van, amely viszont valószínűleg a Teremtésnek – bármi legyen is az! – a világegyetemmel összemérhető csodája:

az elménk ereje, a gondolkodóképességünk, amely segít a dolgok természetének mélyére hatolni, ehhez elméleteket felállítani és próbára tenni, eszközöket fejleszteni, és mindebben és mindehhez együttműködések és versengések létrehozni más kutatókkal. Abszolút fekete környezetben, pusztán visszhangok segítségével kimérni Schrödinger macskájának agytevékenységét – ez könnyed, gyermeketeg játszadozás ahhoz a feladathoz képest, amellyel e kötet szereplői megküzdenni igyekeznek. Amint Panek kibontja előttünk, ők nem álmodják a lehetetlen álmot, hanem megvalósítják azt, elérik az elérhetetlen csillagot, és legyőzik a legyőzhetetlen ellenséget: a kiismerhetetlenségbe burkolózó Természetet.

És ezúttal mi is legyőzzük magunkat: az ellenállhatatlan késztetést, hogy minél többet elmondjunk e lebilincselően izgalmas könyvről és témáról. Ezúttal csak néhány vonás felmutatására szorítkozunk, és a felfedezésnek, a részletek megismerésének örömét szinte teljesen meghagyjuk Panek remekműve olvasóinak.

„A legnagyobb rejtély: miért tágul gyorsuló ütemben az univerzum? A megfejtéshez tudnunk kell, milyen erők mozgatják és milyen anyagok építik fel világunkat. Einsteinen kifogott, és most egy csapat nagyszerű kozmológust tesz próbára. Panek olyan érzékletesen mutatja be mindennapi küzdelmeiket, hogy a nem szakmabeliek számára is érdekessé válik ez a kérdés.” Ezt a kiváló szakírótól, Walter Isaacsontól idézi a Scholar (Isaacson ragyogó könyvet írt Steve Jobsról, l. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. évi 1. sz. és Einsteinről, l. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009. évi 4. sz.) Egy helyen változtatnánk az értékelésén: könyve a nem szakmabeliek számára *megragadóan érdekes és tanulságos!* Aki olvasa, ráérez erre, amúgy pedig bizonyítja, hogy az Amerikai Fizikusok Intézete (American Institute of Physics, AIP) a 2012-es év legjobb tudományt népszerűsítő könyvének választotta (AIP Science Communication Award for Science Writing).

Majdnem olyan szédítően gazdag és sokszínű körképet tár elénk, mint amilyen a témájának háttere, a benne felvonultatott kutatók vizsgálódásainak tárgya, s mindezzel végső soron a könyv egyik főszereplője: maga a fenséges, titokzatos univerzum. És ugyanolyan lenyűgözően izgalmas – hiszen, ha átvitt értelemben is, a másik főszereplője az emberiség egyik legnagyobb és legmerészebb vállalkozása: a világegyetem mibenlétének, fejlődéstörténetének, titkainak megfejtésére törekvő kutatás, és annak legújabbkori története. Jól mutatja ezt sajtóvisszhangja is, nem akármilyen lapokban: „Kutatással kifogástalanul megalapozott, és nagyon olvasmányos” – írta róla a *New Scientist*. / „Panek bepillantást ad a világba, ahol a tudományt hozzák létre, s ebben szövetségeket alakítanak és barátságok kerülnek terhelési próba alá. Egy új világegyetem vár itt felfedezésre...” – *The Times*. / „A modern tudományos élet gazdag portréja” – *The Guardian*. / „Könnyen emészthető, nagy lendületű... a népszerű tudomány ingyencei számára a mód, ahogy Panek előadja a történetet, olyan érdekfeszítő, mint maguk az események: félig dráma, félig detektívtörténet” – *Physics World*, a világ egyik legnagyobb fizikustársaságának, az Institute of Physics-nek a nemzetközi magazinja. / „A kozmológia ismert ismeretleneinek lebilincselő meséje” – *BBC Focus*, a BBC Worldwide havi tudományos és technológiai magazinja.

Valóban lenyűgöző, magával ragadó olvasmány. Panek kitűnő történetmesélő. Miközben kiváló tudomány- és technikatörténeti beszámolót ad – képes megadni még a tudományos műhelyek mélyén folyó csatározásokba való betekintés izgalmas élményét is. Könnyen emészthető? Nos, ennek a könyvnek is két alapvető olvasata van. Az egyik, ha a történet lényegére, a kutatás nagy fordulataira és eredményeire összpontosítunk, és hagyjuk a történetben feltűnni és alámerülni a sűrűn sorjázó szereplőket és eseményeket. Így igazán könnyen követhető, a már olvasottak visszakeresésében pedig segít a többé-kevésbé jó név- és tárgymutató. Ha viszont meg is akarjuk jegyezni ennek az időtávjában nem nagyon hosszú, ám tudományos tartalmában és teljesítményében óriási történetnek a fontos szereplőit és mozzanatait, olvasás közben valóban emlékezni a fejlemények kibontakozására, akkor ez ennél a rendkívül részletgazdag könyvnél igen komoly elmélyülést igényel.

A Scolar ajánlóját idézve: „A több száz személyes interjú (köztük a legnagyobbakkal – Osman P.) alapján megírt könyv közeli képet ad a kiélezett versengésről és a gyümölcsöző együttműködésről, azokról a zsákutkákról és 'Heuréka!'-pillanatokról, amelyek végigkísérték a kutatómunkát, és amelyek eredményeképpen újraírták a tudományt.”

Ízelítőül néhány idézet: „Galilei 1610-ben a világ tudtára adta, hogy egy új eszközzel (amely manapság távcső néven ismert) az égre nézve felfedezte, hogy az univerzumban több dolog létezik, mint ami szabad szemmel látható. ... Egy csapásra elénk tárult egy új, felfedezni való univerzum, melyet a rákövetkező négyszáz évben a csillagászok egyre csak bővítettek ... több százmilliárd tejútrendszerbeli csillaggal, és több százmilliárd, a Tejútrendszeren túli galaxissal. A 21. század első évtizedére azonban a csillagászok arra a következtetésre jutottak, hogy még esetleg ez a roppant méretű leltár is olyannyira elavult, mint az az ötbolygós kozmosz, amit Galilei az ókori filozófusoktól örökölt. Ennek az új univerzumnak csak elenyésző hányadát adják az általunk ismert dolgok. A többi, a világegyetem túlnyomó többsége pedig – ki tudja, micsoda.” (Az utolsó három mondat az elénk tárult, megfeytendő rejtély tökéletes összegzése.) / „Ha minket, és minden egyebet, amiről azt hitük, az egész világegyetem, elhagynánk, alig lenne érzékelhető a változás.” / „Ahogy egyre több, és egyre hitelesebb bizonyíték került elő, a csillagászok és tudóstársaik megegyeztek abban, hogy az az univerzum, amit ismerünk, csak árnyéka annak, ami ténylegesen odakint van. ... A mi igazi világegyetemünket még csak most kezdjük felfedezni. Mintha újra 1610-et írnánk.” / És a válaszok netovábbja minden intellektuális kételyre: „A kvantumelméletben minden a valószínűségről szól. Egy szó, mint száz, minden lehetséges. Természetesen egyes konkrét események – például, hogy a vákuum semmijéből kipattan a világegyetem – ettől még lehetnek roppant valószínűtlenek, de semmi nem eleve lehetetlen. Ha pedig egy egész örökkévalóság állt rendelkezésünkre (hiszen csak az általunk ismert világegyetem életkorára van becslésünk, arra viszont a tudomány semmilyen becslést sem állított, ami a mai világ és a mai idő origójául feltételezett Nagy Bumm előtt játszódott le. Ebben a materializmus 'öröktől való' tétele sem megalapozottabb, mint bármely más tételes vallás geneziselmélete – Osman P.), miért ne következhetett volna be valamelyik roppant valószínűtlen esemény?

A világegyetem Tryon szerint (Edward P. Tryon fizikus – Osman P.) 'egyike azoknak a dolgoknak, amelyek néha csak úgy előfordulnak.' Vagy, ahogy Guth mondogatta előszeretettel (Alan Guth elméleti fizikus, a kozmológiai infláció elméletének kidolgozója – Osman P.), 'az univerzum az a potyaebéd netovábbja.'

S hogy hová jutottunk a kozmikus valóság e legújabb kori keresésével, arra már csak két idézet álljon még itt: „A Harvard-Smithsonian Asztrofizikai Központ egy átfogóbb és részletesebb galaxisfelmérése azzal hozta lázba a csillagásztudományt, hogy felfedezte a Nagy Fal szuperhalmazát, amelyben szálas szerkezetbe tömörülnek a tejútrendszerek. Azonban később, ahogy egyre nagyobb vöröseltolódású (azaz egyre távolabbi – Osman P.) galaxisokat is észlelni tudtak, a Nagy Falról kiderült, hogy egészen átlagos jelenség. Minden irányban ugyanolyan alakzatokat találtak...” És a skála túlsó végén: „A tér a részecskefizikusok számára kvantummechanikai bolondokháza, amelyben látni is alig lehet a spontán keletkező és pusztuló virtuális részecskék örökletes forgatagában. A kísérletek bizonyították, hogy ezek a részecskék léteznek, sőt energiával is rendelkeznek.”

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

CONFLICT WITH PUBLIC ORDER AND PUBLIC MORALS IN TRADE MARK LAW

Dr István Gödölle

The paper deals with basic concepts of public policy and morality according to the Hungarian Trademark Act and case law. Trademarks contrary to public policy and to accepted principles of morality are excluded from trademark protection. According to the case law signs contrary to public policy are symbols of despotism, signs offending national symbols, signs supporting or benefitting crimes or terrorism, and signs against human dignity and offending a significant section of the community. Signs contrary to accepted principles of morality include immoral, aggressive, vulgar, pornographic signs, those insulting persons or communities, and being detrimental to known personalities. The paper also deals with the matter of regulations for the use of collective marks and certification marks which regulations contain provisions contrary to public policy, morality or any provision of law other than trademark law.

THE MYRIAD DECISION OF THE U.S. SUPREME COURT

Dr Tivadar Palágyi

The Court of Appeals for the Federal Circuit decided on August 2012 that the separated gene sequences and their mutations used in diagnostic methods are patentable. This decision was attacked by several firms. On this basis the U. S. Supreme Court announced its decision on June 13, 2013. According to this decision a DNA segment is a product of nature and not patent eligible merely because it has been isolated, but cDNA is patentable because it is synthetically created.

As a practical matter, the decision of the Supreme Court will probably result in the heightened sensitivity of the USPTO Examiners to patent eligibility criteria with regard to DNA sequences. At the same time, the Myriad decision promises to spawn an avalanche of attempts to invalidate US patents on gene sequences.

CONFLICT OF A MARK AND A DESIGN – JUDGEMENT OF THE EU COURT OF JUSTICE

Dr Sándor Vida

The owner of a Community figurative mark registered in Classes 25, 28 and 30, which represents a silhouette of a sitting, angry little boy requested invalidation of a Community design representing a silhouette of a serious little boy registered for T shirts, hats, etc. OHIM and its Board of Appeal ordered declaration of invalidity of the contested design. The owner of the design brought an action for annulment of OHIM's decision. The EU General Court annulled the attacked decision. The appeal filed by the owner of the mark and by OHIM were dismissed by the EU Court of Justice (C-101/11 and C-102/11). The latter hold that the General Court did not exceed the limits of his competence when reviewing OHIM's statements of facts, namely assessing the general impression. Moreover it hold, that the notion of "informed user" is not necessary identical in trademark law and in design law. Reported is on some comments: Hartwig criticised the judgement, Becker, Ebert-Weidenfelder and Hing are satisfied with it. The author of this report said, that different appreciation of the notion "informed user" in trade mark law and in design law can be found already in the PepsiCo judgement (C-281/10) of the EU Court of Justice and the idea is convincing.

THE FIRST JUDGEMENT OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE IN RELATION TO COMMUNITY DESIGN – EXAMINING THE INFORMED USER AND THE DIFFERENT OVERALL IMPRESSION

Dr Barna Arnold Keszérű

The study outlines the first decision of the European Court of Justice related to the Community Design. In the No. C-281/10. P. case the European Court of Justice had the opportunity for the first time to analyse substantially the Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs, and to estimate the limitations of Community Designs. In the paper the previous case history, the proposals of parties and legal arguments are briefly reviewed. Special attention is paid to the Advocate General's opinion and the Court's legal arguments. The greatest achievement of the decision is the explanation of the term „informed user” and the establishment of the further case law.

COMMENTS TO BARNA ARNOLD KESERŰ'S STUDY "THE FIRST JUDGEMENT OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE IN RELATION TO COMMUNITY DESIGN"

Gusztáv Szöllősi

With reference to the study in question, the author considers the provisions of Act XLVIII of 2001 on the legal protection of designs, which interpreted 98/71/EC even before the member states within the frames of national regulation.

BIRDS OF A FEATHER FLOCK TOGETHER – ON THE MARGINS OF AN EXHIBITION

Rita Tóth

As from May 201, the library of the Hungarian Intellectual Property Office carries on offering its services under the name 'János Frecskay Special Library' with an unchanged collection interest. The new name is an homage to János Frecskay, late general director of the Auxiliary Services of the Royal Hungarian Patent Office established in 1896, who was also the first managing editor of the Patent Gazette.

SOMMAIRE

<i>Dr István Gödölle</i>	Conflit avec l'ordre public et la morale public dans le droit des marques 5
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	La décision de le Tribunale suprême des États-unis dans l'affaire „Myriad” 21
<i>Dr Sándor Vida</i>	Conflit entre une marque et un dessin ou modèle – la décision de la Cour de l'Union Européenne 29
<i>Dr Barna Arnold Keserű</i>	Le premier jugement de la Cour Européenne en rapport avec les dessins ou modèles communautaires – l'examination de l'utilisateur informé et de l'impression générale différente 40
<i>Gusztáv Szöllősi</i>	Commentaires à l'étude „Le premier jugement de la Cour Européenne en rapport avec les dessins ou modèles communautaires” de Barna Arnold Keserű 54
<i>Rita Tóth</i>	Au chant on connaît l'oiseau – en marge d'une exposition 57
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la première moitié de 2013 68
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger 99
Sélection de rapports des experts du Conseil des Experts sur la Propriété Industrielle 138	
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur 162	
Revue des livres et périodiques 188	
Summaries 213	

INHALT

<i>Dr. István Gödölle</i>	Konflikt mit der öffentlichen Ordnung und mit der öffentlichen Sittlichkeit im Markenrecht	5
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Die Entscheidung des Obersten Gerichtshofs der Vereinigten Staaten im Fall „Myriad“	21
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Konflikt zwischen einem Mark und einem Geschmacksmuster – der Urteil des Gerichtshofs der Europäischen Union	29
<i>Dr. Barna Arnold Keserű</i>	Das erste Urteil des Europäischen Gerichtshofs in Zusammenhang mit dem Gemeinschaftsgeschmacksmuster – Prüfung des informierten Benutzers und des verschiedenen Gesamteindrucks	40
<i>Gusztáv Szöllösi</i>	Bemerkungen zur Studie „Das erste Urteil des Europäischen Gerichtshofs in Zusammenhang mit dem Gemeinschaftsgeschmacksmuster“ von Barna Arnold Keserű	54
<i>Rita Tóth</i>	Gleich und Gleich gesellt sich gern – am Rande eine Ausstellung	57
<i>Dr. Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der ersten Hälfte von 2013	68
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	99
	Auswahl aus den Gutachten des Amtes der Experten des Gewerblichen Rechtsschutzes	138
	Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht	162
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften	188
	Summaries	213

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).